

VIỆN KHOA HỌC XÃ HỘI VIỆT NAM

KHO TÀNG SỨ THI TÂY NGUYÊN

Sử thi Ba Na

- ◆ Dăm Noi
- ◆ Diĕr hao jrang
- ◆ Giĕr hao jrang

NHÀ XUẤT BẢN KHOA HỌC XÃ HỘI

KHO TÀNG SỨ THI TÂY NGUYÊN

Sứ thi Ba Na

- ♦ Dăm Noi
- ♦ Diĕr hao jrang
- Giĕr hao jrang

VIỆN KHOA HỌC XÃ HỘI VIỆT NAM
VIỆN NGHIÊN CỨU VĂN HÓA

KHO TÀNG SỰ THI TÂY NGUYÊN

Sử thi Ba Na

- ◆ Dăm Noi
- ◆ Diĕr hao jrang
- ◆ Giĕr hao jrang

NHÀ XUẤT BẢN KHOA HỌC XÃ HỘI

DĂM NOI

*****

Nghệ nhân hát kέ'
BOK ANGEP

Sưu tầm
NGUYỄN QUANG TUỆ

Phiên âm, dịch sang tiếng Việt
SIU PÊT

Biên tập văn học
NGUYỄN QUANG TUỆ

*Nghệ nhân Bok Angěp
làng Kǔc Gmői, xã Yang Trung,
huyện Kông Chro, tỉnh Gia Lai*

LỜI NÓI ĐẦU

Tây Nguyên là một vùng đất ẩn chứa nhiều di sản văn hoá vật thể và phi vật thể quý báu của đất nước ta, trong đó nổi bật hơn cả là sử thi, mà trước đây chúng ta thường gọi là *trường ca, anh hùng ca*, một thể loại tự sự dân gian truyền miệng, cho tới nay vẫn được lưu giữ trong trí nhớ của người dân và thường được diễn xướng trong các dịp sinh hoạt cộng đồng. Việc phát hiện, sưu tầm và công bố các tác phẩm sử thi là cố gắng của nhiều thế hệ các nhà sưu tầm và nghiên cứu văn hoá dân gian gần một thế kỷ qua.

Giới nghiên cứu văn hoá dân gian thường nhắc tới tên tuổi L. Sabatier với việc lần đầu tiên ông sưu tầm và công bố *Khan Đăm Xăń* năm 1927 và sau đó được dịch ra tiếng Pháp, khiến thế giới phương Tây biết tới một “bài thơ tuyệt đẹp”, một “kiệt tác” văn học truyền miệng của các dân tộc thiểu số Đông Dương (như lời của nhà Việt Nam học Pháp nổi tiếng G. Condominas). Tiếp sau *Khan Đăm Xăń*, năm 1955, D. Antomarchi đã công bố *Khan Đăm Di*.

Năm 1963, tại Hà Nội, Nhà xuất bản Văn học công bố sách *Trường ca Tây Nguyên*. Sách này do Y Điện, Y Yung, Koxo Bêu, Ngọc Anh biên dịch, Y Ngông Niê Kđăm giới thiệu, trong đó có năm tác phẩm sử thi: *Xing Nhă, Đăm Di, Khinh Dú, Đăm Đoroan, Y Borao*. Như vậy kể cả hai tác phẩm đã được người Pháp công bố, đến những năm 60, số lượng sử thi được biết đến là bảy tác phẩm, trong đó chủ yếu là của dân tộc Ê Đê.

Sau khi *Đăm Xăń* được L. Sabatier công bố, một số soạn giả đã công bố lại sử thi *Đăm Xăń* như: Đào Tử Chí, Y Wang, Nguyễn Hữu Tháu, tuy nhiên, các tác phẩm này chủ yếu vẫn dựa trên bản dịch *Đăm Xăń* của L. Sabatier.

Tuy đây là những phát hiện ban đầu rất đáng trân trọng về sử thi Tây Nguyên, nhưng về mặt phương pháp sưu tầm và văn bản hoá còn có nhiều vấn đề cần được thảo luận. Thí dụ, về văn bản, ngoài *Đăm Xăń* là tác phẩm hiếm hoi có bản ngữ Ê Đê, nhiều tác phẩm khác chỉ có bản dịch ra tiếng Việt; vai trò của nghệ nhân, bối cảnh hát kể chưa được chú ý đúng mức trong khi sưu tầm và thể hiện trong văn bản.

Có thể coi từ thập kỷ 80 - 90 của thế kỷ XX cho đến nay là thời kỳ *Phát hiện lại sử thi Tây Nguyên* trên địa bàn các tộc người với số lượng tác phẩm khá đồ sộ, tạo nên bước đột phá về chất trong nhận thức sử thi Tây Nguyên. Mở đầu cho giai đoạn này là việc Viện Nghiên cứu Văn hoá dân gian (tức Viện Nghiên cứu văn hoá hiện nay) phối hợp với Sở Văn hoá - Thông tin Đắc Lắc tổ chức điều tra sưu tầm văn hoá dân gian các dân tộc trong tỉnh, trong đó sử thi là một mục tiêu quan trọng. Năm 1988, nhóm điều tra, sưu tầm của Viện Nghiên cứu Văn hoá dân gian cùng một số cán bộ Sở Văn hoá - Thông tin tỉnh Đắc Lắc lần đầu tiên phát hiện hệ thống đồ sộ sử thi của người Mơ Nông, mà từ đó đến nay trải qua hơn mươi năm, chúng ta vẫn chưa xác định được thật chính xác số lượng tác phẩm của hệ thống sử thi này. Cùng với Đắc Lắc, các cơ quan văn hoá và cá nhân những người sưu tầm ở các tỉnh Gia Lai, Kon Tum, Phú Yên cũng có những hoạt động sưu tầm sử thi.

Những phát hiện quan trọng này đã được phản ánh trong Hội thảo Khoa học về sử thi Tây Nguyên, nhân dịp kỷ niệm 70 năm phát hiện sử thi đầu tiên ở Tây Nguyên, tổ chức ở Buôn Ma Thuột ngày 19/5/1997 do Trung tâm Khoa học xã hội và nhân văn quốc gia (nay là Viện Khoa học xã hội Việt Nam) phối hợp với UBND tỉnh Đắc Lắc tổ chức. Sau một thời gian được các nhà chuyên môn xây dựng và cơ quan hữu trách đề nghị, Dự án *Điều tra, sưu tầm, bảo quản, biên dịch và xuất bản kho tàng sử thi Tây Nguyên*, đã được Chính phủ đã giao cho Viện Khoa học xã hội Việt Nam phối hợp với các tỉnh Tây Nguyên thực hiện từ năm 2001 đến hết năm 2007.

Nhiệm vụ của Dự án này là: 1) Tổng điều tra toàn bộ trữ lượng sử thi của các tộc người bản địa sinh sống trên địa bàn Tây Nguyên và kề cận; 2) Tổ chức việc sưu tầm các sử thi đang được các nghệ nhân lưu giữ trong trí nhớ và truyền miệng, 3) Biên dịch và xuất bản thành sách 75 tác phẩm sử thi của các tộc người dưới hình thức song ngữ - tiếng dân tộc và tiếng phổ thông, 4) Tổ chức việc bảo quản kho tàng sử thi Tây Nguyên dưới dạng băng tiếng, băng hình, văn bản...

Thực hiện Chỉ thị của Chính phủ, Dự án đã được khẩn trương triển khai từ cuối năm 2001. Theo tiến độ của Dự án, đến hết năm 2004 đã kết thúc về cơ bản giai đoạn đầu với nhiệm vụ trọng tâm là điều tra, khảo sát và sưu tầm sử thi của các tộc người Tây Nguyên. Kết quả thực hiện hơn 2 năm đầu là khá khả quan: Phát hiện khối lượng lớn các sử thi còn lưu giữ trong trí nhớ đồng bào các dân tộc, lập danh sách các nghệ nhân còn nhớ và diễn xướng sử thi, đã sưu tầm hàng trăm tác phẩm sử thi và bước đầu đã cho phiên âm, biên dịch, biên tập để đến hết năm 2007 lần lượt xuất bản 75 tác phẩm sử thi. Sau 2007, công việc

phiên âm, biên dịch và xuất bản sẽ còn tiếp tục trong phạm vi của Dự án khác tiếp theo.

Từ năm 2004, Ban chỉ đạo Dự án đã đồng ý xuất bản các tập đầu tiên của bộ sách *Kho tàng sử thi Tây Nguyên*. Bộ sách dự kiến có trên 100 tác phẩm sẽ lần lượt xuất bản từ năm 2004 đến năm 2007 và những năm tiếp theo. Bộ sách chung *Kho tàng sử thi Tây Nguyên*, sẽ chia thành các bộ nhỏ hơn, như *sử thi Ê Đê, sử thi Mơ Nồng, sử thi Ra Glai, sử thi Xơ Đăng, sử thi Ba Na...* Trong mỗi bộ sử thi, tất nhiên sẽ có nhiều tập, mà cho tới nay chúng tôi vẫn chưa tiên lượng được sẽ có bao nhiêu tập trong mỗi bộ như vậy. Mỗi tập sách với độ dài trên dưới 1000 trang, khổ 16x24 sẽ công bố trọn vẹn một tác phẩm sử thi dưới hình thức song ngữ: tiếng dân tộc và tiếng phổ thông. Tuy nhiên, cũng không loại trừ khả năng trong mỗi tập sẽ in 2 - 3 tác phẩm của cùng một dân tộc hoặc một tác phẩm của dân tộc nào đó, do độ dài quá lớn thì sẽ in trong 2 - 3 tập. Trong mỗi tập, ngoài phần văn bản song ngữ, sẽ có lời giới thiệu tác phẩm của người biên tập văn học, phần chú thích, chú giải tác phẩm. Trong việc phiên âm tác phẩm, đối với dân tộc nào thì chúng tôi sử dụng bộ văn chữ săn có của dân tộc đó, như chữ Ê Đê, Ra Glai, Ba Na...; đối với dân tộc chưa có chữ viết, chúng tôi dùng bộ văn La tinh tiếng phổ thông để phiên âm. Như vậy, trên bìa của mỗi cuốn sách, sẽ có tên chung của bộ sách *Kho tàng sử thi Tây Nguyên*, tên *bộ sử thi của mỗi dân tộc* và cuối cùng là tên của *tác phẩm sử thi* được in trong cuốn sách đó.

Công việc phiên âm, biên dịch và biên tập gặp nhiều khó khăn và phức tạp. Nguyên tắc chung mà chúng tôi nêu ra là cố gắng thực hiện bản phiên âm tiếng dân tộc sao cho tương đối sát đúng với lời hát kề, vì đây coi như là cơ hội cuối cùng và duy nhất chúng ta có thể bảo tồn và lưu giữ nguyên bản tác phẩm truyền miệng này. Phần biên dịch do các nghệ nhân dân tộc kết

hợp với các nhà chuyên môn thực hiện trên nguyên tắc cỗ gắng chuyển tải nội dung tác phẩm sử thi ra tiếng phổ thông tương đối sát đúng với bản ngữ, giữ được tới mức tối đa phong cách tư duy, ngôn ngữ giàu hình ảnh của dân tộc. Do khả năng cũng như thời gian quá hạn hẹp dành cho việc phiên âm, biên dịch và biên tập mỗi tác phẩm, nên trong bản in đầu tiên này, chúng tôi đành phải tự bắng lòng với mức độ thô phác và còn nhiều khiếm khuyết. Bởi vì chúng tôi nhận thức rằng, việc điều tra, sưu tầm, phiên âm, biên dịch và biên tập bộ sách đồ sộ này không phải chỉ là công việc của một số nhà sưu tầm và nghiên cứu của một thế hệ trong chưa đầy mươi năm, mà phải là của mấy thế hệ trong nhiều thập kỷ. Hy vọng các thế hệ kế tiếp sẽ tiếp tục hoàn chỉnh sản phẩm đầu tiên còn thô phác này.

Thực hiện Dự án *Điều tra, sưu tầm, bảo quản, biên dịch và xuất bản kho tàng sử thi Tây Nguyên*, chúng tôi đã nhận được sự chỉ đạo và giúp đỡ của Đảng và Nhà nước, sự động viên và khích lệ của các ngành, các cấp, của giới báo chí và truyền thông, đặc biệt là sự hợp tác của nhân dân các dân tộc, chính quyền địa phương, các nhà quản lý văn hoá, các nhà sưu tầm và nghiên cứu văn hoá dân gian Tây Nguyên và tất cả những người đã nỗ lực làm việc cho sự thành công của Dự án, trong đó có các đồng chí làm việc tại Văn phòng Dự án. Nhân đây, chúng tôi xin bày tỏ lòng cảm ơn sâu sắc đối với sự quan tâm và giúp đỡ trên.

Hà Nội, ngày 30 tháng 10 năm 2006

GS.TS. Đỗ Hoài Nam

*Uỷ viên BCH Trung ương Đảng
Chủ tịch Viện Khoa học xã hội Việt Nam
Trưởng ban Ban chỉ đạo Dự án*

BAN CHỈ ĐẠO DỰ ÁN

GS.TS. Đỗ Hoài Nam, Chủ tịch Viện Khoa học xã hội Việt Nam -
Trưởng ban

GS.TSKH. Tô Ngọc Thanh, Chủ tịch Hội Văn nghệ dân gian Việt Nam

Bà Mai Hoa Niê Kđăm, Phó Chủ tịch Ủy ban Nhân dân tỉnh Đắc Lắc

Ông Ý Thịnḥ, Phó Chủ tịch Ủy ban Nhân dân tỉnh Đắc Nông

Bà Trương Thị Ngọc Ánh, Phó Chủ tịch Uỷ ban Nhân dân tỉnh Kon Tum

Ông Măṅg Đung, Phó Chủ tịch Uỷ ban Nhân dân tỉnh Gia Lai

Ông Nguyễn Văn Thoả, Phó Chủ tịch Uỷ ban Nhân dân tỉnh Bình Phước

Ông Trương Văn Thu, Phó Chủ tịch Uỷ ban Nhân dân tỉnh Lâm Đồng

BAN ĐIỀU HÀNH DỰ ÁN

GS.TS. Nguyễn Xuân Kính, Viện trưởng Viện Nghiên cứu văn hoá -
Giám đốc Điều hành Dự án

TS. Đặng Văn Bài, Cục trưởng Cục Di sản, Bộ Văn hoá - Thông tin

Ông Krông Y Tuyêñ, Giám đốc Sở Văn hoá - Thông tin tỉnh Đắc Lắc

Ông Tô Đình Tuấn, Giám đốc Sở Văn hoá - Thông tin tỉnh Đắc Nông

Ông Vũ Ngọc Bình, Giám đốc Sở Văn hoá - Thông tin tỉnh Gia Lai

Bà Bùi Thị Thanh Vân, Giám đốc Sở Văn hoá - Thông tin tỉnh Kon Tum

Ông Đỗ Văn Thể, Giám đốc Sở Văn hoá - Thông tin tỉnh Lâm Đồng

Ông Nguyễn Tuấn, Giám đốc Sở Văn hoá - Thông tin tỉnh Bình Phước

THU KÝ DỰ ÁN

PGS. TS. Võ Quang Trọng, Phó Viện trưởng Viện Nghiên cứu văn hoá
TS. Đỗ Hồng Kỳ, Giám đốc Trung tâm Nghiên cứu văn hoá các dân tộc thiểu số, Viện Nghiên cứu văn hoá.

CÁC NHÓM ĐIỀU TRA SUU TÂM, BIÊN TẬP

Nhóm điều tra suu tầm tỉnh Đăk Lăk

TS. Đỗ Hồng Kỳ, Giám đốc Trung tâm Nghiên cứu văn hoá các dân tộc thiểu số, Viện Nghiên cứu văn hoá - Đồng trưởng nhóm

Ông Krông Y Tuyên, Giám đốc Sở Văn hoá - Thông tin tỉnh Đăk Lăk - Đồng trưởng nhóm

Nhóm điều tra, suu tầm tỉnh Đăk Nông

TS. Đỗ Hồng Kỳ, Giám đốc Trung tâm Nghiên cứu văn hoá các dân tộc thiểu số, Viện Nghiên cứu văn hoá - Đồng trưởng nhóm

Ông Tô Đình Tuấn, Giám đốc Sở Văn hoá - Thông tin tỉnh Đăk Nông - Đồng trưởng nhóm

Nhóm điều tra suu tầm tỉnh Gia Lai

PGS. TS. Võ Quang Trọng, Phó Viện trưởng Viện Nghiên cứu văn hoá - Đồng trưởng nhóm

Ông Vũ Ngọc Bình, Giám đốc Sở Văn hoá - Thông tin tỉnh Gia Lai - Đồng trưởng nhóm

Nhóm điều tra suu tầm tỉnh Kon Tum

PGS. TS. Võ Quang Trọng, Phó Viện trưởng Viện Nghiên cứu văn hoá - Đồng trưởng nhóm

Bà Bùi Thị Thanh Vân, Giám đốc Sở Văn hoá - Thông tin tỉnh Kon Tum - Đồng trưởng nhóm

Nhóm điều tra sưu tầm tỉnh Lâm Đồng

PGS. TS. Lê Hồng Lý, Phó Viện trưởng Viện Nghiên cứu văn hoá - Đồng trưởng nhóm

Ông Đỗ Văn Thể, Giám đốc Sở Văn hoá - Thông tin tỉnh Lâm Đồng - Đồng trưởng nhóm

Nhóm điều tra sưu tầm tỉnh Bình Phước

TS. Lê Văn Kỳ, Trưởng phòng Phòng Nghiên cứu tín ngưỡng, lễ hội, Viện Nghiên cứu văn hoá - Đồng trưởng nhóm

Ông Nguyễn Tuấn, Giám đốc Sở Văn hoá - Thông tin tỉnh Bình Phước - Đồng trưởng nhóm

Nhóm điều tra sưu tầm tỉnh Ninh Thuận

GS.TS. Ngô Đức Thịnh, Nghiên cứu viên cao cấp Viện Nghiên cứu văn hoá - Đồng trưởng nhóm

Ông Phạm Văn Muộn, Giám đốc Sở Văn hoá - Thông tin tỉnh Ninh Thuận - Đồng trưởng nhóm

Nhóm điều tra sưu tầm tỉnh Phú Yên

GS.TS. Ngô Đức Thịnh, Nghiên cứu viên cao cấp Viện Nghiên cứu văn hoá - Đồng trưởng nhóm

Ông Nguyễn Ngọc Quang, Quyền Giám đốc Sở Văn hoá - Thông tin tỉnh Phú Yên - Đồng trưởng nhóm

Nhóm biên tập

GS.TS. Nguyễn Xuân Kính - Viện trưởng Viện Nghiên cứu văn hoá - Trưởng nhóm¹

---

¹ Trước đây, ông Hà Ban, bà Y Muri, ông Hà Sơn Nhìn, ông Lê Việt Hường, ông Nguyễn Định với tư cách là Phó Chủ tịch UBND các tỉnh Kon Tum, Gia Lai, Lâm Đồng là thành viên Ban Chỉ đạo Dự án; ông Ngô Đức Thịnh với tư cách Viện trưởng Viện Nghiên cứu văn hoá là Giám đốc Điều hành Dự án, các ông Phan Đức Luận, A Đôi, Đoàn Văn Việt với tư cách Giám đốc các Sở Văn hoá - Thông tin Kon Tum, Lâm Đồng, ông Phan Văn Dũng với tư cách Phó Giám đốc Sở Văn hoá - Thông tin Bình Phước là thành viên Ban Điều hành Dự án, các ông Hứa Đông Hải, Phan Văn Dũng, Nguyễn Văn Hiên là Đồng trưởng nhóm các nhóm Bình Phước, Phú Yên.

SỬ THI DÂM NOI

Gia Lai là một tỉnh nằm ở phía bắc Tây Nguyên. Hai tộc người bản địa nơi đây là đồng bào Gia Rai, Ba Na (Jrai, Bahnar). Người Ba Na tỉnh Gia Lai có nhiều nhóm địa phương, cư trú ở những khu vực khác nhau nhưng điểm chung giữa họ là đều có sinh hoạt *hơamon* - những câu chuyện xưa được thể hiện bằng phương thức hát kể - mà ngày nay chúng ta quen gọi là sử thi.

1. Diễn xướng sử thi dân gian Ba Na thường được thể hiện trong những khi nông nhàn, vào ban đêm, tại nhà rông (nhà chung) của làng hoặc nhà của một thành viên trong cộng đồng nhân một dịp tụ họp đông vui nào đó. Thời gian mà các nghệ nhân thường bắt đầu những câu chuyện loại này là từ khoảng 21 giờ hôm trước đến 1 hoặc 2 giờ sáng ngày hôm sau. Tùy theo dung lượng câu chuyện mà nghệ nhân có thể phải kéo dài công việc của mình ra, từ một vài đến dăm bảy đêm. Cá biệt, có những câu chuyện được nghệ nhân hát kể liên tục trong hàng chục đêm. Thực tế cho thấy, cốt truyện và nội dung *hơmon* là những điều nghệ nhân phải hát kể trung thành nhưng từ ngữ và chi tiết thì ít nhiều họ có thể thay đổi. Có những câu chuyện xưa cho biết việc hát kể sử thi phải được thực hiện một cách nghiêm ngặt, không được bỏ sót nhân vật, cắt xén hay thêm thắt... Đồng bào giải thích rằng, nếu làm như vậy những vị thần linh trong đó sẽ chẳng có nơi ăn nghỉ, tất sẽ quấy phá dân làng. Trước tình hình ấy, việc một sử thi phải hát kể kéo dài nhiều hơn vài đêm trở lên vẫn được người ta giải quyết thỏa đáng bằng cách kết thúc từng phần câu chuyện ở những đoạn phù hợp, như là khi kết thúc một cuộc chiến, lúc tạm

chấm dứt một tranh chấp v.v. Có lẽ đây là một trong những nguyên nhân làm nên tính lặp lại - có giá trị như một đặc trưng không thể thiếu của sử thi Gia Lai.

2. Cũng giống như sử thi của đồng bào các dân tộc bản địa Tây Nguyên khác, hơmon của người Ba Na ở Gia Lai là sản phẩm chung của cộng đồng, được lưu giữ bởi những người có khả năng nổi trội hơn - các nghệ nhân. Nghệ nhân sử thi Ba Na thường là những người đảm nhận các công việc mang tính tâm linh, tín ngưỡng trong cộng đồng như cúng tế, bói toán... Cũng có nhiều trường hợp, nghệ nhân sử thi không làm được những công việc vừa nêu nhưng thuộc lòng nhiều lời thơ ca dân gian đối với họ lại là một lẽ đương nhiên. Do độ dài của sử thi và môi trường hát kể tự nhiên, nghệ nhân thường phải là những người có sức khỏe, giọng hát tốt. Cũng như vậy, để diễn đạt thành công một sử thi, nghệ nhân phải là người có trí nhớ tốt và óc sáng tạo đặc biệt. Đối với các nghệ nhân Ba Na ở Gia Lai, thực tế cho thấy tuổi lí tưởng cho hoạt động hát kể này dao động trong khoảng từ 60 đến 65.

3. Người hát kể *Dăm Noi* là nghệ nhân Angěp ở làng Kǔc Gmǎi, xã Yang Trung, huyện Kông Chro, tỉnh Gia Lai. Vào tháng 7 năm 2001, khi diễn xuồng câu chuyện này, Angěp mới khoảng 60 tuổi, là một trưởng thôn gương mẫu kiêm già làng. Nhà ở ngay bên cạnh nhà rông, Angěp cũng đồng thời là người đảm đương mọi công việc liên quan đến chuyện cúng tế của làng. Angěp biết uống rượu nhưng không nghiện. Lần nào cũng vậy, ông thường say khi cuộc rượu chung chưa đi được nửa đường. Nhưng rồi chính ông lại chết vì rượu. Hóa ra, ông bị đau dạ dày đã lâu mà không hay và sau một lần quá chén, ông đã ra đi mãi mãi. Angěp để lại một người vợ hiền lành cùng những đứa con sống trên nương rẫy nhiều hơn ở nhà...

Angěp cũng chính là người đã hát kể *Truyện thơ Duch Bum* mà chúng tôi may mắn đã sưu tầm được (Nhà xuất bản Văn hóa dân tộc, Hà Nội, 2005). Khi in cuốn sách mỏng này, chúng tôi đã gọi đó là phát hiện đầu tiên về truyện thơ dân gian các dân tộc thiểu số Tây Nguyên. GS. TSKH Phan Đăng Nhật - một chuyên gia lớn về sử thi Việt Nam - từng tiếp xúc với cố nghệ nhân Angěp tại Gia Lai. Trả lời câu hỏi của nhà chuyên môn về việc "thấy gì trong khi hát kể hơamon", Angěp nói rằng, ông "thấy hết, thấy như ở ngoài" cuộc sống, như là thật.

4. *Dăm Noi* được Angěp hát liền trong hai đêm, tổng cộng độ dài là 3 băng cassette HF 90. Khi hát kể, nghệ nhân thường nằm ngửa trên chiếu, một tay gác lên trán như cố tình che thêm đôi mắt đã nhắm kín. Cũng như nhiều nghệ nhân hát kể sử thi khác, nét mặt Angěp không ngừng biến đổi theo nội dung câu chuyện. Với chất giọng tốt, câu chuyện này được Angěp trình bày khá chặt chẽ, rõ ràng, ít có những đoạn không thể biên dịch. Là một người giàu có vốn liếng thơ ca dân gian, Angěp đã mang vào câu chuyện của dân tộc mình sự thú vị ít thấy song đó cũng chính là một khó khăn đối với những người phiên âm, dịch nghĩa sau này. Người phiên âm và dịch nghĩa câu chuyện này cùng với chúng tôi nguyên là một nhà giáo người Ba Na - ông Siu Pêt. Ông Siu Pêt vốn là một học sinh miền Nam tập kết và tốt nghiệp Đại học Sư phạm ngành Sử từ những năm 60 ở miền Bắc. Sau 1975, ông trở về quê hương, làm giáo viên, Trưởng phòng Phòng Giáo dục rồi Phó Chủ tịch huyện Mang Yang (cũ) cho đến khi hưu trí. Ông Siu Pêt cũng chính là người đã tích cực cộng tác với chúng tôi trong biên dịch thơ ca dân gian địa phương và một số sử thi Ba Na khác trước và sau hơmon này. Đối với việc biên dịch *Dăm Noi*, do ông Siu Pêt sống cách nhà tôi gần 20 cây số nên mỗi tuần một lần, chúng tôi cố gắng gặp nhau vài ngày để gặng đẩy nhanh

tiến độ công việc. Băng tiếng Ba Na, tôi nghe câu được câu mất, nhưng vẫn cứ phải ngồi đây, chờ ông hỏi hoặc hỏi lại ông để cùng làm rõ những điều chưa hiểu, khó hiểu. Có những cái, cả hai thầy trò đều không hiểu hết hoặc không hiểu hoàn toàn.

5. *Dăm Noi* là câu chuyện về cuộc chiến chống lại cái ác. Chuyện kể rằng, một ngày kia, ác quỷ Pôdrang Hô - Pôdrang Hôm mình đồng da sắt, đôi mắt to bằng trái cà bát, răng nanh lớn như những quả chuối lùn, nhọn hoắt tựa những mũi kim, thèm thịt người nên đã ăn tươi nuốt sống hết cả dân lành của làng quê bok Rôh.

Nhờ thân hình bé nhỏ tựa con chuột, con sâu chui trong bụng gỗ mà chàng Set thoát được cái chết.

Dăm Set đẹp lăm. Vẻ đẹp ấy, thật ít ai sánh kịp:

*Long lanh cả làn nước
Chói chang hoa lá biếc
Xinh như nàng ong chúa
Đẹp như chú nhện đực
Hồng chàng như gợt đeo
Bụng thon nhỏ như ép.*

Xót xa trước cảnh làng quê bok Rôh tan hoang, cảm thương dăm Set bơ vơ, vị thần quyền hành bậc nhất trên trời bok Kei Dei đã cho con gái mình là bia Rak xuông trần gian làm vợ Set.

Sau này, khi đã thành vợ chồng, họ ở với nhau mới được ba hôm, bia Rak đã muốn sinh nở. Rồi năm đứa con chung một bụng mẹ ra đời cùng lúc. Yǔng, Yol, Dôhrǐt, Hmeng và dăm Noi xuất hiện như một sự kỳ lạ. Nhưng hành động của anh em họ còn kỳ lạ hơn nữa: vừa ra khỏi bụng mẹ, không cần bú mớm, chẳng thiết ăn cơm, đã biết chạy nhảy, vui đùa tung tăng trên nhà rông, rồi đi chơi bôn ba chỗ này nơi khác, đi chặt cây le làm cung bắn đòn chầu chầu lạ...

Trong cuộc thử sức đầu tiên với ác quỷ bok Klơm Bri, năm anh em họ dù mới lọt lòng, rốn chưa đứt, sọ chưa cứng nhưng bằng sức khoẻ, lòng dũng cảm và sự mưu trí đã giành được phần thắng là đôi đũa thần.

Chuẩn bị đi xa báo thù cho tổ tiên, năm anh em họ, mà đứng đầu là em út Noi, không chỉ biết tìm kiếm, mang theo rìu lưỡi bạc, lưỡi đồng của cha mẹ mà còn có cách dự trữ lương thực rất lạ lùng. Đó là, để có thể đi lâu ngày, mỗi người đã nuốt hết một nhà gạo; riêng dăm Noi, nhai nuốt vừa vặn ba nhà gạo sống.

*Họ đi dần dần, họ đi từ từ
Đêm ngủ ngày đi, ngày đi đêm ngủ
Men theo đường mòn ngoắt ngoéo
Đọc theo lối nhỏ quanh co...*

Cuối cùng, anh em họ cũng đến được vùng Pôlünk Hla Anhao, Pôlao Hla Anhém tìm chặt lấy những cây gỗ *kochik* tốt nhất. Họ đóng thuyền, trang trí bằng mào rồng đẹp đẽ xong xuôi rồi mới dọc theo dòng Krong Krém, Krong Mât, lênh đênh trên biển cả, đi thật xa, quyết tìm diệt cho bằng được bok Pôdrang Hồ - bok Pôdrang Hơm hung ác.

Trên bước đường trường dǎng đặc như vậy, năm anh em họ gặp nhiều cảnh đẹp, người xinh quyến rũ.

Nơi ấy có bia Pôda:

*Váy mới màu chàm, hở đôi chân
Ánh sáng bừng lên theo nhịp bước.*

Nơi ấy có cảnh sắc thiên nhiên:

*Có bóng mát cây sung tầng trên
Có bóng râm cây đa tầng dưới
Bên kia biển, cát trải dài mát rượi
Gà yang lông trắng bay từng đàn...*

Có biết bao lời mời mọc, hờn dỗi, gửi trao dọc đường... Trù chuyện tình cảm giữa dăm Noi và bia Kơanhĩ không thể cưỡng lại được, như là một tiền định, anh em họ đã từ chối tất cả. Họ đang mải bôn ba, tìm giết kẻ thù. Và họ đã tìm được. Nhưng bok Podrang Hồ - Podrang Hơm không phải là một đối thủ bình thường. Cùng với vô số vũ khí ghê gớm, phép thuật cao siêu, ác quỷ này còn là kẻ có sức mạnh không cùng:

*Quỷ quái to như núi
Đánh núi núi phải đổ
Đánh đá đá vỡ tan
Đánh nước nước khô cạn.*

Bok Podrang Hồ - Podrang Hơm coi thường dăm Noi:

*Mày nhỏ xíu bằng sợi chỉ hồng
Mày bé teo bằng chiếc kim đồng*

Song cũng chính bằng mưu mẹo, sự đoàn kết, sức mạnh kiên cường và nhò sự giúp đỡ của nàng Kơanhĩ, họ đã thắng được ác quỷ, kẻ ăn thịt ông bà, cha mẹ mình, dân làng mình. Bok Podrang Hồ - bok Podrang Hơm bị giết chết. Rồi sau đó, trên đường trở về quê hương, năm anh em Noi lại cùng nhau đánh bại bok dăm Prao tài phép quanh năm sống giữa biển khơi sâu thẳm...

6. *Dăm Noi* trước hết là câu chuyện của những sự kì lạ. Mở đầu sử thi là hình ảnh lạ lùng của bok Podrang Hồ - bok Podrang Hơm. Không chỉ có hình thù kì dị, sức mạnh kinh hoàng đánh núi lở, đá tan mà ác quỷ này còn có cái thú ăn thịt người ghê rợn. Qua sự miêu tả của tác giả dân gian, hiện lên dáng vẻ gớm ghiếc và tàn bạo của nhân vật này. Cũng là sự kì lạ của những kẻ đại diện cho cái ác, Klom Bri lại xuất hiện trong một bộ dạng khác: không chân, không tay, không đầu, không mình, ma quỷ này chỉ là một bộ gan lang thang trong rừng với nhiều phép thuật để làm hại người. Ở phía đối lập với thế lực độc ác, anh em Noi cũng sở hữu

nhiều điều kì lạ. Sự kì lạ bắt đầu ngay từ lúc họ lọt lòng mẹ sau ba ngày mang thai. Năm anh em Yǔng, Yol, Døhṛit, Hmeng, Noi được sinh ra trong cùng một lần đẻ là sự lạ, lạ hơn, ngay sau khi ra khỏi bụng mẹ, anh em Noi chẳng những không thiết bú móm, ăn uống như người thường đã dành, mà hơn thế còn có thể nói nǎng, chạy nhảy được ngay. Không cần cõm nước, để có thể đi xa, anh em Noi sẵn sàng nhai nuốt nhiều gạo sống. Như là một quá trình luyện tập và trưởng thành, anh em Noi dù mới là những đứa trẻ sơ sinh "rốn chưa rụng, xương đầu chưa cứng" đã lần lượt bước vào nhiều cuộc chiến với những mức độ ác liệt, khó khăn khác nhau, từ thấp lên cao. Nhờ có ý chí, trí thông minh và tinh thần đoàn kết, anh em Noi đã đánh bại mọi kẻ thù hung ác, nhiều tài phép. Đó cũng là một sự kì lạ. Vũ khí và khung cảnh huyền hoặc bao trùm khắp nơi với những pháp thuật khác thường; chi tiết cây tre trồng ba ngày đã cao thấu trời; làng xóm, con người trên không trung v.v. đều góp phần làm cho tính chất huyền ảo của câu chuyện thêm đậm đà, hấp dẫn. Đó còn là con gà trống mào rộng bằng cái nia nặng ba người khiêng không nổi, là mùi thuốc cách xa ba ngày đường vẫn còn nhận thấy hương thơm, là ghè rượu ngon sánh như mật ong, uống vào thời say, nhả ra thời tiếc, là con heo đã bảy lần thay nanh, mồ dày như quả bí đao,...

Dăm Noi là một bài ca lao động, bài ca của những người lao động. Công việc nương rẫy, chăm bón cây trái, làm lụng, xây dựng cửa nhà, làng quê tuy không trực tiếp nhưng lại diễn ra trong suốt cả câu chuyện. Đó có thể là việc vợ chồng dăm Set, bia Rak - vốn là người trên trời, kẻ dưới đất - vẫn chưa khi nào quên chuyện nương rẫy. Anh em Noi tài giỏi khác thường nhưng để có vật dụng hằng ngày hay phương tiện sinh hoạt, họ tự biết tìm cách làm lấy. Họ đã từng chặt cây le về làm cung ná bắn đòn châu châú, đi đốn cây gỗ tốt trong rừng dēo làm thuyền, vượt biển khơi tìm mào rồng

để trang trí cho thuyền. Chỉ nói cách thức chặt cây, đẽo ván không thôi, cũng đủ thấy tri thức và kinh nghiệm về lao động của người Ba Na xưa phong phú chừng nào. Cũng trong câu chuyện, người ta bắt gặp khá nhiều những cô gái đẹp. Dù hoàn cảnh xuất thân như thế nào đi chăng nữa thì việc gùi nước, giã gạo, đốt rẫy, đối với mỗi người đẹp ấy đều không hề xa lạ. Ngay cả thần linh trong các sử thi Ba Na, ý thức về nương rẫy nông nghiệp, chính xác hơn là ý thức về lao động cũng rất gần gũi. Nói khác đi, các nhân vật đều sống trong một bầu không khí có núi đồi, rừng rẫy, có sông suối, cây cối thiên nhiên, như một phần cuộc sống thực mà đồng bào Ba Na hôm nay đã và đang trải qua. Nổi bật lên trên khung cảnh chung ấy, tất nhiên là hình ảnh những nhân vật đặc biệt - anh em Noi. Thực ra thì dù có khoác lên mình "trang phục" của những người lăm tài nhiều phép - như là thần linh, là cháu vị thần tối thượng bok Kei Dei, anh em họ vẫn tỏ ra luôn gắn bó với rẫy nương, làng quê cao nguyên. Chính vì vậy, vừa chiến đấu với kẻ thù, họ vừa không quên phân công nhau về nhà làm giúp cha mẹ. Ngay cả khi hai phe đánh nhau ác liệt, nếu có được chút ít thời gian hữu chiến hiềm hoi, có thể họ lại mời nhau hút thuốc, uống nước như những người đốt rẫy, làm cỏ gặt nhau giữa rừng. Đây là một trong những chi tiết được lặp lại khá thường xuyên trong các sử thi Ba Na ở Gia Lai.

Nói đến sử thi không thể không nói đến chiến tranh. Cuộc chiến trong câu chuyện này được phân chia thành hai tuyến rõ ràng. Một bên là những kẻ gây thù chuốc oán (đại diện là bok Pôdrang Hô - bok Pôdrang Hơm) và một bên là những người hiền lành vô tội, bắt buộc phải tham gia cuộc chiến (đại diện là năm anh em Yǔng, Yol, Dôhrít, Hmeng). Ở đó, nếu cuộc chiến được khởi động bởi một lí do hết sức vô lí (bỗng dưng có kẻ thèm ăn thịt

người) thì hành trình đi đến thắng lợi cuối cùng lại hết sức gian nan. Cấp độ và phạm vi (trên rừng, dưới biển; trên trời, dưới đất...) của cuộc chiến ngày càng tăng cũng đồng thời là thước đo thể hiện sự trưởng thành của các nhân vật chính diện. Có thể coi những việc làm như đi chặt cây le làm cung ná bắn chau chấu, đánh và thắng quỷ Klom Bri nơi rừng sâu là những bước đệm cần thiết để anh em Noi tự tin hơn trong cuộc chiến cuối cùng với bok Pođrang Hō - bok Pođrang Hōm và bok Prao sau này. Họ đã chiến đấu một cách ngoan cường trong sự trợ giúp của gia đình và làng quê. Ở đó, dăm Noi nổi bật lên với vai trò của một thủ lĩnh. Là người có sức mạnh, trí thông minh và ý chí quyết tâm lớn, chàng luôn là người thực hiện những công việc có tính quyết định (thường là sau khi những người khác không thể hoàn thành). Chính vì vậy, ngay trong mắt những kẻ không đội trời chung - hình ảnh Noi cũng dần thay đổi, từ chỗ bị coi thường, khinh khi đến được cảm phục, thừa nhận. Noi là hình ảnh trung tâm của câu chuyện, là người anh hùng trẻ tuổi, quyết tâm đánh thắng kẻ thù bảo vệ cuộc sống cho cộng đồng. Tuy vậy, sau khi hoàn thành nhiệm vụ, cũng như bao người bình thường khác, Noi lại trở về với làng quê của mình, làm những công việc bình thường, như tất cả những người bình thường khác. Ở đó, người anh hùng tham gia vào công việc hằng ngày, vào những lễ lạt, tiệc tùng... Và, một phần nội dung không thể thiếu của sử thi là lấy vợ. Cũng như trong nhiều hơmon Ba Na, cuộc hôn nhân giữa nhân vật chính dăm Noi và Køanhī là một kết thúc có hậu đã khép lại câu chuyện.

Có thể nói hành trình của năm anh em Yǔng, Yol, Døhrít, Hmeng và Noi là hành trình của một cuộc đấu tranh không mệt mỏi nhằm mang lại sự bình yên cho mọi người. Từ lúc ra đời, cất bước lên đường cho đến khi được dân làng tổ chức cúng *yang* ăn mừng đám cưới giữa dăm Noi và bia Køanhī, cúng *yang* mừng họ

chiến thắng trở về, năm anh em Noi đã chiến đấu không ngừng nghỉ với cái xấu và cái ác. *Dăm Noi* chính là bài hát ngợi ca lòng dũng cảm của những người Ba Na thời xưa. Họ luôn sống và đấu tranh để bảo vệ lẽ phải, giữ lấy sự công bằng theo quan niệm của cộng đồng mình.

7. *Dăm Noi* với tư cách là sử thi cổ sơ của người Ba Na mang trong mình những đặc trưng nghệ thuật dễ nhận ra. Ở đó, trí tưởng tượng phong phú đã chắp cánh cho các yếu tố kì ảo bay xa. Câu chuyện không chỉ bó hẹp trong một tộc người mà còn lan xa đến người Yuǎn (người Việt), người Gia Rai, người Chăm; không chỉ là núi đồi cao nguyên mà biển khơi cũng đã hiển hiện; hình ảnh con người đã vượt xa vóc dáng bình thường để trở nên kì vĩ, lớn lao hơn...

8. Trước khi văn bản sử thi *Dăm Noi* này được sưu tầm, biên dịch và công bố, một tài liệu cho biết: tháng 7 năm 1980, Viện Nghệ thuật (nay là Viện Văn hóa - Thông tin) thuộc Bộ Văn hóa - Thông tin phối hợp với Ty Văn hóa - Thông tin tỉnh Gia Lai - Kon Tum mời nghệ nhân Đinh Văn Mơl (dân tộc Ba Na, người ở Plây Srok, xã Yòma) hát kể hòmon này trong ba đêm trước công chúng, thu được 7 giờ băng... Tháng 1 năm 1982, lần đầu tiên Ty Văn hóa - Thông tin tỉnh Gia Lai - Kon Tum đã cho in và phát hành tại Pleiku nguyên bản hòmon *Dăm Noi* đó. Nhóm cộng tác viên dịch từ đối túc tiếng Việt là những người Ba Na, gồm A Đrin, Khuyên Đông, Siu Che và Phạm Thị Hà, Tô Ngọc Thanh (cán bộ phòng Văn nghệ dân gian - Viện Nghệ thuật). Cũng năm 1982, tại Hà Nội, Nhà xuất bản Văn hóa cho in *H'mon Dăm Noi* và phát hành ở các tỉnh phía Nam. Ba năm sau, cuốn sách nói trên được tái bản tại Hà Nội với tên sách *H'mon Dăm Noi - Trường ca Bahnar* do Phạm Thị Hà dịch, Tô Ngọc Thanh hiệu đính và chú thích. (Chu Thái Sơn và Nguyễn Chí Huyễn, "Một cách tiếp cận các trường ca Tây Nguyên", Tạp chí Văn hóa dân gian, số 3/1992, tr. 38).

(Mặc dù đến nay đã có những thay đổi về địa danh, tên gọi... song chúng tôi giữ nguyên nội dung ở thời điểm mà bài viết đề cập - NQT).

Năm 1996, Sở Văn hóa - Thông tin và Thể thao Gia Lai in lại nội dung cuốn sách nói trên theo bản in lần thứ hai của Nhà xuất bản Văn hóa, 1985, dưới tên gọi *H'mon Dăm Noi* (đơn ngữ, tiếng Việt) đặt vào chương *Trường ca* trong cuốn *Văn học dân gian Gia Lai*. Ngoài ra, *H'mon Dăm Noi* cũng đã được đưa vào bộ *Tổng tập văn học Việt Nam*, Nhà xuất bản Khoa học xã hội, tái bản năm 2000 v.v.

Rất tiếc chúng tôi chưa thể tìm thấy bản *Dăm Noi* đơn ngữ tiếng Ba Na (in tháng 1 năm 1982 tại Gia Lai), như từng được giới thiệu. Tuy vậy, hơn 20 năm sau ngày *Dăm Noi* ra đời, so sánh với văn bản hiện có, chúng tôi nhận thấy nội dung bản *Dăm Noi* song ngữ này, về cơ bản giống với những gì đã được công bố trước đó. Sự khác nhau giữa hai văn bản này đa phần thuộc về cách thể hiện câu chuyện và một vài chi tiết. Sự khác nhau về số lượng nhân vật, sự vật, sự việc trong câu chuyện không đủ nhiều đến mức có thể làm thay đổi cốt truyện và nội dung. Còn có một sự khác nhau nữa giữa hai văn bản tiếng phổ thông của câu chuyện là sự phiên âm, dịch nghĩa. Dĩ nhiên đây cũng không phải là một vấn đề lớn. (Ngay tại Gia Lai cho đến nay, hiện vẫn chưa có được sự thống nhất cần thiết trong cách phiên âm, dịch nghĩa đối với một số từ ngữ Gia Rai, Ba Na). Sự giống nhau về đại thể như đã nêu hẵn do câu chuyện là sản phẩm của một nhóm Ba Na địa phương (Tolô), chủ nhân lại gần nhau về địa bàn cư trú (đều thuộc huyện König Chro ngày nay).

Bằng việc giới thiệu bản *Dăm Noi* này, thêm một lần nữa, chúng tôi mong muốn được mang đến cho bạn đọc những thông tin hữu ích về sử thi Ba Na ở Gia Lai.

*Biên tập văn học
Nguyễn Quang Tuệ*

PHẦN THỨ NHẤT

DĀM NOI

(*Văn bản tiếng Ba Na*)

1. È bok Pôdrang Hô - Pôdrang hóm sěch akar leng kong leng mam, măt tăh tő tő plěi pro angam, grěng gđham tăh tő tő plěi prít bia mir døng. Jøhngâm tăh tő bing kóng tòn kóng kóng sro, tómő dăk nak dak srđ srěng bui să bui sěn...

Bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hóm dĩ đunh dai pă děi anhém sa.

2. Bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hóm khan:

*Anhém pă děi sa anhot hōh pă děi bōh nham
Anăr drâu īnh vă năm ot ơng rōng huang
Tő Tu Krong Vong Krém Kiěm Gönüeng
Năm rōp sa věi kon pōlei bok Rōh
Aněi nham alāng phī hiôk kơ īnh anăr drâu.*

3. Bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hóm ayung năm dil dôh hlôl kơ măt tő tő plěi pro angam, suêm kơ grěng gđham tő tő plěi prít bia.

Bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hóm năm bŭh bŭh, năm khâm khâm dung trûh tő Tu Krong Vong Krém Kiěm Gönüeng. Anăr jrű jrang anăr vă jě tang kóng, bok Pôdrang năm trûh tő pōlei bok Rōh bōih.

Kon pōlei bu bu kŭng brōk dâng chōh jang jónang kol.

4. Bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hóm bōh kon pōlei ló lap, bok:

*Hiěk nōk hiôk ngă ană hal
Vă děi anhém sa nham děi pham sa băt
Lěi kő bok Pôdrang anăr drâu
İnh vă sa podř rř pogóh kon pōlei de anô!*

5. Bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hôm rôp sa kon bøngai mînh pôlei, khu r d  g h goi. D m Set t r o k d u  p m jing kon klu kle, k ne h dr ng m t l m along k d l d ng l ap m sr h glach.

Bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hôm rôp sa nh m ph  hi k j nap b ih, dil d l hl l hl l k m t ayung v h br k.

6. Bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hôm khan:

- Sa anh m ph  nh m sa ph m b t al ng p  k  b ih, dang  i  nh br k p  d i s oangon t t m k  anh m b ih.

Dang gr ng am ng glach, bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hôm v h br k.

D m Set l ch d ng along k  d l d  ng l ap m, br k m t t  l m p lei sr h glach kon p lei d  l ch r ng hi ng r m g h gel... S oanh k s oanh i, d m Set ng i nh m  h klai blai ol.

7. D m Set khan:

*T  m  bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hôm
N m r p sa v i kon p lei nh n
T odrong p  d i tol i p  b h
M  b , m h ma, duch n , y  bok d  l ch g h
Anh ng  h d  l ch hiong r m
 nh v  o i h m bu ch t h m bu...*

*

* * *

8.   bok Kei Dei o i t  k pal m t anar am ng g leng l ng t  ala r ng t h ch d h r ng plenh, g leng l ng t  Tu Krong Vong Kr m Ki m G nueng d h char t ring p lei bok R h.

9. Kon pōlei dī:

*Srēh lōlēng thēng kōt
 Bōngai tōpōl kōdrāng dī lōch rāng dī hiūng rām
 Oēi pă mīnh anu dām Set
 Liēm rūh kōt dāk, liēm rak kōt hla
 Kōdōih dang lē yōng ong
 Kōdōng dang lē yōng hliēng
 Kōayēng dang dē sak, klak dang buōl gap.
 Bok Kei Dei bōh māh brāk sōdrī
 Amēm mōnat kōeng ngēi ngēi.*

10. Bok Kei Dei ayung krao pōma tōbōh pōlung akhan kōt ōh adrūh bōk bia Mōsēh, kon adrūh bōk bia Kovät pāng bia Rak.

Bok khan:

*A σ ōh bia Mōsēh, a σ kon bia Kovät, bia Rak
 Iēm nām lāng tō̄ au īnh vā tōrai akhan kōt iēm*

11. Bia Mōsēh, bia Kovät, bia Rak pēng anu duch mon asū nām tōkan tō̄ bōk Kei Dei. Bia Mōsēh lām nām lām pōma apīnh anhōng hāp bōk Kei Dei.

Bia Mōsēh:

*Hă a σ anhōng bōk Kei Dei...
 Hă a σ mi yă Kung Kēh...
 Biēm krao nhōn dē mon
 Tōdrong hām dēi tōlēi hām bōh?
 Hă a σ anhōng, hă a σ mi.*

12. Bok Kei Dei lām pōma akhan tōbōh lām pōma pōlung ōh adrūh bōk bia Mōsēh, kon adrūh bōk bia Kovät pāng bia Rak.

Bok Kei Dei khan:

*Duch mon iěm goleng lăng sung sung
 Bok Pôdrang Hô - Bok Pôdrang Hôm sem vohn
 Năm rôp sa kon pôlei Bok Rôh
 Đĩ góh goi oěi pă mînh anu dăm Set.*

13. Bok Kei Dei chă apinh pôlung bre kon hăm ôh adrûh bok:

*Bôh thoï nôh īnh kêh anêm mónat
 Mînh anu tòdăm liém rûh kô dak, liém rak kô hla
 Kodoih lě yõng ong, kôdong lě yõng hliêng
 Koayêng dang de sak, klak dang buôl gap
 Môti mótuëi chă oěi mînh drô mînh drôt
 īnh krao apinh lăng duch mon iěm
 Bu vă năm jur pôm kôdiõng dăm Set?*

14. Bia Môsêh, bia Kovăt khan:

*Duch mon kuă ngéi ngéi
 Jur oěi tô pôlei Bok Rôh
 Kon pôlei đĩ lôch rûng hiûng răm
 Oěi pă mînh anu dăm Set
 Bôsêl bôsang dang oěi mînh drô lăm bri.*

15. Bok Kei Dei apinh pôlung kon adrûh sôdrûch bok bia Rak:

*Hă ô mő ngot bia Rak kon
 Kon hăm vă jur pôm kôdiõng dăm Set
 Bă asong mûk drăm ăñ e bât lô lô
 A ô mő ngot bia Rak kon...*

16. Bia Rak amăng ayung goleng lăng tô ala rõng têh chôđéh rõng plenh bôh dăm Set:

*Liěm rǔh kɔ̄ dak, liěm rak kɔ̄ hla
 Kɔ̄doi h lě yǒng ong, kɔ̄dong lě yǒng hliěng
 Kɔ̄ayěng dang sak klak dang gap
 Bia Rak măh pluch plung hâr
 Vă jur pօm kɔ̄diǒng dăm Set.*

17. Bia Rak ayung pօm adrűh tōch jă pōbă tōch ai,
 vă jur năm tő pօlei bok Rǒh, dêh char dăm Set:

*Băk anam jǔ jong tő klong klen
 Chêh rēh abăn trŭm găm prăh plĕi puōih
 Abăn tang blă abăn blă blu
 Amăng năm chuk blak chak blok
 Bia Rak liěm rǔh kɔ̄ dak, liěm rak kɔ̄ hla
 Sɔ̄kŭng bâr dɔ̄hom dang lě châm ni
 Jâng ti hnhor dang prôh lənon
 Kɔ̄mlă plĕi puōih ami glaih kɔ̄drăng
 Kɔ̄mlă kǔl tăng ami grâm aru
 Kɔ̄mlă tօm blu ami pru Tu Krong Vong Krĕm.*

18. Bok Kei Dei chă hɔ̄met ayők ān kɔ̄ bia Rak kon
 adrűh bok:

*Ayők ān sǎng dao ao pɔ̄năr
 Reo pօayǒng brong pօalâng
 Tօdâng ha pօling hling dak pă lěch
 Kěch ba pă dom ngom klep pă ayor*

19. Bia Rak chuă ayők sǎng dao, ao pɔ̄năr dâng bă
 hăp bok Kei Dei. Chuă ayők reo pŭ hɔ̄rǒng lěng lǒng
 diǒng diɔ̄r, bia Rak ayung năm...

Năm băh băh, năm khâm khâm, bia Rak dung trŭh
tă Tu Krong Vong Krĕm Kiĕm Gónueng Kueng Tôbăng,
dêh char dăm Set.

20. Bia Rak ayung krai sokat hógei móséh yang:

*Thŭi thŭi jŭh bár ĩnh móséh kon yang
Kang ĩnh móséh kon bok Kei Dei
Ĩnh krai plenh tojur än dak ami
Pă phu ră ami prĕl tă bri
Ami pru tă hnam kôtéch pêng măng
Atăng pêng năr tăpă ngéi joh.*

21. Rø re anhø anhák, bia Rak póm vĕi tóngiĕt
găng, năm tă jih amăng dur krai apinh hnam vă kơ anòp
kơ ami anéi kđ.

Bia Rak:

*Hă a o polei de áu
A o kon mĭnh pøla, kon ma polei
Ami yang glâm tóch kơ trong
Ĩnh đí tóngiĕt guam kang tóngiĕt hang klak
Asong hnam iĕm ĩnh vă mât kơ anòp
A o kon mĭh pøla, kon ma polei...*

22. Dăm Set dâng lăm polei kótâng bár bøngai krai
apinh. Dăm Set chă pøma mĭnh drô.

Dăm Set khan:

*Bí anéi bár bá krai apinh
Chrëng chrëng lĕ bár yang
Chrang chrang lĕ bár kuan
Tømoi dâng yø vă năm tă áu?*

23. Dām Set blǔk ayung lěch lǎng găh angaih amăng dur bôh bia Rak:

*Liěm růh kɔ̄ dak, liěm rak kɔ̄ hla
Rɔ̄ re tɔ̄bɔ̄k tɔ̄ngiět gă̄ng
Dâng găh angaih amăng dur
Rɔ̄ re tɔ̄ngiět guam kang tɔ̄ngiět hang klak.*

24. Dām Set chă krao athĕi moi tō mât bia Rak mât tō pôlei tōk vĕi tō hnám, dâu tra pōma dōnŭh, et hât nhă dak, chă jet dia pōma apĭnh se le se lônăh tōm těch tōdrong tōm tong anăñ...

Dām Set:

*Mât mât a ō duch tɔ̄moi
Mât tō̄ âu mōlâu kɔ̄ kiɔ̄ srɔ̄ kɔ̄ bu
Tōk tōk duch tōk tō̄ lăm năm tō̄ ūnh
Âu sôkok tai bang jōnang jâng ruêh
Âu hât sap sang hang bâr
Et vĕi vă̄ klai tɔ̄ngiět gă̄ng
Kôlăh kôlăh kăh kai
Lě Jrai těch bôh, Rôh těch phe
Klu kle těch ngar, Chor těch hât
Lě mokôh brôh kɔ̄ duch
Duch nĕ chă chép yo sro tōguăt
Înh jet mûh kɔ̄ băt jet măt vă̄ kɔ̄ năl
Bî̄ măt duch bu duch dâng tɔ̄ring a yo?*

25. Bia Rak rang rao tōgrao iĕr jur, chă rai akhan kɔ̄ dăm Set băt tōm těch tōdong tōm tong anăñ:

*Hă a ō anhōng...
Angôñ kɔ̄ anhōng pă̄ srĕp klep kɔ̄ anhōng pă̄ sir*

*Anir kօ anhօng tօ gէr gao hrao ba sâk
 Yuk yak dêl mě pօkă dêl bă akhan
 Măt ĩnh bia Rak, kon bok Kei Dei
 Kon yă Kung Kĕh tօglĕh măt anăr
 Mon bia Mօsĕh, mon yă Pôm Pօk Sօk Iĕr
 Ôh bia Kovăt, ôh adrûh dăm Jong.*

26. Bia Rak ayung apinh jet dăm Set.

Năr bia Rak jet dia:

*Hă a o anhօng bĭ măt anhօng bu
 Anhօng nĕ chă chĕp yo sro tօguăt
 ĩnh kŭng jet mŭh vă kօ băt jet măt vă kօnăl
 Hă a o anhօng, măt anhօng bu?*

27. Dăm Set kŭng chă tօrai akhan kօ bia Rak băt se le se lônăh.

Dăm Set khan:

*Hă a o duch bia Rak
 Angôn kօ duch pă srĕp
 Klĕp kօ duch pă jing sir
 Amir kօ duch tօ gér gao hrao ba sâk
 Yuk yak tak anăn
 Dêl mě pօkă dêl bă akhan
 Măt ĩnh dăm Set, kon bok Ngōng, bok Ngong...
 Ôh ĩnh bok Rօk Pօtâu tօdrâu hlak đon
 Dêh char ĩnh Tu Krong Vong Krĕm
 Dօ ba oĕi dâu tra pօma dօnǚh anô.*

28. Dăm Set ayung apinh jet bia Rak mă đĭ tôm tօdrong tôm tong anăn.

Dăm Set:

Duch năm tő áu hăm děi tōdrong kiø

Hă a ø duch bia Rak?

Duch chă năm øt øng róng huang děch

Jăh năm děi tōdrong yâng kiø

Hă a ø duch bia Rak øi?

- 29.** Bia Rak hiék nôk hiôk ngă ană hal, lăm pøma lăm tap ti hiék chø hngði:

Pao pâu lëng lõng, pæng pøng liunh liønh

Hă øi seng glék hiék liunh liønh blønh hnøør

Hă a anhõng dăm Set

Pøgar anhõng ðim děi bu jíh

Jíh pøgar anhõng ðim děi bu gän

Ính vă năm chép gó Ính vă năm sô ðak

Yak chă along ڻuh kø dăm Set?

- 30.** Dăm Set binh bônh hiék nôk hiôk ngă ană hal, chă pøma pojäm akâu kødñh.

Dăm Set khan:

Brâh brang yang kiø a ø duch

Iém bát kon yang de ang kon þok Kei Dei

Kon yă Kung Kéh tøgléh măt anăr

Ính kon Yu n ng t Yu n ngang

Jang sa ala r ng t h ch d h r ng plenh

Jăh duch h ch t p  duch v  al  al 

V  ch  kiø d ng a ø duch

Ph l m k s l k ph l dan

Ch  bu þ h hu

Chă maih bōh maih...

*

* *

31. È dăm Set, bia Rak chă tơvěi dīh băl. Chōh jang
jønang kăl hōdai, bích těp hōdai hnguän hōbe hmě
hōbōng dang lě ūnh om chom gō so bōih tōgět...

Mǐnh năr tō präng hläng alâng, bia Rak ayung chă
pōma akhan bōtom dăm Set.

32. Bia Rak kơ dăm Set:

Hă a σ anhōng dăm Set

Ba jōh tōvěi dīh băl dang lě ūnh om chom gō so

Ba jāh brōk tōk tō hnam mē bă ĩnh

Vă et pokěh pōm ūnh om lōnōm hla prít

Chă tōvěi băl děch thoi âu

Hli kơ yang chrīh bān atāu chrīh jet

Hă a σ anhōng dăm Set...

33. Dăm Set drâng năr bâr bia Rak.

Dăm Set khan:

Ính hōgěi dīm mă tōm tang

Mōsěh yang dīm mă tōm tâl

Mē bă iěm oěi tō kōpal măt anär

Děh ataih naih kōjung ti ti

Ba liō gōh năn trūh bia Rak ɔi...

34. Bia Rak chă pōma tōbōh akhan athěi dăm Set.

Bia Rak khan:

Hă a σ anhōng dăm Set

Anhōng ayōk sǎng năm kōh atū kram tūng

*Ba bōtām hōdō ala chām anō
 Ruih dāk pēng māng pēng nār
 Kram tūng blūh chāt chōnāt vō
 Kōjung phōt phōng chrōng plēnh
 Kōjung trūh tō māt anār hnam mē bā īnh
 Ba ayung tōk rok along kram anēi
 Gōh trūh mān kō ba a σ dām Set...*

35. Dām Set chuā ayōk sāng nām pō pō kōh ayōk atū kran tūng brōk bōtān dō ala chām hnam hāp. Dām Set, bia Rak ruih dāk lāp anao pēng māng pēng nār... Kran tūng blūh chāt chōnāt vō kōjung phōt phōng chrōng plēnh, kōjung trūh tō māt anār, pōlei hnam mē bā bia Rak tōpā ngēi jōh.

36. Bia Rak bōtōm dām Set hōmet ayung nān tō hnam mē bā hāp boih.

Bia Rak khan:

*Hā a σ anhōng dām Set
 Bē ba jah yak hiak jāh kuāng
 Mōnat kō mē gō chā mōnat kō bā gō chang
 Hā a σ anhōng dām Set σi...*

37. Vā nām tō ūnh hnam mē bā akān kōdīh kō tōgēt, dām Set pōm tōdām tōch jā pōbā tōch ai ngēi jōh anār drāu.

Dām Set chuā ajok:

*Kōpen chom rōh dār guēng
 Pēng biūh jūh yom chom blu
 Kāt kōn nhēn pō chuang kō kāl
 Gāh ayēo tō krong Pa*

*Găh ama tő krong Bung
Găh sung tő krong Krĕm
Ngul ngĕl drông srê drê huêt
Liĕm rő ngĕi ngĕi dăm Set anăr drâu.*

38. Kĭh kŭh kō bia Rak sik sak kō dăm Set ayung nă̄n tő hnam ɓok Kei Dei, hnam ɓă bia Rak kópal mă̄t anăr anĕi kō dăm Set anăr drâu.

Bia Rak, dăm Set hao poch tők rok ayoi kram tŭng kójung phôt phông chrông plenh, nă̄m bŭh bŭh, nă̄m khâm khâm dung trûh tő mă̄t anăr pôlei ũnh hnam ɓok Kei Dei tópă ngĕi jõh.

39. Dăm Set góleng lăng tő lăm mă̄t anăr, ɓôh pôlei ɓok Kei Dei liĕm rő krúp kruñ krên dêñ ngĕi ngĕi!

Pôlei đĕi pêng jít tő póbüng róng kójung set sot ot plenh:

*Dők jung tohnga hoa jing tópěnh
Kuěnh jing anǔl kópal póbüng róng
Pôlei duât gouing duing gouán
Dur hu tohngam dur mam tóśin
Bróng brê drê huêt hnam leng hu leng maih.*

40. Bia Rak đâng ala cham ajuak krao athĕi mĕ hăp yă Kung Kĕh tóglĕh mă̄t anăr, krao duch hăp yă Pôm Pók Sók Iĕr ayung pøih ăn amă̄ng pø dang ăn kung.

Bia Rak:

*Hă a o mĕ yă Kung Kĕh
O duch yă Pôm Pók Sók Iĕr
Ayung pøih kó nhi amă̄ng pø dang kó nhi kung
Nhi ong iĕm dăm Set brók bøih âu...*

A σ mě, a σ duch ayung

Poīh kσ nhi amāng pσdang kσ nhi kung

A σ mě, a σ duch...

41. Yă Kung Kĕh, yă Pōm dāng lăm hnam khan īár bu krao ba dāng ala cham anēi.

Yă Kung Kĕh athēi yă Pōm lěch lăng:

Duch ayung lěch lăng īár bu anēi

Lē īár mō̄ ngot bia Rak?

42. Pă kel kol, yă Pōm Pōk Sōk Iēr chěp along jra ayung poīh amāng lěch lăng ala cham, īôh bia Rak hăm dăm Set dāng ala cham.

Yă Pōm Pōk Sōk Iēr hutch ngă ană hal krao athēi moi atōk:

Hō̄ lăh mō̄ ngot bia Rak mon...

Hō̄ lăh kon ǒng bōng di

Nhi ayō̄ kσ īár de nai

Bu băt kσ biěm brō̄k.

43. Yă Pōm dāng angaih krao akhan kσ yă Kung Kĕh:

Mi σi, bre mō̄ ngot bia Rak

Hăm ong bān dăm Set brō̄k bōih āu.

44. Kel kol kσ yă Kung Kĕh ayung lěch krao athēi:

Tō̄k mō̄ ngot bia Rak kon

Tō̄k a σ kon ong bōng di

Hō̄ lăh mō̄nat năm trong ataih

Năm naih kōjung phō̄t phō̄ng

Biěm năm trong ayσ dēi gō̄h trū̄h trăi?

45. Bia Rak chă pōma akhan kσ mě hăm duch hăp:

*Mě păng duch ă
Dêh char ong iěm aněi ataih krúp kruň
Nhi năm măh péng măng péng năr
Găh děi trúh tă̄u mě ơi, duch ơi...*

46. Yă Kung Kĕh mě bia Rak, duch bia Rak yă Pôm
Păk Săk lĕr tol năr bâr bia Rak:

*Hô lăh mó ngot alăp nge kóne hódróng
E anao băt dung eí nhón băt dâng sô boih děh.*

47. Yă Kung Kĕh krao kon tădăm hăp dăm Jong
anhōng bia Rak năm râu bă hăp bok Kei Dei oěi tăbok
băch tăp pălok tăp pok păgrôi tă lăm adă klăm dâl:

*A o dăm Jong kon
E năm tăk râu bă iěm
Ôh e bia Rak hăm đôi hăp brök
Tă hnam bân a o kon...*

48. Dăm Jong ayung năm tăk râu bok Kei Dei tă
lăm adă klăm dâl.

Dăm Jong:

*Bă ơi, ayung bă ơi
Ôh bia Rak hăm đôi hăp
Brök tă hnam bân boih bă ơi...
Ayung ayung bă ơi, ayung
Mě athĕi kon năm râu bă
Ayung ayung bă ơi, ayung
Amăng srĕh măh bok Kei Dei
Tăp ba râu kĕ kăi...*

49. Dăm Jong ayăk loih păngur lăm ūnh măh ngă
ngău tănhung dang lă ngar ūnh măkông along kochăk.

Dām Jong amăng joloh vĕi trôm đon bă hăp bok Kei Dei "său" chhui molung anhui ūnh goluh dâng lăm trôm đon bok Kei Dei.

50. Pă blér, bok Kei Dei lar măt hoanâr apinh dăm Jong:

- Dăm Jong, kon râu bă dĕi tordrong kiø?

Dăm Jong chă pøma akhan kø bă:

*Őh bia Rak ham dōi hăp brök tă hnam bân
Mĕ păng duch yă Pôm Pôk Sôk Iĕr athĕi kon
Năm râu bă vă chă homet et tosrôp kø bre őh.*

51. Blük kih kôih kim kôm, bok Kei Dei ayung năm tokan tă bre bia Rak păng ong hăp dăm Set.

Gosök pran jua dâng bok Kei Dei ayung năm jing:

*Ami pru prél hobút hobang yang yûr
Kotéch pêng măng atăng pêng năr
Lĕi kô măh khan bok Kei Dei yang tom yang grén.*

52. Bok Kei Dei amăng goleng lăng bôh:

*Dăm Set liém rûh kø dak, liém rak kø hla
Kodoih dang yóng ong, kodong dang yóng hliëng
Koayëng dang de sak, klak dang de gap
Bok Kei Dei binh bônh hiék nôk hiôk ngă
Ană hal kø ong hăp dăm Set liém rô hobô sor.*

53. Bok Kei Dei athĕi kon tordam hăp dăm Jong năm krao de:

*Ma Dõng tonuăt, ma Văt tonui
Sem Dum, Sem Treng, Deng Dĕch
Rĕch Yang, Solang Bokao, Chrao Krong...
Năm rôp nhŭng, iĕr, kôpô, rømô, glo asĕh...*

54. Đe adrŭh Bum Kruđh, Bum Kruong, Sôdrăng
Măt Anăr, bia Songlong năm bøyih pai gō sō đak chă
along ūnh.

*Ma Dōng tōnuăt, ma Văt tōnui
Alō kō plenh tēh pēng khēi
Alō kō Bok Kei Dei pēng măng
Bok kōdră juă tēh hōlāu...*

55. Bre sú chă năm rōp:

*Iēr tōmōng ō chrang
Jomrang să tō sēng
Trăp pēng anu tung thâng rāng
Nhŭng kreo tōpōh amăng teng grěng
Nhŭng tōhngam juă rōmă dang puōl
Rōp kōpō kreo dăm bit lōnglang
Dăm bang lōnglâm tâm tēh lün brong
Tâm along lün jak tâm đak srō hrěng
Rōp aséh giū kōlang clang pōnăr...*

56. Asú chă rōp kōh bet buh pōm anhém sōmăh kuai.
Ayōk ge sōdrō bít bing kōnong pēng brong pōdih pēng brong
gao vă et sōmăh kuai tōsrōp pōm ūnh om lōnôm hla prít kō
bre bia Rak hăm dăm Set anéi kō tōgét.

*Sōdrō tăng angam nhám bâu phu
Dang đak sut kōdrot kōmot hlang
Luă̄n kŭng kuă lă kŭng amêm...*

57. Dăm Jong anhōng bia Rak ayung pōm tōdăm
tōch jă pōbă tōch ai ngéi kō anăr drâu:

*Chuă kōpen găm anao chom rōh
Kōpen dă̄r guéng pēng byûh*

*Jǔh yom chom blu
Kāl kāt kōn nhéu
Găh ayéo tō krong Pa
Găh ama tō krong Bung
Găh sěng tō krong Krěm.*

58. Dām Jong anhōng bia Rak kŭng liěm rő hóbō sor tópă ngěi ngči:

*Liěm rǔh kɔ dak, liěm rak kɔ hla
Kɔdoiḥ dang lě yǒng ong
Kɔdɔng dang lě yǒng hliěng
Kɔayěng dang dɛ sak, klak dang dɛ gap.*

59. Đe tօdām dām Jong, Sem Đum, Sem Treng, Deng Děch, Rěch Yang, Sølang Bøkao, Chrao Krong, Diጀ, Diጀong... ayung tōm chǐng chēng.

*Mօgring chēng hu tōn grong
Chēng kong tōn juang
Chēng chrang tōn dār
Rim ana bu bu kŭng pօguāng tōch jă
Pօbă tōch ai ngěi kő anăr drāu.*

60. Đe adrūh bia Lጀ Niěm Tiěm Yang, bia Sønglōng, bia Chăm, Sødrăng Măt Anăr, Bum Kruጀh, Bum Kruጀng mօanhuch yǔn suang kiጀ bâr chǐng chēng dur re bøyōng, chēng kong re rønhang.

61. Bօngai kon yang kօdrăng tօpôl mĭnh pօlei et sօdrô sa anhĕm nhǚng, iĕr, kօpô, rømo, glo asĕh tօpđh măng atăng tօpđh năr, pă đີ, pă kĕ, pă hlanh ngěi joh...

62. Bia Rak chă pօma đonăh hăm đe mĕ bă, mai anhōng, duch nă.

Bia Rak khan:

*A σ mě, σ īă, σ mō bia Kovăt
 A σ anhōng dăm Jong, a σ duch yă Pōm
 Duch bia Mōsēh, ma Dōng, ma Văt
 Iěm chă tōsrōp kō nhi jōh hlōi kěh kong
 Yang pă děi chă chrīh bān
 Atāu pă děi chă chrīh jet bōih...
 A σ mě, σ īă, σ mai, σ anhōng, σ duch
 Dang ēi brōh mōkōh kō iěm
 Trong ataih naih kōjung
 Khan nhi vă vīh brōk bōih
 A σ mě, σ īă, σ mai, anhōng...*

63. Bok Kei Dei ayung ayōk än pōgang jrao hōgēi mōsēh yang kō bia Rak. Bok lăm än lăm chă pōma akhan pōkă kō kon bōk bia Rak.

Bok Kei Dei:

- Hě âu bia Rak mō ngot kon... Bă än pōdăm gĕr pōgang jrao hōgēi mōsēh yang tōm tĕch tōdrong, tōm tong anän, arīh soi jōnoi đunh pă gōh kră, pă gōh lōch...

Kon hăm rong, kon năm trăh kōng Kuōh, pōdōh kōng Puōl kōnh, kon än kō rong e huch luă̄n sa dī pōdăm gĕr pōgang jrao anō, rong kon jing hōgēi mōsēh lě kon...

64. Dăm Set, bia Rak năm băh băh trăh kōng Kuōh, pōdōh kōng Puōl, bia Rak ayōk än pōgang kō dăm Set huch luă̄n.

Bia Rak lăm chro än lăm pōma hăm dăm Set:

A σ dăm Set anhōng σi...

*Au pøgang bă īnh än anhōng huch
 Anhōng adrin huch dī pødām gēr anō
 Anhōng děi bōh jøhngām pran anhōng
 Høgēi møsēh tōm tang dang yo...*

65. Dām Set lāng pødām gēr pøgang bok Kei Dei,
 pøgang bă än hāp än tønhung dang lě ngar ünh.

Dām Set akhan kø akān hāp bia Rak:

*Pøgang kiø pha sa thoi áu
 Mäh tønhung dang lě ngar ünh
 Ayók et pønë ünh sa kótečh klak
 Lôch räm todrong pă děi.*

66. Bia Rak pøma akhan pølung klo hāp:

*Anhōng huch khi huëi
 Bă īnh amém monat kø anhōng dēh
 Kona hāp än pøgang anō
 Anhōng huch ně pă hli...*

67. Luän sa dī pødām gēr pøgang jrao bok Kei Dei
 bă bia Rak än, dām Set:

*Suai hǔl hung suai hang klak
 Pă băt dang yo bøih kő togět*

Breo døhom dām Set jing:

*Mñh anu bøngai høgēi møsēh yang
 Tōm těch todrong, tōm tong anän
 Dām Set khan dang eí īnh góh pär bøih
 Ba pă vă jur rok ayoi trong kram tūng
 Dang eí ba ayung pøm věi grø pär jrang
 Pøm věi clang pär jre døhring anéi hiòk.*

68. Bia Rak pøma toþôh akhan kø däm Set:

*Bă īnh ăn kø däm Set sa pøgang
Vă kø däm Set hogéi møséh yang
Tóm têch todrong, tóm tong anän thoi ēi
Boih läh däm Set øi...*

69. È bia Rak, däm Set mógring pär juang, mógrang pär jur tõ polei hnam däm Set. Prao prâu bia Rak, däm Set jur trûh tõ kópal pra hnam däm Set boih...

*Bia Rak, däm Set húch ngă ană hal
Mø lionh hiék ngă moliā hiék yóp
Chă tø vëi dïh bäl pojing ūnh hnam
Pogram ūnh gó liém rö hobö sor.*

70. Bia Rak, däm Set tøvëi dïh bäl anao lăp pêng mäng atäng pêng när, bia Rak akhan kø däm Set:

*Däm Set anhöng øi
Ính jí klak vă chø keng
Høayøch kø kon ba boih
A ø anhöng däm Set øi...*

71. Däm Set tøl nár þâr bia Rak.

Däm Set khan:

*Bia Rak plach bu läh
Bích těp hødai anao lăp pêng mäng
Khan vă dëi kon boih...*

72. Bia Rak akhan kø däm Set:

*Ính vă høayøch topā
Ba chă hølënh plach kø däm Set
Âu kon ba vă lëch dang ēi boih
Âu däm Set øi...*

73. Dām Set dōngōk gōk gō lăng kōchăng vă chă
anăñ kó kon bre sú aněi kő.

*Plol kon mă mōnh lĕch hlōi kɔ klak mĕ
Hĕ măt e dăm Yŭng
Tōk tō rōng rĕh gong pōrō
Rĕh brō pɔ̄ hiôk
Plol kon mă þar lĕch
Hĕ măt e dăm Yol
Et hót mĭnh hrĕng tăng
Sut tōngĕng mĭnh hrĕng brui
Plol kɔ kon mă pĕng
Hĕ măt e dăm Dōhrít
Tōk tō rōng rĕh brō pōayong
Rĕh gong pɔ̄ hiôk
Plol kɔ kon mă puăn
Hĕ măt e dăm Hmeng
Kŭng tōk tō rōng
Rĕh brō pōyong rĕh gong pɔ̄ hiôk
Plol kɔ kon mă pōdăm
Hĕ măt e dăm Noi
Hōgĕi mōsĕh tōm tĕch
Tōdrong tōm tong anăñ...*

74. È de Yŭng, Yol, Dōhrít, Hmeng, Noi lĕch hlōi
klak mĕ anao lăp pĕng măng atăng pĕng nă̄r ngĕi ngang:

*Oĕi alōp nge kōne hōdrōng
Klōk dīm hiong kɔ mong dīm sir
Kōting jōmir dīm arăng*

*Ūh kɔ̄ bă̄t nhâ̄m chă̄ tō̄h
 Ūh kɔ̄ bă̄t nhâ̄m chă̄ ngō̄h sa
 Phâ̄u phâ̄u pō̄rāng anū̄l
 Tō̄hnga vē̄i lă̄m rō̄ng...*

*

* *

75. Mīnh nă̄r plenh tē̄h liē̄m rō̄, ană̄r tō̄ hlă̄ng alâ̄ng, dă̄m Noi bō̄tōm đe anhō̄ng hă̄p Yŭng, Yol, Dō̄hr̄it, Hmeng nă̄m ơ̄t ơ̄ng rō̄ng huang juang dê̄h, nă̄m kō̄h pōle tō̄ Krong Krē̄m Kiē̄m, Krong Mât vă̄ pōm sră̄ dă̄p chă̄ pră̄h lep tap.

76. Dă̄m Noi khan:

*A ơ̄ anhō̄ng Yŭng
 E bă̄t anhō̄ng kɔ̄ dră̄ juă̄ tē̄h holâ̄u
 E nă̄m tō̄k tō̄ hnâm apî̄nh să̄ng mĕ̄ bă̄
 Bân vă̄ nă̄m kō̄h pōle tō̄ Krong Krē̄m
 Pōm sră̄ dă̄p pră̄h lep tup pă̄r juang
 Tō̄ rok Krong Krē̄m Kiē̄m, Krong Mât
 Ané̄i kē̄h hiô̄k ngé̄i ngé̄i, a ơ̄ anhō̄ng Yŭng...*

77. Te ɓre, dă̄m Yŭng nă̄m tō̄k tō̄ hnâm apî̄nh să̄ng:

*Hă̄ a ơ̄ mĕ̄, oí ɓă̄ oí...
 Mĕ̄ asong ă̄u kɔ̄ nhôn să̄ng
 Anhō̄ng ōh nhôm vă̄ nă̄m kō̄h pōle
 Tō̄ krong Krē̄m Kiē̄m, Krong Mât
 Pōm sră̄ dă̄p pră̄h lep tup
 Pă̄r juang bō̄dang Krong Krē̄m
 Mĕ̄ oí asong ă̄n kɔ̄ nhôn să̄ng...*

78. Bia Rak chă pøma akhan kø kon:

*Hă a σ dám Yǔng kon
Iěm oěi alōp nge køne hōdrōng
Klōk dim hiong kōmong dim sir
Kötting jømir dim hrāng
Ĩnh oěi kām diěng kø klōk iěm
Dim mă tōm mǎng
Atāng dim mă tōm năr
Lě lě kon lě mě ūh kø ān
Trong ataih naih køjung.*

79. Yol nám apinh mě asu künd ūh kø ān.

Döhrít, Hmeng nám apinh künd ūh kø ān...

Te ᯩre dám Noi tōk tō hnám phang tōm pra hnám,
hlōp mât tō lám chuă ayōk säng hu đâng brong säng
kong đâng reo. Klák dám Noi kótäh jur đâng hnám,
phiang hao tōk tō rōng.

Phâu đe Yǔng, Yol, Döhrít, Hmeng:

*Hiěk nòk hiôk ngă ană hal
Kø děi säng aněi kő tøgët.*

**80. Pă döhroi đe anhōng ōh Yǔng, Yol, Döhrít,
Hmeng, Noi nám boih.**

A su nám kōh pøle tō:

*Pølǔng Hla Anhao, Pølao Hla Anhém
Rok ðak Krong Krém Kiém, Krong Mát
Kōh pøle pøm sră díp
Pødám anu anhōng ōh pødám tō sră díp
Lěi kő asu sđ ki...*

81. A sū chă năm prăh lep tup păr juang đĕi sa tōpă ngĕi ngĕi kǒ tōgĕt:

*Anăr anô mĕnh sôdring
Døning mĕnh sôdring
Anăr dømônh mĕnh sôdring
Anhõng ăh asú molionh hiĕk ngă
Moliă hiĕk nôk kơ đĕi lep anĕi kő.*

82. Dăm Noi chă bótom ba đe anhõng hăp năm rai hlă ataih trűh tă lăm kông bri kơ drâng sôleng guěo, bôh brê bra pham bok Klóm Bri anhenh anang kotéh.

De Yŭng, Yol, Dôhrít, Hmeng Noi khan:

*Băi anô pham kiô
Bĕnh bang kơ bri kông
Gohõng gohang jâp jang kotéh
Kolăh kơbôh dâng sô ki.*

83. Dăm Noi chă poma hăm đe anhõng hăp Yŭng, Yol, Dôhrít, Hmeng.

Dăm Noi khan:

*Hă a ô đe anhõng
Anăr bân dî jrû jrang
Anăr bân dî vă tang kông
Brök tă hnâm pă tam bøih
Bân chă bîch băi hø âu
Døning ayung drôih brök.*

84. De Yŭng, Yol, Dôhrít, Hmeng, Noi tóbök vă hømet t p, bôh bok Klóm Bri chă n m:

Dul dil dul dil

Dīh dīh dōih dōih

Dīh dīh dōih dōih.

85. Bok Klóm Bri lám nám lám pôma akhan kô de Yǔng, Yol, Dôhrít, Hmeng, Noi:

Bě bě de mon kon sâu

Iěm aně pogän trong ĩnh

Vă nám ot ɔng rong huang

Nám rôp sa kon bøngai

Tđ toring Hobong Krong Hověi.

86. De Yǔng, Yol, Dôhrít, Hmeng, Noi khan:

Bí anó sem kiø pha pha

Blích blích thoi âu

Dâng sõ ki dâng i ach

Kolih kochräh koläh kôbôh

Mäh mät jâng ti akâu kô děi

Děi pøm klóm děch thoi âu.

87. Yǔng ayung toglâm hăm bok Klóm Bri jěi bok Klóm Bri. Yol ayung toglâm jěi bok Klóm Bri. Dôhrít, Hmeng künd jěi bok Klóm Bri, dám Noi ayung pă gó amrêm bok Klóm Bri pâk ala dám Noi.

Dám Noi chuă ayök toléi rôp chô věi bok Klóm Bri. Rôp chô dang bøih, dám Noi krao athěi de Yǔng, Yol, Dôhrít, Hmeng hium høpoih achít ünh sông věi bok Klóm Bri.

88. Bok Klóm Bri jí ünh sa pă băt dang yo. Hăp chă lung de: Yǔng, Yol, Dôhrít, Hmeng, Noi:

Ĩnh lung de sâu ĩnh lung

Iěm song ĩnh arih ĩnh än kô iěm

*Mǔk drǎn kǒlǎm amo᷑ gǒ ge
 Nhǔng, i᷑r, kǒpô, rōmō, glo asěh
 A ὁ đe sâu Yǔng, Yol, Dōhrǐt, Hmeng, Noi...*

89. Dăm Noi töl nár bâr bok Klóm Bri:
 - įch kro, nhôn kuă vă póm kia tómam aněi.

Dăm Noi krao athěi đe Yǔng, Yol, Dōhrǐt, Hmeng
 hium hópoih sông věi bok Klóm Bri dâng

Dăm Noi khan:

*A ὁ Yǔng, Yol, Dōhrǐt, Hmeng
 Iěm ayōk hópoih mă lō
 Bán vă sông věi bok Klóm Bri dâng.*

90. Plêl plêl pla ũnh đe Yǔng, Yol, Dōhrǐt, Hmeng,
 Noi gõlăh sông věi bok Klóm Bri.

Bok Klóm Bri pø pđ jøjröh:

*Dih dih lōih dōih doih dih dih dōih dōih
 įnh lung đe sâu įnh lung,
 įnh än kø iěm pónai vai vâr
 Vă mǔk drǎm bôh mǔk drǎn
 Vă kǒpô, rōmō bôh kǒpô, rōmo
 Vă kø hnam děi hnam
 Aněi kěh hiók jønap a ὁ đe sâu...*

91. Đe Yǔng, Yol Dōhrǐt, Hmeng, Noi chuă ayōk
 pónai vai vâr dâng bok Klóm Bri. Achäng asong än bok
 Klóm Bri arňh, dōhroi anhōng óh đe Yǔng, Yol, Dōhrǐt,
 Hmeng, Noi vňh brôk tđ hnam mě bă asú bñih.

92. Đí dâng pødám anu anhōng óh Yǔng, Yol,
 Dōhrǐt, Hmeng, Noi bu bu kûng:

*Húch ngă ană hal kơ dĕi
Ponai vai văr anĕi kő tøgët.*

Brök trűh tő hnam, tok tő rōng, phâu phâu anǔl töhnga, húch ngă ană hal:

*Mølionh hiĕk ngă molia hiĕk yôp
Hiĕk nôk hiôk ngă ană hal
Kơ dĕi ponai vai văr anĕi kő
Yŭng, Yol, Døhrît, Hmeng, Noi anăn drâu...*

93. Køtâng bâr de kon vĭh brök tók anǔl töhnga kópal rōng, bia Rak năm lúch kơ de kon:

- Tĕ mĕ de kon īnh kơ blep!

*

* * *

94. Vĭh brök tók anǔl töhnga kópal rōng lăp bâr măng atăng bâr nar, dăm Noi bøtøm de anhōng hăp Yŭng, Yol, Døhrît, Hmeng kăl kochik păh vong, kølong păh kueng tő Pølung Hla Anhao, Pølao Hla anhĕm vă póm thõng bøhian vă năm blăh bok Pødrang Hđ - Pødrang H m bøih.

Dăm Noi ayung athĕi de anhōng hăp năm tók tő hnam apînh sung mĕ, sung bă vă năm kăl kochik păh vong kølong păh ku ng anĕi k o.

95. Dăm Noi khan:

*A ø anhōng Yŭng
E b t anhōng k odr  ju  t h h l u
E n m apînh sung m  b  b n
Apînh sung hu k p blong sung kong k p tar*

*Bân vă năm kăl kochăk păh vong
 Along kolong păh kuēng
 Bân vă pōm thōng bōhian
 Ayung năm blăh bok Pođrang Hō - bok Pođrang Hom.*

96. Te břetoi ayoi Yǔng năm tōk tă hnam apinh
 Sung mě bă asu bōih tōgēt:

*Hă a o mě, o bă ān kō nhôn
 Sung hu kăp blong sung kong kăp tar
 Nhôn đe: Yol, Dōhrít, Hmeng, Noi
 Vă năm kăl kochăk păh vong
 Along kolong păh kueng,
 Tă Pođlung Hla Anhao, Pođlao Hla Anhém
 Rok Krong Krém Kiém, Krong Mát
 Pōm thōng bōhian vă năm blăh
 Bok Pođrang Hō - Pođrang Hom
 Mě oī, bă oī...*

97. Bia Rak mě de Yǔng, Yol, Dōhrít, Hmeng, Noi
 chă pōma ga găń ūh kō ān đe kon hăp năm:

*Hă a o de kon lĕ lĕ
 Lĕ lĕ de kon lĕ lĕ
 Iĕm oĕi alăp nge kōne hōdrong
 Klök dim hiong kōmong dim sir
 Kōting jōmir dim kră chă tōdrong dim dĕi
 Byĕi tōdrong dim mă băt
 Lĕ lĕ kon mě ūh kō ān iĕm năm
 Yât yōng chōng gō ală rō dăm tâl
 Mě bă ān kō iĕm sung hu kăp blong
 Ān kō iĕm sung kong kăp tar.*

98. Yǔng apīnh ūh kō ān.

Yol apīnh ūh kō ān.

Dōhrīt, Hmeng nām tōk apīnh kūng ūh kō ān...

Te b̄retoi ayoi, dām Noi nām hor klōk tōk tōk hnam phō long bōng tōn vēi hnam mē bā hăp, hlōp māt tō lām chuā ayōk sung hu kăp blong sung kong kăp tar dāng lān reo mē hăp. Blōt lěch kō hnam, klāk kō tāh tō cham, phiang tōk tōk rōng.

Pă phâu đe Yǔng, Yol, Dōhrīt, Hmeng hiēk nōk hiōk ngă ană hal kō děi sung hu kăp blong, sung kong kăp tar anēi kō tōgēt.

99. Dām Noi chă pōma akhan kō đe anhōng hăp Yǔng, Yol, Dōhrīt, Hmeng:

A ḍe anhōng Yǔng, Yol, Dōhrīt, Hmeng

Bān vă nām kăl kochik păh vong

Along kōlong păh kuēng

Tō Polüng Hla Anhao, Pōlao Hla Anhēm

Tōring dēh char ataih hlō hlang

Bān vă nām đunh khēi đunh sōnăm

Üh kō děi bōngai bu diong pai kō bān gó

Üh kō děi bōngai diong sō kō bān đak

Bān ayung mok sa adrīh phe mē bă

Vă kō phī đunh trūh tōpōh sōnăm pōđām anglo.

100. È anhōng öh asū đe Yǔng, Yol, Dōhrīt, Hmeng, Noi ayung mok sa vēi phe adrīh boih kō tōgēt.

Yung mok sa truōh đī mǐnh hnam phe

Yol đī mǐnh hnam

Dōhrīt dī mīnh hnam

Hmeng dī mīnh hnam

Dăm Noi mok sa truōh dī péng hnam phe adrīh...

A mě ôi yôi, pran krüp kruñ ngěi ngěi anhöng öh
de ēi sō ki...

101. Mok sa phe adrīh kěh dang bøih, pă døhroi
anhöng öh de Yüng, Yol, Dōhrīt, Hmeng, Noi ayung
năm bøih.

Asū năm khâm khâm, năm bŭh bŭh

Kø anär năm kø măng tĕp

Năm kiđ trong vĕ uing gouiing

Trong ving uân gouân lĕi vă

Asū sō ki...

102. Năm bŭh bŭh, năm khâm khâm dung trŭh tđ
Pølüng Hla Anhao, Pølao Hla Anhëm, tđ dêh Krong
Krëm Kiëm, Krong Mât, bôh:

Hngôi hngai kochík păh vong

Along kølong păh kuëng

Tih tđ tđ sôgâr yang

Kojung phôt phông chrông plenh.

103. Dang ēi de Yüng, Yol, Dōhrīt, Hmeng, Noi
hømet ayung käl.

Dăm Noi khan:

A σ anhöng Yüng

E bát anhöng kø dră juă tĕh hølâu

E ayung käl yûk trong chong blüng

Hømö yang māng păng yang lăng tōng

Monat kɔ̄ bān a σ anhōng Yǔng...

104. Chang kɔ̄bang liang liă dām Yǔng kăl, pጀ chanh pጀ chanh lai ayă lăp mĭnh kɔ̄dum. Yol kăl kŭng thoi ēi. Dōhrīt, Hmeng ayung kăl kŭng thoi ēi. Chang kɔ̄bang liang liă, dām Noi ayung kăl, pጀ rūh pጀ rūh. Anăr anao dâng gɔ̄lai anăr gai gɔ̄ling brâp phâl grum along păk dī ngĕi ngang...

105. Dām Noi ayung krao athĕi de anhōng hăp Yǔng, Yol, Dōhrīt, Hmeng ayung blăh chraih:

- A σ anhōng Yǔng, e ayung blăh chraih hɔ̄lāu kɔ̄ bān.
- Dām Yǔng ayung blăh chraih mɔ̄ananh pă kĕ, pă dang.
- Dām Yol ayung blăh chraih kŭng mɔ̄ananh pă kĕ.
- Dōhrīt, Hmeng kŭng thoi ēi.

106. Dām Noi khan:

- Mĕ ôi răm kiø kɔ̄ bān!
- Gô lăng īnh băt ḥ sɔ̄drŭch pɔ̄long lăng.
- Dām Noi ayung blăh chraih phጀ uâk phጀ uâk.
- Hnhăp de Yǔng, Yol, Dōhrīt, Hmeng văng chraih póm pɔ̄ayong pɔ̄alâng pɔ̄liĕm. Thǒng bōhian asú anĕi tĭh să kōjung. Rim pang lĕng tang dō hu tang dō maih, tang dō kong.

107. De Yǔng, Yol, Dōhrīt, Hmeng khan:

- Jăh dĕi jōmrang prao atol vĕi rim vong, thǒng bōhian bān anô kĕh liĕm rō ngĕi ngĕi. Jăh dĕi anĕi dī lăm chhŭ chhom chom dêh ūh pă dĕi kuan bu dĕi thǒng bōhian liĕm rō dang lĕ thǒng bōhian bān.

108. Dām Noi akhan kɔ̄ de anhōng hăp Yǔng, Yol, Dōhrīt, Hmeng:

- A σ đe anhōng iěm oěi gô lăng thōng bōhian bân.
 Ĭnh vă jur tǒ hnam yă bia Sōmăt Đak akăn Ბok dăm
 Prao. Ĭnh vă apīnh lăng jōmrang bre sū, hōmō bre sū
 mōnat asong ăn bân.

109. Pă nhōp dăm Noi jur môch tǒ atur đak dōsř
 ling lōng sōblōng klep plenh bōih kō tōgēt. Dăm Noi
 năm khām khām, năm bŭh bŭh lăm a tur đak dōsř, Ბoh
 duât kō rōng bō đōng kō hnam pōlei yă bia Sōmăt Đak,
 Ბok dăm Prao bōih.

110. Đâng angaih amăng dur, dăm Noi ayung krao
 apīnh hnam.

Dăm Noi khan:

A σ pōlei đe âu...
Polei iěm hăm děi kâm kōnâm hăm děi diěng
Jăh khī khai rai dia iěm asong ĩnh mât
Dâu tra pōma dōnăh a σ mǐnh pōla ma pōlei.

111. Yă bia Sōmăt Đak kōtāng Ბâr kon yang bōngai
 krao apīnh.

Yă bia Sōmăt Đak khan:

Bī anēi Ბâr ba
Chrěng chrěng lě Ბâr yang
Chrang chrang lě Ბâr Noi...

112. Yă bia Sōmăt Đak lěch lăng găh angaih amăng
 dur Ბoh dăm Noi:

Liěm rūh kō đak, liěm rak kō hla
Kōdoih dang lě yōng ong
Kōdong dang lě yōng hliěng
Kōayěng dang đe sak klak dang buōl gap.

Yă bia Sơmăt Đak krao athĕi moi pơchŭh dăm Noi mât:

*Mât mât dăm Noi, mât tơ âu
 Pølei nhôn khī kơ đĕi kâm
 Kơnâm nhôn khī kơ đĕi diĕng
 Mât mât dăm Noi mât tđ âu
 Âu sôkok tai bang jønang jâng ruêh
 Âu hât nun nen âu hât jen ngô
 Âu hât jô Yuăn ayôk đâng tuï gâm tøring
 Tøgring kon kuan đjuan kon yang...*

113. Yă bia Sơmăt Đak chă apinh jet dia:

*Hă a σ dăm Noi...
 Kølöh kochräh køläh køböh
 Lĕ khĕi tøsrang tøbang tøphĕ
 Dăm Noi năm tđ âu chă kiσ
 Năm tødrong hăm đĕi tolĕi hăm böh
 A σ sâu dăm Noi, sâu σi...*

114. Dăm Noi moliønh hiĕk ngă moliă hiĕk yôp, hiĕk nôk hiôk ngă ană hal chă tørai akhan kơ bia Sơmăt Đak:

*Hă σ yă bia Sømăt
 Angôn kơ īh pă srĕp klĕp kơ īh pă sir
 Anir kơ īh pă tō gĕr gao hrao þa sâk
 īnh năm apinh biĕm þok dăm Prao
 Asong än īnh jømrang prao
 īnh vă atol pørö vĕi rim vong thõng bøhian
 Jăh biĕm mɔnat asong än anĕi
 Thõng bøhian nhôn kĕh liĕm rō ngĕi ngĕi...*

115. Bok dăm Prao ayung ayők ăn tópőh tő jomrang. Dăm Noi hmach bónê rôp ti bre yă bok. Dăm Noi ayung vĭh brők tők tő de Yŭng, Yol, Dôhrít, Hmeng.

Pă phâu de Yŭng, Yol, Dôhrít, Hmeng jreо hiěk nôk hiôk ngă ană hal kơ dĕi jomrang prao aněi kô tøgët.

Amăng atol tópőh tő jomrang prao kópal tópőh vong thõng bohian. Lăng thõng bohian asú aněi măh brông brê drê huêt liêm rõ tópă ngĕi ngĕi joh...

*

* * *

116. De jong Jrai đâng jĕ tĕh đak Kûr, Lao năm tő chđ Yang, tómang chđ Prên. Asú năm bøngai tópôl kôdrăng, đích høbam đam høbông dông lăk lai. Bøanăh hao aséh, bøanăh hao ruêh, bøanăh pü reo năm jâng hõh. Dôhrui dôhrong asú ayung năm khâm khâm, năm bûh bûh dung trûh tő Pôlûng Hla Anhao, Pôlao Hla Anhém, dđ chønglăh trong glung høaya trong bia bøtâu, dđ trong tih anh kuan yõng, kuan móng vĭh vât brők năm.

117. Jong Jrai lăng bôh:

*Brông brê drê huêt thõng bohian
Leng hu lĕng maih
Tang dđ hu maih rim pang
Jom rang prao brông brê drê huêt rim vong...*

118. De jong Jrai chă hmach bónê pă băt dang yđ.

De jong Jrai khan:

*Ê rĕ thõng bohian kuan bu?
Liĕm rõ g m hm m g m g nh thoї n h*

*Brōng brē drē huēt
 Tang dō̄ hu tang dō̄ maih rim pang
 Jomrang prao rim vong
 Dī dă̄ng chhū̄ chhom chom dēh
 Ěh pā̄ dēi bu dēi thō̄ng bōhian
 Liěm rō̄ gōm hmōm dang âu.*

De jong Jrai khan:

*Rō̄ lă̄ng acho hă̄p kŭng kuan yō̄ng kuan grēn
 Hōgēi mōsēh tōm tang yang tōm tâl
 Thâu dēh kōna dēi thō̄ng bōhian
 Liěm rō̄ gōm hmōm gōm gēnh thoï âu!*

119. Pă̄ phâu đe Yǔng, Yol, Dōhrít, Hmeng, Noi jreo hiěk nôk hiôk ngă̄ ană̄ hal kō̄ đe jong Jrai bōnê aněi kǒ̄ tōgět...

Ling lōng, ḫrōng ḫrē drē huēt thō̄ng bōhian đe Yǔng, Yol, Dōhrít, Hmeng, Noi nă̄m bōih. Plōl plōl đak chōplōh tō̄ tō̄ kōng kon...

Asu nă̄m đâng sung tōkan tō̄ tē, nă̄m rok kiđ Krong Krěm Kiěm, Krong mât. Bar gă̄h thō̄ng bōhian plōl plōl đak chōplōh tō̄ tō̄ kōng kon...

*

* * *

120. È bia Pôda ană̄r drâu bōūh hû̄l hang bōūh yang jur bōih dēh. Bia Pôda kîh kû̄h blû̄k ayung chă̄ pōma tōrai akhan kō̄ mě hă̄p:

*Hă̄ a o mě oī īh ană̄r drâu
 Jâng ri ri ti rao rao tao anâk anâk
 Jōhngām pâk ayung*

Khan ĩnh bōuh hǔl hang bōuh yang jur

Khan ĩnh pluch plung dung hár

Vă năm hum đak tóm tonom đak rđh

Tő dosi ling lóng sođlóng klep plenh.

121. Mě bia Pôda chă pôma pôlung akhan kô kon:

O mő chư du!

Đak lăm gő bǔng bân oěi

Lăm gő đei đak bân anao sô

Đak lăm gő bân oěi běnh

Năm hum póm kiø đak tóm tonom đak rđh

Trong ataih hló chă năm mǐnh drô

Bosé l bōsang hli kô đom anăp yang glâm

A o mő chư du...

122. Bia Pôda akhan kô mě hăp.

Bia Pôda:

Hum đak gő đei, ĩnh kuă kô prűng

Hum đak gő bǔng, ĩnh kuă kô tő

Hum đak gő kuă kô jô

Khan aměh năm hum păh pung

Věi đak dosi ling lóng sođlóng klep plenh

Aněi songop hiôk alâng ngěi ngéi...

123. Bia Pôda póm adrüh tôch jă pôbă tôch ai ayung homet năm hum đak tóm tonom đak rđh aněi kô bia Pôda anăr drâu.

Bia Pôda chuă:

Ayök đák anam jü jong tő klong klen

Têh rēh abăn găm gođâm plěi puđih

*Abă̄n tang plă abă̄n blă̄ blu
 Amă̄ng nă̄m chak blak amă̄ng yak chak blok
 Drök hnhor hnhor huan gôh pôdă̄m
 Huan gă̄m tôdrâu brâu hnhur
 Bia Pôda liĕm rŭh kô dak, liĕm rak kô hla
 Hla dum tôphé hla gosé hólüng
 Dôhom sôkûng bâr dang châm ni
 Jâng ti dang prôh lônon
 Sôneñh dang lĕ tă̄ mam
 Kôhan dang lĕ tă̄ kong
 Klong mă̄t dang lĕ châm ă̄nh.*

124. Bia Pôda ayôk reo pôayông brong pôalâng, tôdâng hu pôlăng hling đak pă lěch, kěch ba pă dom, ngõm klep pă ayor. Chuă ayôk tôlôp get hu pôayông, tôlôp get kong pôalâng, tă̄h tă̄ reo ayung pû höröng nă̄m bôih.

*Pao pâu lĕng lĕng pang pōng liunh lianh
 Blanh hnhor hnhor
 Seng glék glék hiék lienh lianh
 Lăm nă̄m lăm tap ti hiék chohngđi.*

Nă̄m khâm khâm, nă̄m bûh bûh dung trûh tă̄ sôdrâm đak asû anëi kô tògët. Sôdrâm đak asû kûng liĕm rô tópă ngëi jôh!

*Đei yui jri ala yui hora kôpal
 Lôhâr chuâh móng molóng hla blang
 Molang hla nhâu găh âu pôlao dôsî
 Sôgrî iér Yûng alâng alang ngëi jôh...*

125. Bia Pôda anao lăp trŭh tă sôdrâm dak, mâng kótâng dâng sung:

Mogrâm jua ðâr pôma

Mogrâr jua tĕh lolâk.

126. Bia Pôda amâng gôleng lăng ðôh brông brê drê huât thöng bôhian, tang tă ha rim pang jomrang prao rim vong năm dâng sung tókan tă tê, năm tókan rai jé rai jé.

Bia Pôda ðôh rai nhên rai bang:

Ling lóng ling lóng thöng bôhian tóbök năm

Dâng sung tókan anô tă tê

Plôl plôl dak chơ plôh tă tó kóng kon

Thöng bôhian năm tókan rai jé rai jé.

127. Bia Pôda ajuak krao ath i t k v i p och h  h  i, ch  by i tra ch  p oma d n h.

Bia Pôda khan:

A σ đe t d m d ng y o hao bôhian an h

T k p och h v i bi t  d u d u tra

P oma d n h h la h m ba h m b n

Bi t  v a a σ đe t d m t moi...

128. D m Noi d ng k pal th ng bôhian t l n r b n bia Pôda:

A σ duch h m e krao nh n

T drong h m d i t l i h m ð h?

Nh n h t v a n m  t  ng

Nh n ch  n m r ng huang juang d h

Y t  ng ch ng r ng

Tr h d m al  r  d m t l a σ duch...

*Dang ēi nhôn oēi alōp nge kōne hadrōng
 Klōk đim hiong kōmong đim sir
 Kōting jōmir đim kră chă tōdrong đim dēi
 Byēi tōdrong đim băt a σ duch...*

129. Bia Pôda ōh klai blai ol pōma akhan kō de dām Noi:

*Jăh īnh anēh kiēng plūn năk nūn kiēng ka
 Kōnh īnh kiđ lung iěm
 Jăh iěm anēh kiēng plūn năk nūn kiēng ka
 Kōnh iěm năm lung īnh mān...*

130. Pă ling lóng vĭr thōng bōhian de Yŭng, Yol, Dōhr̥it, Hmeng, Noi năm tōkan tō bia Pôda bōih kō tōg̥et. Dām Noi năm tōk apinh jet, dâu tra pōma dōnūh pōtrūh bār don hăń bia Pôda ngēi jōh.

Dām Noi khan:

*A σ duch bī măt duch bu?
 Duch nĕ pă chă chĕp yo sro tōguăt
 īnh jet măt vă kō băt jet măt vă kō năl
 A σ duch măt duch bu?*

131. Bia Pôda seng glék glék hiěk tap ti chōhngđi, chă tōrai akhan.

Bia Pôda akhan:

*Angōn kō iěm pă srĕp
 Klep kō iěm pă jing sir
 Anir kō iěm tō gĕr gao hrao bă sâk
 Yuk yak tak anăn dĕl mĕ chă
 Dĕl bă akhan măt īnh bia Pôda.*

132. Bia Pôda kŭng apinh jet măh vă kō băt jet măt vă kōnăl lĕi vă hăp sō ki.

Bia Pôda akhan:

*Bí măt anhōng bu, a σ anhōng măt anhōng bu?
 Anhōng nē pă chă chěp yo sro tōguăt
 ĩnh jet mūh vă kō băt jet măt vă kōnăl
 Hă a σ anhōng Bí măt anhōng bu?*

133. Dăm Noi chă tōrai akhan kō bia Pôda bōih kō tōgĕt:

*Angôn kō duch pă srěp
 Klep kō duch pă sir
 Anir kō duch tō gér gao
 Yuk yak tak anăn
 Đêl mě chă đêl bă khan
 Măt ĩnh dăm Noi.*

134. Dăm Noi ayung jet apinh bia Pôda krao hăm děi tōdrong gít găl dăh ūh.

Dăm Noi khan:

*Duch e krao nhôm tōdrong hăm děi toléi hăm bōh
 A σ duch bia Pôda?*

135. Bia Pôda tol năr bâr dăm Noi.

Bia Pôda khan:

*Âu su chûr gôh kang pōnang anao mok
 Ayók dâng tuí gâm tōring tōgring kon yang
 A σ dăm Noi, a σ dăm Noi
 Âu ba tō ān kong glěng re beng bong
 Kōnim kōnong rong gô alō rō dăm tâl
 Vă pōm vēi ūnh om chom gō a σ dăm Noi...*

136. Binh bōng dăm Noi hiěk yōp, chuă ayók kong glěng re beng bong dâng tì bia Pôda tăh lĕ lăm tuí gâm

toring ngěi kő dăm Noi anăr drâu. Ayők tăh dang bōih ling lóng thöng bōhian dăm Noi ayung năm dâng.

Plôl plôl dak chöplöh tő tő kông kon.

Thöng bōhian đe Yüng, Yol, Döhrít, Hmeng, Noi năm tókan tő tê...

*

* * *

137. È bia Koanhĩ anăr drâu kŭng pluch plung dung hâr hōdâr vă năm hum tő dak tóm tónom dak rĕh, tő dösí ling lóng sōblōng klep plenh. Bia Koanhĩ chă tórai akhan kō mĕ hăp bōih dĕh tögët.

138. Bia Koanhĩ khan:

*Hă a o mĕ anăr drâu
Ĩnh bōuh hǔl hang bōuh yang jur
Jāng ĩnh măh ri ri ti ĩnh măh rao rao
Tao ĩnh măh anâk anâk
Johngám ĩnh pâk ayung mĕ oī
Ĩnh pluch plung dung hâr
Vă năm hum chăh pung vĕi
Dösí ling lóng sōblōng klep plenh.*

139. Mĕ bia Koanhĩ chă pōma pōlung akhan kō kon.

Mĕ hăp khan:

*A o mō châng hâng mō molâng dù
Dak lăm gō bûng bân oěi
Dak lăm gō běi bân anao sō
Dak lăm gō bân oěi běnh
Năm hum pōm kiđ tő dak tóm*

*Tonom dak rōh trong hlō ataih
Bosēl bosang hli bōm anāp yang jur
A σ mō ngot bia Kōanhī...*

140. Bia Kōanhī tol nār bâr mě, chă pōma akhan kō mě ngēi kō tōgēt.

Bia Kōanhī khan:

*Hum dak gō bēi kuă kō prūng
Hum dak gō būng kuă kō tō
Hum dak gō kuă kō jō
Năm hum chăh pūng vēi
Dak dōsī ling lōng sōblōng klep plenh
Anēi kēh rongōp hiōk alāng a σ mē di...*

141. È bia Kōanhī pōm adrūh tōch jă pōbā tōch ai ngēi kō.

Bia Kōanhī anăr drâu:

*Bak anam jū jong brēo brong tō klong klen
Abăn găm tēh rēh gōdām plēi puōih
Abăn tang plă abăn blă blu
Amăng năm chuk blak amăng yak chak blök
Drök hnhōr hnhōr huan gōh pōdām, huan găm
tōdrâu.*

Bia Kōanhī liĕm rō ngēi ngēi bre di:

*Liĕm rūh kō dak, liĕm rak kō hla
Hla dum tōphē hla gōsē hōlung
Sōnēh dang lĕ tă mam
Kōham dang lĕ tă kong
Klong măt dang lĕ chām ūnh*

*Sokŭng bâr dôhom dang lĕ châm ni
 Jâng ti hnhor hnoih dang prôh lônô
 Kômlă pl i puôih ami glaih kôdr ng
 Kômlă k l t ng ami gr m aru
 Kômlă t m blu ami pru Tu Krong.*

142. Bia Kôanh i h met v  n m hum t p  ng i j h t g t:

*Chu  ay k tol p hu get gong
 Tol p get kong p  al ng
 T h l m reo p  ay ng brong br ng
 T  d ng hu p ling hling dak p  l ch
 K ch  a p  dom ngom jr h p  kl p.*

143. P  reo dak h r ng ayung n m chuk  blak
 ayung yak chak bl k. L m n m l m tap ti hi k ch 
 hng i v i t ch k  trong:

*Pao p u l ng l ng p ng p ng diong di r
 Seng gl k gl k hi k liunh lianh
 Blanh hnhor hnhor ng i j h.*

144. Bia Kôanh i n m b h b h, n m kh m kh m
 dung tr h t  sôdrâm dak as . S dr m dak an i k h li m
 r  t  p  ng i ng i:

*D i yu jri ala yu h ra kopal
 D i b kao ch h r h chang rang
 B kao vang gr m b kao p m k ng
 Th r chu h m ng mol ng h a blang
 S dr m j p lao d s l  ri i r yang.*

145. Bia Kôanh i anao t jur reo t  t h h met v 
 hum, m ng d ng s ng m gr m re  b r  p ma, m gr ng ju 
 t h l  l k.

Amăng lăng bôh:

Linh lóng bróng bré dré huét

Thống böhian đe Yǔng, Yol, Döhrít, Hmeng, Noi

Dâng sung năm tókan anăp tó tê.

146. Bia Køanhĩ hiěk nôk hiôk ngă ană hal, ajuak chă krao athěi moi pō tóm đe Yǔng, Yol, Döhrít, Hmeng, Noi pödöh ðh ɔi pödei johngâm:

A σ dăm Noi hiăng tók věi tó áu

Đěi yuෂjri ala yuෂhora kopal

Đěi bökao chéh réh chang rang

Bökao vang grám bökao pám kóng

Tók věi tó áu dâu tra pöma bönúh

Hăm bia Køanhĩ biጀ vă dăm Noi

Áu sa chûr góh kang pönanang anao mok

Ayጀk dâng tuጀ gâm töring, a σ dăm Noi...

147: Dăm Noi dâng kópal thöng böhian tol pöma akhan kó bia Køanhĩ.

Dăm Noi:

Hă a σ duch bia Køanhĩ

E krao nhôn tòdrong hăm đěi

Tolěi hăm bôh, a σ duch bia Køanhĩ?

Nhôn hăt vă năm ɔt ḥng,

Nhôn hăt vă năm ḥng huang juang déh

Nhôn oěi alጀp nge kone hoadröng

Klök dim hiong komong dim sir

Kating jomir dim kră chă tòdrong dim đěi

*Byĕi todrong đim băt a σ duch bia Køanhĩ
 Nhôn vă năm ὁt ὁng rong huang
 Yát yong chong truh alō rō dăm tâl.*

148. Bia Køanhĩ seng glék glék tap ti hiěk chohngđi byĕi tra pøma dønūh hăm dăm Noi.

Bia Køanhĩ:

*Pøm pørō măh angôñ kσ ĩnh
 ĩnh băt boih a σ dăm Noi
 Iĕm vă năm blăh bok Podrang Hő - Podrang Hom
 Johngām tò kóng, tòn kóng kóng sro
 Tôn tomo dök nak dak srō hrëng
 Jăh ĩnh anéh kiëng plün
 Năk nún kiëng ka kónh ĩnh năm lung iĕm
 Jăh iĕm anéh kiëng plün năk nún kiëng ka
 Kónh iĕm năm lung mân ĩnh
 A σ dăm Noi...
 A σ dăm Noi...
 Chô chô dăm Noi...*

149. Pă vĭr lŭng lóng thöng böhian đe dăm Noi năm tókan tók dâu tra pøma dønūh hăm bia Køanhĩ boih kő tógræt. Bia Køanhĩ adrûh bia kon yang rang rao tógrao iĕr jur chă pøma apinh jet dăm Noi.

Bia Køanhĩ:

*Hă a σ dăm Noi anhōng σi
 Iĕm hăm đim đei chă tøplih băl kong asong băl anam
 Jăh dim đei bia Køanhĩ vă diong chép gó
 Bia Køanhĩ vă diong sō dak
 Dióng yak chă ãn along únh kσ dăm Noi*

*Ĩnh vă tol pødâng lĕ hơ lâu kơ yang
 Jăh khan yang kong jăh khan along amăn
 Trúh dĕ tøblăh nĭnh nai kai nĭnh mõnh
 ĩnh ayök kópô dăm bit hønglang
 Kópô dăm bang hønglâm
 Tâm tĕh lün brong tâm along lün jak
 Tâm đak sră hrëng vă et pø kong kơ ba
 Pøm ủnh om lónôm hla prăt, a ø dăm Noi...*

150. Binh bônh dăm Noi hiĕk nôk hiôk ngă ană hal tøpă ngĕi joh...

Dăm Noi ayung pøma hăm bia Koanhĩ:

*Brâh brang yang kiø khan iĕm hûch vă kơ nhôn
 Jăh lĕi vă chă kiø phăl môk sôlôk phăl dan
 Chă hu bôh hu, chă maih bôh maih
 A ø bia Koanhĩ e pøma tøpă jăh kiø?*

151. Seng glĕk glĕk păng pőng hă ăi liunh liønh blønh hnhor bia Koanhĩ tap ti hiĕk chohngđi.

Pă pük pük, dăm Noi tûr vă akâu bia Koanhĩ jìng ayĕ tĕng tønhor tő brai dreng tønheng tő jrûm kong. Chuă hlöp dăm Noi ayök bia Koanhĩ tăh hl  p lăm tu   g  m t  ring, t  ring kon kuan đjuan kon yang.

Ling l  ng br  ng br   dr   hu  t th  ng b  hian de Y  ng, Yol, D  hr  t, Hmeng, Noi n  m b  ih.

Asu n  m b  h b  h, n  m kh  m kh  m dung tr  h t   p  lei b  k P  drang H   - P  drang H  m b  ih.

152. P  lei b  k P  drang H   - P  drang H  m an  i k  ng al  ng r   t  p   ng  i ng  i...

Du  t dur hu t  hngam dur mam t  s  n

*Pølei mǐnh thung pøbÙng hnam péng hrëng
 PøbÙng sÙng køjung set sot køjung ot plenh
 Møkët dok tøhnga hoa tøpënh kuënh anü'l.*

Véi kopal pøbÙng rÙng þok Pødrang HØ - Pødrang HØm

153. Däm Noi ayung krao athëi ðe anhöng háp YÙng, Yol, Døhrët, Hmeng, nám mât apinh khêl dao dao kótuang þok Pødrang HØ - Pødrang HØm anëi kô.

Däm Noi:

*HØ a ø YÙng, anhöng kødrä juä tëh hølåu
 E ayung nám mât apinh hølåu kø bân.*

154. Chang købang liang liä YÙng ayung nám mât apinh tøpä ngëi kô tøgët. YÙng dâng angaih amäng dur ajuak krao apinh þok Pødrang HØ - þok Pødrang HØm.

Däm YÙng:

*HØ a ø þok Pødrang HØ - Pødrang HØm
 Jøhngäm tih tø kong, tøn kong sro
 Tøn tomo dak nak tøn dak srø hrëng
 Pølei iëm häm käm konäm iëm häm diëng.*

155. Bok Pødrang HØ - Pødrang HØm kótañg chrëng chrëng þâr bøngai kon nge krao apinh dâng angaih amäng dur. Bok lëch lëng þôh tøbre däm YÙng dâng gäh angaih amäng dur.

Bok Pødrang pøma apinh, akhan tø hli:

*E kon nge dâng yø chä kiø tø au
 Tønhør tø brai dreng tønheng tø jrûm kong
 E krao ïnh tødrong kiø
 Konh ïnh chôh ngok jrok luän*

Věi e lăp klěp sóněnh.

156. Yǔng chă pōma tōrai akhan, chă jet lung bok
Pôdrang Hô - Pôdrang Hôm.

Yung khan:

*Hă a σ bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hôm
Johngâm tih tó kóng tôn kóng kóng sro
Tôn tomo dök nak tôn dak srô hrěng
Mát sâu Yǔng a σ bok mät sâu Yǔng
Nhôn nám tó âu ūh kó děi chă tōdrong
Chă trong toblăh, a σ bok...
Nhôn kótâng ang chang hér
Dâng kon yang bøngai chă tōrai än
Khan bok děi khél ðao dao kótuang
Lø lap lø lang se le se lônh
Bok mōnat asong än nhôn khél bøsäm nám kódih
Ðao gár atü lóm kong pøgong lóm dién
Nhôn vă pōm věi grò pär juang klang pär jre
A σ bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hôm...*

157. Bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hôm krôih ayők än
kó Yǔng pêng sôdrom. Hé âu sâu Yǔng īnh än kó e pêng
sôdrom.

Te bře kó Yol ayung nám apřnh:

*Hă a σ bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hôm
Sâu mät Yol, óh Yǔng
Bøngai Yol et hât mînh hrěng tăng
Sut tøngăng mînh hrěng brui
Ính kúng vă apřnh bok mōnat asong*

Pêng sôdrom khêl bôsäm pär näm kodih.

158. Bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hôm krôi ayôk än kô Yol:

- Hĕ âu sâu Yol, e bøngai Yol et hât mĭnh hrĕng tăng sut tøngăng mĭnh hrĕng brui, bok än kô e þar sôdrom.

Dôhrít, Hmeng ayung näm apînh. Bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hôm asong än bu pêng sôdrom bu pung sôdrom l i k o t g t.

159. Te þre kô Noi ôh hođruch pluch hnh r ayung n m apînh:

*H  a o bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hôm
Joh ng m t h t kong, t n k ng k ng sro
T n t mo d k nak, t n dak sr  hr ng
S u m t Noi ôh hođruch de Y ng, Yol, Dôhr t, Hmeng
A o bok Pôdrang Hô - bok Pôdrang Hôm
Bok am m m nat asong än l h
Kh l brang d p koth p chu h krong
Kh l yang y r dur gr u
Kh l khing kh p koth p plenh t h
Kh l m t kh i m t an r
Bok än l h d o r d u br h yang
An i r  kon konglo sro kon kuan
A o bok Pôdrang Hô - Pôdrang H m...*

160. Bok Pôdrang Hô - bok Pôdrang Hôm m t s  t 
t  pl i pro angam, gr ng g ham t  t  pl i pr t bia m r
d ng, p gl n l ng d m Noi.

L m l ng p gl n, bok l m p ma hil p ma t hli:

*Sâu Noi b්l aněi e apěnh kioč blich blich
 Apěnh pha pha apěnh plâng plâng
 De Yěng, Yol, Dohřit, Hmeng hěi
 Lě ūh kɔ apěnh thoi ěi lăh
 Hé âu sâu Noi ān kɔ e pēng sôdrom
 Khêl bōsām păr năm kɔ dīh
 Hé âu đao gâr atū lôm kong pōgong lôm dién...*

- 161.** Dăm Noi tõl năr bâr bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hôm.

Dăm Noi:

*Ính kuă khêl đao aněi!
 Khêl brang đúp kothúp chuôh krong
 Khêl yang yûr dur grâu
 Khêl khing khâp kotháp plenh těh
 Khêl măt khěi măt anăr
 Đao rôdâu brâh yang aněi rô kon konglo.*

- 162.** Bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hôm hlil hlôl măt tõ tõ plěi pro angam lăng pöglän, hil kɔ dăm Noi.

Bok Pôdrang khan:

*Tônhor tõ brai dreng tónheng tõ jrûm kong
 Kónh ính chôh ngol jrok luän věi e
 Păh lăp klep sóněnh ūh măh anat dang yo.*

- 163.** Dăm Noi amăng kochöñ kochöm chuang hlöp măt tõ adû kläm dâl chuă ayök pöđi khêl đao bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hôm:

*Khêl brang đúp kothúp chuôh krong
 Khêl yang yûr dur grâu*

*Khēl khing khâp kôthâp plenh těh
 Khēl măt khéi măt anăr
 Dao rôdâu brăh yang blôt ayeng lěch tă angaih.*

164. Đür gring bok Pôdrang Hđ - Pôdrang H m p d  h p r t k t k k pal plenh, p r ph t ph ng chr ng plenh, n m ki  trong chuk k duk trong g n, phi ng chr p jur o i v i k pal k nh ng along breng t no along h o k mu n l i k  bok Pôdrang an r dr u.

165. D m Noi ayung krao ath i krao moi p t m đe Y ng, Yol, D hr t, Hmeng, ayung bl h s h r ng s ng hnam, k h bet kon b ngai p lei bok Pôdrang Hđ - Pôdrang H m j h.

D m Noi khan:

*A   Y ng anh ng e d ng b m t
 Anh ng Yol e d ng h l ch m t an r
 Anh ng D hr t e n m d ng sung
 N i anh ng Hmeng d ng t 
 B n v  tr m an r h k t k v i
 R ng bok Pôdrang Hđ - Pôdrang H m.*

166. Đür m gri ng đe Y ng, Yol, D hr t, Hmeng, Noi p r jar tr m an r h k v i r ng bok Pôdrang Hđ - Pôdrang H m ph  l ng b ng kl ng kl p p b ng r ng bok Pôdrang Hđ - Pôdrang H m hu ng h l ng, hng ng o i p m j ng an i k  t g t.

167. Tr m an r, s h r ng s ng hnam dang b ih, d m Noi ayung p ma akhan k de Y ng, Yol, D hr t, Hmeng.

D m Noi:

- A   de anh ng Y ng, Yol, D hr t, Hmeng... S  bok Pôdrang Hđ - Pôdrang H m ch  p r m kon b ngai

pølei þok Rõh, pølei þok yă, þă bân thoi yø, dang ēi
ahréi âu bân kûng pøm thoi nõh.

Bôh kră bân kôh þôh høayõh bân bet

Bân bet pøgõh, bân kôh pødî...

Ê þôh kră kôh, þôh høayõh bet khuér ablanh
bøngai mînh pølei lôch gõh goi dî boih jøh.

168. Dám Noi ayung dâu tra pøma athéi de Yüng,
Yol, Døhrít, Hmeng vîh brök tõ hnam tøgûm mě þă, lê
mînh anu dám Noi vă diong tøbläh hám þok Pødrang Hõ
- Pødrang Hõm.

Dám Noi khan:

Hă a ø ðe anhõng...

Iém rai vîh brök holâu

Chă tøgûm mě þă chõh jang jønang kal

Pøjing ũnh hnam pøgram ũnh gó

Tøayung pølei þă bân

Pødrõng alâng hlõh glõh loi kø sõ ki

Lê mînh anu ình nám tøbläh

Băt jéi băt üh mă lĕi ình vă pølong lăng

Khâm dî tødrong khâm hióng góði.

169. Døhrui døhrøng, mógring pär juang mógrang pär
brök. De Yüng, Yol, Døhrít, Hmeng, bu bu kûng dî tødám
køchong bløng løläh păh lăp dám alô boih dëh tøgét.

*

* * *

170. Phang đúr grâu dám Noi pødõh pär diong þok
Pødrang Hõ - þok Pødrang Hõm tõ køpal phôt phông

chrōng plenh, kōpal trong chuk kōduk trong gān, dung trūh tō along breng tōno along hro kōmuōn bōih jōh.

171. Sōdōl hlil hlōl kōmăt tō tō plēi pro angam, bok Pōdrang Hō - bok Pōdrang Hōm bōh dām Noi nām diong trūh bōih. Bok Pōdrang Hō - bok Pōdrang Hōm krao apīnh hāt dām Noi.

Bok Pōdrang Hō - bok Pōdrang Hōm:

*Hă a σ sâu Noi, joh pēng măng atăng pēng năr
Pă dĕi hăt et hōya mănh tăng tōngăng mănh brui
Asong ān īnh hăt e hōya mănh tăng
Asong tōngăng e hōya mănh brui
A σ sâu Noi...*

172. Dām Noi chuă ayōk tăng brui hu mănh hrěng plaih tăng brui maih mănh hrěng hlok, chuă hăt kōtō kro kōtō, chang kōbang liang liă nām ān hăt kō bok Pōdrang Hō - Pōdrang Hōm.

Dām Noi lăm chro ān hăt, lăm pōma:

*Hĕ âu bok hăt kōdo kro kōtō
Hăt sap sang hang băr a σ bok...
Ti ayĕo chro ān hăt
Ti ama hōvăt tōn vĕi klĕng bok Pōdrang Hō -
Pōdrang Hōm.*

173. Bok Pōdrang anao vă tō pōng ayōk hăt, pă pō dām Noi tōn vĕi klĕng bok Pōdrang Hō - Pōdrang Hōm.

*Blŭk chōng dōng pham gōlăh
Dăng măh dăng băr bok Pōdrang
Măt tō tō bon kōng
Chōng dōng tō tō plenh chro.*

174. Dăm Noi ayung krao athĕi ɓok Pôdrang Hő - Pôdrang H  m   n h  t v   p  long l  ng bu h  g  i m  s  h gl  h loi.

Dăm Noi:

*H   a σ ɓok Pôdrang Hő - Pôdrang H  m
   n l  ng k   ĩnh h  t e hoya m  nh t  ng
 Tong  ng e hoya m  nh brui
 A σ ɓok Pôdrang Hő - Pôdrang H  m...*

175. Ɓok Pôdrang Hő - ɓok Pôdrang H  m chu  
 ay  k mut mam m  nh hr  ng plaih mut maih m  nh hr  ng
 hlok v   tôn v  i dăm Noi an  i k  . Ɓ  r ɓok Pôdrang
 ayung p  ma, ti ay  o chro   n h  t, ti ama h  v  t t  n v  i
 kleng dăm Noi.

Ɓok Pôdrang Hő - ɓok Pôdrang H  m:

*H   au h  t au s  u Noi
 Ch  amr   ti ay  o chro   n h  t
 Ti ama am  ng h  v  t t  n v  i kl  ng.*

176. Dăm Noi ch  kr   t  pang ti anao v   chro ay  k
 p   p   ɓok Pôdrang Hő - Pôdrang H  m t  n v  i kl  ng
 dăm Noi. P   pl  l v  k pla   nh g  l  h d  ng k  l dăm Noi
   nh sa t  p  h t   d  h t  p  h t   char.

177. Ɓok Pôdrang Hő - ɓok Pôdrang H  m hmach
 b  n   k   dăm Noi p   b  t dang yo b  ih j  h.

Ɓok Pôdrang Hő - ɓok Pôdrang H  m:

*T   m   s  u Noi
 Tonh  r t   brai dreng
 Tonheng t   jr  m kong
 H  g  i m  s  h t  m t  ch t  drong t  m tong an  n
 G   l  ng ba t  bl  h kh  m k  ng hiong krong hr  *

*Təbləh trūh təpəh sənəm pədəm anglo, təpəh tō
jəhnər.*

178. Dăm Noi ayung pōma pōang hōgēi yang mōsēh věi hăm bok Pôdrang Hō - Pôdrang Hōm:

*Tē mē bok Pôdrang Hō - Pôdrang Hōm
Mā khan sēch akar e leng kong leng mam
Mā măt e tīh tō plēi pro angam
Mā grēng goham e tīh tō plēi prīt bia
Mā khan īnh tənhor tō brai dreng
Tənheng tō jrūm kong īnh pă īnh pă dēi hlī kiə kə e
E ūh kə băt dăm Noi kon de bâu sâu de hō?
Kon bia Rak səblak jing krong
Sâu bok Kei Dei yang təm oēi kəpal măt anăr.*

179. Dăm Noi khan e gō lăng ba, īnh khâm kōh tük věi pōdāng chāng tük věi pōgān vă anăñ pōm kiə kon bōngai vōnh chă sa dī gōh kon bōngai jāp chhū chhom chom dēh!

180. Mōgring bre dăm Noi hăm bok Pôdrang Hō - bok Pôdrang Hōm təbləh jāp kəpal plenh.

Bok Pôdrang Hō - Pôdrang Hōm akhan kə dăm Noi:

*Tənhor lăp tō brai dreng
Tənheng lăp tō jrūm kong
Măh hlī kiə kə e...*

181. Bok Pôdrang Hō - bok Pôdrang Hōm ayōk along sōdréih ayung prēh suăt věi dăm Noi.

Prēh suăt găh tē kon bōngai Bahnar Rōngao, Lao, Kűr, Tōbuăñ lōch gōh.

Prěh suăt găh hóléch kon Yuăn, Bahnar, Chăm,
Tôlô lôch dĩ, prěh suăt găh sŭng bøngai Jrai, Êđê,
Mónong künd lôch dĩ.

Bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hôm húch ngă pă băt
dang yø...

182. Bok Pôdrang Hô - bok Pôdrang Hôm khan:

*Dăm Noi tónhor lăp tō brai dreng
Tónheng lăp tō jrûm kong
Lôch ngéi boi vă kĕ arîh lơ liø
Hmăi dăm Noi e lôch věi bônh běch
Kø along sôdruih hu ĩnh
Ũh kø děi măh anat kø toblăh.*

**183. Děl dol děl dol, dăm Noi rôp kojăp těh tõng
věi ala sôk kang bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hôm.** Dăm
Noi chang kôbang liang liă ayung pôma hăm bok
Pôdrang Hô - bok Pôdrang Hôm.

Dăm Noi:

*Lio bok ũh kø băt
Ĩnh rôp těh tõng věi ala sok kang e
E prěh suăt chă pôräm kon bøngai
Jâp lăm chhú chhom chom dêh toring
Dăm Noi těh tõng ala kang bok hiôk ngéi ngéi
Røngøp kial puih sôdrôi kial rôi sôdrô
Dăm Noi anô liø gôh kĕ lôch.*

**184. Bok Pôdrang Hô - bok Pôdrang Hôm sôanhük
sôanhôi ðh klai blai ol.** Bok Pôdrang tóchëng dĩ tóch
tang kø đon glen glon kø măt vă băt pôm liø gôh děi
pôlôch tûk dăm Noi. Bok Pôdrang Hô - bok Pôdrang
Hôm chă pôma blëi hiap dăm Noi.

Bok Pôdrang Hô - bok Pôdrang Hôm:

Té mě sâu Noi

Tônhor lăp tő brai dreng

Tônheng lăp tő jrǔm kong

Khan hogéi möséh tôm têch tôm tâl

Hogéi tôm têch tôdrong tôm tong anăń.

185. E gô läng ba ayung tóbläh khâm kông hiong krong hrđ, tóbläh khâm trûh tópôh sónäm pôdám anglô amđi bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hôm, khan:

Johngâm tih tő kông

Tôn kông kông sro

Tôn tâmo dăk nak

Tôn đak hrđ hréng

Hli pôm kiô kô Noi

Tônhor lăp tő brai dreng

Tônheng lăp tő jrǔm kong.

186. Bok Pôdrang Hô - bok Pôdrang Hôm chuă ayök khêl đao vă ayung tóbläh tópă ngéi jôh. Dâm Noi kûng chuă ayök khêl yang yûr đûr grâu, chuă ayök đao rôdâu brâh yang chang kobang liang liă ayung năm tóbläh tópă vă kô dûn kûn vîh tő rông pôm kiô...

Dâm Noi ayung pôma athéi bok Pôdrang Hô - bok Pôdrang Hôm ayung kôh dâm Noi hólâu lěi kô măh khan dâm Noi hogéi möséh tôm têch tôdrong tôm tong anăń.

187. Dâm Noi khan:

Hă a σ bok Pôdrang Hô - bok Pôdrang Hôm

E bât kră bât alô hogéi möséh tôm tang

*Bok ayung kōh lung īnh hōlāu
īnh vă ayung pōlong suang bōsūh lāng.*

- 188.** Bok Pödrang Hđ - bok Pödrang Hđm ayung
drűh kǒh věi mǎng lě năr năr lě mǎng mäh hăp vă nǒng
tōpă ngěi kǒ tōgět.

Bok hovát kǒh găh ama
Dăm Noi pěnh suang bösűh găh ayěo
Bok hovát kǒh găh ayěo
Dăm Noi pěnh suang bösűh găh ama
Pung bloih pung bloih kǒh
Pă děi găh þom ngěi kő...

- 189.** Bok Pödrang Hö - Pödrang Höm dī sōmren
jāng ti pă băt dang yø. Bok chă tăh pla dao lăm anglop,
pödöh öh öi pödoi jöhngâm, sðanhük sðanhöi bøngöi öh
klai blai ol.

Dăm Noi ayung pōma anūl věi hăm bok Pôdrang
Hő - bok Pôdrang Hőm.

190. Dăm Noi khan:

*Bok ngōi tōchēng yāng kiō
Tōchēng hli kō yā chā klo nai jāh kiō
A o bok Pōdrang Hō - Pōdrang Hōm ū
Huēi huēi bok yā oēi gō e to to
Bok ayung suang bōsūh
Linh vā pōlong ayung kōh lāng e dāng.*

- 191.** Bok Pôdrang Hô - bok Pôdrang Hôm hlil hlôl
kômât tõ tõ plěi pro angam, grěng goham suêm tõ tõ
plěi prít bia mir döng. Ling lóng ling lóng bok ayung
suang bösüh bøih kô tögët.

192. Dăm Noi chang kĕbang liang liă ayung drŭh
kŏh ɓok Pôdrang Hĕ - ɓok Pôdrang H m m l ng m ng
l  n r n r l  m ng.

Dăm Noi am ng h v t p  chu ng:

*Bok Pôdrang Hĕ - ɓok Pôdrang H m
K t ch d  koch k h l ng d  d ng ako
R ng h r ng p ng t l b l hu ng ala chu h krong
Phang d r gr u ɓok Pôdrang p d h
Ayung p r ar h dang dol d nol dang so
Ling l ng ayung ch p kh l b s h d ng.*

193. Bia K anh  d ng l m tu  g m t ring dăm Noi
ajuak p ma akhan k  dăm Noi:

*H  a   anh ng dăm Noi
Anh ng ay k p gang  nh kl ng h l ng  nh groi
Prot  n k  pla  ao r d u br h yang
K h ɓok Pôdrang g h l ch  m hrai
P  d i g h ayung ar h d ng a   dăm Noi...*

194. Dăm Noi chu  ay k p gang jrao  nh kl ng
h l ng  nh groi prot  n k  pla  ao r d u br h yang. Dăm
Noi am ng h v t k h chu ng d  j r  ɓok Pôdrang Hĕ -
ɓok Pôdrang H m l ch  m hrai t p  ng i j h t g t.

*

* *

195. Phang d r gr u m gr ng p r juang m gr ng
par d ng m gr ng m gr m bre dăm Noi bia K anh 
ch p kh l m t kh i m t an r p r v h br k b ih j h. P r
br k kh m p r v h b h b h dung tr h t  d s i ling l ng
s obl ng klep plenh, tr h t  t ring p lei ɓok dăm Prao,
y  bia S m t  D k an i k .

196. Bôh bre dăm Noi, bia Køanhĩ mógring pär tókan, bok dăm Prao sòng bléi hiap hil hověng kør dăm Noi:

*Tě mě sâu Noi, tě mě sâu Noi
Apřnh jomrang prao ĩnh khan vă năm ot ḥong
Khan vă năm rong huang juang dēh
Yât yong chong aloř rō dăm tâl
Pǔng kør năm blăh kǒh połoch
Bok Pođrang Hoř - bok Pođrang Hom
Adrěch adrung krüng hōdju lu nhôn
Gô lăng ba ayung toblăh dīh băl
Tâk khâm kōng hiong krong hrđ.*

197. E gô lăng ha kñh. E kør băt kiø kør dăm Prao ala tur døsí ling lõng soblõng klep plenh hogëi tóm tang mösëh yang tóm tâl. Phang dùr gring bok dăm Prao pođoh pär phôt phông chrông plenh, kópal trong chuk kóduk trong gă...n...

198. Bok dăm Prao lăm krao bléi věi kør dăm Noi:

*Tě mě sâu Noi, e tők lăng tő áu
Ba vă tokóh pođâng tóchâng pogđan
Anăń pøm kiø dăm Noi
Tønhor lăp tő brai dreng
Tønheng lăp tő jrûm kong.*

199. Dăm Noi chă pøma akhan hăm bia Køanhĩ:

*A mě ôi yôi răm kio kør ĩnh
Totblăh hăm bok Pođrang Hoř - Pođrang Hom
Đí tøpđh sónăm pođăm angloř anao kĕh dang
Klep vă totblăh hăm bok dăm Prao dâng!*

200. Pheng deng dong dǚr grāu dām Noi pōdōh pār diong bok dām Prao tǒ phôt phông chrông plenh, kópal trong chuk kóduk trong gǎn.

Bok dām Prao krao bótōm dām Noi tóblăh:

*Těnh lěnh e nǎm tǒ âu sâu Noi
Ba jăh ayung tóblăh dǐh băl
Kópal vang vâng kópâng trong chuk
Koduk trong gă̄n, âu âu sâu Noi.*

201. Dām Noi chă pōma tōl nār bâr bok dām Prao:

*Kuă ră vă li᷑t lĕ
Ĩnh măh glăi bøih kő
Mâng kō e děch bøih
A σ bok dām Prao...*

202. Dām Noi khan kō bok dām Prao bøih jōh tōgět:

*A σ bok dām Prao
Ĩnh bât bøngai glăi bøngai kōtrō
Âu bok e kōh ĩnh hølâu
Vă jōhngām bok røngop chhøp kō ḥ
Ĩnh bât bøngai aløp nge kōne hødrøng
Pøm glăi kōtrō bøih kōlĕ ĩnh bøsūh lăng.
A σ bok dām Prao...*

203. Bok dām Prao chuă kóðao mølung drûh kōh dām Noi măng lĕ nār lĕ măng...

*Kōh ayěo bloih ama
Kōh ama bloih ayěo
Kōh anăp bloih tǒ rōng*

Kōh rōng bloih anăp.

204. Drűh kōh hōnāng hōnong dī lap đěch bōih pă děi gōh bōm. Bok dăm Prao chă tăh pla đao hăp lăń anglop đěch bōih.

Dăm Noi khan kō bok dăm Prao:

*Pōdōh kō kiə a σ bok
Jāh kōh tōpă vă īnh jāh lōch
Bok jāh dī kō ḥ klai blai ol
A σ bok dăm Prao...*

205. Bok dăm Prao khan:

- īnh kōh dī lap pă kě bōih, lě e kōh lăng īnh dāng.

Bok dăm Prao ayung suang bōsūh, dăm Noi drűh kōh.

206. Dăm Noi khan:

*Vă liə lē lē īnh chă pōlong lăng
Kuă ră măh bok athēi kō
Lē īnh kōh lăng bok dāng
Bōngai alōp nge kōne hōdrōng
Klōk đim hiong kō mong đim sir
Pōlong kōh lăm băt bōm băt ūh.*

207. Ling lōng duinh duinh, bok dăm Prao ayung suang bōsūh tōch jă pōbă tōch ai ngēi jōh tōgĕt.

Dăm Noi ayung krao apīnh bok dăm Prao:

*Hă σ bok dăm Prao, e bōsūh đim đāng
İnh vă pōlong kōh lăng e bōih âu bok...*

Bok Dăm Prao pōma akhan kō dăm Noi:

*İnh suang bōsūh tōch jă pōbă tōch ai dang âu bōih
E jāh ayung kōh đěch vă pōma kiə kō lō lap ap ū.*

208. Dām Noi chuă ayōk ðao rðdâu brâh yang amăng hovât kōh chuøng tøalüt bok dām Prao kótech atiëng ngéi ngang bøih kō tøgët. Bok dām Prao pung chrüp kótañ, jur mòch tð ala atur klöng døsí ling lóng, hlóm gølúh ðak døsí chøplöh lip, phöt phøng chröng plenh trûh tð trong chuk kóduk trong gän, lëi kô mäh khan bok dām Prao vă nong.

Gøl gøl dām Noi chèp khêl glöi kó ðak dí pă kë, dí vă jé lôch glâk kó ðak ngéi joh tøgët.

209. Bia Koanhî dâng läm tuï gâm tøring dām Noi ajuak pøma akhan kó dām Noi:

*Hă a σ dām Noi räm räm, dām Noi räm räm
 Högei møséh tôm têch tødrong tôm tong anän
 Khan vă lôch vëi glâk kó ðak bônh bô thoi áu
 Hă a σ dām Noi ayōk kóðong hu tødrâu chøpong
 Ayung suät vëi ðak døsí ling lóng soðlóng klep plenh
 Kønh hæp hrð hrëng mân a σ dām Noi...*

210. Dām Noi chuă ayōk kóðong hu tødrâu chøpong amăng ayung suät phang yup phang ðak døsí ling lóng soðlóng klep plenh jing hrð hrëng tøpå ngéi joh.

Dām Noi, bia Koanhî lëng tð ala klöng døsí bôh tøalüt bok dām Prao kótech atiëng oëi pám køjí ngéi kô tøgët.

211. Bia Koanhî akhan kó Dām Noi:

- Hă a σ dām Noi ayōk pøgang jrao ünh klöng høløng ünh groi gøsái än kønh bok dām Prao lôch räm ôm hrai mân a σ dām Noi... Kuäng kuäng dām Noi jäh ayōk, kuäng kuäng a σ dām Noi...

Dām Noi chuă ayōk pøgang jrao ünh klöng høløng ünh groi amăng gøsái än pám bøtøng bok dām Prao lôch bô ôm hrai tøpå ngéi joh tøgët.

*

* * *

. 212. Bok Pôdrang Hôđ - Pôdrang Hôm jôh lôch
hiong râm. Bok dăm Prao kûng jôh lôch ôm hrai bôih.
Tôbläh tðayung kôting jôh đei jéi jõnëi yua tîh hiôk
alâng pă oëi đei sôangon tòdrong yâng kiô.

Dăm Noi, bia Kôanhî chép khêl măt khëi măt anăr
môgping păr juang môgrang păr brök tđ Tu Krong Vong
Kr  m Ki  m G  nueng Keng T  b  ng Rok Th  ng Dak
D  l.

213. Dăm Noi, bia Kôanhî m  li  nh hi  k ng   m  li  
hi  k y  p v  :

*Br  k r  p k  p   d  m bit h  nglang
D  m bang h  ngl  m t  m t  h l  n brong
T  m along l  n jak t  m dak hr  k hr  ng
R  p i  r t  m  ng    chrang j  mrang s   t   s  ng
Tr  p p  ng anu tung th  ng r  ng
R  p nhung kreo t  p  h ju   l  m   dang pu  l
Ay  k s  dr   m  nh ge b  t bing k  nong
V   et p  k  h p  m   nh om l  n  m hla pr  t
V   k   yang p   d  i ch  h b  n at  u ch  h jet.*

214. M  gring d  m Noi chép khêl măt, khëi măt
anăr păr brök, ch  ng ba bia Kôanhî bôih jôh.

*M  gring dang b  r gr  m
M  gr  m dang l   b  r glaih
Re j  hngua kh  l d  m Noi
P  r k  pal trong chuk
K  duk trong g  n...*

215. Dām Set bia Rak hăm đe kon Yŭng, Yol, Dōhr̥it, Hmeng kōtāng mógring re khēl dām Noi păr brök. Hliĕng dām Set, bia Rak hăm đe Yŭng, Yol, Dōhr̥it, Hmeng pórâng angō măt lăng kópal plenh.

Dām Noi păr năm rai jĕ rai jĕ, rai kōdĕh rai kō dĕh. Dām Set bia Rak, Yŭng, Yol, Dōhr̥it, Hmeng bôh rai nhēn rai bang. Blit blōng blâu ling lóng khēl măt khéi măt anăr, dām Noi păr tókan.

216. Dām Set pómá bō lăm hăm bia Rak:

*E angō măt lăng tê tê kon tōdām sōdrúch ba
Păr brök bōih tê tê kópal trong chuk
Kōduk trong găń tê tê...*

217. Bia Rak lăng bôh hmach bónê:

*Hō lăh eng, dām eng
Năm sō oěi alōp nge kōne hōdrōng
Klōk dim hiong kōmong dim sir
Kōting jōmir dim kră chă tōdrong dim dĕi
Byěi tōdrong dim mă băt
Dang eī dī tōhuong dām alō rō dām tâl
Liěm rūh kō dak, liěm rak kō hla
Kōdoih dang lě yōng ong
Kōdong dang lě yōng hliĕng
Kōayěng dang đe sak klak dang đe gap
Hōgěi mōsěh tōm těch tōdrong tōm tong anăn
Măh khan kon sâu bōk Kei Dei kō tōgĕt.*

218. Dām Noi păr jur rai jĕ rai kōdĕh. Dām Set, bia Rak bôh rai nhēn rai bang, bôh bōngai adrúh oěi keng dām Noi.

Bia Rak pōma akhan kō dām Set:

*A mě dām Set, e lăng tē tē
 Kon ba chă chōng ba adrūh kon yang bō ngai dāng yo
 Liěm rūh kō dāk, liěm rak kō hla
 Sokung bār dōhom dang lě chām ni
 Jāng ti hnhor dang lě prōh lōnon
 Rō ayōk pōm mō hle nge anao ba.*

219. Prō ling lōng khēl dām Noi, bia Kōanhī jur trūh kōpal pra hnam mě bā hăp bōih kō tōgēt. Dām Set, bia Rak, Yǔng, Yol, Dōhrīt, Hmeng, Noi, bia Kōanhī bu bu kǔng molionh hiěk ngă ană hal ngēi jōh tōgēt.

220. Mě kon, bā kon, anhōng ōh asū anăr drāu bu bu kǔng:

*Moliōnh hiěk ngă moliā hiěk yōp
 Hiěk běnh bā ngă běnh bār
 Chă dāu tra pōma dōnūh
 Tōm tēch tōdrong tōm tong anăń
 Ngēi jōh tōgēt...*

221. Dām Noi chă dāu tra pōma akhan kō mě bā vă kō băt dī dăng tōdrong gōlong trong pojing.

Dām Noi khan:

*Hă a σ mě, a σ bă...
 Nhōn đe anhōng Yǔng, Yol, Dōhrīt, Hmeng
 Năm blăh tōayung kōting bok yă
 Jōh hlōi kĕh kong phong dāng
 Kon pōlei bok Pōdrang Hō - Pōdrang Hōm
 Nhōn hlōi blăh sōh rōng sōng hnam*

Kök þet kon pølei asú dí bøih.

222. Ĭnh năm tøbläh tøpøh sónăm pødăm anglo. Bok Pødrang Hő - þok Pødrang Høm Ĭnh hlöi kóh tük pødâng châng tük pøgän dang bøih. Bok dám Prao hil høvëng kø Ĭnh pølôch tük þok Pødrang Hő - Pødrang Høm kórum adrëch adrung krüng hødjü asú.

Bok dám Prao bøtøm Ĭnh tøhlät. Ĭnh ayung tøbläh hám þok dám Prao. Dang eí þok dám Prao künd lóch kø Ĭnh kók tük dí bøih. Dám Noi ayung pøma akhan mă tóm mă dí lám tødrong tøbläh tøvang sõ kí i ach.

223. Dám Noi:

Hă a ø mě, a ø þă...

Lám kon nám tøbläh tøvang tøhrang tøbet

Tøket tøglám tøtám tøchó hám ðe

Jáh üh kø ðei adrüh kon yang bøngai anu

Vang døng rø lăng Ĭnh tøbläh künd üh kø kĕ

Adrüh anô høgëi møsëh tóm tèch tødrong

Høgëi møsëh tóm tong anän

Hăp vang kið døng køna Ĭnh tøbläh ðei jéi jønëi tih

Mě øi, þă øi...

224. Dám Noi pøma akhan mă dí rí mă tóm lëi kó tøgët.

Dám Noi khan:

Adrüh anô mät hăp bia Køanhí

Liëm rüh kø ðak, liëm rak kø hla

Sønënh dang tă mam, køham dang tă kong

Klong mät dang lë tă ünh

Søkünd þár døhom dang lë chám ni

*Jāng ti hnhōr dang lě prōh lōnon
 Kotōh nhi hōdai ai nhi bōring bing nhi atō
 Nhi liēm rō hōanāng nhi alāng hōdai
 Mă dim apinh mĕ jet bă
 Nhi hlōi tōplih băl kong asong băl anan
 Dang ēi īnh vă jet lăng mĕ hăm vă
 Jet lăng bă hăm ān
 Nhi vă pōm ūnh om lōnōm hla prít
 A σ mĕ oi, a σ bă oi...*

225. Dăm Set, bia Rak hiěk nôk hiôk ngă ană hla pă băt dang yō.

Bia Rak akhan kơ dăm Noi:

*Hă a σ móng dăm Noi...
 Hli kơ mó ngot bia Koanhī kuđ kơ e
 Todăm chū hū todăm du kěnh děch vă
 Jăh mó ngot bia Koanhī chă yol yăi
 Vónh văi húch hăi kơ e...
 Mĕ bă vă chă bu dâng liēm alāng hōnāng dang hăp
 Phăl mók sôlôk phăl dan
 Chă hu bōh hu chă maih bōh maih
 Bia Koanhī kěh rō pōm mó hle nge anao
 Nhi bă e ngéi ngéi joh a σ kon dăm Noi...*

226. Dăm Set, bia Rak krao athěi Yǔng, Yol, Dōhrít, Hmeng năm jur krao athěi de ma Dǒng tōnuăt, ma Văt tōnui, Sem Đum, Sem Treng, Deng Děch, Rěch Yang, Sôlang Bókao, Chrao Krong jur bōvīh rōp kōpô, nhung, iěr kōh bët hōmet bûh.

Ayōk ge sōdrō bīt bing kōnong vă et tōsrōp kō bre dām Noi, bia Kōanhī anēi kō.

227. De ma Dōng, ma văt:

*Ôi rōp kōpō dām bit hōnglang
Dām bang hōnglām tām tēh lūn brong
Tām along lūn jak tām đak hrō hrēng
Vēk rōp nhüng kreo hlōi pēng amāng tēng grēng
Nhüng krao tōpōh juă lōmā dang puōl
Kiōk rōp iēr tōmōng ǒ chrang
Jōmrang tō sēng trăp pēng anu tung thāng rāng
Krōih ayōk sōdrō mīnh ge bīt bing kōnong
Pēng brong pōdīh pēng brong gao lēi kō...*

228. Ma Dōng, ma Văt alō kō plenh tēh plēng khěi alō kō bok Kei Dei pēng māng chă chō kang sōdrō.

De tōdām chă rōp kōh bēt, tōn bōh kōpō, nhüng iēr pōm anhēm sōmāh kuai, et sa thō thă thār thār. De adrūh kon yang bōngai mīnh pōlei tōring chă vāng nām bōvīh chēp gō sō đak, chă along ūnh.

229. Rim kon bōngai, bu bu kǔng hūch ngă ană hal, mōliōnh hiēk ngă mōliă hiēk yōp.

Et sōdrō sa anhēm nhung, iēr, kōpō, rōmo, glo asēh pă kē, pă dī, pă hlanh lēi kō asū sō ki.

De tōdām ayōk chēng hu tōn grong, chēng kong tōn vāng chēng chrang tōn dār.

De adrūh kon yang bōngai mīnh pōlei liēm rūh kō đak, liēm rak kō hla, mōanhuch ayung suang kiō rōnhang bār chēng.

230. Bōngai tōpōl kōdrāng mīnh pōlei tōring et sōdrō chō por dāu tra pōma dōnūh:

*Məkət dang bār jong həamet
 Dang lě bār det bəläm
 Bu bu kǔng məliənh hiěk ngă
 Məliə hiěk yōp hiōk chöt
 Bia Koanhĩ liěm rūh kə dək
 Dăm Noi liěm rak kə hla
 Chă pəma təbōt təgai ān rim kon həngai
 Suai hăk təglăk ama ayěo
 Hiōk chöt krūp krūn krēn dēn ngěi ngěi...
 Asu sōt ki asu i ach!*

231. Et sōdrō sa anhěm təsrōp pokong kə dăm Noi, bia Koanhĩ dī tōpōh măng atăng tōpōh năr jōh:

*Hlōi kēh kong phong dəng hiōk jəhngām dăm Noi.
 Chă năm hum anhao ahrao akāu
 Mă alāng liěm rəgōh
 Vă ayung chōh jang jənang kal
 Pojing həbō ba rənga rəngāu
 Pədrōng song sa alāng hlōh
 Glōh lěi kə sōt ki lěi vă asu aněi sōt...*

*

* *

232. Et sōdrō təsrōp pokong dəng bōih, khan ayung həmet kōh sa kōpō kōdräng vă krao atāu rāu kōdūng. Chă ôp anhao khēl dəo mă alāng dāng dēl təblăh təvang tōhrang tōbet děi jěi jəněi yua tīh ngěi jōh.

*Ding ding kə həgār dār dār kə pənāng
 Chēt chēt chēl məgring tōn grong*

Mødayong tòn vang mógrang tòn dar.

233. De todām tòn chǐng chêng, de adrūh mo anhuch yǔn suang kiǒ rønhang chǐng chêng.

*Et sôdrô sa anh  m k  p   k  dr  ng
D   t  p  h m  ng at  ng t  p  h n  r
M  k  t m  keng s  leng gu  o
B  r d  u tra p  ma d  n  h
D  u tra p  ma b  l  m b  l  m dang jong hoamet
Dang b  r det b  l  m
Hi  k ch  t kr  p kr  n kr  n d  u ng  i j  h.*

234. Et sôdrô sa anh  m k  p   k  dr  ng k  ng d   t  m t  p  h m  ng at  ng t  p  h n  r...

De Y  ng, Yol, D  hr  t, Hmeng, Noi bu bu k  ng d  :

*D  m al   r   d  m t  l
Li  m r  h k   dak, li  m rak k   hla
K  doi h dang l   y  ng ong
K  dong dang l   y  ng vai
K  duoi dang l   y  ng hli  ng
K  ay  ng dang l   de sak
Klak dang l   bu  l gap
P  d  m anu anh  ng   h
Leng h  g  i m  s  h t  m tang
Kon s  u yang t  m t  l...*

235. As   ch   ayung ch  h jang j  nang k  l pojing h  bo ba r  nga r  ng  u. Pojing   nh hnam p  ogram   nh g   podr  ng song sa li  m r   hi  k ch  t gl  h loi k   j  hn  r bok y   kr   s   ng  i j  h.

Dĩ dăng lăm jâp apŭng chhŭ chhom chom dêh ala
rõng tĕh chôdĕh rõng plenh bu bu kŭng:

*Ing ronhang ang ronhong
Pølei dăm Set, bia Rak
Tđ Tu Krong Vong Kr m
Ki m G nueng Kueng T b ng
P dr ng li m r  ng i ng i b ih j h.*

236. P  đ i kuan bu, m ng bu, gr n bu khan v  p n
ch ih ng  ng r p lei dăm Set, bia Rak d ng b ih j h!

PHẦN THỨ HAI
DĀM NOI

(Văn bản tiếng Việt)

1. Thuở xa xưa, có một vị thần quý quái tên là bok Pôdrang Hôr - Pôdrang Hôm¹. Da thịt toàn là đồng, là sắt, đôi mắt to bằng trái cà bát, răng nanh lớn như những quả chuối lùn, nhọn hoắt tựa những mũi kim. Sức mạnh của lão ta mới thật là khủng khiếp, đánh núi núi đổ, đánh đá đá vỡ tan thành cát bụi, đánh nước nước khô cạn sạch...

Đã lâu, bok Pôdrang Hôr - Pôdrang Hôm không có thịt người để ăn, ngày nào cũng chỉ toàn cám với rau.

2. Một hôm, bok Pôdrang Hôr - Pôdrang Hôm ngâm nghĩ:

*Thịt chẳng có, ăn rau phát sợ
Ta đi phải Tu Krong Vong Krêm²
Kiếm thịt dân làng bên bok Rôh³
Bụng sê no, miệng mới không thèm.*

3. Thế là, ác quỷ Pôdrang Hôr - Pôdrang Hôm đứng dậy, lặc là lặc là lè lê bước ra đi. Mắt to như cà bát, răng lớn tựa trái chuối lùn, nhọn hoắt như kim, ai trông thấy bok Pôdrang Hôr - Pôdrang Hôm từ xa cũng đều kinh hoàng, khiếp vía...

Bok Pôdrang Hôr - Pôdrang Hôm đi mãi, đi mãi, đi từ từ, đi dần dần, rồi cũng tới được Tu Krong Vong Krêm Kiếm Gônueng⁴, làng quê của bok Rôh. Khi ông mặt trời bắt đầu từ từ lăn xuống bên kia chân núi, thì cũng là lúc dân làng ấy đi làm đã trở về đông đủ.

4. Bok Pôdrang Hôr - Pôdrang Hôm thấy làng quê bok Rôh đông đúc thì hết sức mừng rỡ:

*Miệng cười nhăn nhở
Ta sê ăn no*

Thịt ngon có nhiêu

Hết làng bok Rõh.

5. Nói rồi, ác quỷ Pôdrang Hôr - Pôdrang Hôm bắt đầu ăn thịt mọi người... Cứ thế, chẳng mấy chốc, dân làng bok Rõh bị nhai sạch. Cả làng giờ đây chỉ còn sót lại một người, đó là dám Set⁵.

6. Chàng sống được là nhờ thân hình nhỏ bé⁶ như:

Con sóc, con chuột, con sâu nhỏ

Lánh thân vào ruột cây không lỗ

Trốn thoát Pôdrang Hôr - Pôdrang Hôm

Mặc cho ác quỷ cố công tìm.

Ăn thịt, uống máu no nê xong rồi, bok Pôdrang Hôr - Pôdrang Hôm lắc lè trở về. Vừa đi, lão ta vừa hát một mình:

Thèm thịt đã ăn xong

Khát máu đã uống rồi

Hôm nay thật sướng vui

Ngon miệng bụng lại no.

Dể cho bok Pôdrang Hôr - Pôdrang Hôm đi khuất, nhìn chẳng còn thấy nữa, dám Set mới từ trong ruột cây chui ra... Chàng trở về làng, tìm khắp nơi, vẫn chẳng thấy lấy một bóng người nào. Đâu đâu cũng chỉ toàn máu là máu...

*

* * *

7. Dám Set buồn bã ngồi khóc một mình:

Tè mě⁶ Pôdrang Hôr - Pôdrang Hôm

Ăn thịt hết dân làng người ta

*Cha mẹ, anh em, ông bà chét cả
Tôi sống cùng ai, trời đất ơi...*

8. Bok Kei⁸ trên trời cao vời vợi nhìn xuống dưới trần gian, nhìn xuống Tu Krong Vong Krém, thấy dân làng bok Rôh đã bị quỷ quái Pôdrang Hồ - Pôdrang Hơm ăn thịt sạch, chỉ còn sống sót có mỗi một mình dăm Set.

9. Cái nơi vốn dông vui ấy, giờ đây đã:

*Im lìm chẳng nghe ai chuyện trò
Lặng phắc thiếu cả vài tiếng ho
Đây làng lênh láng máu người chét
May sao sống sót mình dăm Set
Long lanh cả làn nước
Chói chang hoa lá biếc⁹
Xinh như nàng ong chúa
Đẹp như chú nhện đực¹⁰
Hồng chàng như got đẽo
Bụng thon nhỏ như ép¹¹
Càng trông càng thấy đẹp.*

Bok Kei Dei trên trời nhìn thấy cảnh ấy rất đau lòng. Bok vừa thương xót, lại vừa tiếc cho dăm Set đẹp trai tuyệt vời như thế mà phải bỏ rơi sống một mình.

10. Bok Kei Dei gọi lại và khuyên nhủ em gái bia Môsěh cùng hai cô con gái xinh đẹp của mình là bia Kovăt và bia Rak¹².

Bok Kei Dei:

- A ô em bia Môsěh, a ô các con bia Kovăt, bia Rak...
Hãy lại đây, ta bảo chuyện này.

11. Ba cô cháu bia Møsēh, bia Kovăt và bia Rak đến bên bok Kei Dei. Vừa đi, bia Møsēh vừa hỏi bok Kei Dei:

- A օ anh bok Kei Dei, a օ chị yă Kung Kěh¹³... Anh chị gọi cô cháu chúng tôi đến có chuyện gì chăng?

12. Bok Kei Dei vừa nói, vừa chỉ cho em gái bia Møsēh và hai con bia Kovăt, bia Rak thấy, vừa nói:

*Cô cháu chúng mày hãy nhìn xem
Podrang Hő - Podrang Hom man rợ
Ăn thịt hết cả dân làng bok Rőh
Sống sót một mình dăm Set thật bơ vơ.*

13. Rồi bok Kei Dei trò chuyện, khuyên bảo hai con gái bia Kovăt, bia Rak cùng em ruột bia Møsēh của mình.

Bok Kei Dei:

*Cánh áy làm ta đau biết mấy
Một chàng trai xinh đẹp hết sức
Khác chi ong chúa, thua gì nhện đực
Hai bên hông như đã dẽo, đã mài
Bụng thon nhỏ tựa được người ta ép
Càng nhìn ngắm lại càng thấy đẹp
Giờ đây mồ côi cha mẹ sống bơ vơ
Cô cháu mày ai muốn xuống làm vợ?*

14. Bìa Møsēh và bìa Kovăt đáp ngay rằng:

*Cô cháu tôi chẳng muốn đi đâu
Dân làng bok Rőh chét sạch rồi
Một mình dăm Set sống mồ côi
Quanh hiu nào khác chốn rừng sâu.*

15. Bok Kei Dei dành quay sang hỏi han đứa con gái út bia Rak của mình:

*A o bia Rak con yêu
Có ưng làm vợ dăm Set không?
Nếu chịu nghe lời ta mà xuống
Mai sau chia cửa, con nhiều hơn.¹⁴*

16. Bia Rak nhìn xuống dưới trần gian, thấy dăm Set đẹp quá:

*Long lanh cả làn nước
Chói chang hoa lá biếc
Xinh như nàng ong chúa
Đẹp như chú nhện đực
Hồng chàng như gọt dẽo
Bụng thon nhỏ như ép
Càng trông càng thấy đẹp
Trái tim rung động mạnh
Bia Rak xuống trần gian.*

17. Thế là, bia Rak bắt đầu lấy những đồ trang sức đẹp nhất ra và trang điểm cho mình thật đẹp, chuẩn bị xuống trần làm vợ dăm Set:

*Cố nàng deo vòng cườm đủ màu
Trắng, hồng, vàng, tím rực rỡ
Váy chàm xanh, nửa kín nửa hở
Mỗi bước khoe da trắng lung linh¹⁵
Bia Rak thật tuyệt vời đẹp xinh
Lóng lánh cả làn nước
Chói chang hoa lá biếc
Thắm như tô vẽ nét môi hồng¹⁶*

*Thon thả chân tay tựa búp bông¹⁷
 Sáng chói bắp chân trời nổi sấm
 Sáng chói đầu gối trời mùa đông
 Sáng chói bắp đùi trời làm lụt
 Nước dâng khắp cả nguồn sông Ba.¹⁸*

18. Bok Kei Dei lấy cho con gái xinh đẹp của mình:

*Một con dao lưỡi bạc sáng loáng
 Một chiếc áo có cánh chim bay¹⁹
 Một cái gùi đẹp mang sau lưng
 Nan đan bằng bạc, không ngáy sương
 Đựng lúa chặng dính, nước không chảy.*

19. Bia Rak dao lưỡi bạc cầm tay, lấy áo có cánh chim bay mặc vào, nhặt đồ của mình bỏ vào gùi đeo sau lưng, rồi thoăn thoắt bước chân ra đi.

Ve... ve... ver..., ve... ve... ver... ve..., tiếng áo cánh chim của bia Rak vang vọng trên bầu trời cao xanh xa lắc xa lơ. Nàng bay mãi, bay mãi, rồi cũng tới được Tu Krong Vong Krěm Kiěm Gonueng Kueng Thong Tobăng²⁰, quê hương của dăm Set.

20. Bia Rak cầu xin sự phù hộ của đất trời:

*Chô yang, chô yang²¹...
 Nếu lời tôi có sức mạnh của một vị thần tài giỏi
 Nếu tôi đúng là con của bok Kei Dei cao xa
 Thì khi tôi kêu, xin trời hãy cho mưa thật nhiều
 Để tôi giả rét mướt vào trú nhờ nhà dăm Set...*

Và thế là:

*Một lúc sau, trời chuyển rùng rùng
 Mưa đá rầm rập khắp núi rừng*

*Mưa rào ầm ào khắp mọi chốn
 Suốt ba ngày ba đêm không tạnh
 Bia Rak giả đò run cầm cập
 Chạy vội vào làng xin trú mưa.*

21. Run rẩy, răng va vào nhau lập cà lập cập, bia Rak giả làm người bị lạnh, đến cạnh cổng làng²² dǎm Set xin trú nhở.

Lời bia Rak gọi:

*A σ làng ai đây?
 Ô chú bác, bà con
 Tôi bị mưa dọc đường
 Lạnh công cả tay chân
 Cầm cập răng cắn môi
 Cho tôi vào nhà với
 Bà con dân làng ơi...*

22. Đang ở trong làng, nghe tiếng người gọi, dǎm Set lǎm bǎm nói một mình.

Dǎm Set:

*Tiếng ai gọi ngoài mưa
 Giòn giã tiếng kon yang²³
 Rộn ràng tiếng kon kuan²⁴
 Khách lạ từ đâu đến?*

23. Nói rồi, dǎm Set đứng dậy đi ra ngoài cổng làng nhìn xem, thì thấy một cô nàng:

*Xinh đẹp như làn nước long lanh
 Chói chang cả hoa lá rừng xanh
 Chân tay lấy bẩy, răng va nhau*

Nàng đang rét run vì giá lạnh.

24. Dăm Set gọi mời bia Rak vào làng, lên nhà mình trò chuyện, hút thuốc, uống nước...

Chàng hỏi thăm nàng mọi chuyện trên đồi:

*Vào đây, a σ nàng khách lạ
Lại đây, chờ ngại ngần người xa
Vào đây, ngồi lên mảnh chiếu hoa
Đủ màu rực rỡ hình chân voi²⁵
Thuốc lá khô nhẹ hút ấm môi
Vào đây, chân tay sê hêt run
Từ xưa chưa bao giờ từng gặp
Như thấy người Jrai bán muối
Người Rôh bán gạo
Con sóc bán than
Người Chor bán thuốc²⁶
Tôi muốn hỏi tên để biết
Muốn nhìn mặt để làm quen
Nàng tên là gì, từ đâu đến?*

25. Bia Rak lòng thật như gà trống gáy vang gọi đàn xuống sân mõi sáng²⁷. Nàng chuyện trò tâm sự mọi điều đúng như dăm Set đang mong đợi.

Bia Rak kể:

*A σ chàng ơi
Thật lòng chẳng giàu người
Theo mẹ bảo cha gọi
Nàng tên là bia Rak
Con gái bok Kei Dei*

*Con mẹ yă Kung Kĕh
 Quê hương tận trên trời
 Cháu ruột bia Môsĕh
 Và yă Pôm Pôk Sôk Iĕr²⁸
 Em ruột bia Kovăt
 Em gái anh dăm Jong.²⁹*

26. Bia Rak hỏi lại dăm Set:

*A σ này chàng ơi
 Muốn hỏi tên để biết
 Muốn thấy mặt làm quen
 Xin chàng đừng nghĩ sai
 Thực tình chàng là ai?*

27. Dăm Set liền kể hết cho bia Rak nghe về mình:

*A σ bia Rak, nàng đẹp xinh
 Chàng có gì phải giấu
 Theo mẹ đặt cha gọi
 Chàng tên là dăm Set
 Con bok Ngông - bok Ngong³⁰
 Em trai anh Rôk Pôtâu sáu lá tai dài³¹
 Quê chàng chính ở Tu Krong Vong Krĕm
 Nơi chúng ta đang ngồi hôm nay.*

28. Dăm Set hỏi lại bia Rak thêm một lần nữa:

*A σ này bia Rak
 Nàng quê ở làng trời xa lắc
 Xuống tận đây ngắm cảnh núi rừng*

Hay có chuyện gì cần phải không?

29. Bia Rak mỉm cười sung sướng, vừa nói vừa đập bàn tay reo hò vang vang:

Bồm bộp đập bàn tay³²

Lòng vui thét vang dậy

Môi hồng nở nụ cười

Mắt long lanh sương rơi.

Bia Rak:

Ô này chàng Set ơi

Rẫy chàng có người vào

Xung quanh ai cản rào

Đã hứa hẹn gì chưa?

Hay để tôi sớm trảta

Gùi nước nấu cơm ngon

Vui cùng nhau cho trọn?

30. Dăm Set trong lòng đã rất vui sướng, nhưng khi chuyện trò vẫn khiêm tốn, tự hạ thấp mình.

Dăm Set:

Nàng đi, xin chờ nói chơi

Làm sao tôi lấy được người thần tiên

Nàng dòng dõi kon yang tài giỏi

Gái út bok Kei Dei trên trời

Chẳng phải kon Yuǎn³³ nơi hạ giới...

Nhưng nếu đã thật lòng thương nhau

Gặp nàng đây may mắn nhường nào

Khác chi:

Tìm bạc thấy bạc

Tím vàng được vàng³⁴

Bia Rak, ơi nàng...

*

* *

31. Dăm Set và bia Rak bắt đầu lo lắng, chăm sóc cho nhau. Họ cùng đi phát rẫy làm nương, ăn ở với nhau giống như vợ chồng từ bao giờ không ai để ý... Một ngày nắng đẹp, ánh sáng lung linh cả đất trời, bia Rak tươi cười chuyện trò cùng dăm Set.

32. Lời bia Rak:

Ô này dăm Set, chàng ơi

Chúng ta đã như vợ chồng

Nên sớm về bên nhà nàng

Lấy nhau thì phải báo yang

Chưa có rượu cúng

Đã nằm ngủ chung

Trời đất không thương

Yang, ma khinh thường

Mau về nhà em

Theo tục tổ tiên.³⁵

33. Lòng đầy lo âu, vì không biết làm cách nào để lên được trời cao, dăm Set trả lời bia Rak:

Tài giỏi của ta chưa đủ

Làm sao lên được trời cao?

Chẳng có đường nào tới đó

Để cùng yang làm chồng vợ

Hay là cứ ở cùng nhau

Thé này cũng được chú sao!

34. Bia Rak miệng cười, long lanh đôi mắt, bảo dăm Set:

A o này dăm Set, chàng ơi

Hãy lấy dao chặt một đoạn tre

Đem về chôn dưới sân nhà ta

Đêm đú ba, ngày cũng đú ba

Vợ chồng thay nhau gùi nước tươi

Tre sẽ xanh tươi cao chọc trời

Lên tới nóc nhà cha mẹ thôi

Dăm Set, chàng ơi...

35. Dăm Set nghe xong liền xách dao đi chặt một đoạn gốc tre to, đem về trồng nơi sân nhà. Chàng và bia Rak múc nước tươi cây đều đặn. Đúng ba ngày, ba đêm, cây tre vươn cành, mọc thẳng, cao vút, xuyên qua mây tầng mây tới trời xanh rồi chạm vào mái nhà bok Kei Dei trên trời xanh xa lơ xa lắc.

36. Bia Rak cát tiếng, bảo dăm Set chuẩn bị trèo theo đường tre cao để về nhà cha mẹ mình trên trời.

Bia Rak:

A o này, dăm Set

Chúng ta đi nhanh nhanh

Cha mẹ đang chờ anh

Ở dăm Set, chàng ơi!

37. Đi về nhà cha mẹ vợ nên dăm Set ăn mặc thật bảnh bao:

Khố dài xanh đú màu rực rỡ

Đầu buộc khăn vải đẹp xênh xang

*Đỏ, trắng, xanh, đen, hồng, tím, vàng
 Bên phải rộng tựa dòng sông Bung
 Bên trái dài vừa bằng sông Pa
 Phía sau gáy nào kém krong Điển³⁶
 Dăm Set này thật đẹp đẽ, oai phong.*

38. Bia Rak đứng dậy, cất bước ra đi. Giòn giã tiếng lục lạc reo vang, dăm Set cũng đứng dậy theo nàng. Hai người cùng nhau về nhà bok Kei Dei trên trời. Bia Rak, dăm Set trèo dần lên, từng bước, từng bước một theo thân cây tre dài... Nàng với chàng cứ leo mãi, leo mãi, leo từ từ, leo dần dần, theo cây tre leo mãi, rồi cũng tới được mặt trời, làng quê xa xôi có ngôi nhà của bok Kei Dei.

39. Dăm Set nhìn vào, thấy làng bok Kei Dei đẹp lạ lùng. Cái làng trên cao xa ấy có ba chục mái nhà rông³⁷ cong cong cao vút.

Trên mái nhà rông:

*Dàn khỉ vui đùa, vượn nhảy múa
 Tiếng kêu, tiếng hú, giọng vang vang
 Tám lớp rào bạc dựng quanh làng
 Chín lớp rào sắt, nắng chói chang
 Nhà cửa làng trời toàn vàng, bạc
 Lung linh ánh sáng, chẳng đâu bằng.*

40. Bia Rak, dăm Set đứng dưới sân nhà. Rồi bia Rak cất tiếng gọi người mở cửa.

*Cửa nhà bằng vàng
 Bạc thang bằng bạc
 Rực rỡ sáng đẹp
 Long lanh nắng mai.*

Bia Rak gọi mẹ là yă Kung Kĕh và cô ruột mình là yă Pôm Pôk Sôk Iĕr ra mở cửa:

*A σ mẹ Kung Kĕh
A σ này yă Pôm
Dậy mở cửa cho con
Ra mở cửa cho cháu.*

41. Yă Kung Kĕh, yă Pôm đang ở trong nhà, nghe tiếng người gọi dưới sân, hai chị em già cả bảo nhau:

*Hãy đứng dậy xem ai đang gọi
Hình như bia Rak mới lên trời.*

42. Nói rồi, yă Pôm Pôk Sôk Iĕr em gái bok Kei Dei, cô ruột bia Rak, chống gậy đứng dậy ra mở cửa. Thấy bia Rak và dăm Set đang đứng chờ dưới sân, yă Pôm mừng rỡ gọi hai người lên nhà.

Yă Pôm:

*Cô và mẹ đều nghe
Đâu nghĩ hai đứa về
Tôi nghiệp bé bia Rak
Thương quá thằng rể Set
Lên nhà đi lên nhà
Phải đâu là người lạ
Mà ngại ngàn không dám.*

43. Rồi yă Pôm đứng ngoài sàn gọi vào trong nhà báo cho yă Kung Kĕh biết:

*Mi³⁸ σi, bé bia Rak
Cháu dăm Set đã về.*

44. Mái tóc bạc lơ phơ, yă Kung Kĕh đứng dậy, bước ra gọi hai con lên nhà.

Yă Kung Kĕh:

*Lên nhà đi, bia Rak bé tí
Vào nhà đi, hai con của mẹ
Tôi nghiệp quá, đường xa như thế
Mệt nhiều không, lên theo lối nào?*

45. Bia Rak trò chuyện rồi kể cho mẹ và cô của mình nghe mọi chuyện.

Bia Rak:

*Ôi, cha mẹ, cô ơi
Quê chồng con xa lăm
Đúng ba ngày, ba đêm
Mới đến được nơi này*

46. Yă Kung Kĕh và yă Pôm:

*Chẳng phải mày lên, nay mới biết
Mẹ và cô đã rõ từ lâu.*

47. Thé rồi, yă Kung Kĕh sai con trai dăm Jong, anh của bia Rak, đi gọi mời bok Kei Dei, lúc này đang nằm ngủ trong một căn buồng kín mít³⁹ trở về.

Lời yă Kung Kĕh:

*A o này, dăm Jong
Đi gọi cha mày về
Bảo bia Rak, con rέ
Đã lên nhà mình chơi.*

48. Dăm Jong đi đến cái buồng kín mít, tối tăm áy và cât tiếng gọi cha.

Dăm Jong:

Dậy, dậy thôi cha ơi

Bia Rak, chồng em tới

Dậy, dậy thôi cha ơi

Mẹ bảo con đi gọi

Dậy, dậy thôi cha ơi

Bia Rak đã về rồi...

Nhưng:

Bốn bé im phăng phắc

Không một ai trả lời

Bok Kei Dei đã ngủ

Chẳng ai lay dậy nổi.

49. Dăm Jong liền đi lấy một cây dùi sắt to bằng bắp tay, bỏ vào lửa nung cho đỏ rực lên rồi rút ra, chọc ngay vào lỗ tai bok Kei Dei⁴⁰ cha mình. Khói thịt cháy từ trong lỗ tai bok Kei Dei xì ra nghi ngút, mờ mịt, đầy nghẹn cả nơi bok đang nằm ngủ... Đến lúc đó, bok Kei Dei mới chịu dụi mắt, thức dậy và hỏi dăm Jong có chuyện gì xảy ra.

50. Bok Kei Dei:

- Dăm Jong, con gọi ta có chuyện gì?

Dăm Jong:

Em bia Rak và chồng nó đã đến

Mọi người sai con đi gọi cha về

Chuẩn bị làm lễ cưới

Xem cúng yang ra sao.

51. *Kim côm, kim côm⁴¹*, bok Kei Dei đứng dậy, đi gặp hai con bia Rak và dăm Set. Lúc này, sức mạnh từ người bok Kei Dei bỗng nhiên phát ra, khiến cho đất trời nghiêng ngả⁴²:

Mưa bão sấm chớp àm àm

*Ba ngày ba đêm mới hết
Bok Kei Dei lăm tài nhiều phép
Trời cao duy nhất, một không hai.*

52. Bok Kei Dei nhìn thấy dăm Set xinh đẹp tuyệt vời:

*Long lanh làn nước
Chói chang lá biếc
Hồng gọn như đẽo
Bụng thon tựa ép
Đẹp như ong chúa
Xinh tựa nhện đực.*

Nên:

*Bok Kei Dei sung sướng
Lòng xiết bao vui mừng.*

53. Bok Kei Dei bảo con trai dăm Jong đi gọi ma Dǒng, ma Văt và các chàng trai Sem Đum, Sem Treng, Deng Děch, Rěch Yang, Sôlang Bokao, Chrao Krong⁴³... đến bắt heo, thịt gà, mổ trâu, giết bò, giết ngựa.

54. Các cô nàng Bum Kruđh, Bum Kruđong, bia Sôdrăng Măt Anăr, bia Songlōng⁴⁴... đến múc nước, lấy củi, nấu cơm, nướng thịt.

*Ma Dǒng, ma Văt già nhất
Lớn hơn trời đất ba tháng
Để trước bok Kei Dei ba hôm.⁴⁵*

55. Ma Dǒng, ma Văt cùng mọi người đi bắt:

*Gà trống tiếng vang xa
Mào rộng bằng vành nia
Ba người khiêng loạng choạng
Heo đực thiến thật to*

*Nanh đâ bảy lần thay
Mõ dày như bí dao
Đất trâu mộng to cao
Húc đất lợt guì lớn
Húc cây xuyên guì nhỏ
Húc nước nước cạn khô
Trói ngựa đực to khoẻ
Chân phi như là bay.*⁴⁶

56. Thé rồi, họ làm thịt các con vật áy cúng yang, làm chứng cho bia Rak và dăm Set nên vợ thành chồng, muôn đời hai người không bao giờ rời nhau.

Ma Dǒng, ma Văt lấy một ghè rượu lớn làm bǎng ba guì hạt cỏ, ba guì men:

*Thơm ngon như mật ong rừng
Nuốt không nỗi, nhả lại tiếc
Cách xa đến ba ngày đường
Vẫn còn nghe thấy mùi hương.*⁴⁷

57. Dăm Jong trong lòng vui sướng, mừng cho em bia Rak nay đã lấy chồng, nên chàng sửa soạn cho mình đủ thứ đồ dẹp:

*Khô chàm xanh đủ màu rực rỡ
Đầu buộc khăn vải đẹp xênh xang
Đỏ, trắng, xanh, đen, hồng, tím, vàng
Bên phải rộng tựa dòng sông Bung
Bên trái rộng vừa bằng sông Pa
Phía sau gáy nào kém krong Diển
Trông dăm Jong oai phong biết mấy.*

58. Là con bok Kei Dei, anh trai của bia Rak, dăm Jong nào có thua ai:

*Da trắng long lanh làn nước
 Đẹp trai chơi chang hoa lá
 Người tựa ong chúa
 Xinh như nhện đực
 Hồng gióng gọt đẽo
 Bụng thon như ép.*

59. Lúc này, các chàng trai dăm Jong, Sem Đum, Sem Treng, Deng Děch, Rěch Yang, Sølang Bøkao, Chrao Krong và Giđ, Giông đã bắt đầu đánh ching chêng⁴⁸.

*Rộn ràng tiếng chiêng bạc suốt sáng
 Giòn giã tiếng chiêng đồng thâu đêm
 Giọng cao thấp, bồng trầm qua lại
 Cả đêm dài nào mức không thôi
 Các chàng trai hãy cố sức lên
 Vui thả cửa, bên những người quen.*

60. Không chỉ có các cô nàng xinh đẹp mà cả làng quê, ai ai cũng rạo rực trong lòng.

Các cô bia Lô Niěm Tiěm Yang⁴⁹, bia Sønglǒng, bia Chăm, bia Sødrang Măt Anăr, Bum Kruđh, Bum Kruơng... không ngừng nhảy múa theo nhịp âm thanh ching chêng lúc nào cũng rộn vang, dồn dập bên tai.

· 61. Khắp làng trời những ngày ấy lúc nào đông vui. Người ta say xưa uống rượu, ăn thịt heo, thịt gà, thịt trâu bò, thịt ngựa suốt bảy ngày, bảy đêm⁵⁰. Ăn no, uống say l้า rồi mà thịt, rượu vẫn còn nhiều...

Ai nấy đều cười tươi, mặt mày rạng rỡ. Cuộc chuyện trò râm ran suốt bảy ngày đêm ấy, tưởng không bao giờ hết.

62. Bia Rak tươi cười nói với cha mẹ, anh chị, cô bác và bà con của mình.

Bia Rak:

*A σ mẹ, σ cha, σ chị bia Kovăt
 A σ anh dăm Jong, duch yă Pōm
 Duch bia Mōsěh, σ ma Dǒng, ma Văt
 A σ này anh chị, cô dì, chú bác
 Xin mọi người hãy cứ vui chơi thỏa thích
 Cảm ơn dân làng đã cúng yang xong
 Từ nay, hai đứa được làm vợ chồng
 Ông trời chẳng chê, quý ma không trách...
 Muốn ở chơi thêm nhưng vì đường xa lơ lắc
 Xin bà con cho hai cháu trở về
 Ông mẹ cha ơi, ơi cô dì, anh chị...*

63. Bok Kei Dei đứng dậy, lấy cho bia Rak thứ thuốc tài ba ghê gớm, uống vào sẽ có sức mạnh của một vị thần tài cao, phép lạ và trẻ mãi không già, muôn đời không chết⁵¹.

Vừa đưa thuốc cho con, bok Kei Dei vừa dặn dò bia Rak:

- Đây bia Rak con yêu... Ta cho con năm hạt thuốc tài giỏi. Rồi mai này, các con sẽ có sức mạnh của thần linh, sẽ sống lâu muôn tuổi...

Trên đường trở về hạ giới, vợ chồng con hãy đi tới núi Kōng Kuăh, dừng chân nghỉ tại Kōng Puăl⁵². Khi đó, con cho chồng con uống hết năm hạt thuốc này, dăm Set cũng sẽ tài giỏi như con.

64. Dăm Set và bia Rak đi mãi, đi mãi tới Kong Kuđh rồi hai người dừng lại, nghỉ chân ở Kong Puđl. Bia Rak lấy thuốc thản ra đưa cho dăm Set uống.

Bia Rak vừa đưa thuốc cho dăm Set vừa nói:

*A σ dăm Set, chàng ơi
Đây thuốc cha cho, chàng hãy uống
Hết năm hạt nhỏ, mạnh vô cùng.*

65. Dăm Set nhìn thấy năm hạt thuốc bok Kei Dei đưa cho vợ mình đỏ rực. Chàng ngạc nhiên nói với bia Rak:

*Thuốc gì lạ quá, đỏ như lửa
Uống vào thiêu thịt, người chắc chết
Ta không dám dụng đâu nàng à
Cháy hết ruột gan bỏ đời ta.*

66. Bia Rak liền nói cho chồng mình hiểu, rằng không phải như vậy.

Bia Rak:

*Hãy cứ uống vào, khoẻ hiên ngang
Cha ta thương lấm mới cho chàng.*

67. Nuốt hết năm hạt thuốc bok Kei Dei mới đưa cho bia Rak, dăm Set liền bị say. Người chàng nóng hầm hập, toát hết cả mồ hôi, ruột gan xót vô cùng... Nhưng chỉ một lúc sau, da thịt dăm Set đã hồng hào, rắn chắc, nở nang trở lại.

Chàng đã biến thành:

*Một người tài giỏi, sức thản linh
Chẳng còn phép gì là chưa có
Dăm Set biết bay, không đi bộ
Đầu cần tre nứa, cánh tung lên
Vợ chồng chao liệng như kên kên⁵³*

Sải cánh ung dung tựa đại bàng⁵⁴

Đã đẹp lại nhanh vè tới làng.

68. Bia Rak tâm sự với dăm Set:

Cha nàng đã cho chàng thuốc ấy

Là mong dăm Set giỏi hôm nay.

69. Bia Rak, dăm Set bắt đầu àm àm bay ngang, rộn ràng bay dọc, rập rờn bay xuống... Họ bay mãi, bay mãi, chẳng mấy chốc đã tới làng dăm Set. Hai người xuống đứng trên sàn nhà mình.

Bia Rak vui, dăm Set càng sướng

Ai cũng cười tươi, môi thắm hồng

Quần quýt bên nhau, nhà cửa mới

Sửa sang xinh đẹp, đàng hoàng hơn.

70. Từ đó, bia Rak, dăm Set ăn ở với nhau như vợ chồng thật sự. Thế nhưng, mới được hơn ba hôm, bia Rak đã nói với chồng.

Bia Rak:

Dăm Set, chàng ơi

Trong bụng nàng đau nhói

Chắc sắp sinh nở rồi⁵⁵

O anh, dăm Set ơi!

71. Dăm Set trả lời vợ:

Bia Rak, nàng dõi ta

Năm chung đêm thứ ba

Sao sinh được con mà

Bia Rak, đừng dõi ta!

72. Bia Rak nghe xong liền bảo dăm Set:

*Nàng sắp sửa sinh rồi
Cần chi phải nói dối
Con chúng mình sắp ra
Chàng sẽ được làm cha.*

73. Nghe vợ nói vậy, dăm Set không dám rời bia Rak nữa. Chàng ngồi dậy chờ đặt tên cho con.

*Con thú nhất chào đời
Tên đặt là dăm Yǔng⁵⁶
Lên nhà rông chơi đùa
Tiếng goong và brõ⁵⁷
Đúng thật tuyệt vời hay
Con thú hai là dây
Đặt tên mày dăm Yol⁵⁸
Trầm tầu hút không chán
Bôi nhựa thuốc vào môi
Nghìn lần chẳng thấy say⁵⁹
Đứa thú ba chào đời
Đặt tên mày Døhrit⁶⁰
Lên nhà rông chơi đùa
Điệu dàng nghe vang vang
Con thú tư khỏi bụng
Đặt tên dăm Hmeng⁶¹
Lên nhà rông chơi đùa
Ai nấy đều muốn nghe
Đứa thú năm chào đời
Tên con là dăm Noi⁶²
Tài ba và sức mạnh*

*Như thần linh cao xanh
Luôn trẻ mãi không già.*

74. Năm anh em Yǔng, Yol, Dōhrít, Hmeng, Noi mới ra khỏi bụng mẹ được ba ngày đêm nén:

*Da thịt đỏ hoe, người nhở xíu
Trông như con chuột, tựa con sâu
Rốn còn chưa đứt, sọ chưa liền
Xương sườn chẳng cứng, dùng đâu yên
Không biết khóc đòi bú
Chẳng biết hòn tim cơm
Năm anh em đứa nghịch
Trên nhà rông ào ào
Như người lớn lao xao.*

*

* *

75. Một ngày nọ, cảnh đất trời tuyệt đẹp. Nắng rực sáng khắp nơi nơi. Dăm Noi⁶³ và Yǔng, Yol, Dōhrít cùng Hmeng bắt đầu muôn đi chu du thiên hạ. Họ muôn bôn ba muôn nơi, đến tận miền xa lắc xa lơ, muôn đi đó đây chặt cây le làm cung⁶⁴, bắn đàn châu chấu trên dòng Krong Krěm, Krong Mât⁶⁵...

76. Dăm Noi bảo Yǔng:

*Anh là con trai đầu
Anh cả của chúng em
Lên hỏi xin mẹ dao
Chúng ta đi chặt le
Làm thành cung thành ná
Bắn đàn châu chấu lạ*

*Mới sướng vui Yǔng à
Đùa mãi trên nhà rông
Chỉ càng thêm bức nóng
A σ anh Yǔng ơi!*

77. Da thịt vẫn đang đỏ hoe, rốn vẫn còn lòng thòng
chưa đút hắn, dăm Yǔng lên nhà hỏi xin mẹ cha mình dao.

Dăm Yǔng:

*A σ mẹ, σ cha...
Cho chúng con xin dao
Để mang đi chặt le
Đọc Krong Krẽm
Làm cung bắn chau chấu
Chốn Pôlǔng Hla Anhao
Nơi Pôlao Hla Anhẽm⁶⁶
A σ mẹ, σ cha
Cho chúng con xin dao.*

78. Bia Rak khuyên ngăn, không muốn cho các con đi xa:

*A σ này, dăm Yǔng
Anh em đang còn nhỏ dại
Khác gì con chuột, con sâu
Chẳng muốn chúng mày đi đâu
Anh em con thật bé bỏng
Rốn chưa đút, sọ chưa liền
Xương sườn vẫn còn chưa cứng
Đang kiêng, đang cũ, mới ba hôm
Mẹ chẳng cho các con đi đâu
A σ dăm Yǔng con ơi...*

79. Yǔng xin chẳng được, Yol lên hỏi mẹ không xong, đến lượt Dōhrǐt, Hmeng lên xin cũng thế. Dǎm Nói thấy vậy bức quá, phóc lên, đập phá sàn nhà một hồi rồi nhảy vào trong buồng lấy con dao của mẹ chạy ra ngoài, tót lên nhà rông.

Khúc khích Yǔng, Yol, Dōhrǐt, Hmeng

Vui mừng vì Nói lấy được dao.

80. Thế là, năm anh em Yǔng, Yol, Dōhrǐt, Hmeng, Nói bắt đầu đi chặt cây le nới:

Polǔng Hla Anhao, Polao Hla Anhém

Dọc theo bờ Krong Krěm

Ngược mãi lên dòng Krong Mât

Chặt láy những cây le cung cấp

Năm anh đều đã có cung đẹp

Hôm nay đúng là ngày vui nhất.

81. Thế rồi, anh em họ cùng nhau đi bắn châuchâu:

Ngày nay bắn được một xâu

Ngày mai bắn được một xâu

Ngày mốt bắn được một xâu

Anh em ai cũng vui cười

Vì thịt châuchâu thơm ngon.

82. Dǎm Nói rủ các anh của mình đi bắn ngày càng xa, càng xa thêm mãi. Một hôm, Yǔng, Yol, Dōhrǐt, Hmeng, Nói vừa tới một khu rừng sâu nơi núi cao thì trời cũng vừa bắt đầu tối. Ở đây, năm anh em họ nhìn thấy máu tươi vẩy khắp ngọn cổ, gốc cây.

Yǔng, Yol, Dōhrǐt, Hmeng, Nói tự hỏi nhau:

Máu đỏ nhau ngọn cổ

*Máu tươi bầm gốc cây
Chưa từng thấy chuyện này
Sao lạ lùng hôm nay?*

83. Rồi dăm Noi nói với các anh:

*A σ Yǔng, Yol, Dōhrīt, Hmeng
Mặt trời đã rời xuống chân núi
Anh em ta chẳng kịp trở về
Đành ngủ lại đây mai dậy sớm.*

84. Yǔng, Yol, Dōhrīt, Hmeng và Noi đang chuẩn bị nằm ngủ thì thấy bok Klóm Bri - ông Gan Rừng⁶⁷ - đi lại.

Ông ta vừa đi vừa hát, như để cho anh em dăm Noi nghe.

*Lủng là lủng lảng, lung lăng lung lơ
Chân tay, mắt mũi đều chẳng có
Mình mẩy thiếu, cái đầu cũng không
Trở trọi một bộ gan to đi đi lại lại.*

85. Rồi bok Klóm Bri vừa đi vừa bảo Yǔng, Yol, Dōhrīt, Hmeng, Noi hãy tránh lối cho mình.

Bok Klóm Bri:

*Xê ra con cháu, xê ra
Đừng chặn đường bok qua
Ta đang bận bôn ba
Bắt mọi người ăn thịt
Tận Høbong Thong Høvēi.⁶⁸*

86. Yǔng, Yol, Dōhrīt, Hmeng, Noi thấy chuyện lạ lùng quá, liền bảo nhau:

Con gì kì lạ thế này?

*Xưa nay chưa ai từng thấy
Mắt mũi, chân tay chẳng có
Cái thân, cái đầu cũng không
Chỉ một bộ gan mà biết nói!*

87. Yǔng đứng dậy vật nhau với bok Klóm Bri. Nhưng ngay lập tức, Yǔng bị quật ngã, nằm bếp phía dưới bok Klóm Bri. Yol chạy tới vật nhau với bok Klóm Bri, liền bị thua. Đến Dōhrít rồi Hmeng cũng đều không thắng nổi... Lúc này, dǎm Noi mới đứng dậy, chạy tới vật bok Klóm Bri. Tức thì, bok Klóm Bri bị ngã, phải nằm phía dưới bụng dǎm Noi. Dǎm Noi lấy dây rừng trói chặt bok Klóm Bri lại.

Bắt trói bok Klóm Bri xong, dǎm Noi bảo các anh Yǔng, Yol, Dōhrít, Hmeng đi nhặt củi khô về, xếp thành một đống to rồi đốt lửa nướng.

88. Bok Klóm Bri bị lửa đốt đau rát, kêu la như sắp chết. Bok ta xin Yǔng, Yol, Dōhrít, Hmeng và Noi cho mình được sống.

Bok Klóm Bri:

*Ta xin các cháu, ta xin
Ta sẽ cho anh em nhiều thứ
Trâu bò, ching chêng, nồi niêu
Ở Yǔng, Yol, Dōhrít, Hmeng, Noi.*

89. Dǎm Noi trả lời:

*Cút khô⁶⁹, chúng tôi chẳng cần thứ đó
Ở Yǔng, Yol, Dōhrít, Hmeng
Các anh hãy lấy thêm nhiều củi nỏ
Ta nướng bok Klóm Bri ra tro!*

90. Ngọn lửa lại bốc lên ngùn ngụt. Yǔng, Yol, Dōhrít, Noi vẫn tiếp tục chất củi nướng bok Klóm Bri.

*Klom Bri đành đạch
Lúc to lúc nhỏ
Khi phình khi xẹp
Bok Klom Bri đau quá
Bok Klom Bri giãy dụa*

Bok ta van lớn:

*Bok xin con cháu bok
Đừng thiêu đốt đến chét
Ta sẽ cho dũa bếp⁷⁰
Chiếc dũa có phép thần
Muốn gì là được ngay
Chỉ cần cầm mà quay
Sẽ hiện ra đủ loại
Chẳng thiếu một thứ gì
Muốn nhà sẽ được nhà
Thích trâu bò cũng có
Tuỳ theo các cháu ưng
Cầm dũa thần trong tay
Các cháu sẽ giàu ngay
Trần gian này ai hơn?*

91. Yǔng, Yol, Døhrít, Hmeng, Noi cầm lấy chiếc dũa bếp thần trong tay rồi cởi trói, tha cho bok Klom Bri được sống.

Lúc này, mặt trời cũng đã bắt đầu mở mắt thức dậy, làm cho cả bầu trời rực sáng.

Năm anh em Yǔng, Yol, Døhrít, Hmeng, Noi ai ai cũng:

*Vui sướng chọn rộn
Đưa thân trong tay
Muốn gì có ngay
Chẳng ai bằng được.*

92. Về tới nhà, năm anh em lên nhà rông đùa nghịch với nhau:

*Anh em vui vầy
Đưa thân trong tay
Muốn gì có ngay
Chuyến đi gặp may.*

93. Nghe tiếng con trẻ nô giỡn trên nhà rông, bia Rak bực mình đến la:

*Các con hư dồn rồi⁷¹
Khuyên can chăng ăn lời.*

*

* *

94. Trong khi đó, sau khi trở về rồi lên nhà rông đùa nghịch với nhau mới được hơn hai hôm, dăm Noi đã lại rủ các anh Yǔng, Yol, Døhrít, Hmeng đi đốn cây *kochik*⁷² mọc trên vùng Pølǔng Hla Anhao, Pølao Hla Anhém về làm thuyền bè, chuẩn bị đánh trả thù bok Pødrang Hǒ - Pødrang Høm, ác quỷ đã ăn thịt hết dân làng bok Rõh ngày xưa.

Dăm Noi bảo anh Yǔng lên nhà xin mượn rìu của cha mẹ.

95. Dăm Noi:

*O Yǔng
Anh là trai đầu lòng
Anh cả của chúng em*

*Hãy lên nhà xin riu mẹ cha
 Anh em ta đốn cây kochik
 Về làm thuyền bè đi đánh nhau
 Với bok Podrang Hă - Podrang Hơm.*

96. Da thịt hãy còn đỏ hòn, Yǔng rẽ rốn lòng thòng
 chưa đứt lên nhà hỏi xin riu của cha mẹ.

Dăm Yǔng:

*A օ cha mẹ օi
 Hãy cho các con mượn
 Riu luõi bạc, luõi đồng
 Năm anh em chúng con
 Di chặt cây kochik
 Ở Pølǔng Hla Anhao, Pølao Hla Anhém
 Bên bờ Krong Krém, Krong Mát
 Về làm thuyền bè đi đánh nhau
 Với bok Podrang Hă - Podrang Hơm
 Cha mẹ օi cho chúng con xin cái riu.*

97. Bia Rak khuyên nhủ, ngăn cản con cái không cho đi.

Bia Rak:

*A օ các con tôi
 Thôi thôi, các con օi
 Hãy đang còn nhỏ bé
 Da thịt vẫn đỏ hoe
 Nhỏ xíu như con chuột
 Bé tí tựa con sâu
 Sợ chưa liền trên đầu
 Rốn chưa đứt lòng thòng*

*Chắc đâu mấy xương sườn
Biết đâu đuôi ra sao
Hiểu phải trái thế nào...
Thôi thôi, các con ơi
Mẹ nói phải nghe lời
Đợi một vài năm nữa
Khi nào cao như cha
Sức mạnh nhất trấn gian
Cha mẹ cho các con
Riu luối bạc, luối đồng.*

98. Yǔng hỏi không cho.

Yol xin không được.

Dōhrǐt rồi Hmeng lên năn nỉ cũng chẳng ăn thua gì...

Dǎm Noi dù da thịt đỏ hoe, rốn còn kéo lê, liền chạy lên đập nát cả nóc nhà của cha mẹ, nhảy vào lấy hết rìu bạc, rìu đồng trong gùi nơi buồng ngủ⁷³.

Lượm rìu xong, dǎm Noi chạy ra ngoài, nhanh chân nhảy xuống sân, sang ngay bên nhà rộng. Tức thì, rộn rã những tiếng cười vui của các anh Yǔng, Yol, Dōhrǐt, Hmeng đón mừng.

99. Dǎm Noi nói với các anh:

*Ở các anh Yǔng, Yol, Dōhrǐt, Hmeng
Hôm nay chúng ta đi đón cây kochik
Xa tận vùng Pôlũng Hla Anhao, Pôlao Hla Anhêm
Ta sẽ đi lâu ngày lâu tháng, lâu năm
Chẳng có đàn bà, con gái theo nấu cơm
Anh em ta dành muối gạo sóng của cha mẹ vậy*

Làm như thế sē no lâu tới bảy năm, bảy đời.

100. Thế là, năm anh em Yǔng, Yol, Dōhrǐt, Hmeng, Noi bắt đầu nhai nuốt gạo sống.

Thật là gớm ghê:

Yǔng ăn hết một nhà gạo sống

Yol ăn hết một nhà gạo sống

Dōhrǐt và Hmeng mỗi người cũng ăn hết một nhà

Riêng dăm Noi ăn hết đúng ba nhà gạo sống.

Ôi trời đất ơi, năm anh em Yǔng, Yol, Dōhrǐt, Hmeng và dăm Noi ngày xưa ăn mồi khỏe làm sao!

101. Nhai nuốt gạo sống xong rồi, Yǔng, Yol, Dōhrǐt, Hmeng và Noi tay cầm rìu bạc, rìu đồng, bắt đầu cất bước lên đường:

Họ đi dần dần, họ đi từ từ

Đêm ngủ ngày đi, ngày đi đêm ngủ

Men theo đường mòn ngoắt ngoéo

Dọc theo lối nhỏ quanh co...

Anh em họ ngày xưa thế đó!

102. Đi mãi, đi mãi, ngày đi đêm ngủ, cứ thế họ tới vùng:

Polǔng Hla Anhao, Polao Hla Anhẽm

Nhiều vó kẽ nhũng cây gỗ dầu

Đêm không xué nhũng cây kochik

Cao lớn như trống trời, vươn thẳng tắp.

103. Thế là, Yǔng, Yol, Dōhrǐt, Hmeng và Noi bắt đầu đốn cây, chuẩn bị làm thuyền.

Dăm Noi bảo Yǔng:

*A σ Yǔng
 Anh là anh cả
 Đất trời phù hộ
 Hãy chặt trước xem
 Làm thuyền gấp may
 Ô anh Yǔng ơi!*

104. Dăm Yǔng liền đứng dậy cầm rìu đốn cây *kochik* vừa to lại vừa cứng như đá. Dăm Yǔng chặt mãi, chặt mãi nhưng không nổi, chặt cả buổi mà dăm rìu chỉ đụng vừa dây một nia. Yol đứng lên chặt cũng không xong. Rồi đến Dōhrít và Hmeng chặt nữa, cũng chẳng được...

Dăm Noi đứng dậy lấy rìu chặt.

Mặt trời vừa lên đến ngang đỉnh đầu, thì cây *kochik* đổ.

105. Dăm Noi gọi các anh Yǔng, Yol, Dōhrít, Hmeng lại chặt cây thành từng khúc để bồ ra nhiều mảnh.

Dăm Noi bảo:

- A σ anh Yǔng, anh hãy bồ cây ra từng mảnh rồi hãy đeo thành từng tấm một.

*Dăm Yǔng đeo không xong
 Dăm Yol bồ chẳng nổi
 Đến Dōhrít và Hmeng cũng vậy.*

106. Dăm Noi:

- Ôi mẹ ơi! Khổ thật là khổ, anh em ta làm gì cũng chẳng xong. Biết đến bao giờ mới có thuyền mà đi...

Dăm Noi nói rồi bắt đầu đứng dậy, cầm rìu bồ cây *kochik* ra từng mảnh, đeo thành từng tấm ván phẳng phiu, thẳng tắp.

Trong lúc đó, Yǔng, Yol, Dōhrīt và Hmeng cùng chung sức đẽo gọt thật đẹp, thật nhiều tấm gỗ *kochik* khác... Rồi năm anh em bắt đầu đóng thuyền. Cái thuyền xinh đẹp tuyệt vời ấy, bên trên đều có đặt bàn ghế bằng bạc, bằng vàng sáng choang, rực rỡ.

107. Yǔng, Yol, Dōhrīt, Hmeng bảo nhau:

- Thuyền này thật đẹp! Nhưng nếu có thêm mào rồng⁷⁴ gắn lên bảy bên⁷⁵, chắc chắn sẽ đẹp không biết đẹp chừng nào mà kể. Rồi đây, dưới trán gian này, chẳng cái thuyền nào đẹp được như thuyền của năm anh em ta đâu...

108. Dăm Noi nói với Yǔng, Yol, Dōhrīt, Hmeng:

- A ơ này các anh... Các anh hãy ở đây trông coi thuyền. Còn em, sẽ xuống nhà vợ chồng yă bia Sơmăt Đak, bok dăm Prao⁷⁶. Thủ xin xem hai ông bà ấy có cho chúng ta mào rồng hay không. Nếu họ chịu cho, thì anh em ta sẽ treo mào rồng lên đủ bảy bên thuyền. Khi đó, chắc chắn thuyền của chúng ta đẹp lắm...

109. Dăm Noi ra biển xanh mênh mông, lặn xuống đáy sâu thăm thẳm. Chàng đi từ từ, đi dần dần dưới nước, mãi sau mới thấy một mái nhà rông cao vút chọc trời và nhiều mái nhà to lớn khác nữa. Đó chính làng quê dưới đáy biển của bok dăm Prao và yă bia Sơmăt Đak.

110. Từ ngoài cổng làng, dăm Noi đã gọi, hỏi xin vào nhà:

*O bà con trong làng
Có kiêng cũ gì chăng?
Nếu không, xin cho vào
Chuyện trò với bà con...*

111. Yă bia Sơmăt Đak nghe tiếng người ngoài đầu làng, liền bảo:

*Ai đang gọi đầu làng
Giòn giã tiếng kon yang
Rộn ràng như tiếng Noi
Ra thủ xem ai nói!*

112. Yă bia Sơmăt Đak chạy ra xem, thấy dăm Noi
đang đứng ngoài xa xa, nơi đầu làng.

Dăm Noi thật đẹp:

*Chói chang hoa rừng lá biếc
Lưng thon như lưng ong chúa
Hai hông như đẽo như gọt
Bụng nhỏ tựa người ta ép.*

Bà liền gọi mời dăm Noi vào làng.

Yă bia Sơmăt Đak:

*Vào đây dăm Noi ơi
Làng không kiêng cữ gì
Cứ vào đi dăm Noi
Chiếu hoa hình chân voi
Đây lá thuốc thơm ngon
Mời dăm Noi ngồi hút.*

113. Dăm Noi vào rồi, yă bia Sơmăt Đak chuyện trò,
thăm hỏi chàng.

Yă bia Sơmăt Đak:

*A σ cháu dăm Noi
Từ xưa chưa từng gặp người
Chuyện lạ như mặt trăng rơi!
Nay đến đây hẳn có chuyện rồi
Hay đó đây, đạo chơi thiêng hả?*

A σ dăm Noi, cháu ơi!

114. Dăm Noi mừng rỡ nói với yă bia Sơmăt Dak:

*A σ yă bia Sơmăt Dak
 Chǎng giấu giém gì yă
 Đến đây thăm ông bà
 Cho cháu xin mào rồng
 Đủ các màu rực rỡ
 Vé treo bảy bén thuyền
 Nếu bok yă cho xin
 Thuyền càng thêm đẹp xinh.*

115. Nghe xong, bok Prao lấy cho dăm Noi bảy miếng mào rồng rực rỡ. Dăm Noi mừng vui, cảm ơn hai ông bà rồi lên đường trở về.

Thấy dăm Noi về với bảy cái mào rồng đẹp đẽ trên tay, Yǔng, Yol, Dōhrít, Hmeng reo lên mừng rỡ.

Khi treo mào rồng lên bảy bên xong, chiếc thuyền của năm anh em Yǔng, Yol, Dōhrít, Hmeng và Noi càng trở nên đẹp xinh, rực rỡ hơn.

*

* * *

116. Lúc này, jong Jrai⁷⁷ sống ở miền đất gần người Kűr, người Lao⁷⁸, đang đi xuống phía Pölüng Hla Anhao, Pöla Hla Anhém, để mua mắm săm muối tại chợ Yang, mua hàng tại chợ Prêñ⁷⁹. Đoàn người đi cùng jong Jrai đông như kiến. Người cưỡi ngựa, kẻ cưỡi voi, có người lại đi bộ. Rầm rập, rầm rập, những bước chân trên đường. Họ đi mãi, đi mãi về hướng Pölüng Hla Anhao, Pöla Hla Anhém.

117. Đến ngã ba đường, nơi người ta vẫn thường qua lại, jong Jrai nhìn thấy:

*Một chiếc thuyền to đang đứng chờ
Rực rỡ đẹp xinh đến lạ lùng
Bàn bạc, ghé vàng ánh sáng trưng
Mào rồng đủ màu treo bảy hướng
Mắt nhìn không chán, sao mà ưng.*

118. Cả đoàn người và jong Jrai, ai ai cũng thốt lên rằng:

*Chắc chủ nó kuan to, kuan lớn⁸⁰
Tài ba nhiều, sức vóc như thần
Nên mới có thuyền đẹp gồm ghê
Khắp tràn gian ai người dám chê.*

119. Nghe những tiếng khen của đoàn người jong Jrai, anh em Yǔng, Yol, Dōhrít, Hmeng, Noi phá lên cười mừng rõ.

Thế rồi, thuyền Yǔng, Yol, Dōhrít, Hmeng, Noi bắt đầu cưỡi nước ra đi. Mặt nước bị mũi thuyền xé ra, cuộn lên hai bên mạn, to cao bằng núi non. Thuyền của họ đi từ dưới lên, ngược theo dòng Krong Krém, Krong Mât. Năm anh em họ đi mãi, đi mãi về phía thượng nguồn.

*

* * *

120. Bia Pôda - nàng cầu vòng⁸¹, tự dựng hôm nay thấy trong người nóng bức, khó chịu lạ lùng.

Nàng đứng dậy, nói với mẹ rằng:

*Lại đây con nói mẹ ơi
Hôm nay sao lấm la lùng
Chân tay thì cứ run run*

*Bụng dạ lại cú bồn chồn
Trái tim lúc đập khi không
Con nhú dứa trẻ tập đi
Đứng lên, ngã xuống bất kì không hay
Ôi bức quá, mồ hôi ướt áo
Hai lỗ tai nghẽn tận đâu đâu
Con chỉ muốn được đi tắm biển
Nước mênh mông không bờ, không bến.*

121. Mẹ bia Pôda khuyên nhủ con gái:

*Ô bia Pôda yêu thương
Nước nồi bung đang dây
Nước nồi bảy còn nhiều⁸²
Cần gì tắm bén lạ
Qua rừng hoang rất xa
Một mình đi càng buồn.*

122. Bia Pôda đáp lời mẹ:

*Tắm nước nồi bung sơ hôi
Tắm nước nồi bảy chẳng mát
Tắm nước nồi đất không sạch
Biển rộng mênh mông con vẫy vùng
Vừa mát vừa thơm, mẹ biết không?*

123. Nói rồi, bia Pôda bắt đầu lấy áo quần và đồ trang sức ra, chuẩn bị xuống biển tắm.

Nàng lấy:

*Vòng cườm hột nhỏ băng hạt kê
Đủ vàng, đỏ, trắng, tím, đen, hồng
Đeo vào dây cổ, tràn xuống ngực*

*Váy mới màu chàm, hở đôi chân
 Ánh sáng bừng lên theo nhịp bước
 Khác chi tia chớp lúc trời đêm
 Bia Pôda thật xinh đẹp
 Lóng lánh cả mặt nước
 Chói chang hoa lá biếc
 Rặng như sơn sắt, mạ đồng
 Lung linh đôi mắt lửa hồng mới nhen.⁸³*

124. Sứa soạn xong đâu đây, bia Pôda đeo sau lưng cái
 gùi đẹp rực rõ như dát bạc, dát vàng, lấy những bâu nước cũng
 đẹp tựa vàng tựa bạc bỏ vào đấy, rồi cất bước ra đi.

Nàng vừa đi vừa:

*Đập tay, reo vang vang
 Miệng cười, môi thắm hồng.*

- Di mãi, đi mãi nàng đã tới được bờ biển. Nơi ấy có
 thật nhiều những cảnh thiên nhiên đẹp lạ lùng:

*Có bóng mát cây sung tầng trên
 Có bóng râm cảnh đa lớp dưới
 Bên kia biển, cát trải dài mát rượi
 Gà yang lồng trăng bay từng đàn.⁸⁴*

125. Chân vừa mới bước tới bến nước, nàng đã nghe
 từ dưới kia:

*Tiếng người nói rì rầm
 Tiếng đất động ầm ầm.*

126. Bia Pôda đứng lên nhìn, thấy một chiếc thuyền
 vừa to vừa đẹp đang từ dưới đi lên. Chiếc thuyền ấy càng
 đến gần, bia Pôda càng nhìn rõ:

*Băng băng thuyền đang chạy
Tù dưới lên hướng này
Sóng biển hai mạn dài
Tung cao băng ngọn núi.*

127. Bia Pôda cất tiếng vang vang, gọi mời những người trên chiếc thuyền kia hãy dừng lại, nghỉ ngơi, trò chuyện.

Bia Pôda:

*Ó các chàng đẹp trai
Thuyền xinh từ đâu lại
Đừng bước lên bờ nghỉ
Chuyện trò rồi hãy đi.*

128. Dăm Nói đứng trên thuyền trả lời bia Pôda.

Dăm Nói:

*A σ nàng xinh đẹp
Gọi chúng tôi làm gì
Chuyện có cần lăm không?
Chúng tôi bạn lồng bông
Chúng tôi còn bôn ba
Khắp mọi miền gần xa...
Chưa đến tuổi thanh xuân
Không sức mạnh vị thần
Chúng tôi còn bé bỏng
Như con chuột, con sâu
Biết tâm tình chi đâu!*

129. Nghe xong, bia Pôda buồn rầu buông những lời hờn trách.

Nàng nói với dăm Noi:

*Nếu ta yếu hèn như đuôi nòng nọc
Trần truồng tựa thân con cá lóc
Thì ta ắt cúi đầu xin các anh
Còn nếu các anh như đuôi nòng nọc
Trần truồng tựa thân con cá lóc
Thì rồi sẽ phải cúi đầu xin ta⁸⁵!*

130. Thế là, chiếc thuyền đẹp tuyệt trần của năm anh em Yǔng, Yol, Døhrít, Hmeng, Noi không đi nữa mà dành chỗ lại cho nàng Pøda xinh đẹp. Dăm Noi đến hỏi han, chuyện trò cùng bia Pøda.

Lời dăm Noi:

*A σ nàng, nàng là ai?
Đừng ngại ngùng hay trách móc
Muốn hỏi tên để biết
Nhìn mặt để làm quen.*

131. Nghe dăm Noi nói vậy, bia Pøda liền reo cười.

Bia Pøda:

*Chẳng giấu gì các anh
Có cổ cũng không xong
Kê nhở còn chẳng kín
Theo mẹ đặt, cha gọi
Từ xưa đến bây giờ
Nàng là bia Pøda
Cầu vồng là tên ta.*

132. Rồi bia Pøda cũng bắt đầu hỏi dăm Noi.

Bia Pøda:

*Chàng là ai, chàngơi?
Đừng ngại ngùng, trách tôi
Muốn hỏi tên để biết
Gặp mặt để làm quen.*

133. Dăm Noi kể cho bia Pôda nghe:

*O này bia Pôda
Giáu nàng để làm chi
Ké nhỏ chẳng kín mình
Theo mẹ sinh cha gọi
Tên tôi là dăm Noi.*

134. Dăm Noi nói rồi, lại hỏi:

*A o bia Pôda
Gọi chúng tôi việc gì?*

135. Bia Pôda đáp lời dăm Noi:

*Này trâu cau để trong túi quý⁸⁶
Mời chàng ăn cho môi thấm hồng
Đây boong boong một chiếc vòng đồng
Mong mai sau nên vợ thành chồng.*

136. Dăm Noi nghe nói vậy, mỉm cười, đưa tay cầm lấy chiếc vòng đồng của bia Pôda rồi bước ra thuyền tiếp tục chuyền đi.

Thuyền lại xé nước băng băng lướt đi. Sóng biển chồm lên hai bên mạn to cao tựa núi non. Thuyền của năm anh em Yǔng, Yol, Dôdrít, Hmeng, Noi cứ đi ngược mãi về phía trên, xa xa.

*

* * *

137. Bia Kơanhĩ hôm nay tự nhiên cũng thấy bồn chồn, bứt rút không sao tả nổi. Nàng rạo rực trong người, nóng bức ngoài da. Nàng chỉ muốn đi tắm nơi bến nước, bên cạnh bờ biển xanh mênh mông.

138. Bia Kơanhĩ nói với mẹ:

*Hôm nay sao lấm lạ lùng
Chân tay con cú run run
Bụng dạ con cú bồn chồn
Trái tim lúc đập, khi không
Con như đứa trẻ tập đi
Đứng lên, ngã xuống bất kì không hay
Oi bức quá, mồ hôi ướt áo
Hai lỗ tai nghẽn tận đầu đâu
Con chỉ muốn được đi tắm biển
Nước mênh mông không bờ, không bến.*

139. Mẹ bia Kơanhĩ khuyên ngăn con gái:

*Nước nồi bung đang đầy
Nước nồi bảy còn dây
Cần gì tắm bén lạ
Qua rừng hoang rất xa
Một mình đi càng buồn.*

140. Bia Kơanhĩ trả lời mẹ:

*Tắm nước nồi bung sơ hối
Tắm nước nồi bảy chán rồi
Tắm nước nồi đất không sạch
Biển rộng mênh mông con vây vùng*

Đã mát lại thơm, mẹ biết không?

141. Nói xong, bia Kơanhĩ sửa soạn đồ trang sức thật đẹp:

*Cổ ngực rực rỡ những vòng cườm
 Đủ vàng, đỏ, trắng, đen, hồng, tím
 Váy mới màu chàm, đôi chân hổ
 Ánh sáng bừng lên theo nhịp đi
 Khác chi tia chớp giữa màn đêm
 Bia Pôda thật xinh đẹp
 Lung linh cả mặt nước
 Chói chang hoa lá biếc
 Răng như sơn sắt, mạ đồng
 Môi hồng tựa như vải đỏ
 Chân tay thon giống búp sợi
 Sáng chói bắp chân, sầm nổi
 Sáng chói đầu gối, mưa đồng
 Sáng chói bắp dùi, nước dâng ngập nguồn sông Ba.*

142. Thế là, bia Kơanhĩ chuẩn bị đi tắm ở bến nước:

*Lấy bầu nước đẹp xinh như bạc, như đồng
 Bỏ vào gùi lung linh tựa bạc, tựa vàng
 Nan đan băng bạc, sương không ngấm
 Lúa đựng chằng dính, nước không chảy.*

143. Bầu nước gùi sau lưng, bia Kơanhĩ bắt đầu ra đi.

Nàng bước tới đâu, ánh sáng từ đôi chân phát ra loang
 loáng đến đấy. Nàng vừa đi vừa đập bàn tay, hò thét vang
 lừng suốt dọc đường:

*Pao pâu, pao pâu, đập bàn tay
 Thoăn thoắt, thoăn thoắt, chân như chạy*

Hă ᄂ, hă ᄂ, *miệng reo hò.*

144. Bia Køanhĩ đi mãi, đi mãi, tới bến nước. Nơi ấy, có rất nhiều cảnh đẹp:

Có bóng râm cây sung tầng trên

Có bóng xanh cây đa tầng dưới

Có hoa mai rực rõ nở nở

Có bãi cát mát mẻ phẳng lì

Xa xa gà yang múa tung tăng

Bay lượn tung tàng đàm tráng biển khơi.

145. Đến nơi, bia Køanhĩ vừa đặt gùi bâu nước xuống, chuẩn bị tắm, thì đã nghe từ dưới kia rầm rầm tiếng người nói chuyện, tiếng đất động rùng rùng.

Nàng đứng dậy và nhìn thấy:

Thuyền rực rõ băng băng

Đẹp xinh bàn ghế vàng

Mào rồng đủ màu sắc

Từ dưới đang chạy lên.

146. Bia Køanhĩ vui mừng, hé môi hồng cười tươi. Và rồi, vang vang những lời nàng thiết tha gọi các chàng Yǔng, Yol, Døhrít, Hmeng, Noi trên thuyền hãy lên bờ nghỉ ngơi, trò chuyện.

Bia Køanhĩ:

Ô dăm Noi, lên đây chơi

Có bóng cây đa tầng dưới

Bóng cây sung tầng trên

Mát lấm, hãy lên trò chuyện

Với bia Køanhĩ được không?

Dây trầu cau ăn cho môi hồng...

A σ dăm Noi ơi!

147. Từ trên thuyền, dăm Noi trả lời:

A σ này bia Kơanhĩ

Nàng gọi chúng tôi có việc gì

Cần lăm hay không nàng ơi?

Chúng tôi bạn đi nơi nơi

Chúng tôi bôn ba mải mê

Anh em tôi còn nhỏ bé

Tựa như con sâu, con chuột

Xương chưa liền, rốn chưa đứt

Sườn còn mềm, chẳng hiểu biết

Đau đớn hỏi han, trò chuyện

Con gái chưa bao giờ quen

Chúng tôi còn bạn đi xa

Không thể vui cùng ai cả

Khi lớn lên sức thần cường tráng

Sẽ cùng nhau tâm sự bên nàng.

148. Bia Kơanhĩ vừa cười, vừa đập bàn tay thét vang.

Nàng nói với dăm Noi:

Muốn giàu, giàu không xong

Bởi ta đã biết tổng!

Hạt kê kia bé bóng

Giàu mình còn chẳng nổi

A σ này dăm Noi

Các anh đi đánh nhau

Với bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hôm

*Quỷ quái to như núi
Đánh núi núi phải đổ
Đánh đá đá vỡ tan
Đánh nước nước khô cạn
Có đúng vậy hay không?
A σ chàng dăm Noi
Nếu các anh yếu mềm như đuối nòng nọc
Nếu các anh trần truồng như thân cá lóc
Mai kia sẽ phải cúi đầu xin nàng như không.*

149. Nghe bia Koanhĩ nói vậy, thuyền của Yǔng, Yol, Døhrít, Hmeng và dăm Noi liền quay đầu lại. Dăm Noi lên bờ, ngồi chuyện trò cùng bia Koanhĩ.

Bia Koanhĩ đúng là một nàng tiên xinh đẹp tuyệt vời, tài ba ghê gớm, có sức mạnh hơn người. Nàng lại cũng là người có tình cảm chân thành, tha thiết.

Bia Koanhĩ nói với dăm Noi:

*A σ này dăm Noi
Chàng đã hứa hẹn cùng ai?
Nếu chưa, bia Koanhĩ này rất muốn
Theo chàng gửi nước, kiếm củi, nấu cơm...
Thắng bok Pødrang Hø - Pødrang Høm
Nàng xin hứa sẽ bắt con trâu đực lớn
Làm cúng yang, ta nên vợ thành chồng.*

150. Dăm Noi mỉm cười sung sướng vì đã gặp được người tiên bia Koanhĩ. Mặc dù vậy, chàng vẫn nói với bia Koanhĩ rằng:

Nàng đứa dỗn hay nói thật lòng?

*Nếu ưng ta, thật là may mắn
Khác chi tìm bạc sẽ được bạc
Giống như kiém vàng lại thấy vàng
Thật hay không, a σ bia Kơanhĩ?*

151. Miệng reo hò thét vang, bia Kơanhĩ mừng rỡ vì đã được dăm Noi cho theo cùng. Dăm Noi lấy hai bàn tay đập đập vào nhau, khiến cho bia Kơanhĩ nhỏ lại vừa bằng sợi chỉ vàng, gọn gàng như chiếc kim đồng vá áo rồi bỏ vào túi *gām toring*⁸⁷ mang theo.

Chàng quay trở lại lên thuyền, tiếp tục cùng các anh Yǔng, Yol, Dōhr̥it, Hmeng đi mãi, đi mãi...

Cuối cùng, họ tới được làng quê của bok Pôdrang Hôr - Pôdrang Hôm.

152. Làng của bok Pôdrang Hôr - Pôdrang Hôm thật xinh đẹp tuyệt vời!

*Sừng sững tám lớp hàng rào bạc
Uy nghi chín lớp hàng rào sắt
Đông vui nhiều hơn ba trăm nóc
Nhà nào cũng to, nhà nào cũng đẹp
Có mái nhà rồng cong cao vút
Chạm mây trời xanh xa vời vời
Thẳng thẳng tiếng khỉ ho
Liu lo giọng chim rùng
Khỉ đua nhau tung bùng
Vượn chạy nhảy linh tinh
Trông vừa đẹp, vừa xinh.*

153. Dăm Noi bảo các anh Yǔng, Yol, Dōhr̥it, Hmeng hãy vào xin khiên đao của bok Pôdrang Hôr - Pôdrang Hôm.

Dăm Noi:

*A σ này Yǔng
Anh là trai cả
Hãy vào xin khiên đao
Cho anh em chúng ta.*

154. Dăm Yǔng hiên ngang đứng dậy, đi hỏi khiên đao của bok Pôdrang Hồ - Pôdrang Hơm. Yǔng đứng ngoài hàng rào gọi bok Pôdrang Hồ - Pôdrang Hơm mà xin.

Dăm Yǔng:

*A σ bok Pôdrang Hồ - Pôdrang Hơm
Mạnh như núi, đánh núi núi đổ
Đánh đá, đá tan thành bột cát
Đánh nước, nước sẽ cạn khô sạch
Làng hơm nay có kiêng cũ không?*

155. Bok Pôdrang Hồ - Pôdrang Hơm nghe tiếng trẻ con gọi hỏi ở ngoài hàng rào liền ra xem. Thấy dăm Yǔng da thịt còn đỏ hoe đang đứng ngoài xa xa, bok Pôdrang Hồ - Pôdrang Hơm nói bằng những lời lẽ dọa nạt.

Bok Pôdrang Hồ - Pôdrang Hơm:

*Này thằng kia, mày từ đâu đến?
Nhỏ như chỉ hồng, bé kim đồng
Léu láo goi to có chuyện gì?
Không chừng tao bắt mày ăn thịt
Xác non chưa đủ dinh vài răng.*

156. Yǔng chuyện trò, khôn khéo nói với bok Pôdrang Hồ - Pôdrang Hơm:

A σ bok Pôdrang Hồ - Pôdrang Hơm

*Sức mạnh to như núi
 Bok đánh mũi, núi đổ
 Bok đánh đá, đá vỡ
 Bok đánh nước, nước khô...*
*Tên cháu là Yǔng, σ bok tên cháu là Yǔng
 Anh em cháu đến đây không gây chuyện
 Chẳng phải tìm cớ đánh nhau đâu σ bok...
 Dưới trần gian đã vang lừng tiếng tăm
 Ai cũng bảo bok có khiên dao nhiều loại
 Chúng cháu đến chỉ muốn xin khiên có cánh
 Dao cán đồng, lưỡi bạc sáng đẹp long lanh
 Chúng cháu thích làm kẽn kẽn
 Cắt cánh tung bay rộn ràng
 Chúng cháu ưng làm đại bàng
 Lao xao lượn trên trời cao...
 Như thế, hay đẹp nhiều lắm bok ơi
 Xin cho chúng cháu khiên dao với!*

157. Bok Podrang Hồ - Podrang Hօm nghe xong, liền lấy cho Yǔng ba cái khiên có cánh cùng ba con dao cán đồng, lưỡi bạc.

Bok Podrang Hồ - Podrang Hօm vừa đưa cho Yǔng vừa nói:

*Đây này cháu Yǔng, bok cho may đây
 Ba cái khiên như những cánh chim xanh
 Ba dao cán đồng, lưỡi bạc long lanh.*

Dám Yol thấy vậy lại cũng vào xin:

A σ bok Podrang Hồ - Podrang Hօm

*Cháu tên là Yol, em ruột anh Yǔng
 Là thằng hám hút trăm điều thuốc không chán
 Bởi nhứa thuốc vào môi chẳng bao giờ biết đắng⁸⁸
 Cháu cũng muốn bok cho cháu khiên dao.*

158. Bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hơm lấy khiên dao
 cho Yol. Bok ta vừa đưa cho vừa nói:

*Này Yol, mày đúng là thằng hám
 Hai cái khiên, dao thế đủ rồi.*

Dóhrit và Hmeng cũng lại vào xin bok Pôdrang Hô -
 Pôdrang Hơm. Bok ta lấy cho mỗi đứa ba khiên, ba dao.

159. Lúc này, da thịt còn đỏ hoe, dăm Noi, em út của
 Yǔng, Yol, Dóhrit, Hmeng mới bắt đầu vào xin khiên dao
 của bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hơm.

Dăm Noi:

*A σ bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hơm
 Sức lớn mạnh như núi
 Bok đánh núi, núi đổ
 Bok đánh đá, đá vỡ
 Bok đánh nước, nước khô
 Cháu là Noi, em út các anh Yǔng, Yol, Dóhrit, Hmeng
 A σ bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hơm
 Nếu bok yêu thương, hãy cho cháu xin:
 Khiên biết làm đồng tố bay ầm ầm
 Khiên biết tự đập, tự bóp, tự trói
 Khiên đẹp như mặt trăng, mặt trời
 Xin bok cho cháu dao rôdâu brăh yang⁸⁹
 Chém chõ nào thịt da thối ngay chõ đầy*

*Thé mới đáng mắt con trai tài giỏi
A a o bok Pödrang Hő - Pödrang Höm.*

160. Bok Pödrang Hő - Pödrang Höm mắt to bằng trái cà bát, răng nanh lớn tựa quả chuối, bức mình mỏ to đôi mắt nhìn dăm Noi.

Mắt trừng, mồm bạnh, bok ta đây vẻ bức bối, dọa nạt:

*Này Noi kia, dám hỏi xin ta
Sao khác khác, mới mới, lạ lạ
Yǔng, Yol, Döhrőt, Hmeng chǎng thé
Đây cho mày ba khiên cánh chim xanh
Ba dao cán đồng lưỡi bạc long lanh.*

161. Dăm Noi thảng thắn trả lời bok Pödrang Hő - Pödrang Höm:

*Cháu chǎng thèm loại khiên dao ấy
Cháu muốn khiên tự đập, tự bóp, tự trói
Khiên đồng tố khi bay biết gầm biết rú
Khiên mặt trăng, mặt trời sáng đẹp ai hơn
Dao rödâu bräh yang, dao lửa dao thần
Chém vào đâu thịt xương da mục thối.*

162. Bok Pödrang Hő - Pödrang Höm nghe dăm Noi nói xong, tròn xoe đôi mắt, máu bốc lên đỏ bừng cả mặt mũi. Vì tức giận dăm Noi quá, bok Pödrang Hő - Pödrang Höm gầm gừ:

*Mày nhỏ xíu bằng sợi chỉ hồng
Mày bé tẹo như chiếc kim đồng vá áo
Đừng có làm ra vẻ ta đây!
Chớ bắt tao phải nuốt tươi mày*

*Thịt mày chỉ đủ dính kẽ răng
Chẳng thá̄m đến bụng đâu dám Noi...*

163. Dăm Noi vừa nghe xong, liền lấy đà nhảy tot vào nơi ngủ của bok Pôdrang Hồ - Pôdrang Hơm, lấy hết tất cả các loại khiên dao quý của ông ta.

*Khiên đồng tố bay kêu ầm ầm
Khiên tự đập, tự bóp, tự trói
Khiên đẹp đẽ mặt trăng, mặt trời
Đao rođâu brăh yang chém đâu đó thôi.*

164. Thế là, dùng, đoàng, bok Pôdrang Hồ - Pôdrang Hơm tung mình bay lên trời xanh cao xa vời vời, qua đường Ngân Hà⁹⁰, tới nơi xa lắc xa lơ, rồi nhảy xuống ngồi chơi trên ngọn một cây *breng*⁹¹ cao tít trên mây tầng mây.

165. Dăm Noi liền gọi tất cả các anh Yǔng, Yol, Dôhr̥it, Hmeng lại, chuẩn bị đốt phá, chém giết người làng bok Pôdrang Hồ - Pôdrang Hơm.

Dăm Noi:

*A σ anh Yǔng, anh từ đằng tây
Còn anh Yol, anh từ hướng đông
Anh Dôhr̥it, anh hãy từ phía nam
Em và anh Hmeng sẽ từ mạn bắc
Chúng ta hãy cùng đến từ bốn phía
Nhảy xuống đập tan nhà rông to lớn
Của bok Pôdrang Hồ - Pôdrang Hơm.*

166. Đùng đùng, ầm ầm, rộn ràng vang lên những tiếng khiên dao của Yǔng, Yol, Dôhr̥it, Hmeng và Noi bay từ bốn hướng đến. Họ phá nát nhà rông bok Pôdrang Hồ -

Pôdrang Hôm. Họ đốt hết, đốt sạch, cả nhà rông và hơn ba trăm nóc nhà khác.

167. Đập phá, thiêu đốt xong xuôi, dăm Noi nói với các anh Yǔng, Yol, Dôhrít, Hmeng:

A ở các anh Yǔng, Yol, Dôhrít, Hmeng

Ngày xưa bok Pôdrang Hồ - Pôdrang Hôm

Tàn phá, giết hại làng ông cha ta mẹ thế nào

Bây giờ ta cũng đốt phá chém giết dân làng

Bok Pôdrang Hồ - Pôdrang Hôm như thế

Thấy người già, người trẻ, đàn ông, đàn bà,

ta chém hết

Gặp trẻ con cũng giết sạch, không một đứa nào để sót.

Thế là, Yǔng, Yol, Dôhrít, Hmeng, Noi bắt đầu cuộc chém giết. Thấy người trẻ, người già, đàn bà, đàn ông, họ chém hết. Gặp trẻ con lau nhau, họ cũng giết sạch sành sanh.

168. Xong đâu đây, dăm Noi bảo các anh Yǔng, Yol, Dôhrít, Hmeng trở về quê hương đỡ đàn cha mẹ làm ăn. Còn mình mình, chàng sẽ tiếp tục giao chiến với bok Pôdrang Hồ - Pôdrang Hôm.

Dăm Noi:

A ở các anh

Đánh nhau đến đây cũng đã được

Hãy về làng giúp mẹ cha trước

Hãy làm lại cửa nhà cho đẹp

Còn mình em sẽ đi đánh tiếp

Với bok Pôdrang Hồ - Pôdrang Hôm

Chưa biết chắc ai thắng ai hơn

Nhưng cứ đánh xem thử thế nào

*Bao giờ hết được chuyên nợ máu
Mới trở về quê hương mẹ cha.*

169. Nghe lời dăm Noi, rộn ràng, vang vang trên trời xanh tiếng khiên cánh chim xanh của anh Yǔng, Yol, Dōhr̥it, Hmeng bay trở về quê hương. Lúc ra đi, rốn chưa đứt, xương sọ chưa liền, xương sườn còn mềm, nhưng bây giờ trở về, Yǔng, Yol, Dōhr̥it, Hmeng ai nấy đều đã trở thành những chàng thanh niên to cao, ghê gớm.

*

* * *

170. Trong lúc đó, cũng đã âm âm vang lên tiếng khiên đồng tố của dăm Noi bay theo bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hôm trên trời xanh xa tít tắp... Dăm Noi bay xuống ngồi nghỉ ngơi trên ngọn một cây *breng* cao vút tận mây tầng mây.

171. Bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hôm mắt to bằng trái cà bát nãy giờ đã nhìn thấy dăm Noi rượt theo mình. Để cho chàng tới nơi, bok ta bèn gọi, hỏi xin dăm Noi thuốc hút.

Bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hôm:

*A σ cháu dăm Noi
Đã ba ngày, ba đêm
Ta muôn, ta thèm
Không thuốc để hút
Chẳng nhựa mà bôi
Cháu có, cho bok với
A σ cháu dăm Noi.*

172. Dăm Noi nghe xong, lấy ống điếu làm bằng bạc dài một trăm sải, ống điếu làm bằng vàng dài một trăm

cánh tay, cầm lá thuốc đã phơi khô ở tay rồi đứng dậy, đưa đến cho bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hơm.

Dăm Noi vừa đưa thuốc lá vừa nói:

Đây này bok, thuốc lá phơi khô

Khói nhạt phèo, hút tạm sơ sơ

Trong khi đó, dăm Noi:

Tay trái đưa thuốc lá

Tay phải cầm ống điếu

Vụt mạnh ngay vào trán

Bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hơm.

173. Bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hơm vừa mới thở tay ra lấy thuốc, đã bị dăm Noi đập đánh bõp một cái vào đầu trán.

Thế là:

Máu mũi, máu mồm, máu hai tai

Tuôn ào cao như cầu vồng dài

Đống to như núi, máu đang cháy

Vút tận trời xanh, trên tầng mây.

174. Rồi dăm Noi lại gọi bảo bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hơm hãy cho mình thuốc hút, để thử xem ai tài giỏi, ai có sức mạnh như thần linh hơn ai.

Dăm Noi:

A σ bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hơm

Cho xin một điếu thuốc ngon thơm

Cháu hút thử xem để biết mùi

A σ bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hơm.

175. Bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hơm nghe hỏi xin
thuốc hút thì liền lấy búa sắt một trăm sải, búa vàng một
trăm cánh tay, chuẩn bị đậm dăm Noi.

Bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hơm vừa nói vừa tay trái
đưa thuốc, tay phải chuẩn bị vung búa nện vào trán đậm
Noi.

176. Dăm Noi mới thò tay đón lấy thuốc, đã nghe
dánh b López một nhát búa của bok Pôdrang Hô - Pôdrang
Hơm đậm vào trán mình. Ngay lập tức, một ngọn lửa từ
trong đầu đậm Noi phun ra to bằng ngọn đồi, đốt cháy hết
cả rừng sâu núi cao, trụi hết cả bảy vùng trời, bảy vùng
đất⁹².

177. Bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hơm tuy vậy, vẫn
không ngớt lời khen ngợi đậm Noi.

Bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hơm:

Tě mě thăng Noi, màу khá lăm
Mày nhở xíu băng sợi chí hông
Mày bé teo băng chiếc kim đồng...
Được rồi, tao sẽ ra tay thật
Núi đồ sông khô, màу biết mặt
Đánh nhau dài hơn bảy năm trời
Hết đủ năm đời tao mới thôi!

178. Dăm Noi cũng bắt đầu nói lại cho bok Pôdrang
Hô - Pôdrang Hơm biết, rằng mình không hề run sợ trước
những lời hăm dọa ấy.

Dăm Noi:

Tě mě bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hơm
Dù da thịt ông băng đồng, băng sắt

*Dù mắt ông như là trái cà bát
 Dù răng nanh ông tựa quả chuối lùn
 Kệ tôi nhỏ tí như sợi chỉ hồng
 Mặc tôi bé teo bằng chiếc kim đồng vá áo
 Nhưng tôi chẳng biết sợ ông đâu
 Ông không biết tôi dòng dõi nào sao⁹³?
 Con bia Rak, cháu ngoại bok Kei Dei nói tiếng
 Cả trời cao, duy nhất chỉ có một không hai!*

179. Dăm Noi còn bảo, để rồi xem tao với mày đánh nhau ai thắng, ai hơn. Tao sẽ chém mày chết. Chặt mày ra từng khúc, vứt cho cá sấu ăn. Tao chẳng để mày sống đâu, hỡi thằng khùng, thằng điên dã ăn thịt người ta ở khắp dưới trần gian kia...

180. Thế là, ầm ầm vang lên những tiếng khiên đao va chạm giữa dăm Noi và bok Pođrang Hő - Pođrang Hóm bay lượn, đánh nhau trên trời xanh.

Bok Pođrang Hő - Pođrang Hóm:

*Nhỏ xíu bằng sợi chỉ hồng
 Bé teo bằng chiếc kim đồng vá áo
 Tao chẳng sợ mày đâu Noiơi!*

181. Bok Pođrang Hő - Pođrang Hóm nói rồi lấy cái chổi quét nhà bằng bạc đập vào dăm Noi.

Chổi đập phía bắc làm kon Bahnar Rơngao, kon Lao, kon Kǔr, Tơbuǎn chết sạch.

Chổi đập phía đông khiến kon Yuǎn, kon Bahnar Chăm, Bahnar Tơlô chẳng một ai sống sót.

Chổi đập phía nam làm cho người Gia Rai, Ê Đê, Mơ Nông chết không còn một mạng⁹⁴.

Bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hôm thấy vậy thì mừng rõ không biết chừng nào mà kể. Vì ông ta lâm tướng răng dăm Noi chết toi rồi.

182. Bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hôm:

*Dăm Noi nhô băng sợi chỉ hồng
Bé băng chiếc kim đồng vá áo
Sẽ chết ngay thôi làm sao sống nổi
Đã biết tao chưa hả Noi?
Giết mày thật quá dễ dàng
Đâu cần gì đánh nhau nhiều tháng...*

183. Trong khi đó, dăm Noi đang lại lủng lẳng treo trên râu cắm bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hôm. Nghe bok ta nói xong, dăm Noi buông tay, nhảy xuống nói như chế giễu Pôdrang Hô - Pôdrang Hôm.

Dăm Noi:

*Sao không biết tôi năm râu cắm
Lủng lơ treo, dung đeo trước gió?
Mát mẻ lắm a σ này bok
Đập chối làm gì, người ta chết
Tôi ngồi đây, chẳng bị làm sao
Không bao giờ giết nổi ta đâu.*

184. Bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hôm vừa buồn, vừa tức. Tính đi tính lại trong tai trong đầu, bok ta thấy chẳng còn cách nào, dành la ó chửi mắng dăm Noi tài phép cho hả giận.

Bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hôm:

*Tế mèo thằng Noi
Mày nhô xíu băng sợi chỉ hồng*

*Mày bé teo bằng chiếc kim đồng vá áo
Mà tài giỏi hơn người, sức mạnh góm ghê
Trên đời này, hắn chẳng ai được thé!*

185. Bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hơm nói là nói vậy nhưng vẫn đứng dậy, bảo dăm Noi rằng hai bên phải tiếp tục đánh nhau cho tới khi núi đổ, sông khô, đánh nhau cho hết bảy năm trời, trọn năm đời người kế tiếp mới thôi...

Tao chẳng sợ mày đâu, bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hơm vừa nói, vừa gầm gừ, tỏ vẻ ta đây.

Bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hơm:

*Mày không biết tao sao?
Sức mạnh to như núi
Tao đánh núi, núi phải đổ
Tao đánh đá, đá phải tan thành bột cát
Tao đánh nước, nước phải cạn khô
Dăm Noi mày, tao không biết sợ
Mày nhỏ xíu bằng sợi chỉ hồng
Mày bé teo bằng chiếc kim đồng
Tao không thèm thua mày đâu, hỡi thằng Noi...*

186. Bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hơm nói rồi liền nắm lấy khiên dao chuẩn bị đánh nhau nữa. Dăm Noi cũng xách khiên dao ầm ào bay theo. Chàng không quên cầm ngọn dao *rôdâu brâh yang*.

Dăm Noi đứng dậy, bảo bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hơm hãy chuẩn bị chém mình trước. Còn dăm Noi sẽ cầm khiên nhảy múa chấn đõ, mặc cho bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hơm đâm chém. Biết mình có sức mạnh và tài phép như thần linh nên chàng không hề run sợ.

187. Dăm Noi:

*A σ này bok Pođrang Hő - Pođrang Hőm
 Bok người lớn, người già, người tài ba ghê gớm
 Bok có sức mạnh như thần linh không ai hơn
 Xin cho cháu được chấn đường dao của bok.*

188. Vì muôn giết chết dăm Noi cho bằng được, bok Pođrang Hő - Pođrang Hőm cầm dao đuổi theo chàng ngày như đêm, đêm như ngày, lúc nào cũng vung dao chém vun vút chǎng hè nghỉ tay.

Nhưng:

*Bok ta chém bên trái
 Dăm Noi nhảy sang phải
 Bok ta chém bên phải
 Dăm Noi nhảy sang trái
 Chém mãi chém hoài mà chǎng trúng
 Chặt qua chặt lại vẫn không xong.*

189. Bok Pođrang Hő - Pođrang Hőm lúc này đã mệt mỏi lấm rồi. Chân tay bok ta run lẩy bẩy...

Chǎng chém trúng được dăm Noi một tí nào, bok Pođrang Hő - Pođrang Hőm đành bỏ dao vào vỏ rồi ngồi thở dốc.

Trong khi bok Pođrang Hő - Pođrang Hőm đang mệt mỏi và bức tức thì dăm Noi đã đứng dậy dùa giỗn, chọc ghẹo.

190. Dăm Noi:

*Bok nghī chuyện mông lung
 Hay sợ yă lấy chồng?
 A σ Pođrang Hő - Pođrang Hőm*

*Không sao, không sao đâu
Vẫn còn chờ đây!
Bây giờ hãy đứng dậy
Múa nhảy để cháu chém.*

191. Bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hôm mắt to bằng trái cà bát, răng nanh như những quả chuối lùn, vung khiên đẹp xinh lung linh nhảy múa, chuẩn bị chấn dỗ đường đao của dăm Noi.

192. Dăm Noi liền đứng dậy, cầm dao *rôdâu brâh yang* đuổi chém bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hôm. Chàng chém suốt cả ngày cả đêm...

Cuối cùng, dăm Noi chém một nhát khiến đầu bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hôm lia khỏi cổ.

*Bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hôm
Bị chém đứt ngang ngay cuồng họng
Bãi cát bên bờ biển, đầu lăn xuống
Đứng đoảng nô, với vàng sống lại
Hùng dũng bay cao giao chiến với dăm Noi
Lung linh, loang loáng ánh khiên dao
Bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hôm
Đã lại nhảy múa như ban đầu...*

193. Thấy vậy, lúc này bia Kôanhĩ ở trong cái túi quý của dăm Noi mới cất lên tiếng nói. Nàng chỉ cho dăm Noi cách đánh bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hôm.

Bia Kôanhĩ:

*A σ này dăm Noi
Hãy lấy thuốc lửa thắn trong túi
Bôi vào dao rôdâu brâh yang*

Khi dó chém bok ta mới chết

Chẳng bao giờ sống lại được, chàng ơi!

194. Nghe lời bia Kðanhñ, dãm Noi lấy thuốc lửa thắn bôi vào lưỡi đao *rodáu bräh yang*. Rồi chàng đứng dậy, chém một nhát trúng vào giữa ngực bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hôm. Bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hôm đứt đôi người, gục xuống chết thối, mãi mãi chẳng bao giờ còn sống lại trên cõi đời này được nữa...

*

* * *

195. Rầm rầm tiếng khiên của dãm Noi và bia Kðanhñ bay vòng quanh trên trời xanh. Họ đang quay trở về quê hương...

Hai người bay mãi, bay mãi tới biển cả mênh mông, nơi có những làn sóng nhấp nhô, lung linh ánh sáng, chói cả lên nền trời cao xa lắc xa lơ... Cuối cùng, họ bay đến quê hương của bok dãm Prao và yă bia Sômăt Đak.

196. Thấy dãm Noi, bia Kðanhñ đang tung tăng, rộn ràng bay tới, bok dãm Prao đã đón đường chửi mắng bằng những lời hờn ghét nhất.

Bok dãm Prao:

Tě mě cháu Noi, tě mě dãm Noi

Hỏi xin tao mào rồng bảo đi bôn ba

Ngắm cảnh quê hương người ta xa xa

Lại đi giết bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hôm

Họ hàng dòng giống chúng tao như vậy

Cho nên, tránh sao khỏi đánh nhau với mày

*Núi non sụp đổ, nước sông khô cạn, cũng còn
chưa thối.*

197. Rồi bok dăm Prao hăm dọa thêm dăm Noi: Mày hãy chờ đây. Tao với mày sẽ đánh nhau ngay! Mày không biết tao là dăm Prao sống dưới đáy biển sâu mênh mông, mà ánh sáng lung linh lên đến tận trời xanh sao? Tài phép tao ghê gớm, sức mạnh tao như thần linh cao xa...

198. Bok dăm Prao lại còn nói:

Tě mě dăm Noi, mày lên đây
Tao sẽ chém chết mày ngay
Chẳng thể để cho mày sống
Đồ nhỏ xiù bằng sợi chỉ hồng
Bé téo teo kim đồng vá áo!

199. Nghe chửi bới nãy giờ đã xong, dăm Noi quay lại chuyện trò với bia Kőanhő.

Dăm Noi:

A mě ôi dôi⁹⁵, sao thân tôi khô' sờ
Vừa mới xong bok Podrang Hő - Podrang Hom
Giờ lại phải thủ tài cùng bok dăm Prao!
Đã hết bảy năm trời xa me
Nay đánh nữa, biết bao giờ về quê?

200. Thế là, rầm rập tiếng khiên dông tố của dăm Noi bay theo bok dăm Prao trên không trung, xa xanh lắc lơ.

Bok dăm Prao gọi dăm Noi, thách đánh nhau.

Bok dăm Prao:

Nhanh nhanh, mày hãy lên đây
Tao đang ngủa tay muốn chém mày
Lên dây thủ sức trên tầng mây
Đánh qua Ngân Hà, xuyên cả sao

Lên đây đánh nào a σ dăm Noi.

201. Dăm Noi trả lời bok dăm Prao:

*Không muốn cũng chẳng được
Bởi cháu đã sai rồi
Tùy theo của ý bok
Cho bok ưng bok thỏa
Ở bok dăm Prao.*

202. Rồi dăm Noi nói với bok dăm Prao:

*A σ bok dăm Prao
Cháu là người sai, người xấu
Vậy bok hãy chém cháu trước
Để lòng bok nhẹ bỏ cái tück
Cháu là trẻ nhỏ, vừa bằng con sâu, con chuột
Lại là thằng sai đứa trái, nên mời bok cứ chém
Cháu xin được nhảy múa che chắn
Xem có đỡ nổi đường dao bok hay không?*

203. Thế là ngay lập tức, bok dăm Prao vung đao đuổi chém dăm Noi suốt ngày, suốt đêm.

Nhưng:

*Chém bên trái, trật sang bên phải
Chém bên phải, trật sang bên trái
Chém đằng trước, trật đằng sau
Chém đằng sau, trật đằng trước.*

204. Duỗi chém suốt ngày đêm, mệt mỏi rụng rời cả đôi tay mà vẫn chẳng trúng được tí nào, bok dăm Prao dành cho dao vào vỏ.

Dăm Noi hỏi bok dăm Prao:

Sao không chém nữa bok dăm Prao?

Cú chém thật đi cho cháu chết

Bok sẽ hét đau buồn thương tiếc

Ở bok dăm Prao...

205. Bok dăm Prao trả lời dăm Noi:

- Tao chém mày mệt sắp chết mà chẳng trúng chút nào. Thôi, bây giờ, đến lượt mày hãy chém tao đi.

Thế là, bok dăm Prao đứng dậy nhảy múa chǎn đõ còn dăm Noi thì đuổi chém.

206. Dăm Noi:

Bok bảo thi cháu phải chém thử

Chẳng muốn nhưng bok nói nên nghe

Cháu chém bok sẽ không nổi đâu

Vì cháu là trẻ nhỏ

Bé như con chuột, con sâu

Rốn chưa đứt, xương sọ chưa liền

Xương sườn chưa cứng, lại làm sai

Chắc cháu chẳng chém được ở bok.

207. Vung dao múa khiên, bok dăm Prao nhảy ra chǎn đõ đường dao của dăm Noi. Bok dăm Prao múa nhảy, chǎn đõ bằng tất cả sự tài giỏi của mình.

Dăm Noi hỏi bok dăm Prao:

Ở bok nhảy múa che chǎn xong chưa?

Cháu bắt đầu chém thử xem sao.

Bok dăm Prao trả lời dăm Noi:

Tao múa nhảy chỉ đến mức này thôi

Mày chém cho xong hỏi làm gì!

208. Dăm Noi lấy dao *rødåu bräh yang* chém một nhát, đuôi bok dăm Prao bị đứt ngay lập tức. Tức thì, bok dăm Prao đang từ trên trời cao xa lắc xa lơ nhảy ùm xuống đáy biển sâu, thối cho nước dâng lên sùng sục, tràn ngập khắp cả tràn gian.

Bok dăm Prao định dìm cho dăm Noi chết đuối...

Nước biển ầm ào tràn ngập đất trời.

Ngoi lén, ngụp xuống, dăm Noi bơi không nổi.

Chàng sắp chết đuối đến nơi rồi!

209. Ngay lúc đó, bia Køanhĩ trong túi *gām toring* của dăm Noi liền chỉ bảo cho chàng.

Bia Køanhĩ:

A o dăm Noi, nguy rồi chàng ơi

Tài phép hơn người, sức thần mạnh mẽ

Sao lại phải chết đuối dễ dàng như thế

A o dăm Noi

Hãy lấy roi bạc sáu măt⁹⁶ đập lên mặt nước

Biển mênh mông sẽ khô cạn ngay thôi

A o dăm Noi chàng ơi...

210. Dăm Noi liền lấy chiếc roi bạc sáu mặt ra và bắt đầu đập lên mặt biển. Đoảng một cái, biển cạn dần. Đoảng một cái nữa, nước khô sạch. Mọi chuyện trở lại bình thường như xưa.

Dăm Noi, bia Køanhĩ nhìn xuống đáy biển, thấy bok dăm Prao đang nằm dài, đớn đau vì đuôi bị đứt mất một khúc.

211. Bia Køanhĩ nói với dăm Noi:

A o dăm Noi

Hãy nhanh nhanh lấy thuốc lửa thần đồ xuống biển sâu
Để mai mai dăm Prao chết thối.

Dăm Noi lấy thuốc thần đổ xuống lòng biển sâu. Tức thì, bok dăm Prao chết không bao giờ sống lại được nữa.

*

* * *

212. Bok Pôdrang Hô - Pôdrang Hôm đã chết từ lâu.

Bok dăm Prao cũng không còn trên trần gian.

Cuộc đánh nhau trả thù cho ông bà tổ tiên đã xong xuôi, chẳng còn phải lo nghĩ gì nữa, dăm Noi và bia Kơanhĩ cầm khiên mặt trời, mặt trăng sáng đẹp long lanh rộn ràng bay trở về quê hương mình ở Tu Krong Vong Krêm Kiěm Gơnueng Kueng Tobăng Rok Thong Đak Dâl⁹⁷.

213. Dăm Noi, bia Kơanhĩ đạt đào sung sương trong lòng. Chàng và nàng, ai nấy đều vui cười luôn miệng.

Bởi nàng và chàng sẽ:

*Bắt trâu được to khỏe chạy nhanh
Đôi sừng nhọn hoắt như mũi kim
Húc đát lọt guì lớn
Húc cây xuyên guì nhỏ
Húc nước nước cạn khô
Bắt gà trống bụ tiếng gáy vang
Mào rộng băng nia, ba người khiêng
Còn loạn choạng như đã rượu say
Heo được thiến bảy lần nanh thay
Béo mỡ mõ dày như bí đao
Chọn ghè rượu ngon nhất to cao
Làm băng ba guì men, ba guì hạt cỏ*

*Sánh như mặt ong hương ngọt ngào
Cách ba ngày đường vẫn còn nghe thấy
Để cúng yang, dǎm Noi, bia Kōanhĩ nên chồng vợ
Cho ông trời khỏi chê cười, ma quỷ không hờn ghét.*

214. Dǎm Noi cầm khiên mặt trời, mặt trăng cùng bia Kōanhĩ bay về quê hương.

Tiếng khiên của chàng đang vang vọng từ hướng đông lại.

*Âm âm như tiếng sấm
Rộn ràng tựa tiếng sét
Khiên bay trên cao tút
Trời xa xanh thăm thẳm.*

215. Trong khi đó, dǎm Set, bia Rak và các con trai Yǔng, Yol, Dōhrǐt, Hmeng đều nghe thấy tiếng khiên của dǎm Noi bay trở về, rộn ràng trên trời xanh. Dǎm Set, bia Rak và các con trai đều ngẩng cao, mắt dǎm dǎm nhìn lên không chớp. Dǎm Noi càng về gần, càng bay thấp nên dǎm Set, bia Rak, Yǔng, Yol, Dōhrǐt, Hmeng cũng càng nhìn thấy rõ hơn. Họ đã thấy ánh sáng lung linh. Khiên mặt trời mặt trăng của dǎm Noi sắp sà tới.

216. Dǎm Set bảo bia Rak:

*Nàng hãy ngược nhìn lên trời cao
Con út đang bay về lao xao
Từ đường Ngân Hà xa thật xa.*

217. Bia Rak nhìn thấy dǎm Noi, nói một mình:

*Tôi nghiệp con trai út bé bỗng
Mày là đứa mẹ rất yêu thương
Ngày trước ra đi còn nhỏ xíu*

Khác gì con chuột, tựa con sâu
 Rốn chưa đứt, xương sọ chưa liền
 Xương suòn của mày đâu đã cứng
 Nay đã lớn khôn, trông hùng dũng
 Đẹp sáng lung linh như làn nước
 Chói chang hoa rồng, lá biếc
 Lung thon như lung ong chúa
 Hai hông như dẽo, như gọt
 Bụng nhỏ tựa người ta ép
 Tài giỏi nhiều, thần linh có phép
 Dăm Noi đúng là con trai của mẹ
 Cháu yă Kung Kěh, bok Kei Dei.

218. Dăm Noi bay xuống, càng lúc càng thấp. Dăm Set, bia Rak càng nhìn thấy chàng rõ hơn. Họ nhìn thấy cả một người con gái xinh đẹp tuyệt trần đang bay cạnh dăm Noi.

Bia Rak nói với dăm Set:

A ơ Set, chàng hãy nhìn mà xem
 Ai đang bay cùng con trai út
 Một người thường hay kon yang, từ đâu đến?
 Đẹp sáng lung linh như làn nước
 Chói chang cả hoa rồng lá biếc
 Đôi môi nàng hồng như vải đỏ
 Chân tay nàng xinh tựa búp sợi cuốn tròn
 Ngón tay nàng lồng lánh như bạc, như vàng
 Néu nàng làm con dâu chúng ta thì sung sướng
 vô cùng!

219. Bây giờ lung linh khiên mặt trăng, mặt trời, dăm Noi đã xuống tới sàn nhà cha mẹ. Dăm Set, bia Rak,

Yǔng, Yol, Dōhrǐt, Hmeng, Noi, bia Kđanhĩ ôm chầm lấy nhau mừng rỡ.

Cha con, mẹ con, anh em, ai ai cũng tràn trề vui sướng trong lòng.

220. Ai ai cũng:

*Vui sướng cười hả hê
Cười ngất ngưởng thỏa thê
Chuyện trò không biết bao giờ cạn
Xong chuyện này rồi đến chuyện kia
Ngày vui tay bắt mặt mừng
Làm sao kể hết những điều hằng mong.*

221. Rồi dăm Noi kể cho mẹ cha nghe những chuyện đã xảy ra.

Dăm Noi:

*A o mẹ, a o cha
Con với các anh Yǔng, Yol, Dōhrǐt, Hmeng
Dánh giết bok Podrang Hồ - Podrang Homer
Để trả thù cho chú bác, ông bà tổ tiên
Người làng ông ta đã bị chết
Cửa nhà làng ấy bị đốt hết...*

222. Dăm Noi kể hết cho cha mẹ và các anh của chàng nghe những chuyện đã xảy ra trong thời gian suốt bảy năm qua.

Dăm Noi:

*Bok Podrang Hồ - Podrang Homer
Con đã chém chết rồi
Bok dăm Prao giận dỗi*

*Trách sao con dám làm như vậy
 Giết bà con họ hàng ông ấy?
 Bok dám Prao rủ con đánh nhau
 Con phải chiêu và bok ta đã chết.*

223. Dăm Noi kể tiếp:

*A o mẹ cha và các anh ơi
 Nhùng ngày tháng đánh nhau bôn ba
 Nếu không có nàng tiên Kơanhĩ
 Chắc đã không thăng nổi người ta
 Nàng đã đẹp xinh lại tài ba
 Bia Kơanhĩ tự tìm theo giúp sức
 Nguyệt một lòng sống chết cùng con.*

224. Rồi như sợ cha mẹ chưa hiểu, dăm Noi nói lại thêm một lần nữa:

Dăm Noi:

*Nàng tiên này tên bia Kơanhĩ
 Xinh đẹp tuyệt vời, người con yêu quý
 Đẹp sáng lung linh như làn nước
 Chói chang cả hoa rừng lá biếc
 Đôi mắt sáng như hai tia lửa
 Môi đỏ thắm như màu vải nỉ
 Chân tay thon như búp bông tròn
 Ngón tay long lanh như bạc, như vàng
 Dù chưa hỏi mẹ, xin cha
 Nhưng hai đứa đã mặn mà yêu nhau
 Bây giờ con xin mẹ cha cho
 Hai chúng con được làm chồng vợ*

Mãi bên nhau muôn đời muôn kiếp

A σ mẹ ơi, cha ơi...

225. Dăm Set, bia Rak nghe con trai nói vậy thì miệng tươi cười, lòng tràn trề vui sướng.

Bia Rak nói với con trai út:

Ở thằng nhỏ dăm Noi của mẹ

Chỉ sợ bia Koanhĩ không ưng

Còn nếu người ta đã thật lòng

Cha mẹ chẳng tìm được ai hơn

Hai con lấy nhau thật là may mắn

Khác nào tìm bạc được bạc, tìm vàng được vàng

Bia Koanhĩ rất xứng đáng làm con dâu cha mẹ

Như vậy đó, a σ dăm Noi con yêu...

226. Thế rồi, dăm Set, bia Rak sai các con trai Yǔng, Yol, Dōhřit, Hmeng gọi các chú, các anh đến làm giúp mọi việc, chuẩn bị cho đám cưới của dăm Noi và bia Koanhĩ. Ma Dǒng, ma Văt, các anh Sem Đum, Sem Treng, Deng Děch, Rěch Yang, Sôlang Bókao, Chrao Krong đều đến rất đông đủ.

227. Ma Dǒng, ma Văt và mọi người chuẩn bị:

Bắt trâu đực to khỏe chạy nhanh

Đôi sừng nhọn hoắt như mũi kim

Húc đất lợt guì lớn

Húc cây xuyên guì nhỏ

Húc nước nước cạn khô

Bắt gà trống bự tiếng gáy vang

Mào rộng bằng nia, ba người khiêng

Còn loạng choạng như đã rượu say

*Heo đực thiến bảy lần nanh thay
 Béo mập mỡ dày như bí đao
 Chọn ghè rượu ngon nhất to cao
 Tựa mật ong rừng hương ngọt ngào
 Nuốt vào không nỗi nhả ra lại tiếc
 Cách xa ba ngày đường còn phùng phúc.*

228. Ma Dǒng, ma Văt già hơn đất trời ba tháng tuổi, để trước bok Kei Dei ba hôm, là người già nhất trong trời đất. Hai chú lấy ra một ghè rượu lớn làm bằng ba gùi hạt cỏ, ba gùi men, nhét lá vào thật kỹ⁹⁸, thật đẹp để làm rượu cúng *kuai*⁹⁹, mong trời đất phù hộ cho vợ chồng trẻ dǎm Noi, bia Køanhř. Còn các chàng trai trong làng thì đi giết trâu, mổ heo, làm thịt gà. Các cô gái xinh đẹp đong đúc thì lại lo đi kiếm củi, gùi nước, nấu cơm, nấu thịt...

229. Những ngày ấy, tất cả mọi người già trẻ, đàn ông đàn bà, ai nấy đều vui sướng không cùng. Tiếng cười khúc khích, giọng nói hả hê, vang vang suốt ngày không dứt...

Trong khi đó, nhiều chàng trai đã lấy chiêng bạc, chiêng đồng ra đánh rộn ràng. Tiếng chiêng vang vang, thổi thúc người ta vui suốt cả ngày đêm không nghỉ. Các cô nàng xinh đẹp tay đã cầm tay, xếp hàng nhảy múa nhịp nhàng theo nhịp ching chêng thật mê say.

Ngày xưa, họ cúng *yang*, làm chứng cho đôi vợ chồng như thế đó...

Người người đông vui đầy làng, ai nấy đều được uống rượu ăn thịt trâu, thịt gà, thịt heo... thơm ngon. Rượu, thịt, thứ gì cũng nhiều, cũng ngon. Họ ăn đã nhiều, uống đã lắm mà vẫn không xuể, không hết.

230. Tiếng người chuyện trò vui vẻ:

*Ríu ra ríu rít như tiếng chim nhồng gọi bạn
 Liu la liu lo tựa tiếng đàn vẹt mừng trái chín
 Ai ai cũng cười vui bên nhau thoải mái...
 Bia Koanhĩ long lanh như làn nước
 Dăm Noi chói chang hoa lá biếc
 Mọi tùng người uống rượu thật say, ăn thịt thật nhiều
 Mừng ngày nàng và chàng kết duyên làm chồng vợ
 Ai ai cũng say sưa nghiêng ngả
 Sướng tuyệt vời chuyện ăn uống ngày xưa.*

231. Bữa uống rượu, ăn thịt cúng yang làm chứng cho vợ chồng dăm Noi và bia Koanhĩ kéo dài đúng bảy ngày bảy đêm.

*Mọi chuyện đã xong sung sướng sao
 Tắm rửa nước nguồn mát biết bao
 Người người lại làm rẫy say mê
 Nhiều lúa, bắp, ngô, khoai, vừng, kê.*

*

* * *

232. Sau những ngày uống rượu cúng yang cho dăm Noi, bia Koanhĩ làm vợ làm chồng xong xuôi, dân làng dăm Set, bia Rak lại chuẩn bị bước vào ngày đám trâu, cúng yang mừng Yǔng, Yol, Dōhrǐt, Hmeng và Noi đã đánh thắng bok Pođrang Hồ - Pođrang Hơm, trả được mối thù xưa cho ông bà, tổ tiên trở về.

Lễ đám trâu cúng yang làm ở nhà rông để gọi mời thần linh ông bà tổ tiên, gọi mời thần linh *kon yang* đến ăn mừng chiến thắng, lấy tiết trâu và rượu lau chùi thật sạch

khiên đao, làm cho khiên đao thật đẹp sau bao nhiêu trận đánh.

*Đùng... dùng... tiếng trống to vang vang
 Đoàng... đoàng... tiếng trống nhỏ hòa theo
 Chết... chết... chêl... tiếng chiêng rộn ràng kêu
 Ngày đám trâu cúng yang đã bắt đầu.*

233. Các chàng trai đánh ching chêng, còn các cô nàng xinh đẹp thì nhịp nhàng nhảy múa theo nhịp chiêng vang vang.

*Uống rượu ăn thịt trâu cúng yang
 Vừa hết bảy ngày, bảy đêm thật vui
 Tiếng cười đùa, chuyện trò luôn giòn giã
 Suốt bảy ngày, bảy đêm không dứt
 Vui sướng này đúng là gốm ghê thật.*

234. Sau bữa uống rượu ăn thịt trâu cúng yang trên nhà rông bảy ngày, bảy đêm vui sướng ấy, Yǔng, Yol, Dōhr̥it, Hmeng, Noi, ai nấy đều đã trở thành những chàng thanh niên thực sự.

Năm anh em, ai cũng:

*Thành những chàng trai cao lớn
 Da đẹp sáng long lanh làn nước
 Chói chang cả hoa rừng lá biếc
 Lưng ai cũng thon như lưng ong chúa
 Ngực ai cũng nở nang như con nhện đực
 Rực rỡ như da giun đất lúc trời mưa
 Hai bên hông như đeo, như gọt
 Bụng nhỏ đẹp như người ta ép*

*Năm anh em ai cũng tài ba
Có sức mạnh như thần linh cao xa
Đúng là con trai mẹ bia Rak
Cháu bok Kei Dei ông trời duy nhất.*

235. Sau những ngày uống rượu, ăn thịt trâu cúng yang say sưa, no nê thoái mái, dân làng lại lo trồm nhiều lúa, ngô, khoai để ngày càng giàu hơn ông bà tổ tiên ngày xưa.

Tất cả mọi người, khắp dưới trần gian ai ai cũng:

*Miệng nói hết những lời tốt đẹp
Cho làng quê dăm Set, bia Rak
Ở miền Tu Krong Vong Krém
Ngày một giàu sang chẳng đâu hơn.*

236. Từ đây, chẳng còn ai dám chọc ghẹo, đùa giỡn với làng dăm Set, bia Rak nữa. Bởi làng này đã giàu sang nhất trần gian, lại có các con trai, con dâu đều là những người tài phép, sức mạnh như thần linh, giỏi hơn hết thảy mọi người, là cháu của bok Kei Dei, ông trời chỉ có một không hai.

CHÚ THÍCH

1. *Bok Podrang Hő - Podrang Hom*: *Bok* là ông, *Podrang* là tên riêng, còn *Hő* thì có lẽ là từ mang giá trị bổ sung, như một biệt danh; tương tự, *Hom* ở cụm từ thứ hai hẳn cũng có ý nghĩa như vậy. *Podrang Hő - Podrang Hom* là một cái tên đôi khá đặc biệt, đôi khi nghệ nhân cũng gọi nhân vật này là *bok Podrang Hő - bok Podrang Hom* hoặc gọn hơn *bok Podrang* (trong bản tiếng Ba Na). Dấu gạch ngang (-) giữa hai cụm từ như vừa trình bày là do chúng tôi tạm đặt ra. Trong một vài trường hợp khác, như đối với các từ chỉ người, chỉ địa danh..., mặc dù có lẽ là tương tự về cấu tạo, tính chất và vẫn ở homon này, song chúng tôi lại thay dấu gạch ngang vừa nói bằng dấu phẩy (,).

Rất khó có thể khẳng định đã chính xác hay chưa nhưng qua nhiều lần tìm hiểu, chúng tôi được biết, trong ngôn ngữ Ba Na, *hő* có nét nghĩa là cay, đắng; còn *hom* thì có nghĩa là điên, khùng. Trên thực tế, đôi khi đồng bào vẫn thường dùng cụm từ *bongai hő hom* để chỉ những người hâm hâm, điên điên, khùng khùng. Và như vậy, phải chăng, *bok Podrang Hő - Podrang Hom* là cái tên mà người xưa dùng để chỉ một ác quỷ điên khùng, cay nghiệt, hinh dáng gớm ghiếc, lại chuyên đi ăn thịt những người hiền lành vô tội? ("Ác quỷ" là chữ của chúng tôi dùng tạm, trong nguyên bản tiếng Bahnar không có).

Bok Podrang Hő - Podrang Hom hay *bok Podrang Hő - Podrang Hâm*? Trong quá trình biên dịch rồi chú thích, chúng tôi cũng nhận được một vài ý kiến cho rằng không phải *Hom* mà là *Hâm* (trong *Podrang Hom*). Tuy nhiên, *Hâm* không tìm thấy trong ngữ vựng Ba Na. Mặc dù vậy, nếu

trường hợp này có xảy ra thật, thì *Hâm hǎn* là một từ gốc Việt mới được du nhập vào hómon *Dăm Noi* chăng? (Bản Việt ngũ *Dăm Noi* đã phiên âm tên nhân vật này là *bók Drang hạ - Drang hóm*).

2. *Tu Krong Vong Krém, Tu Krong Vong Krém Kiém Gönüeng Kueng Thong Təbăng* hay *Tu Krong Vong Krém Kiém Gönüeng* hoặc *Tu Krong Vong Krém Kiém Gönüeng Kueng Təbăng Rok Thong Dak Dál...* Các tập hợp từ có vần nêu trên không phải đều cắt nghĩa được. Tuy nhiên, trên đại thể có thể hiểu nôm na rằng nơi ấy thuộc một vùng đất nào đó, không quá xa Pleiku ngày nay. Mặt khác, địa danh này dù được thể hiện như thế nào cũng đều nhắc đến sông, suối, nước. Chẳng hạn, những nét nghĩa sơ lược của chúng là:

Tu Krong Vong Krém: Nơi đầu nguồn sông; chưa biết Krém có liên quan đến một địa danh nào đó ở đồng bằng hay người Ba Na Kriêm (Krem) ở một tỉnh giáp ranh với Gia Lai hay không?

Kiém: Gần sát; *Gönüeng*: Biển Hồ (thuộc Pleiku hiện nay);

Kueng: Phía; *Thong*: suối;

Təbăng: Hồ Ia Băng (thuộc huyện Chu Sê ngày nay?);

Dak Dál: Tên một con suối;...

3. *Bok Rōh*: Nhân vật được xem là giàu có và là cha đẻ của nhiều cô gái đẹp, xuất hiện khá thường xuyên trong các hómon Ba Na ở Gia Lai.
4. *Tu Krong Vong Krém Kiém Gönüeng*: Xem chú thích 2 và 19.
5. *Dăm Set*: Chàng Set, người làng bok Rōh. Set (cùng với Rok hoặc Rōk, Rōc) là một trong những cái tên thường xuất hiện trong các hómon Ba Na. (Bản *Dăm Noi* phiên âm tên nhân vật này là *Xet*).

Ở phần trước của câu chuyện, tác giả dân gian kể qua lời dăm Set khi gặp bia Rak lần đầu, chàng là:

Con bok Ngōng - bok Ngong

Em trai anh Rôk Pôtâu sáu lá tai dài

Sau này, dăm Set lấy bia Rak con nhà trời, để ra năm anh em trai dăm Noi. Có lúc, chàng đã nói khác đi về nguồn gốc của mình.

Xem thêm chú thích 31, 33.

6. *Chàng sống được là nhở thân hình nhô bé...* Thực ra chỗ này, nghệ nhân kể: *dăm Set pơm jing kon klu kle, kone hɔdrōng*, tức dăm Set hoá thành con sâu, con chuột.
7. *Té mě*: Tiếng chửi thề, thường xuất hiện khá nhiều trong các hómon Ba Na; *mě* có nghĩa là mẹ.
8. *Bok Kei Dei ở trên trời cao...*: Trong câu chuyện, khi nói về nơi ở của nhân vật quyền phép này, nghệ nhân thường kể: *bok Kei Dei oěi tő kopal măt anăr*, tức bok Kei Dei ở trên mặt trời.

Có hai lý do chủ yếu khiến chúng tôi đã biên dịch khác đi như trên: Một là vì muốn lấy ý nên dịch thoát. Hai là vì, so với những hómon khác mà chúng tôi đã biết, trong câu chuyện này, nơi ở của bok Kei Dei có sự thay đổi chút ít. Trước nay, người ta chỉ nói chung chung bok Kei Dei (và vợ ông là yă Kung Kĕh) ở trên trời. Điều này phù hợp với hiểu biết và suy nghĩ trước nay của nhiều người: trên mặt trời đã có *Nữ thần Mặt trời - Södräng Măt Anăr* - em ruột bok Kei Dei cai quản.

Mặc dù vậy, khi hoàn chỉnh lần cuối cùng bản thảo này, vẫn có người Ba Na khẳng định với chúng tôi rằng, nếu nói bok Kei Dei ở trên mặt trời cũng chẳng có gì sai. Sau khi kể cho chúng tôi nghe một câu chuyện giống như sự tích cây đa, chú

Cuội, người này giải thích: Những vệt đen đen trên mặt trăng ta thường nhìn thấy trong đêm rằm, chính là yă Kung Kĕh đang giã gạo.

Về tên gọi của nhân vật, trước nay, tùy theo vùng người Ba Na cư trú, lối phiên âm của người thể hiện, đã từng tồn tại cách viết tên của bok Kei Dei và yă Kung Kĕh là: *Bok Keidei, Ză Kor Ker hay hōc Koi Đơi, dạ Cung Ké hoặc bok Koi Đơi, Iă Kon Keh* v.v.

9. *Long lanh cả làn nước
Chói chang hoa lá biếc.*

Vốn được dịch từ nguyên văn:

*Liěm rǔh kǒ dak
Liěm rak kǒ hla.*

10. *Xinh như nàng ong chúa
Đẹp như chú nhện đực.*

Vốn được dịch từ nguyên văn:

*Kodoih dang lě yong ong
Kodong dang lě yong hlieng.*

11. *Hông chàng như gọt dēo
Bụng thon nhỏ như ép.*

Vốn được dịch từ nguyên văn:

*Koayeng dang lě sak
Klak dang buol gap.*

12. *Bia Mōsēh, bia Kovăt, bia Rak:*

Bia Mōsēh: Nữ thần tài giỏi, có nhiều phép, sống trên trời, là em ruột của bok Kei Dei.

Bia Kovăt, bia Rak: Các nhân vật nữ, con của bok Kei Dei.

Bia có nghĩa là nàng, thường dùng để chỉ những người con gái đẹp.

13. *Yă Kung Kĕh*: Xem thêm chú thích 8
14. *Mai sau chia cửa, con nhiều hơn*: Ý nói, nếu bia Rak chịu xuống trần làm vợ dăm Set thì bok Kei Dei sẽ cho nàng nhiều đồ vật quý hơn. Tuy nhiên, theo câu chuyện, bia Rak xuống trần không phải vì những đồ quý ấy. Nàng đã xuống vì thấy dăm Set quá đẹp trai.

15. *Váy chàm xanh, nuga kín nuga hõ*
Mỗi bước khoe da trắng lung linh...

Theo các cụ già Ba Na thì loại váy (*abăñ*) chỉ che kín một phần rất ít phía dưới bụng này, đến nay dường như không còn thấy nữa. Về trang phục nói trên, nghệ nhân kể:

*Abăñ tang blă abăñ blă blu
Amăng năm chuk blak chak blok...*

Nôm na có thể hiểu là mỗi bước chân người đưa là một lần thấy hõ...

16. *Thăm nhu tô vĕ nét môi hồng*, nguyên văn *sokung bâr dôhom dang lĕ châm ni*, tức môi đẹp giống nhu là vải nỉ. *Châm* tức là chấm, là tô, vĕ. Trong câu chuyện, nghệ nhân còn dùng từ này thêm một lần nữa, với ý nghĩa khác.

Xem thêm chú thích 83.

17. *Thon thả chân tay tựa búp bông*, nguyên văn *jâng ti hnhor dang prôk lonon*, tức chân tay đẹp như những búp bông (vải) cuộn tròn (xếp lại, chuẩn bị đem đi bán để quay thành sợi).

18. *Sáng chóí băp chân trời nổi sầm*
Sáng chóí đầu gối trời mưa dông
Sáng chóí băp đùi trời làm lụt

Nước dáng khắp cá nguồn sông Ba.

Sự trắng tréo, vẻ đẹp tuyệt vời của người con gái (đôi khi sự miêu tả mang tính công thức, khuôn mẫu này dành cho cả con trai, đàn ông...) khiến đất trời cũng không thể bình thường, yên ổn được. Đây là một trong những hình ảnh rất thường được lặp lại trong các hòmon Ba Na.

Sông Ba (đúng ra phải là sông *Pa* hoặc *krong Pa*), được tạm dịch từ *Tu Krong Vong Krém*, là tên một dòng sông khá dài, hiện chảy qua địa phận tỉnh Gia Lai trước khi đổ về đồng bằng.

Xem thêm chú thích 2

19. *Áo có cánh chim bay*: Nguyên văn *ao pənər* tức áo có cánh, áo biết bay.
20. *Tu Krong Vong Krém Kiěm Gonueng Kueng Thong Tobăng*: Xem chú thích 2 và 18
21. *Chô yang, chô yang*: Lời mào đầu khi khấn, giống như *ó trời, bó trời...*; tiếng Ba Na *yang* là trời, thần thánh.
22. *Cổng làng*: Theo người già, để bảo vệ cộng đồng khỏi sự tấn công của thú dữ, trộm cướp, cũng đồng thời để ngăn không cho người lạ vào làng một cách tự do, nơi cư trú của người Ba Na xưa thường được rào kín bằng những cây gỗ vặt hoặc không vặt nhọn.
23. *Kon yang*: Trong câu chuyện, chúng tôi không dịch mà đa số để nguyên từ *kon*; *kon* cũng có nghĩa là con, *kon yang* tức con trời.

Xem thêm chú thích 21

24. *Kon kuan*: Nguyên văn, nghĩa là con *kuan*, đôi khi *kuan* còn xuất hiện trong các tổ hợp từ khác như *kuan to*, *kuan lớn...*

Kuan là gì? Nhiều người Ba Na có tuổi nói với chúng tôi rằng *kuan* nghĩa là ông quan, quan lại ngày xưa. Các cụ

cũng cho rằng từ *hok kuan* đã từng được sử dụng trong ngôn ngữ của tộc người này... Tuy nhiên trong lịch sử phát triển, xã hội Ba Na lại chưa từng tồn tại tầng lớp quan lại theo đúng nghĩa của từ này.

Do vậy, bước đầu chúng tôi chỉ dám ngờ rằng:

Thứ nhất, đây là trường hợp đồng âm ngẫu nhiên giữa *quan* (trong tiếng Việt) và *kuan* (trong tiếng Ba Na). Và như thế, phải chăng *kuan* không phải là *quan* mà chỉ là một danh từ dùng để chỉ *người có thế lực, kẻ hùng mạnh...*(?). Một trong những lý do khiến chúng tôi tạm nghĩ như vậy là vì ở một hormon khác, chúng tôi đã gặp nam nhân vật có tên là *Dióng Kuan*, theo đó và đối chiếu với tính cách của nhân vật thì thấy, *Kuan* có nét nghĩa là *anh hùng, dũng mãnh...*

Thứ hai, người kể lại câu chuyện này đã tiếp thu ý nguyên "lời ông bà xưa", mà những người truyền thụ trước đó đưa *quan*, ít nhất là của thời Việt Nam dưới chế độ phong kiến, thuộc địa vào câu chuyện...(?).

Cũng được biết thêm là, có những tài liệu khác liên quan đã từng đề cập đến từ này:

- Một nhà dân tộc học giải thích từ *kuang* trong tiếng Mơ Nông (cùng ngữ hệ với tiếng Ba Na) là: người "giàu sang, có quyền lực (nghĩa đen là người nam trưởng thành)".

(G. Condominas, *Chúng tôi ăn rừng*, Nxb Thế giới và Bảo tàng Dân tộc học Việt Nam xb, Hà Nội, 2003, tr. 394. Sách in lần đầu năm 1957, tại Pháp).

Cũng tác giả này, trong một bảng từ vựng tiếng Mơ Nông Gar, đã giải thích *kuang* là "người đàn ông vạm vỡ".

(G. Condominas, *Không gian xã hội Đông Nam Á*, Nxb Văn hóa, Hà Nội, 1997, tr. 61).

- Trong cuốn *Từ điển Bahnar - Pháp*, ngoài nghĩa *kuan* là "quan lại", tác giả còn giải thích, nguyên văn: "Les Bahnar semblent n'avoir jamais eu que des *pōtau* (?), (...) Le mot *kuan* apparaît dans les légendes, il y désigne des chefs étrangers aux Bahnar".

(P. Guilleminet, *Dictionnaire Bahnar - Francais* (Ecole Francaise D' Extrême - Orient, Paris, 1959, tr. 489).

25. *Vào đây, ngồi lên mảnh chiếu hoa*

Đủ màu rực rỡ hình chân voi.

Chúng tôi đã hỏi nhiều người bản địa cao tuổi nhưng không ai biết đây là loại chiếu gì. Đồng bào Ba Na xưa (nay vẫn còn nhiều vùng như thế) không dùng chiếu như ngày nay mà dùng *sokok* - một loại tấm đan bằng cây lá thiên nhiên. Trong nguyên văn, nghệ nhân kể đó là *sokok tai bang jōnang jāng ruēh*.

26. Những chuyện lạ lùng, ngược đời, không bao giờ xảy ra, giống như người *Jrai bán muối*, người *Rôh bán gạo*, con sóc bán than, người *Chor bán thuốc*... Rôh, Chor là các nhánh của các tộc người Ba Na, Gia Rai xưa kia.

Đây là một trong những hình ảnh thường được nhắc đến trong các hòmon Ba Na.

27. *Bia Rak lòng thật như gà trống gáy vang gọi đàn xuống sân mõi sáng*: Ý nói bia Rak nhanh nhẹn, ngay thẳng, không khách sáo.

28. *Yă Pōm Pōk Sōk Iēr*: Nữ thần cao tuổi sống cô đơn (*Pōm Pōk*) trên trời; *Sōk Iēr* có nghĩa là lông gà; chưa rõ các từ này có quan hệ gì với tên của nữ thần không.

Có người Ba Na nói, đồng bào vẫn thường tin rằng yă Pōm sống trong núi Hàm Rồng (thuộc Pleiku ngày nay). Ai ngủ mơ được gặp yă Pōm thì sẽ trở nên giàu có.

29. *Dăm Jong*: Anh trai bia Rak, con bok Kei Dei, yă Kung Kĕh.

Jong cũng có nét nghĩa là chàng trai.

Xem thêm chú thích 77.

30. *Bok Ngōng - bok Ngong*: Nhân vật tên đôi (hay hai người?) thường xuất hiện trong các hơmon.

Trong một số câu chuyện cùng loại khác của người Bahnar mà chúng tôi đã gặp ở Gia Lai, *bok Ngōng*, *bok Ngong* được nhắc đến như là những người cao tuổi, từng cùng với *bok Kei Dei* và các vị thần khác làm ra đất trời.

Về cách viết *bok Ngōng - bok Ngong*, xem thêm chú thích 1

31. *Rök Potâu sáu lá tai dài*: *Rök Potâu* có sáu tai (*todrâu hlak đon*); chúng tôi cũng đã gặp nhân vật này trong một hơmon khác.

32. *Đập bàn tay*: Đập hai bàn tay vào nhau, khác với vỗ tay. Cùng với thét vang, đây là một cách thể hiện niềm vui, sự sung sướng của các nhân vật, rất thường thấy trong các hơmon.

33. *Kon Yuăñ*: Người Kinh, người Việt, theo cách gọi của đồng bào bản địa. *Yuăñ*, cả trong ngôn ngữ Gia Rai, Ba Na, đôi khi cũng được viết là *Yuan*, *Yoan*, *Yoăñ*...

Thực ra ố chỗ này dăm Set tự xưng:

Ĩnh kon Yuăñ ngăt Yuăñ ngang

Jang sa ala răng tĕh chôđĕh răng plenh.

Nôm na có thể hiểu là:

Tôi là một người Kinh bình thường

Dưới gầm trời chăm lo làm lụng.

Chưa hiểu vì sao, lúc thì dăm Set nhận mình là người này, lúc lại nhận là người khác. Hẳn đây là một sự đùa nghịch?

Xem thêm chú thích 5, 23

Tại sao người Kinh lại được gọi là *Yuǎn*? Có hơn một cách giải thích. Dưới đây là một trong số đó:

Theo các cụ già ở vùng Cheo Reo (nay thuộc huyện Ayun Pa, Ia Pa, Gia Lai) thì tiếng *Yoan* (hay *Yuǎn*, *Yuan*, *Yoan*) là do tiếng *đoan* của người Gia Rai mà ra. *Đoan* nghĩa là nón. Người Gia Rai có nón nhưng rất ít khi đội, đến khi thấy người Kinh đi đâu cũng đội nón bèn đặt tên là *đoan* - nghĩa là người đội nón. Dần dần trong quá trình sử dụng, từ *đoan* bị đọc chệch thành *Yoan*. Sau đó, các bộ lạc khác trên cao nguyên cũng bắt chước người Jrai mà gọi người Kinh là *Yoan* như ngày nay.

(Nguyễn Kinh Chi, Nguyễn Đồng Chi, *Moi Kontum, Huế*, 1937, tr.5).

34. *Tìm bạc thấy bạc*

Tìm vàng được vàng

Dịch từ nguyên văn:

Chă hu ðôh hu

Chă maih ðôh maih.

Ý nói gặp may, quá may mắn. Đây là một trong những cách nói thường thấy trong các hòmon.

35. Ý nói theo tục xưa, việc cưới xin, lấy nhau, ngoài sự thuận tình đôi bên, cần phải làm lễ cúng để trời đất và mọi người chứng giám.

36. *Sông Bung, sông Pa, krong Điện*: Tên các con sông có liên quan đến tỉnh Gia Lai về mặt địa lý, thường xuất hiện trong các hòmon.

Bung: Theo nhiều người, thì đây là tên dòng sông hiện thuộc Bình Định, tỉnh giáp ranh với Gia Lai;

Sông Pa: Xem chú thích 18;

Krong Dién: Sông Dién hay còn được gọi là sông Đà Rằng...

37. *Nhà rông:* Nhà to cao, nhà chung của cả làng, là nơi tiếp khách, xử kiện, cúng bái, để vũ khí, cồng chiêng và các tài sản quý giá, thiêng liêng khác của làng, đây cũng còn là nơi nam thanh niên chưa vợ ra ngủ đêm đêm. Không phải làng nào cũng có đủ điều kiện để làm nhà rông. Do vậy, nhà rông càng to lớn thì chứng tỏ làng đó càng giàu có, ý thức cộng đồng càng cao... Theo quan niệm xưa, đàn bà con gái nói chung không được bước chân lên nhà rông.

Mỗi làng Ba Na thường chỉ có một vài nhà rông, làng trời của bok Kei Dei có đến ba chục cái nhà rông cũng là một sự lạ hiếm thấy.

38. *Mi:* Chị dâu.

39. *Căn buồng kín mít,* nguyên văn là *adū klăm dāl*, nghĩa là căn buồng tối, tối mịt.

Theo một số người lớn tuổi, có những vùng Ba Na xưa, người ta đã từng ngăn nhà sàn lại, làm thành một cái buồng nhỏ, kín đáo dành riêng cho người già, như một sự kính trọng (?).

40. *Chọc dùi sắt nung vào lỗ tai bok Kei Dei...* Chúng tôi cũng đã gặp hành động tương tự như thế này trong một vài sử thi của người Gia Rai tỉnh Gia Lai (trước đó, nó đã xuất hiện ở sử thi Ê Đê). Trong đó, người ta đã đổ thiếc nung chảy vào tai hoặc dội nước sôi lên đầu người ngủ mê, để đánh thức.

Có ý kiến cho rằng, vì bok Kei Dei ngủ ở trên mặt trời nóng nực như vậy nên hễ đã nằm xuống là mê mệt, rất khó đánh thức.

Xem chú thích 8.

41. *Kim côm, kim côm*: Nguyên văn, nghĩa giống như lốm ngà lốm ngổm trong tiếng Việt.
42. *Sức mạnh từ người bok Kei Dei... phát ra khiến cho đất trời nghiêng ngả...* Đây là cách miêu tả sức mạnh, quyền uy của vị thần tối thượng bok Kei Dei, rất thường thấy trong các hómon.

43. *Ma Dőng, ma Văt, Sem Đum, Sem Treng, Deng Déch, Réch Yang, Sølang Bøkao, Chrao Krong...*

Ma có nghĩa là *chú*; *ma Dőng, ma Văt* tức là chú Dőng, chú Văt. Trong nhiều hómon, đây là cặp nhân vật có vẻ ngoài không đặc biệt, thường xuất hiện đồng thời với nhau, được xem là những người hay làm việc tốt, ở đâu cũng có.

Các chàng trai còn lại đều mang tên chim rồng.

44. *Các cô nàng Bum Kruôh, Bum Kruong*: Có ý kiến cho rằng đây là hai cô gái xấu xí nhất của bok Rôh - một người giàu vốn có nhiều con gái đẹp.

Chúng tôi cũng đã gặp các nhân vật này trong một vài hómon khác.

Bia Sødræng Măt Anăr: Xem chú thích 8.

Bia Songløng: Nàng Ngôi Sao.

45. *Ma Dőng, ma Văt già nhất*

Lớn hơn trời đất ba tháng

Để trước bok Kei Dei ba hôm.

Đây là một cách nói thường thấy trong các hómon.

Xem thêm chú thích 43.

46. Ý nói chọn những con vật béo mập, khoẻ mạnh, tốt để làm đồ cúng.

47. Ghè rượu lớn.

*Thơm ngon như mật ong rừng
 Nuốt không nỗi, nhả lại tiếc
 Cách xa đến ba ngày đường
 Vẫn còn nghe thấy mùa hương.*

Cùng với thuốc lá cực thơm, gà mào rộng bằng cái nia ba người khiêng không nỗi, đây là loại rượu kỳ diệu vẫn thường xuất hiện trong lời kể của các nghệ nhân hómon Ba Na ở Gia Lai.

48. *Chึng chêng*: Nguyên văn, có nghĩa là công chiêng nói chung.
49. *Bia Lơ Niêm Tiểm Yang*: Theo câu chuyện, đây là tên của một người đẹp.
50. *Bảy ngày, bảy đêm*: Số tự nhiên xuất hiện khá nhiều trong các hómon, truyện cổ Ba Na, Gia Rai... Theo người già, đồng bào coi bảy là con số thiêng và nhiều.
 Xem thêm chú thích 75.
51. *Trẻ mài không già, muôn đời không chết...*: Một cách nói thường thấy trong các hómon, dịch từ nguyên văn *arīh soi jōnoi dunh pă gōh kră, pă gōh lōch...*
52. *Núi Kông Kuǒh, núi Kông Puǒl*: Thực ra, *kóng* trong tiếng Ba Na đã có nghĩa là núi; (người hát kể câu chuyện này ở huyện Kông Chro - vùng đất dưới chân núi Chro).
Kông Kuǒh, kông Puǒl, theo một số người già mà chúng tôi đã hỏi thì các nhân vật huyền thoại của người Bahnar muốn lên trời hay xuống đất đều phải qua những ngọn núi này... Đây là hai ngọn núi tương đối cao, thuộc dãy Kông Kăh King (nay đã Việt hoá thành Kon Ka Kinh hoặc Con Ka Kinh), hiện nằm trong địa phận huyện Kbang, Gia Lai.
53. *Kên kên*: Nguyên văn *grđ*, từ chỉ loại chim núi, thân lớn, ăn thịt..., cũng còn gọi là chim kền kền.

54. *Đại bàng*: Nguyên văn *klang*.
55. Mới ăn ở với dăm Set chồng mình được ba hôm, bia Rak đã chuẩn bị sinh nở. Mà nàng sinh không chỉ một đứa con...
Đây cũng là một sự lạ khác của hormon này.
56. *Yǔng*: Tên riêng, chưa rõ có nghĩa gì.

57. *Goong* và *bro*: Hai loại nhạc cụ tự chế rất phổ biến trong vùng cư dân Ba Na ở Gia Lai, vẫn còn tồn tại đến nay.

Goong (hay *gong*) còn được gọi là *tinh ninh*, là loại đàn có nhiều dây kim loại (8-10 dây, có khi lên tới 20 dây); thân đàn là một cái ống tre, một đầu được gắn với quả bầu khô làm thành hộp cộng hưởng. Khi chơi, người ta dùng các đầu ngón tay bắt vào dây cho chúng rung lắc.

Bro ít phổ biến hơn và thực chất về mặt cấu tạo cũng là một dạng của *goong* nhưng thường chỉ có một hoặc hai dây; trên thân đàn được gắn thêm các núm phím để điều chỉnh âm thanh. Người ta dùng các đầu móng tay để gẩy, khi chơi loại đàn này.

58. *Yol*: Là tên riêng, *Yol* theo người hát kể, còn có nét nghĩa là khùng khùng, điên điên.

59. *Bôi nhựa thuốc vào môi, trăm lần chẳng thấy say*: Theo câu chuyện, tuy mới được sinh ra nhưng *Yol* đã "nghiện" thuốc. Hút nhiều vẫn không đã ghiền, *Yol* bôi cả nhựa thuốc vào môi. Bôi nhựa thuốc vào môi là thế nào? Việc lấy nhựa thuốc lá bôi lên môi, nhét vào miệng, hay trét vào kẽ răng... đến nay vẫn còn tồn tại ở những vùng sâu, vùng xa của Gia Lai. Để có nhựa thuốc, người ta thường vót một que tre nhỏ tựa như que đan len, dùng dao bén làm cho thân nó xù xì lên rồi chọc vào dọc tẩu mà ngoáy hồi lâu. Khi rút ra, người ta lấy lượng nhựa đen đen, deo dẻo có vị đắng và cay, đã bám vào que mà

bôi, nhét... Lại có cả một số người Ba Na, Gia Rai không dùng nhựa dọc tẩu như vừa nêu mà lấy lá thuốc tươi hơ lửa, vò nhau rồi bỏ vào miệng ngậm hoặc nhai suốt cả ngày.

60. *Dōhrīt* hoặc *dăm Dōhrīt*, là tên riêng; chưa rõ *Dōhrīt* có nghĩa gì nhưng đây là một cái tên khá quen thuộc trong các hómon.
61. *Hmeng*: Là tên riêng, chưa rõ có nghĩa gì.
62. *Noi*: Là tên riêng, chưa rõ có nghĩa gì.
63. *Dăm Noi*: *Dăm* là chàng, chàng trai; *Noi* là tên riêng. *Dăm Noi* (từng có cách viết theo phiên âm là *Dăm Noi*). Việc lấy tên nhân vật chính đặt tên cho tác phẩm khá phổ biến đối với sử thi Ba Na ở Gia Lai.

Nhân đây, cũng xin được nói thêm là chúng tôi chưa tìm được sự thống nhất trong cách ghi các danh từ riêng đối với sử thi Ba Na và Gia Rai. Do vậy, trong cuốn sách này, chúng tôi đã tạm thể hiện chúng theo cách của mình. Chẳng hạn, chúng tôi ghi *dăm Noi* (chàng Noi), *bia Kōanhī* (nàng Kōanhī) mà không ghi thành *Dăm Noi* (hoặc *Dăm Noi*) và *Bia Kōanhī* như đã có người làm trước đó. Tương tự như vậy, chúng tôi ghi *bok* (ở văn bản chữ phổ thông) và *bok* (ở bản chữ Bahnar) *Kei Dei*, *yă Kung Kĕh* (ông Kei Dei, bà Kung Kĕh) hoặc *yă bia Sōmăt Dak*, *bok dăm Prao* hay *krong Diĕn*... Tuy nhiên, đối với những cụm từ chỉ địa danh hay tên người chưa xác định được nghĩa cụ thể, chúng tôi viết hoa toàn bộ; ví dụ *Tu Krong Vong Krĕm Kiĕm Gonueng Kueng Thong Tôbăng*...

64. *Le*: Một loại cây mọc ở rừng, thân nhỏ và cứng, giống như trúc; *cung*, dịch nguyên văn từ *dĕp*.
65. *Krong Krĕm*, *Krong Măt*: Tên hai dòng sông; *krong* nghĩa là sông, dòng sông.

Xem thêm chú thích 2.

66. *Polung Hla Anhao, Polao Hla Anhém*: *Polung* là thung lũng, *Hla Anhao* là có nhiều loại cổ rừng; tương tự như vậy, *Polao* là ở giữa còn *Hla Anhém* là vùng có nhiều rau.

Theo nhiều người Ba Na cao tuổi thì đây rất có thể là một vùng đất thuộc tỉnh láng giềng Phú Yên ngày nay.

Về cách viết *Polung Hla Anhao, Polao Hla Anhém*, xem thêm chú thích 1, 63.

67. *Bok Klom Bri*: Nguyên văn, có nghĩa là ông Gan Rừng. Theo câu chuyện, đây là con quỷ ăn thịt người, không đầu, không mình, không cả chân tay, chỉ có trơ trọi một bộ gan, đi lại lang thang trong rừng.

68. *Hobong Thong Horvēi*: Theo nhiều người Ba Na, đây rất có thể là tên hai con suối, một ở huyện Chư Sê (*Hobong* hay *Hờ Bông*) và một ở huyện Kông Chro hiện nay (*Horvēi*).

69. *Cút khô*: Nguyên văn *ich kro*; *kro* nghĩa là khô.

70. *Đuā hép*: Nguyên văn *pənai vai vár*.

71. Chỗ này nguyên văn là tiếng tục *tě mě...*

Xem thêm chú thích 7.

72. *Kochik*: Một loại cây rừng, gỗ tốt, không mối mọt; đôi khi cũng được gọi là *k'chít, cà chít, cà chích...*

73. *Buồng ngủ*: Xem chú thích 39.

74. *Mào rồng*: Nguyên văn *jəmrang prao*.

75. *Bảy bên*: Nguyên văn *tapoh vong*, đúng là bảy bên. Nhưng không rõ cách tính từng bên thuyền cụ thể ra sao. Rất có thể, bảy chỉ là một con số mang tính ước lệ.

Xem thêm chú thích 50.

76. *Bok dăm Prao, yă bia Sōmăt Dak*: Theo câu chuyện, đây là cặp vợ chồng sống dưới biển khơi, là những vị thần có quyền phép, cai quản dưới nước.

Mặc dù trung thành ghi lại như nghệ nhân đã hát kể song chúng tôi vẫn hết sức băn khoăn trước những cái tên nhân vật kiểu này trong các hormone dã gặp (cả về ngữ nghĩa lẫn cách viết). *Bok* là ông, *dăm* là chàng, *prao* là con rồng, thật khó để tìm được từ ưng ứng trong tiếng Việt khi chuyển dịch. Tương tự như vậy, *bia* là nàng, *yă* là bà, *somăt dak* là nước, giũ nước v.v.

Xem thêm chú thích 1, 63.

77. *Jong Jrai*: Chàng Jrai, chàng trai người Gia Rai. *Jong* cũng có nghĩa là chàng, chàng trai; một số vùng Ba Na ở Gia Lai đôi khi còn dùng *mōng jong*, *dăm jong* để chỉ chàng trai.

Xem thêm chú thích 29.

78. *Kûr, Lao*: Là cách người Ba Na gọi con người (và đất nước) Campuchia, Lào.

79. *Chợ Yang, chợ Prēn*: Không rõ ở đâu nhưng hẳn là một vùng đất thuộc đồng bằng.

80. *Kuan*: Xem chú thích 24.

81. *Bia Pôda*: Có nghĩa là nàng Cầu Vồng, theo cách gọi của người Ba Na vùng An Khê, Kông Chro. Trong khi đó, ở các huyện Mang Yang và Dak Đoa của tỉnh Gia Lai ngày nay, đồng bào lại thường dùng từ *plenh chro* để chỉ cầu vồng. Trong câu chuyện này, nghệ nhân, người dịch đã sử dụng cả *pôda* và *plenh chro* khi hát kể.

82. *Nồi hung, nồi bảy*: Nguyên văn *gó ðung, gó ðei*; cùng với chiêng, ché, dây chính là những vật dụng quý hiếm, đắt tiền theo quan niệm của người Tây Nguyên xưa.

83. *Răng như sơn sắt, mạ đồng*

Lung linh đôi mắt lửa hồng mới nhen.

Hai câu này vốn được dịch từ nguyên văn:

Sonénh dang lě tă mam

Sonénh dang lě tă kong

Klong măt dang lě chám ủnh.

Nếu đúng như nghệ nhân hát kể và một số người Ba Na khác biết câu chuyện này xác nhận thì *chám* rất có thể được vay mượn từ ngôn ngữ Việt, có nghĩa là nhen, nhóm... hoặc chấm, tô, vẽ... Khi hoàn chỉnh bản thảo, chúng tôi đã chuyển *chám* thành *nhen* như trên (hoặc cả câu, cũng có thể được hiểu là *con măt như là chám lửa*).

Xem thêm chú thích 16.

84. *Gà yang*: Nguyên văn *iēr yang* tức gà trời, gà thằn; hẳn đây là một loài chim biển nào đó được diễn đạt theo cách hiểu, cách nói của người Ba Na xưa.
85. Ý nói, nếu mình thua kém, yếu hèn thì ắt phải cầu cạnh, nhờ vả người khác... Ở đây, trong khi đang hòn dối, bia Pôda muốn tỏ cho dăm Noi hiểu rằng mình cũng không phải là hạng người kém cỏi (như đuôi nòng nọc sẽ đứt), thô kệch (như thân con cá lóc không có gì che đậy), chớ nên coi thường.

Trong nguyên văn, nghệ nhân kể là *kiēng ka*, tức đuôi cá; khi hoàn chỉnh bản thảo, chúng tôi đã tạm chuyển thành *thân cá lóc* như trên.

86. *Túi quý*: Chỗ này nguyên văn là túi *gâm toring kon yang* (hoặc đôi khi cũng nói túi *gâm toring*), tức là túi nhiều ngăn của con nhà trời, túi có phép thần. Trong câu chuyện, Nôi cũng có một cái túi như vậy, và hơn thế, *gâm toring* của chàng còn đựng được cả người.

87. *Túi gâm toring*: Xem chú thích 86.

88. Xem chú thích 59.
89. *Đao rodāu brāh yang*: Dao thần, dao chém đâu thối da mục xương đến dây. Đây là một loại vũ khí lợi hại khá thường thấy trong các hómon.
90. *Ngân Hà*: Vốn được tạm dịch từ nguyên văn *trong chuk* hoặc *trong chuk koduk trong găñ*, nôm na có thể hiểu đó là đường hay vệt trăng sáng trên trời.
91. *Breng*: Cây sao, cây sao xanh (gỗ).
92. *Đốt cháy hết cả rừng sâu núi cao, trui hết cả bảy vùng trời, bảy vùng đất...*, vốn được dịch từ nguyên văn *ńskh sa tōpōh tō dēh tōpōh tō char*.
- Xem thêm chú thích 50, 75.
93. *Ông không biết tôi dòng dõi nào sao?* Câu này vốn được dịch từ nguyên văn *e uth kơ bắt dăm Noi kon de bâu sâu de hở?* Nghĩa là ông không biết dăm Noi này là dòng giống con hôi (*bâu*), cháu cay (*hở*) sao? Tức không dễ gì bắtнат được dăm Noi.
94. *Kon Bahnar Rongao, kon Lao, kon Kûr, Tôbuăñ*: Người Ba Na nhánh Rongao, người Lào, người Campuchia, người Gia Rai nhánh Tôbuăñ;
Kon Yuăñ, kon Bahnar Chăm, Bahnar Tolô: Người Kinh, người Ba Na nhánh Chăm, người Ba Na nhánh Tolô;
Người Gia Rai, É Đê, Mơ Nông: Các cộng đồng có dân số đông ở Tây Nguyên.
95. *A mě ôi dôi*: Nguyên văn, giống như ôi mẹ ôi, ôi mẹ ơi...
- Xem thêm chú thích 7.
96. *Roi bạc sáu mặt*: Nguyên văn *kodōng hu tōdrâu chöpong*.
97. *Tu Krong Vong Krêm Kiêm Gonueng Kueng Tôbăng Rok Thong Dak Dâl*: Xem chú thích 2.

98. *Nhét lá vào ghè rượu*: Trước khi uống rượu ghè (ché), người ta phải bẻ lá tươi nhét vào miệng bình, gài lại nhằm chặn trầu và vật ủ rượu trào ra ngoài, sau khi đã đổ nước vào. Ghè rượu cúng được để riêng, không lẫn lộn với các ghè rượu khác.
99. *Kuai*: Nguyên văn, nghĩa là cúng té nói chung.

**MỘT SỐ HÌNH ẢNH
VỀ CON NGƯỜI, VĂN HOÁ BA NA VÀ VIỆC
THỰC HIỆN DỰ ÁN ĐIỀU TRA, SUU TẦM, BẢO
QUẢN, BIÊN DỊCH VÀ XUẤT BẢN KHO TÀNG
SỬ THI TÂY NGUYÊN**

Sách có sử dụng ảnh của:

- TRƯƠNG THU HÀ
- PHẠM MINH TÂN
- NGUYỄN QUANG TUỆ

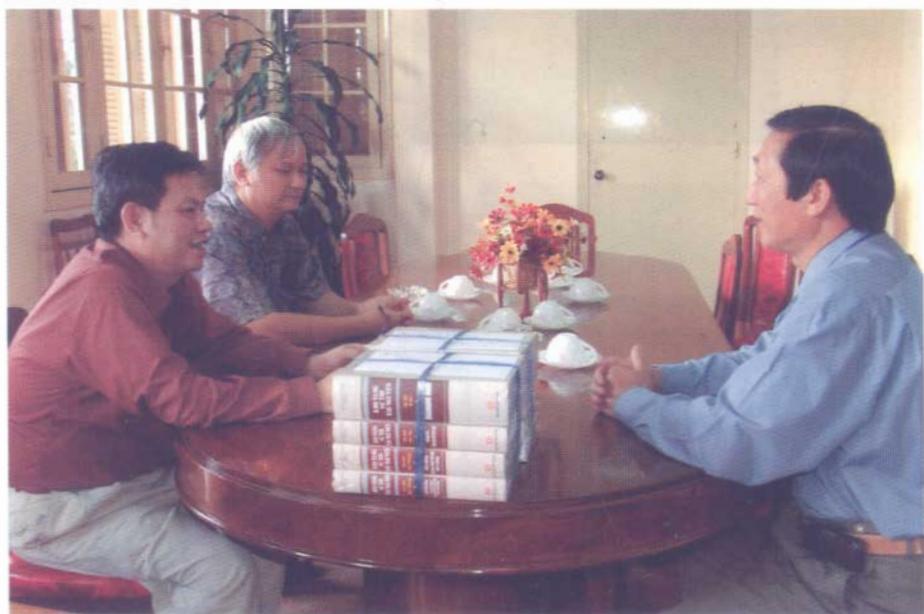
Tháng 7 năm 2006, tại Pleiku, GS. Nguyễn Xuân Kính tặng ông Vũ Ngọc Bình, Giám đốc Sở Văn hóa - Thông tin Gia Lai các tác phẩm sử thi mới xuất bản (ảnh bên).

Các tác phẩm sử thi trưng bày tại cuộc họp báo tổ chức ngày 15/3/2006 tại Thành phố Hồ Chí Minh (ảnh dưới).

Ngày 8/9/2003, tại Kon Tum, GS. Ngô Đức Thịnh trình bày báo cáo tại Hội nghị Sơ kết công tác điều tra sưu tầm sử thi Tây Nguyên năm 2003 và triển khai kế hoạch năm 2004

Ngày 12/6/2006, tại Đà Lạt, GS. Nguyễn Xuân Kính và PGS. Lê Hồng Lý làm việc với ông Đỗ Văn Thể, Giám đốc Sở Văn hóa - Thông tin Lâm Đồng

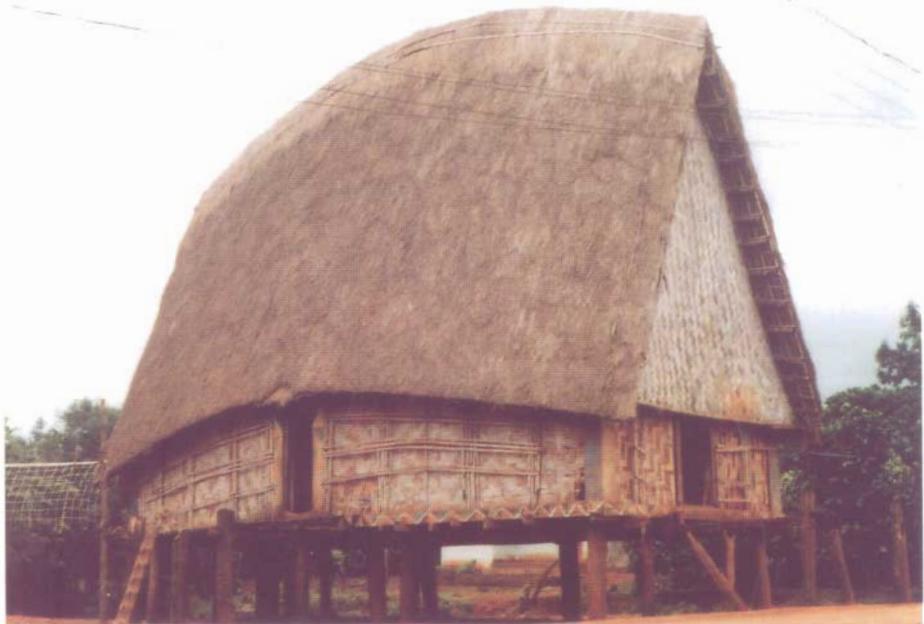
Gùi của đồng bào Ba Na ở tỉnh Gia Lai

Lễ đâm trâu ở tỉnh Gia Lai

Già làng dân tộc Ba Na biểu diễn cách làm ra lửa thô sơ

Nhà rông của dân tộc Ba Na ở Gia Lai

Biển hồ ở tỉnh Gia Lai

DIỄN HAO JRANG
GIỎ HAO JRANG

*****

Nghệ nhân hát kinh

BOK PONH

Sưu tầm

NGUYỄN QUANG TUỆ

Phiên âm, dịch sang tiếng Việt

SIU PÊT

Biên tập văn học

NGUYỄN QUANG TUỆ

Nghệ nhân Bok Ponh
làng Bre, xã Ia Pết, huyện Đak Đoa, tỉnh Gia Lai

VỀ SỬ THI *GIỎ HAO JRANG*

Ở làng Bre, xã la Pé, huyện Đak Đoa, tỉnh Gia Lai, nơi chúng tôi ghi âm câu chuyện này của đồng bào Ba Na nhóm Roh (Ró), có người còn gọi đây là hơmon (hơamon - sử thi) *Giỏ năm hao jrang*. *Giỏ* (lẽ ra là *Diỏ*) là tên riêng, *năm* là đi, *hao* là trèo, còn *jrang* là từ mà đồng bào dùng để chỉ một loại cây giống như nhãn nhưng trái có vị chua, mọc nhiều trong rừng. Theo bà con và người kể thì *jrang* là loại trái cây có thể ăn được sau khi đã bóc vỏ, mút lấy lớp cùi mỏng và bỏ hạt. Người Gia Rai ở Gia Lai nói chung cũng gọi nhãn rừng là *jrang*.

Giỏ hao jrang được nghệ nhân Pơnh hào hứng thể hiện liền một mạch trong gần bốn đêm ròng, không hề vấp váp. So với nhiều người Ba Na mà chúng tôi từng gặp, bok (*bok* - ông) Pơnh là một nhân vật tương đối lạ. Ông thuộc lòng nhiều sử thi, truyện cổ, có trí nhớ rất tốt, khi hát kể không bao giờ nham. Ngồi dựa lưng vào cột nhà hay vách ván, có khi không dựa, gương mặt ông sinh động biến chuyển theo nội dung câu chuyện, thỉnh thoảng lại nhắm mắt hay làm đôi ba điệu bộ phụ họa cho nhân vật. Chất giọng của Pơnh thật tốt. Nó vẫn lên bổng xuống trầm nhưng rõ ràng nên rất dễ nghe. Cũng như nhiều nghệ nhân khác, mỗi khi bắt đầu một buổi diễn xướng, Pơnh thường làm đôi ba ngụm rượu, đằng hắng mấy lượt lấy giọng rồi mới nhập vào chuyện. Cứ thế, dòng chuyện tuồng chùng như bát tận tuôn chảy. Ông chưa bao giờ dừng lại nửa chừng hay bỏ dở một hơmon nào, vì bất cứ lý do gì.

Bây giờ, bok Pơnh đã ngoài tuổi 70. Ông biết một chút tiếng Việt, là chủ một gia đình gồm một vợ và năm con. Pơnh nổi tiếng khắp cả vùng vì tài hát kể chuyện xưa, có vợ đẹp và có lẽ nổi tiếng cả vì cái nghề dẽo gỗ chặt cây giỏi giang nữa. Từ lâu, nhà Pơnh đã

nghèo, như rất nhiều gia đình ở làng này. Pơnh sống đơn giản, tin vào thần linh như ông bà xưa, dù xung quanh ông, đa số bà con trong làng đã thay đổi nếp nghĩ. Cho nên, khi mà việc cúng bái thừa dần rồi mất hẳn, thần linh (cũng như và rượu, thuốc lá) không còn là điểm tựa, là bầu bạn khi vui buồn nữa thì ở đây, ngay tại làng này, chẳng phải ai cũng còn thích nghe chuyện xưa. Thế mà, ông vẫn hồn nhiên hát kể mỗi khi có ai đó yêu cầu. Pơnh làm lũi đi làm rãy một mình, trầm ngâm cô đơn ngồi vót nan dán gùi khi mọi người xung quanh ông đang tụ tập cách đấy không xa vào những dịp cuối tuần. Đó bao giờ cũng là một hình ảnh cảm động đến nao lòng mà chúng tôi bắt gặp mỗi lần ghé thăm... Làng đã đổi thay, chỉ riêng ông là vẫn như xưa. Vẫn mê mải với những gì xưa cũ - những câu chuyện ông bà, tổ tiên truyền lại.

Câu chuyện có từ ngày xưa này được bắt đầu, khi người ta kể rằng, thuở ấy dân ở một làng Ba Na nọ bị cảm cúm nên rất thèm ăn chua. Họ rủ nhau lên rừng tìm trái *jrang* - nhân hoang. Các nàng con gái xinh đẹp và dân làng đi mãi vào rừng sâu, lặn lội leo lên tận đỉnh núi cao. Dàn bà, con gái mang gùi sau lưng đi trước. Dàn ông, con trai cầm rựa trong tay rầm rập bước theo. Họ vừa đi vừa nói cười, hò reo suốt dọc đường.

Hăm hố nhưng các chàng trai giỏi giang của làng như dăm Bih, dăm Ving Bing Klang, dăm Đök Gle Tre Vet đã không đủ tài súc trèo lên hái trái ở cái cây nhãn to cao khủng khiếp bên bờ biển xanh, xa lơ xa lắc ấy. Và thế là, những người con gái lại phải một phen vật vả trả về làng gọi mời những chàng trai khác giúp họ. Giờ Hrëng, Giờ Tu Krong, dăm Pham tài ba lối lạc đã đến và vượt qua nhiều trở ngại, hái được nhãn rừng cho mọi người ăn thoả thích.

Song cũng ngay từ lúc đó, niềm vui của dân làng vụt tắt bởi sự xuất hiện của một nhân vật gớm ghiếc: bok Kiék Lă Dia Kla Kông - ông cọp rừng cáo núi. Mặc cho tất cả mọi người phân bua phải trái:

*Chẳng hề thấy làng
Không có rẫy ruộng
Toàn là núi rừng
Chúng tôi tưởng đây nhẫn hoang
Mà đúng là cây đại thật
Tự mọc, tự lên, tự ra trái
Chẳng thấy ai châm nom, săn sóc...*

Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng mình to như núi, răng lớn tựa ghè nhọn hoắt như kim vẫn cứ khăng khăng nói rằng đây chính là cây nhẫn mà ông ta đã trồng và châm nom từ ngày xưa ngày xưa.

Bị vu cho là những kẻ trộm cắp, khác với dăm Bih, dăm Ving Bing Klang, dăm Đök Gle Tre Vet hèn nhát, các chàng trai Giĕr Hrĕng, Giĕr Tu Krong, dăm Pham và Giông (*Diông*) đã gan dạ bước vào cuộc chiến đầu tiên với kẻ mạnh nhất núi rừng. Là những con người dũng cảm trong cộng đồng, luôn đứng về lẽ phải, chưa bao giờ biết sợ bất kỳ kẻ thù nào, dù là hung dữ đến mấy, họ nói với mình cũng đồng thời là tuyên bố với kẻ thù về sự coi thường cái chết, khi cần:

*Dánh nhau chết trên núi cho qua rìa xác
Chết dưới nước làm mồi cá sấu ăn chơi...
Hai bên lao vào nhau
Thời gian trôi đi không ngừng
Nhưng cuộc chiến thì vẫn bất phân thắng bại...*

Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng dù có sức mạnh khủng khiếp thế, nhưng chẳng những không thể giết được anh em họ hàng nhà Giĕr, Giông đoàn kết một lòng đã đánh mà ngược lại còn bị họ, với sự giúp đỡ của dân làng, đặc biệt là những người con gái xinh đẹp, truy đuổi đến cùng. Bị đánh tới bời, để tránh cái chết, bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng chợt nhớ đến người em trai ruột Atâu Yang

Bul của mình đang sống nơi nhà rông dưới làng ma, bèn chạy đến đáy tá túc. Chǎn đắp kín đầu, nǎm run như cây sậy, bok Kiěk Lă Dia Kla Kong cầu mong sẽ lành được nạn.

Giǒ, Giōng, dǎm Pham, Giǒ Hrěng, ma Klēn, ma Jong cùng bia Songlōng, bia Södräng Măt Anăr, bia Bơng Bōh... tiếp tục rượt đuổi bok Kiěk Lă Dia Kla Kong. Và cũng từ đó, họ phải đương đầu thêm với một đối thủ mới: Atâu Yang Bul - ma quỷ hiện hình lăm tài nhiều phép, có mạng nhện và cây đa là thần hộ mang.

Hai bên lại tiếp đánh chém không kể ngày tính đêm. Bao nhiêu tài phép cao siêu đều đã được mỗi bên đem ra hòng tiêu diệt lẫn nhau. Tài sức ngang ngửa, không bên nào chịu nhường bên nào: Chém chặt, dám đá, bóp cổ, từ núi xuống sông, ra đồng bằng rồi lên trời. Hai bên đánh nhau đêm như ngày, ngày như đêm...

Cuộc chiến dai dẳng ngày càng gay go, quyết liệt. Nhưng cũng chính trong khoảng thời gian dǎng dǎng ấy, không chỉ có việc đánh chém của những nhân vật có sức mạnh phi thường và tài phép ghê gớm mà cuộc sống muôn mặt của con người bình thường nơi cộng đồng vẫn không hề dừng lại... Cùng với Giǒ, Giōng, dǎm Pham, Giǒ Hrěng, ma Klēn, ma Jong, bia Songlōng, bia Södräng Măt Anăr, bia Bơng Bōh..., cuộc chiến giờ đây đã có thêm bia Vai, bia Drang Maih và thế hệ mới dǎm Ling Ngoa, dǎm Rơnung.

Có thể nói ngay rằng, dǎm Ling Ngoa, dǎm Rơnung là những nhân vật lạ lùng trong sử thi này. Họ là những anh em cùng có chung một người cha là Diōng (Giōng) tài giỏi và hai người mẹ khác làng là bia Vai và bia Drang Maih. Sự xuất hiện của họ khác lạ từ lúc được đầu thai thông qua những trái xoài chua, cho đến khi sinh ra, mới được ba ngày tuổi, rốn rụng chưa xong, xương đầu chưa cứng, bé nhỏ tựa con sâu con chuột, đã xin mẹ gươm dao đòi đi đánh trận... Đáng quý hơn, dẫu vóc dáng và sức mạnh chẳng khác gì những người anh hùng của làng nhưng bản chất dǎm Ling

Ngoa và dăm Rơnuñg vẫn chỉ là nhũng đứa trẻ con bé bỏng hồn nhiên. Đang quần nhau với bok Kiék Lă Dia Kla Kông, Atâu Yang Bul ác liệt là thế nhưng nếu thấy mệt mỏi hay đói bụng là họ sẵn sàng bỏ đáy mà chạy về say sưa bú mẹ. Sữa mẹ luôn mang lại cho dăm Ling Ngoa, dăm Rơnuñg nguồn sức mạnh vô biên. Sau này, chính anh em họ đã giúp cha mình cùng mọi người giết được kẻ thù hung ác, đem về cuộc sống yên bình cho cộng đồng. Cùng với thời gian, họ đã trưởng thành, trở nên những người có sức mạnh và tài trí. Tiếp nối lớp người đi trước, dăm Ling Ngoa và dăm Rơnuñg là chỗ dựa vững chắc của dân làng. Hình ảnh anh em dăm Ling Ngoa, dăm Rơnuñg, đường như ta đã bắt gặp đâu đó, trong thế giới ngày xưa của thần thoại, truyền thuyết.

Là một sử thi cổ sơ, cuộc chiến trong *Giỏ hao jrang* xét cho cùng là cuộc chiến giữa con người và thú dữ (cọp - bok Kiék Lă Dia Kla Kông), con người và ma quỷ (Atâu Yang Bul). Ở đó, vượt bao gian khó, con người đã giành được chiến thắng. Hành trình đi đến thành công của cộng đồng trong việc khuất phục các thế lực hung ác của rừng núi và lực lượng siêu nhiên đồng nghĩa với việc chính họ - dưới sự dẫn dắt của những người có vóc dáng anh hùng - đã tự mang lại cho mình một cuộc sống ấm no, yên ổn.

Cũng như trong nhiều sử thi Ba Na khác, người ta còn có thể gặp lại ở câu chuyện này nhũng phong tục đẹp, nhũng tập quán thú vị đã và đang dần mất trong cuộc sống ngày nay. Đó là cách nhún nhường mời nhau lên nhà chơi, nghỉ ngơi, ăn cơm, uống nước; là cách tôn trọng lúa gạo cũng như đối xử với thần linh; là cảnh uống rượu đông vui, chan hòa niềm vui của cả cộng đồng sau ngày thắng trận trở về... Tinh kỳ vĩ, hệ thống nhân vật với cách đặt tên độc, tên như biệt danh, các yếu tố nghệ thuật được lặp một cách có chủ ý, nhũng câu nói vẫn cô đọng, các cụm từ cố định có giá trị như nhũng thành ngữ sâu sắc... đều có thể là nhũng chi tiết lôi cuốn

người đọc, người nghe. Người ta cũng sẽ bắt gặp ở đây các loại vũ khí có sức công phá mãnh liệt cùng những phép thuật đa dạng, là sản phẩm của trí tưởng tượng phong phú và không biết mệt mỏi của nhân dân, bắt nguồn từ thiên nhiên hoang sơ và cuộc sống hằng ngày, thuở xa xưa.

Chiến tranh là vấn đề trung tâm của sử thi, trong đó nổi bật lên vai trò của người anh hùng. Nhưng sử thi Ba Na này không chỉ có chiến tranh với những trận đánh triền miên, những anh hùng của gươm đao. Khung cảnh núi rừng hùng vĩ, ghê gớm mà cũng hết sức thơ mộng đã nhiều lần xuất hiện đậm nét bên cạnh những cuộc vui của cộng đồng, trong những nghĩ suy, xúc cảm của mỗi con người.

Ở đó có cảnh:

*Suốt ngày suốt đêm
Đất trời mù mịt tối tăm
Mưa tầm mưa tã
Gió bão ào ào
Ngày như đêm, đêm như ngày
Lúc nào cũng đèn xám, lạnh lẽo...*

Nhưng cũng có nhiều ngày đẹp tươi, tràn đầy ánh sáng, tràn đầy tiếng bao loài chim rừng hát đối đáp chào đón ánh bình minh:

*Mokleng bâr pôt tosi rim along
Bâr jong tosi rim dồng
Bâr kuěnh avøng rim kông...*

Và tất nhiên, thời đại ấy cũng có quan điểm riêng về thẩm mỹ. Phải chăng đây là những tiêu chuẩn của một người con gái đẹp:

*Răng trắng má lại hồng
Xinh tươi chẳng ai bằng
Chân di không vòng kiềng*

*Lưng thảng chảng hè gù
Tóc muợt không sợi xù
Đầu càng không hè nhọn
Cổ nàng càng không ngắn;*

và một chàng trai đẹp:

*Đẹp sáng cả mặt nước
Chói chang cả lá rìng
Xinh như ong bò vẽ
Gọn hơn thân nhện đực
Thon thả tựa ong chúa...*

Và đặc biệt hơn là quan niệm về sự dũng cảm. Người Ba Na xưa cho rằng, nếu đã là đàn ông mà chỉ lang thang nơi gầm sàn chân thang, luôn hèn hạ đầu hàng kẻ khác thi, thủ hỏi: *Còn dũng khó làm gì? Hãy đi tìm những cái váy rách của đàn bà mà quần có khi lại dễ coi hơn. Chúng mày mang khổ, chỉ tổ làm xấu mặt cánh đàn ông chúng tao!*

Người đàn ông sẽ càng bị rẻ khinh nếu:

*Cái cuốc không biết cầm
Con dao chảng biết chặt
Rãy chưa từng để mắt
Bắp lúa không biết tria
Khoai đậu chảng biết trông
Cửa nhà thì cũng không
Quần quanh trong hang hốc...*

Chưa thể nói là tất cả, nhưng trong sử thi này cuộc sống muôn màu muôn vẻ đã hiện lên một cách sinh động và gần gũi. Nhiều chi tiết, hình ảnh thân thuộc đến độ có thể bắt gặp chúng ngay trong đời sống hằng ngày của đồng bào hôm nay. Điều này làm cho *Giờ hao jrang* vừa thực sự là một câu chuyện xưa với bao

mảng màu huyền ảo nhưng lại vẫn được những người Ba Na ngày nay dễ dàng tiếp nhận, bởi họ thấy có bóng dáng cuộc sống của mình trong đó.

Văn bản câu chuyện được chia làm hai phần: tiếng Ba Na và tiếng Việt. Sự thể hiện câu, đoạn song ngữ đôi chỗ có thể không trùng khớp hoàn toàn (theo kiểu từ đối từ) nhưng về cơ bản, nội dung của các đoạn trong đó tương đương với nhau về mặt ý nghĩa.

Tiếng nói của người Ba Na đang ở giai đoạn phát triển, hoàn thiện. Cho đến nay, ở Gia Lai (và cả ở Trung ương), vẫn chưa có những sách công cụ chuẩn về ngôn ngữ này. Do vậy, chúng tôi đã gặp nhiều khó khăn trong việc phiên âm, thể hiện các ký tự, điều đó không chỉ diễn ra ở một tác phẩm này. Trong bản tiếng Việt của câu chuyện, để thống nhất với quy ước biên tập sử thi, chúng tôi ghi *Diông*, *Diở* thành *Giông*, *Giở*. Tuy vậy, *Diông*, *Diở* vẫn được giữ nguyên trong bản tiếng Ba Na, như cách nói, viết trước nay của người bản địa. Một số từ ngữ khác (không nhiều) cũng được thể hiện theo tinh thần này.

Giở hao jrang là tác phẩm folklore của người Ba Na. Để có được văn bản song ngữ phải có sự đóng góp quan trọng về dịch thuật của nhà giáo hữu trí Siu Pêt và sự giúp đỡ tận tình của lãnh đạo Sở Văn hóa - Thông tin Gia Lai. Nhờ đó, tháng 12 năm 2004, sử thi này đã được in song ngữ và phát hành tại địa phương. Trong phạm vi quan tâm của Dự án sử thi, năm 2006 *Giở hao jrang* được công bố lần nữa. So với bản trước, văn bản lần này đã được chỉnh sửa, nâng cao một bước. Dù vậy, chắc chắn sách vẫn không tránh khỏi những thiếu sót. Chúng tôi mong nhận được sự góp ý, phê bình của quý độc giả.

*Biên tập văn học
Nguyễn Quang Tuệ*

PHẦN THỨ NHẤT
DIỄN HAO JRANG
(Văn bản tiếng Ba Na)

1. Sᢃ ki i ach

Băt dôm hōbâu sōnăm

Băt dôm hrēng anglō, dôm hrēng tō jōhnor...

Mǐnh sōnăm kōplah khēi anăr yan ami vă jĕ dī, khēi anăr yan puīh mak vă jĕ truh, rim kon yang bōngai jāp apūng rōng tēh chōdēh rōng pleng.

Bu bu kūng tōngiēt tōnō bōlō hōdrap rim bōngai.

Bu bu kūng blōk tō tām amēh sa plēi anhū.

Lēi kō māh khan bōlō hōdrap...

Mǐnh pōgē anăr tō rang hōdāh hlāng alāng jāp kō apūng tōring, dī dāng tōpōl adrūh bia kōdrāng tōbāng tōm jur nām tō cham rōng, bōtōm dē tōdām nām hao jrang.

2. Nār bār de adrūh dāng ala cham rōng ajuak krai apīnh dē tōdām:

- A σ dē tōdām... Anăr anō iēm hām rōvōn? Jāh khan iēm rōvōn, nhōn vă bōtōm iēm nām hao jrang. Bōlō hōdrap rim rāih kō bōngai, nhōn blōk amēh sa anhū ngēi ngēi...

De tōdām dām Bih, dām Ving Bing Klang, dām Đōk Gle Tre Vet bu bu kūng khan:

- Anăr anō nhōn khi kō dēi ap pōm tōdrong kiō... Nhōn kūng bōlō hōdrap blōk amēh sa plēi anhū. Iēm brōk ayōk reo pōayōng brong pōalāng tōdāng leng hu, bān jāh nām.

De adrūh bia kōdrāng tōbāng tōm, bu bu kūng vih brōk tōk tō hnam ayōk reo pū pōayōng brong pū pōalāng vă pōrāng nām hao jrang anēi kō.

Dōhrui dōhrōng tōpōl adrūh tōdām mǐnh chhū chhom chom dēh tōring ayung nām bōih.

3. De adrūh rōng pū reo pū brong

De todām tōi dāo srā

De adrūh lām nām lām tap ti chōhngōi

De todām lām nām lām tōkēch tōjrōh

Deng vok klōk klol rim kōng

Dōhrui dōhrōng nām bōrōng tōchōng

Bāl to to, lēi vă asū sō ki.

Đe adrūh bia kōdrāng tōbāng tōm apīnh jet đe todām:

- A ၏ đe dām Bih, a ၏ dām Ving Bing Klang, a ၏ dām Đōk Gle Tre Vet... Bān vă nām tōk hao jrang tō kōng ayጀ?

Đe dām Bih, dām Ving Bing Klang, dām Đōk Gle Tre Vet chă tōrai akhan:

- A ၏ đe adrūh bia kōdrāng tōbāng tōm, bān vă pōrāng nām tō jě dēh pling pliōng dōng dōsi to to. Tō ēi đe khan plēi jrang bri kōng jrāh jrēng beng bech.

4. Dōhrui dōhrōng adrūh todām asū nām tōchōng dih bāl mōlōnh hiěk ngă mōliă hiěk yōp. Đe adrūh lām nām lām tap ti chōhngōi. Đe todām lām nām lām tōkēch tōjrōh deng vok klōk klol rim kōng, lēi vă asū sō ki!

Nām buh buh, nām khām khām dung truh tō tōm jrang. Dōngōi tōm jrang tih kojung phōt phōng chrōng pleng, kōnhōng ot vong hōmâl. Đjrēh đjrāh, đjrōng đjrang, gōhōng gōhang plēi jrang tōbōk đum bēnh bang rim dōng rim tōbla chă hla pă bōh.

Đe adrūh kūng dang lě đe todām, rim anu bu bu kūng hūch ngă ană hal kō bōh plēi jrang lōlap lōlang, bēnh bang rim dōng tōbla!

Asū chă pōdōh et hōt, nhă đak vă đī jōhngām lap nām trong ataih.

5. Pօdᦒh ᜔h օi et hօt, nhᦒ ᡳak ᡳang bօih, de tօdᦒm vᦒ hօmet ayung hao jrang bօih.

Dǎm Bih, dǎm Ving Bing Klang, dǎm Đᦒk Gle Tre Vet khan:

- Bᦒ bâñ hօmet hao tᦒk chre phᦒ, lᦒ de adrᦒh oᦒi dᦒ ala ngᦒi dᦒnh tᦒh lǎm reo.

Dǎm Bih, dǎm Ving Bing Klang khan:

- Bᦒ dǎm Đᦒk Gle Tre Vet, e ayung hao lǎng hօlāu bᦒ.

Dǎm Đᦒk Gle Tre Vet ayung hao đim mᦒ truh tᦒ dᦒng, groih gᦒ groih jur tᦒ tօm đᦒch bօih.

Dǎm Đᦒk Gle Tre Vet akhan athᦒi dǎm Bih, dǎm Ving Bing Klang:

- O dǎm Bih, dǎm Ving Bing Klang... Along jrang anô tih tēn, hao uñ kᦒ, īnh hao tᦒk uñ kᦒ ᡳang bօih bre anhōng օi...

6. Dǎm Ving Bing Klang akhan athᦒi dǎm Bih:

- Bᦒ e dâng dǎm Bih pᦒlōng hao lǎng dâng. Liᦒ along jrang thoi âu măh uñ kᦒ gᦒh tᦒk hao.

Dǎm Bih ayung þar păh ti kuăr kojăp tօm along, þar păh jāng tᦒk hao anet anet.

Dǎm Bih ayung hao lăp vᦒ jᦒ truh tᦒ dᦒng, groih gᦒ groih jur tᦒ tօm.

Dǎm Ving Bing Klang khan:

- Liᦒ þar anu biěm kᦒtul thoi nōh. Kon kōnglo kiǒ uñ kᦒ gᦒh uñ băt hao alang. Lᦒ gᦒ lǎng īnh pᦒlōng hao lǎng.

Klip dǎm Ving Bing Klang kuăr rōp along jrang ayung hao buñ buñ, khâm khâm lăp truh tᦒ dᦒng kōpal. Pă groih gᦒ groih huǒng tᦒ tօm đᦒch bօih...

Asu ayung kōh tօnôn chă klâm đâng ala.

Klâm pă đěi truh tő dōng tōpo tōch ala.

7. Bøngai tøpôl kôdræng amenh amang achê achă ala tøm jrang, þôh plëi jrang djrông djrang, gøhông gøhang pal døng kø nhong, bu bu künd ngöi lëng amëh anheng lëch dak khai bënh bënh kø þâr.

Tøpôl adrûh bia kôdræng tøbång tøm bu bu künd sðangon ñh klai.

Bu bu künd khan:

- Bân anô räm dêh, đěi rä ðe kø nglo dang uñ!

Ðe tødäm däm Bih, däm Ving Bing Klang, däm Đök Gle Tre Vet sðanhă sðanhõi sðangon mðlâu kø ðe adrûh pă băt dang yo!

Sem chă choh sa. Plëi jrang huëng mĭnh tő, tøgar băl dônh ayök, plok kôðoh chă asong dih băl liăh hola. Bøngai tøpôl kôdræng kø høbâu høngan bøngai măt dang sønglong kâl dang atô drøng atô pørâng ngöi angø lëng plëi jrang pal døng tøbla măng lë năr, năr lë măng møket møkeng søleng guëo.

8. Ðe adrûh bia kôdræng tøbång tøm khan:

- Bân pørâng gok ngöi tø ala tøm jrang măng lë năr, năr lë măng thoï âu, tødrong pă đěi tølëi pă þôh, pih pang tük hiong tødrong chăh choh jang jønang kal. Vă brök pü ba reo hoh künd klai ngëi ngëi!

Asú ayung bøtøm dih băl vih brök krao bre däm Pham, Dið Hrëng Tëng Hëng Kødäng Arëng Aron häm Dið Tu Đøng Gøng Blëng Bløng Kødøng ðal Sal Tëng anëi hømo đěi sa kø bân.

Døhrui døhrøng ðe adrûh bia kôdræng tøbång tøm vih brök krao bre Dið Hrëng Tëng Hëng Kødäng Arëng Aron

hăm Diĕr Tu Đong Gong Blĕng Blĕng Kødöng Dal Sal Tăng bơiḥ:

- Hă a ὁ Diĕr Tu Đong Gong Blĕng Blĕng Kødöng Dal Sal Tăng, hă a ὁ Diĕr Hrĕng Tĕng Hĕng Kødăng Arăng Aron, a ὁ dăm Pham, biĕm hăm rovon?

Jăh biĕm rovon năm hao kơ bân jrang tơ dêh pling pliøng døng døsi. Jrang anĕi kojung phôt phông chrông pleng, pliei tobok dum amenh amang kơ tobla kơ døng.

9. Diĕr Tu Đong Gong Blĕng Blĕng Kødöng Dal Sal Tăng pōma apinh jet:

- Bi hĕi lĕ þôh iĕm de dăm Bih, dăm Ving Bing Klang, dăm Đök Gle Tre Vet năm hao bơiḥ lăh?

De adrûh bia kôdrăng tobăng tóm pōma akhan kơ Diĕr:

- Hô lăh hăm asu ră dang ưh. Asu konglo ră kŭng dang lĕ thoi kôdiong nhôn. Asu kŭng ưh kơ gõh hao along. Pêng anu asu adrin hao ră leng kơ huõng tơ tóm.

Diĕr Tu Đong Gong Blĕng Blĕng Kødöng Dal Sal Tăng khan:

- Dăm Pham, Diĕr Hreng păng īnh kŭng ưh gõh gloh kơ asu. Đâng ayĕ oĕi dêh char ưh kơ đĕi along, ưh kơ băt hao along thoi yo. Nhôn ưh kơ năm kŭng kĕh mōnat kơ iĕm jõh vih brök krao. Bě bân năm pôlõng lăng vă băt along jrang tih kojung dang yo, ră lăng anhõng öh bân ưh kơ gõh hao tōk liđ.

Dôhrui dôhróng bre Diĕr Tu Đong, Diĕr Hrĕng, dăm Pham chông de adrûh bia kôdrăng tobăng tóm năm bơiḥ.

10. Diĕr Tu Krong, Diĕr hrĕng, dăm Pham chĕp ba kogăk vă chre døng jrang, sră vă prăh sem rok trong năm bơiḥ tøget. Pêng anu hăp păng de adrûh năm bơiḥ. Lăm năm lăm chă drëng prăh răh sem đĕi lơ lap lơ lang. Ayung chă hømet buh

sa hăm mēh phĩ hiôk bōih. De adrūh hutch ngă ană hal, rō lăng lu đe âu kōnh hao jrang gōh hogēi tōpă ngēi ngēi.

Năm buh buh, năm khâm khâm dung truh tō dêh pling pliøng døng døsi, truh tō tōm jrang anēi bōih.

Lăng døngöi tōm jrang køjung phöt phöt chröng pleng, Diጀ Tu Đong, Diጀ Hrëng künd prun lăm johngâm. Asu chă pødøh ñh ɔi et hōt, nhă ñak. Pødøh et hōt, nhă ñak këh kong phong døng bōih, Diጀ păng Diጀ Hrëng hømet vă ayung hao jrang ngēi bōih kǒ anăr drâu.

11. Diጀ Tu Krong khan:

- Bě dăm Pham hao hølâu lăng thoi yø hän gōh jah uh. Along jrang tih køjung thoi âu băt gōh băi uh uh kơ đei bônh bō ôh.

Dăm Pham ayung yâr ti kuär køjäp tōm jrang. Ñar păh jâng poch hao anet anet. Dăm Pham tōk hao khâm khâm.

Kơ hrëng kơ høbâu kon bøngai dâng ala tōm jrang chă pøma potruhs:

- Dăm Pham adrin, dăm Pham adrin...

Dăm Pham hao khâm khâm truh døng mă puă pă kë bōih, groih go groih grōh huõng ala tēh.

Kơ hrëng kơ høbâu kon bøngai bich gô jûm dăr ala tōm jrang, bu künd khan bu künd khan bu künd pøma:

- A ø dăm Pham, a ø Diጀ Hrëng, a ø Diጀ Tu Krong iém adrin hao mă kuăng, nhôn røhüng amëh sa plëi jrang dêh bōi de anhõng ɔi.

12. Diጀ Tu Đong akhan athëi Diጀ Hrëng Tëng Hëng Kødäng Aräng Aron ayung hao hølâu:

- Bě Diጀ Hrëng truh e bōih. E adrin tōk hao lăng. Mă uh kơ gōh hao e künd hao truh dang yø alâng dang nõh. Uh

kő pâu hao kěh amêm mōnat bōngai tōpôl kōdrăng rōhing vă sa plěi jrang anhŭ angan bâu phu nham.

Ap pōm kič, Dič Hrēng Tēng Hēng Kōdăng Arăng Aron chuă ayök dāo tieo kő ayeng chang kōbang liang kōbang liang liă, deng dong ayung rōp kuăr poch tōm along jrang. Poch khâm khâm, poch buh buh...

Đâng ala bōngai tōpôl kōdrăng măt sōnglōng, kâl dang drong atô angō lăng Dič Hrēng.

Dič Hrēng hao poch khâm khâm, poch buh buh lăp vă truh tōk bok pă groih gō groih huōng adrât akâu jur tōt tōm. Mōhek dui pran dī pă kĕ kōlap.

13. Lăm dui pran lăm pōma:

- A mĕ ơi yoi! Jrang anëi kōjung pă bōh đâng sō. Đâng sō ki đâng i ach pōm jrang anô bōih kōjung hlo!

Dič Tu Đōng Gōng Blēng Blōng Kōdōng Đal Sal Tăng ayung hōmet vă tōk hao.

Lăm hōmet lăm pōma hōno tōan:

- Iém gō lăng Dič Tu Đōng Gōng Blēng Blōng Kōdōng Đal Sal Tăng hao kōnh hăm gōh dăh uh.

Dič Tu Krong lăm pōma lăm hōmet tōk hao along jrang:

- Thôi dang ēi truh īnh bōih... Dăm Pham, Dič Hrēng uh kō gōh tōk hao, īnh kūng pă hōnhō gōh ôh. Bōngai kōdrăng tōpôl pă chă hōmēng hōmō đâng īnh. īnh pōhong hao rō lăng īnh kūng pă gōh pă gōh ôh de mai ôh duch nă, mih ma oí.

Dič chuă ayök dāo tieo kő ayung, chang kōbang liang liă, deng dong ayung rōp kuăr hao poch tōm jrang bōih. Dič hao poch khâm khâm, poch buh buh dung truh tōk kō nhong vōng věch.

14. Bøngai tøpôl kôdræng dâng ala tøm jrang chă pøma pøtrüt Diø Tu Krong:

- Diø adrin khâm khâm, Diø adrim khâm... .

Dâng kø nhong jrang kø jung phöt phöng chröng pleng, Diø læng tømang jâp chhü chom dêh:

Læng gäh anär lëch bôh bløng blåu blit ðak døsi ling lóng chă kóng pă bôh.

Læng gäh anär mät bôh bløch bleng têh dønông kóng døhnä sã seng truh jâng pleng to to.

Læng gäh sung bløch tøgleng, bleng lø liã, bliã lø liän tømän dønông chă kóng pă bôh.

15. Diø dâng køpal kø nhong jrang pøma hmach bønê kø dêh liëm rø:

- A më ơi yøi! Jâp apung chhü chhom chom dêh liëm rø honâng alâng hiôk ngëi ngëi a ø tøpôl bøngai kôdræng, iëm læng læng anëi liëm anëi pă bæt dang yø!

Tøpôl bøngai kôdræng dâng ala tø jrang, mät dang songløng, kâl dang drong atô hliøng angø læng Diø.

Läm angø læng läm pøma tøl bâr Diø:

- E tø køpal kø nhong vøng vëch køjung phöt phöng chröng pleng bôh tøm dî deh, nhôn tø ala âu vă gøh bôh ðe bu.

Diø dâng køpal kø nhong jrang phöt phöng chröng pleng pøma akhan kø bøngai tøpôl tø ala tøm:

- Iëm læng, iëm læng, iëm vëh ataih hli kø døng jrang pæk huõng bøm kâl iëm, ïnh vă chre bøih.

Đi dæng iëm kodâu vëh tø nai hli kø døng jrang huõng hølung bøm kâl iëm. ïnh chre köh dang iëm vă phë sa ðôm yø këng bøh. iëm vă sa ðôm yø këng bøbang, hli kø iëm uth kø sa thöi.

16. Pጀ pጀ grጀm, pጀ pጀ grጀm, Diጀ chre pጀk huጀng rim
đong tጀbla đጀng kጀ nhong vጀng vጀch tጀ tጀ. Diጀ kጀh chre
khām khām, buጀ buጀ đጀng kጀ nhong rai vጀ je truh tጀ tጀ.

Chre kጀh đጀng, Diጀ đጀng kጀpal along krao đጀ đጀng rim
bጀngai:

- Đጀ đጀng bጀngai tጀpōl kጀ drung, adrጀh tጀdጀm nጀm dጀnh
phጀ sa pጀ hiጀk pጀalāng.

Bጀngai tጀpōl kጀdrጀng achጀ achጀ amenh amang kጀtጀm
chጀ phe sa phጀ yom pጀ đጀ pጀ kጀ pጀ hlanh. Chጀ dጀnh, chጀ phe
tጀh tጀ reo brong. Rim reo brong hluጀl hlual, hmጀm hmጀm,
dጀmlጀk dጀmlጀk amenh amenh kጀ plጀi jrang.

Bጀngai tጀpōl kጀdrጀng, đጀ adrጀh bia kጀdrጀng tጀbጀng tጀm
rim anu bu bu kጀng pጀma bጀnē kጀ Diጀ:

- A mጀ ơi yጀi! Bጀn anô kጀh pun bጀn anô kጀh phጀl mጀk
sጀlጀk phጀl dan. Jጀh uh kጀ đጀi Diጀ hጀi bጀn pጀ brጀk reo brong
hoh boih. đጀ đጀng rim bጀngai nጀm hao jrang bu bu kጀng khan:

- Diጀ liጀm tጀch bጀt hጀp, hogጀi tጀch bጀt hጀp.

Bu bu kጀng khan:

- Lጀi kጀna đጀ đጀng chhጀ chhom đጀ đጀng chom dጀh,

17. Đጀ đጀng kon yang bጀngai ing rጀnhang ang rጀnhጀng
Diጀ Tu Krong Vong Krጀm:

Liጀm rጀh kጀ dak

Liጀm rak kጀ hla

Hogጀi tጀm tጀch tጀdrong

Tጀm tong anጀn...

Diጀ oጀi pጀ pጀ grጀm, pጀ pጀ grጀm kጀh chre khām đጀ rim
đong đጀng kጀ phong khām truh đጀ tጀbla đong ala tጀm. Lጀi kጀ
mጀh khan Diጀ Tu Krong Vong Krጀm vጀ nጀng...

Diጀ Tu Krong đâng kɔpal dօng along chጀ pጀma akhan
athጀi rim bօngai:

- Ji jጀm bጀlጀ hጀdrap rጀhung amጀh sa jrang nhu, dጀ đâng
iጀm chጀ adrın pጀngጀ sa mጀ srጀp. Sa dጀ bጀih bጀn nጀm chጀ tጀ
nai, bጀbang kiጀ kጀ jrang bri. Iጀm chጀ phጀ sa uጀ kጀ dጀ, pጀ ba
brጀk tጀ hnam ᄘn kጀ đe bok yጀ mጀ ūጀ, anhጀng ūጀ, miጀ ma kun
mon, kon sጀu sa vጀi. Mጀnh mጀnh bጀn nጀm chጀ phጀ ayጀk
đâng. Tጀ nai oጀi lጀ hlጀh, nham hlጀh kጀ jrang anጀ.

Rim bօngai lጀm sa lጀm hiጀk nጀk hiጀk ngጀ chጀ pጀ ma
hiጀk anጀl kጀt keng tጀmīnh nጀr, ji mጀh rim bօngai bu bu kጀng
hoch ngጀ anጀ hal dጀh kጀ.

*

* * *

18. Đâng chhጀ chhom chom dጀh anጀr mጀt, bok Kiጀk Lጀ
Dia Kla Kōng lጀng tጀmang gal pleng anጀr lጀch, bጀh chጀ prጀ
chጀ pra, jrang hጀp oጀi pጀ pጀm dօng tጀbla, hla plጀi pጀ bጀh.

Bok Kiጀk Lጀ Dia Kla Kōng sጀk brጀnh brጀng, tih tጀ kōng
kon, greng tጀ tጀ pጀk ge dጀ Yuጀn, anhueng dang lጀ mጀh jrum.
Sጀk kang kጀjung hor tih.

Bok Kiጀk Lጀ Dia Kla Kōng chጀ pጀma hil mጀnh drጀ:

- Tጀ mጀ kuan bu, kuan grጀn, yጀng bu, mጀng bu nጀm chre
phe tጀng dጀ plጀi jrang īh anoh? Gô lጀng bጀn kጀnh, īh rጀp sa
vጀi vጀ amጀn pጀm kiጀ.

Đâng anጀr mጀt to to, bok Kiጀk Lጀ Dia Kla Kōng kጀdāu
nhጀm hmoi nጀm tጀkan tጀ tጀm jrang hጀp bጀih.

Lጀm nhጀm hmoi amጀm kጀ jrang lጀm hor sጀk kang hጀp
anጀi kጀ um um um um, um um um um...

Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng nhâm hōrach tōch kơ trong bri kōng kōdrāng. Ôk ôk hor sōk kang anēi kō, măh khan bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng.

Kōdâu tōkan khâm khâm, kōdâu tōkan buh buh, dung truh tōtōm jrang hăp bōih.

19. Năm truh tōtōm jrang, bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng bōh achē achă, achēl achal bōngai tōpôl lăk lai hrai moa, bōh sōlōk sōlak plēi jrang dī phe tăh bĕnh kō rim reo rim brong. Adâr adâr kōdoh plēi jrang hlōi dī sa amenh măng kō tōm.

Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng hil hōveng nhâm hmoi um um um um, um um um um...

Lăm nhâm tur kōtâh bik bik. Hōtut kâl puk puk tōtōm jrang.

Lăm nhâm lăm kō jach tēh mōlūng amui tēh bĕnh bang jâp jang gum dăr tōm jrang.

20. Bōngai tōpôl kōdrāng lăk lai hrai moa, đe adrūh bia kōdrāng tōbăng tōm tōrō, jāng ti tō tō dang lē tōngiēt găng ami tōn. Diễn dâng kōpal along rāng lăng bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng hōveng.

Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng lăm nhâm hōveng lăm pōma hil kō bōngai kōdrāng:

- Liø iěm năm chre tōng dī goh plēi jrang īnh. Amēh anheng, amēh sa năm apīnh lēi vă īnh song jāh ưh măng kō īnh lēi jāh khan kon yang bōngai.

Bōngai kōdrāng bōngai tōpôl lăk lai hrai moa bu bu pōma akhan kō bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng:

- Hă a o bok...

Nhôn ưh kō băt kō jrang e

Nhôn ngêh kō jrang bri kōng

Chă hon chăt chonăt vơ plěi kơ dih
Jăh băt kơ jrang ɓok, nhôn bu pân chă năm phe sa.

21. Ɓok Kiék Lă Dia Kla Kông khan:

- Iěm plach, iěm hɔlĕnh, iěm chă tötōng klĕ dĕch. Iěm kơ băt jrang īnh röng dâng īnh oěi alɔp nge kōne hođrōng truh dang ēi ahrēi âu. iěm băt đີ, iěm hɔlĕnh, iěm tötōng.

Ɓok Kiék Lă Dia Kla Kông pøma høno:

- Gô lăng bân ayung tøbläh, rôp hek sa đີ kâl angok iěm. iěm uh kơ băt ɓok Kiék Lă Dia Kla Kông anô høgëi møsëh tôm têch tødrong tôm tong anän, iěm gô lăng bân kónh.

Bøngai tøpôl kôdräng rai tørø tăr văr, tørø mĭnh săr mär mĭnh døng ngëi bøih kő anăr drâu.

Dăm Bih, dăm Ving Bing Klang, dăm Đök Gle Tre Vet khan:

- Hă a ø ɓok Kiék Lă Dia Kla Kông, nhôn uh kơ băt kơ jrang e tøpă. Nhôn năm vă chă dônh sa plěi hăp hølung ruh kơ sem dĕch, nhôn uh kơ pân hao köh chre amđi... Anô kólih kơ Diጀ chă tök hao köh chre, nhôn uh băt vă pøm liø vă ɓok gõh amêm mònât kónhôn...

22. Diጀ dâng kópal along jrang lăm jur lăm preng preng ayung pøma lach pojua pojäm kơ đe dăm Bih, dăm Ving Bing Klang, dăm Đök Gle Tre Vet:

- Të mĕ iěm lu kókul hɔlĕnh! Iěm chă chông ba đe adrûh bia kôdräng tøbăng tóm năm hao jrang... Iěm hao pă đei ke, pă đei gõh, pih pang kon kónglo gøhiet kópen găh röng. Đe adrûh vih brök krao ayök nhi Diጀ Hrëng...

Nhi amêm, nhi mònât, nhi høyom kơ asu kóna diong kiጀ. īnh hao köh chre dâng hëi iěm sa pă kĕ pă đີ, īnh đim mă sa høla mĭnh tō plěi jrang.

Plěi jrang anhǔ, plěi jrang angam, plěi jrang tăng thoi yø
đim mă truh tõ lăm bâr lăm hølōng īnh. Dang ēi iěm chă
pøma pøtă tøpu än kø īnh tødrong glăi räm.

23. Diጀ īh klai blai ol jur pøma tø ayung jøhngâm pran
nuih høgëi møsëh yang, pøma høno tøan:

- Anô along jrang bru bră chă dăh hon chăt chø năt vø
d i pl i, uh kø d i pl i jrang ba ôh. Bok Ki k L  Dia Kla
K ng v  ch  tødrong ch  trong tøbl h dih b l

I m k  b t ki  k  Diጀ Tu Đ ng G ng Bl ng Bl ng
K d ng  l Sal T ng! Diጀ anô kon t n o hro kon kuan p  d i
hli k  bu, tøbl h t k h l ch k ng b h arih rai an .

*T bl h l ch t  k ng l k  k  ak
L ch t  d k l k  k  b ya j hong b ng k t .*

Diጀ ayung pøma ap nh d i d ng b ngai:

- Bu k  i m v  ki  g h b k Ki k L  Dia Kla K ng, bu
v  ki  Diጀ Tu Đ ng G ng Bl ng Bl ng K d ng  l Sal
T ng an  y r ti.

D m B h, d m V ng Bing Klang, d m   k Gle Tre Vet
khan:

- Nh n ki  nh n diong g h b k Ki k L  Dia Kla K ng
d ch b ih.

D m Ph m, Diጀ H ng, ma Kl n, ma Jong y r ti khan:

- M  l ch m  arih, nh n ki  nh n diong g h e d ch b ih
Diጀ.

Diጀ Tu Đ ng G ng Bl ng Bl ng K d ng  l Sal T ng
ayung pøma p  kl h dih b l b ih:

- T  lu b ngai ki  b k Ki k L  Dia Kla K ng i m o i
g h to.

Lu bøngai bu kiǒ ĩnh iẽm ayung oẽi găh âu, pă vôk tøglông soläh tøkläh dih bäl boih.

Minh gø sô bøngai kønglo kø diõng, bøngai krä, al p ha ay h kø lih tørø hli  ok Ki k kona asu k ng y r ti ki g găh  ok Ki k L  Dia Kla K ng.

Lu bøngai ki   ok Ki k L  Dia Kla K ng ayung oẽi adr .

24. Lu bøngai ki  Di  ayung oẽi adr ...

 e adr h bia k dr ng t b ng t m bu bu k ng khan:

- Nh n ki  diong Di  Tu  ong, Di  H eng h m d m Pham d ch boih, m  li  m  li . J h uh k  d i  e anh ng nh m p  d i pl i jrang sa.

 e adr h bia k dr ng t b ng t m li m r h k  dak, li m rak k  hla: bia B ng B h, bia Dr ng M t An r, bia S ngl ng, leng ki  diong d i g h Di  Tu Krong Vong Kr m ng i boih.

A   d i d ng  e adr h bia k dr ng t b ng t m li m r h k  dak li m rak k  hla diong ki  g h nh n. Dang e i i m p  ba reo jrang vih br k t  d h char, br k t  hnam  n k  de  ok y ,  n k  m   b , mih ma, anh ng oh, kon s u h d i sa.

 e adr h n  p  t l n k  nh n, n m vih br k t  d h char m  al ng. Nh n o i t  âu v  t  bl h h m  ok Ki k L  Dia K ng p ng lu bøngai diong ki  h p.

25.  ang noh rim adr h li m r h k  dak, li m rak k  hla, p  reo benh pl i jrang vih br k t  d h char. L m j hng m blok r ngot k  Di  Tu Krong, Di  H eng, d m Pham.

B ng B h, bia S ngl ng, S dr ng M t An r, bu bu k ng p ma akhan k  Di  Tu Krong:

- Nh n uh k  br k, nh n blok m nat k eng, k  de anh ng, tuk l  adr  i m t bl h uh k  goh. M  l ch m  arih, k ng n m diong ki  i m p ng ma Kl n ma Jong.

Diễn Tu Krong akhan kơ de adrūh adrăng tōbăng bia tóm:

- De adrūh năm brök děch hli ɓok yă, mĕ ɓă, mih ma, anhōng oh gô chang. La yø nhôn git găl, nhôn krao akhan kơ iěm năm.

Đâng noh rim adăng adrăng tōbăng bia tóm, kơ hreng kơ hóbâu bøngai pü reo jrang vih brök tó dêh char asú boih...

Diễn ayung pøma pojao pokong:

- He Diễn Hrëng, dăm Pham, ma Klén, ma Jong iěm ayung tóbläh tókoh hăm đe dăm Bih, dăm Ving Bing Klang, dăm Đök Gle Tre Vet. Īnh Diễn Tu Đóng Gøng Blëng Blöng Køđöng Đal Sal Tăng ayung tóbläh tókoh hăm ɓok Kiék Lă Dia Kla Kông.

*

* * *

26. Dang eи pă ap pøm kiǒ, de Diễn Tu Đóng, Diễn Hrëng, dăm Pham, møgring ayung tóbläh hăm đe dăm Bih, dăm Ving Bing Klang, dăm Đök Gle Tre Vet, ɓok Kiék Lă Dia Kla Kông boih.

Tóbläh tókoh, tóbet, tóket

Tóglâm, totâm, tóchő dih băl

Măng lĕ năr, năr lĕ măng

Hónâng hóneng söleng guéo

Tóbläh dih anglo truh mănh hreng sónăm

Dâng jøhnor ɓă truh jø hnør liø kon.

Dang dang bōng bōng

Dang dang bōng dâng.

Bât găh de bok Kiěk Lă Dia Kla König kopal, găh đe Diጀ ala. Bât đe Diጀ kopal găh đe bok Kiěk Lă Dia Kla König kopal...

Mogrinh đe Diጀ Hrěng, dăm Pham, ma Klēn, ma Jong toblăh tōkōh hăm đe dăm Bih, dăm Ving Bing Klang, dăm Đök Gle Tre Vet tơ dēh kling kløng døng døsi.

Diጀ Tu Đøng Gøng Blěng Blöng Køđøng Đal Sal Tăng hăm bok Kiěk Lă Dia Kla König mogring, mōlūng toblăh tōkōh dih băl jāp bri kōng, tō kōng jāp tơ tráp săn tơ tōmǎn hech lěi kō bre Diጀ hăm bok Kiěk Lă Dia Kla König toblăh băl sō ki i ach...

*Dang dang bōng bōng, dang dang bōng bōng
Bât bok Kiěk Lă Dia Kla König kopal, Diጀ ala
Bât bok Kiěk Lă Dia Kla König ala, Diጀ kopal...*

Bok Kiěk Lă Dia Kla König kochân kach Diጀ, kō niōh jāng kō niōk bok Kiěk Lă Dia Kla König dī tō plok dī đech boih.

Diጀ oēi deng dong chang kōbang liang liă hōnâng lěi kō măh khan Diጀ Tu Krong Vong Krēm ...

27. È găh đe Diጀ Hrěng Tēng Hēng Køđāng Arāng Aron, dăm Pham, ma Klēn, ma Jong toblăh tōkōh hăm đe dăm Bih, dăm Ving Bing Klang, dăm Đök Gle Tre Vet mogring, mograng măng lě năr, năr lě măng...

Kō hrěng kō hōbāu kon bōngai, alōp alō, kră nhōn hmoi tōrō kōdāu sōlăh găh rim bri kōng, chă pōma apinh: Ăn nhōn arih vih brōk tō dēh char nhōn.

Diጀ Hrěng, dăm Pham amăng hōvât kōh găh ama chuōng rūh, hōvât găh ayēo chuōng rūh dang lě chong trâu lěi kō. Pă truō găh đe dăm Bih, dăm Ving Bing Klang, dăm Đök Gle Tre Vet dī lōch răm hiong dong dī boih.

Dám Pham, Diĕt Hrĕng mõnat ān la ƀok yă kră, hō alóp nge pă reo jrang vih brök tō pôlei kō dih kō dih. Đâng noh asú chĕp khêl đao Diông, Diĕt Tu Krong, ma Klên, ma Jong vă pórâng tóblăh hăm ƀok Kiĕk Lă Dia Kla Kông. Bar găh tóblăh dih băl mang lĕ năr năr lĕ mong uñ la yó pôdôh.

Môgring de Diĕt Hrĕng, dám Pham, ma Klên, ma Jong păr vih brök năm tóblăh dong Diĕt Tu Krong Vong Krém .

Diĕt Tu Đóng Góng Bleng Blong Kơ Dong Đal Sal Tăng tóblăh hăm ƀok Kiĕk Lă Dia Kla Kông môgring môgrâm, dang lĕ grâm kŭng dĕi dang lĕ yang yăr kung dĕi. Tókoh tóbet rôp ket ako dih băl đâng kông truh tō mir na, đâng ala krong truh pal pleng mang lĕ năr, năr lĕ măng. Tóblăh đâng anăr anô truh anăr nai, đâng măng anô truh măng mai uñ la yó pôdôh. Ket ako dih băl, trâm anâr dih băl kópal ala kópal ala.

Bát Diĕt ala ƀok Kiĕk kópal

Bát ƀok Kiĕk kópal Diĕt ala

Bát Diĕt kópal ƀok Kiĕk ala...

28. Bok Kiĕk ayok kō niöh ti kō cha kach soch akan, muh măt Diĕt. Kō niöh ti ƀok kiuk kăng tō plok tótgö pă dĕi goh kō chân kach măh măt Diĕt.

Diĕt Tu Krong oëi mõbiang hõnâng, rai đanh rai pran gloh Diĕt Tu krong hõnâng chang kobang liă tō puh tôn kâl ƀok Kiĕk Lă Dia Kla Kông păng kō drông kong tō drâu chô pong póm ān kō ƀok Kiĕk Lă Dia Kla Kông ji ving năt pâk pôgrol.

Diĕt Hrĕng, dám Pham, ma Klên, ma Jong khan kō Diĕt:

- Věh věh e věh tō jih e vih tō keng a ö Diĕt...

E đí lap chă pôdôh ñh ñi, pôdöi jõhngâm ƀio, lĕ nhôn đâng.

Diጀ khan:

- Huጀi huጀi, khጀi khጀi a ᄂ Diጀ Hrጀng, dጀm Pham... Huጀi huጀi, khጀi khጀi a ᄂ ma Klጀn, ma Jong... Gጀ lጀ lጀng kጀ nhi ᄀok Kiጀk Lጀ Dia Kla Kōng pጀlōng bጀl lጀng amጀi.

Hጀ a ᄂ ᄀok Kiጀk Lጀ Dia Kla Kōng... E khan e hጀgጀi mጀsጀh kon yang tጀm tጀch tጀdrong, tጀm tong anān, e jጀh pጀm tጀlጀch lጀng vጀ kጀ bጀt e hጀgጀi mጀsጀh krūp krūn dang yጀ a ᄂ ᄀok Kiጀk Lጀ Dia Kla Kōng...

29. ᄀok Kiጀk Lጀ Dia Kla Kōng chuጀ ayጀk khጀl hu kōnong khጀl kong lጀm lang drang ju mam ayung suang bጀsጀh drūh sጀh vጀi Diጀ.

Ȑok Kiጀk Lጀ Dia Kla Kōng pጀthūi bጀr hጀgጀi mጀsጀh sit yang:

- Thūi thūi...

Bጀr īnh yang kang īnh mጀsጀh, īnh ayጀk khጀl hu kōnong khጀl kong lጀm lang drang ju mam anō, īnh suang bጀsጀh drūh sጀh vጀi Diጀ.

Pጀ plጀl plጀl pla ūnh kጀlōng hጀlōng ūnh groi lጀch đāng khጀl ᄀok Kiጀk Lጀ Dia Kla Kōng plጀl plጀl tጀ tጀ bon kōng, tጀ tጀ vong hōmāl. Plጀl plጀl drūh sጀh vጀi Diጀ...

Diጀ kጀdāu trong kōng, drūh sጀh trong kōng

Diጀ kጀdāu trong đak, drūh sጀh trong đak

Diጀ kጀdāu nhām hmoi tጀrጀ klel klel klel

Jāp kጀ kōng, jāp kጀ thūng...

30. Diጀ tጀchēng lጀm angok, Diጀ blጀk lጀm đon.

Diጀ khan:

- A mጀ օi yጀ! Đei khጀl đak chruih ūnh khan hiጀt vጀi ᄀônh ᄀō.

Diở chuă kơ khêl hu kɔnong, khêl kong lôm lang drang ju mam ayung suang bɔsūh. Đak dâng khêl Diở plôl plôl siu nhèp ũnh khêl ɓok Kiěk Lă Dia Kla Kông păt dĩ bơi.

Diở ayung pɔma athēi ɓok Kiěk Lă Dia Kla Kông mă tôm mă dĩ tɔdrong hɔgēi mɔsēh yang:

- Hă a o ɓok Kiěk Lă Dia Kla Kông, tɔdrong hɔgēi e oěi pă dôm yø, e jăh tɔlěch lăng dâng lěi vă kơ băt bu kơ ba hɔgēi gloh loi.

Ɓok Kiěk Lă Dia Kla Kông chuă tai lai hu, tai lai kong huêu huêu drûh hɔvɔk chô věi Diở dâng.

Diở kɔdāu trong kóng drûh hɔvɔk trong kóng

Diở kɔdāu trong đak drûh hɔvɔk trong đak

Diở kɔdāu trong thũng drûh hɔvɔk trong thũng

31. Diở lăm kɔdāu lăm nhâm tɔrɔ klel klel klel rim kóng rim dêh char. Pă krâk hɔvɔk chô Diở děi bơi. Chɔgron Diở dĩ ɓok Kiěk Lă Dia Kla Kông rɔp chô. Diở tɔchěng lăm angok, Diở blök lăm don...

Diở khan:

- A mě ɔi yɔi! Děi sǎng hu han dang kiɔ khan hiot kɔ ayōk. Don īnh leng bôn̄h kɔ hiot, dang lě don de kră...

Diở chuă ayōk sǎng dâng jâng phât phât hrech tük tai lai ɓok Kiěk Lă Dia Kla Kông. Diở chang kɔbang liang liă ayung tɔkōh, tɔbet, tɔket, tɔglâm, tɔtâm, tɔchō věi hăm ɓok Kiěk Lă Dia Kla Kông măng lě năr, năr lě măng.

Dang dang bōng bōng, dang dang bōng bōng

Bát Diở ala, ɓok Kiěk Lă Dia Kla Kông kɔpal

Bát Diở kɔpal, ɓok Kiěk Lă Dia Kla Kông ala

Lěi vă bre sư sō ki...

32. Diጀ ayung apጀnh athጀi ɓok Kiጀk Lጀ Dia Kla Kጀng:

- Hጀ a σ ɓok Kiጀk Lጀ Dia Kla Kጀng, tጀdrong hጀgጀi mጀsጀh e hጀm pጀ oጀi dጀng? Jጀh oጀi e ayung pጀm lጀng dጀng, kጀna īh vጀ pጀlጀng lጀng hጀm ke dጀh uጀ.

Ɓok Kiጀk Lጀ Dia Kla Kጀng chuጀ ayጀk jal hu jal kong drጀh trጀh rጀp vጀi Diጀ. Diጀ tጀrጀ kጀdጀu nhጀm hmoጀ klel klel klel ɓar Diጀ nhጀm kጀdጀu rim kጀng. Ɓok Kiጀk Lጀ Dia Kla Kጀng drጀh khጀm khጀm, drጀh buጀh buጀh, pጀ ling lጀng bጀng dጀ bጀng khጀp.

Ɓok truh rጀp Diጀ dጀi tጀpጀ ngጀi boih. Diጀ chጀgron lጀm jal, pጀ kጀ pጀ pጀ. Diጀ tጀchጀng lጀm angok, tጀchok lጀm don.

33. Diጀ khan:

- A mጀ ôi yጀi! Liጀ don īh leng bጀnh kጀ hiጀt, dang lጀ don đe krጀ. Dጀi sጀng hu han dang kiጀ khan hiጀt vጀi kጀ ayጀk. Diጀ chuጀ ayጀk sጀng phጀt phጀt kጀt hek kጀt hek vጀi jal ɓok Kiጀk Lጀ Dia Kla Kጀng hiጀh rጀm dጀi boih.

Chang kጀbang liang liጀ Diጀ ayung tጀblጀh tጀkጀh, tጀbet, tጀket, tጀglጀm, tጀtጀm, tጀchጀ bጀl hጀm ɓok Kiጀk Lጀ Dia Kla Kጀng mጀng lጀ nጀr, nጀr lጀ mጀng...

Dang dang bጀng bጀng

Dang dang bጀng bጀng.

Kጀpal ala, kጀpal ala.

Bጀt Diጀ ala, ɓok Kiጀk Lጀ Dia Kla Kጀng kጀpal.

Bጀt Diጀ kጀpal, ɓok Kiጀk Lጀ Dia Kla Kጀng ala...

*

* *

34. Bia Chጀm yጀ yጀ lጀm lጀm, blit blጀng chጀng blጀng gጀng gጀt angጀk jጀngጀk, hጀnh bጀ hጀnh.

Liěm rūh kɔ̄ dak

Liěm rak kɔ̄ hla

Bia Chăm năm krao anhōng hăp Diōng tɔ̄ Đak Krong.
Bia Chăm oh adrūh Diōng, Diő, akăn dăm Pham.

Bia Chăm dâng ala dêh char pôlei pôla göleng lăng
kôpal pleng bôh bok Kiěk Lă Dia Kla Kông tɔ̄bok drüh lăp
Diő Tu Krong, Diő Hreng, dăm Pham, ma Klên, ma Jong...

Bia Chăm dâng kôpal hnam chang kôbang liang liă
hióng jâng truh tɔ̄ thong Đak Krong krao anhōng Diōng brök.
Diōng tɔ̄bok hum gloi pô chot vĕi đak dang lĕ kon nge.

Diōng bɔ̄ đak dang. Diōng pôrō än đak ra bâr găh hօdĕi
tɔ̄jrüh jur mĭnh anih. Bâr găh đak rō tɔ̄ lut găh âu. Kônâng
thoi noh dang lĕ bâr to ier tɔ̄mâng tɔ̄ choh dih băl. Diōng
pôrâng hung tɔ̄ mĭnh năr, Diōng keh hiôk ngă.

35. Diōng lăm lăng đak rō tɔ̄ lut dih băl lăm pôma pôm
ăn năr đak khan:

- Ė jěi ĩnh, ĩnh jěi e

Ĩnh jěi e, e jěi ĩnh...

Hônâng hônang thoi noh măh hiót kɔ̄ sa măh. Bia Chăm
pôrân kôdâu rok thong Đak Krong, chă anhōng Diōng. Bia
Chăm lăm năm lăm krao anhōng Diōng.

Bia Chăm khan:

- Hă a ɔ̄ Diōng... anhōng e jăh brök tɔ̄ hnam. Anăr drâu
ṳnh hnam bân dĕi tɔ̄drong tih tên grén yōng. Jăh brök a ɔ̄
anhōng e jăh brök...

Diōng tɔ̄l năr bâr ɔ̄h hăp:

- E rě, tɔ̄drong kiǒ aněi? De hăt pôm vĕi đak tɔ̄blăh hiôk
pă băt dang yɔ̄ khan athěi brök.

Diông oěi høngor pōm věi đak tøbläh tõ Tu Krong kiጀ thong đak dâl. Đak ayor ro tõ jrōh tøchoh dih băl, Diông ngă ngäi kɔ anëi.

Diông lǎm lǎng đak tøchoh lǎm chă pōma hiěk chot mǐnh drô hăp:

- *Ĩnh jěi e, e jěi ĩnh*
Ĩnh jěi ĩnh e, e jěi ĩnh...

Lěi kǒ măh Diông chă pōm věi pochot tødrong aløp nge kōne hødrōng.

36. Bia Chăm ajuak pørāng gô krao anhöng hăp Diông:

- Hă a σ anhöng jăh vih brök anhöng... E lǎng tē tē de anhöng Diጀ, Diጀ Hrëng, dăm Pham, ma Klên, ma Jong tøbläh hăm ṫok Kiěk Lă Dia Kla Kōng dī pă boih tē tē.

Diông angσ lǎng kopal pleng, kopal kōng, ṫöh de anhöng Diጀ mógring tøbok tøbläh băl hăm ṫok Kiěk Lă Dia Kla Kōng.

Diông ayung chă pōma apřnh kɔdih hăp:

- E rě bi anoh asu tøbläh dih băl tohil tødrong kiጀ anëi?

Ton plon dieng dieo, dieng dieo ton plon dieng dieo, Diông brök tõ hnam boih...

Diông høgëi mōsēh kon yang, la yσ pōm bøngai kònê anê amach kăng gøh, la yσ pōm bøngai liém rō künd gøh. Diông tōm klak tih, jāng ti hø ke hø kong aye ayoch drun drøt sōmân rømok.

37. Bia Chăm thăr krao athëi moi pochuh anhöng Diông hăp song por:

- Hă a σ anhöng, âu âu por ṫba se phe ṫba Chăm. Âu anhëm ka hlëch, ka hlang, ka rang kɔting, ka jing, chðamon,

kon sröh... Song sa hă a σ anhöng, e jäh diong kiǒ dong lăng de anhöng Diǒ.

Diông pōma hăm öh hăp:

- Īnh bōngai sôk nak bōngai ak puih, bōngai pă băt tōdrong pă tong anăñ, īnh kuă song por liĕm anhĕm băt thoi noh. Bi por kre anoh iĕm vă anăñ pōm kiǒ.

Diông kroi kroi ren sa věi por kre thuơh đĩ mĕnh kōđōng püng. Krok krok nhă dak tơ plōn Diông phĭ boih...

Bia Chăm chă pōma sōdri lăm anhöng Diông:

- Anhöng chă pōm pha pha, chă pōm plâng plâng. So än por to alâng dang kiǒ, khan chă ren věi por kre.

Song sa et hōt, nhă dak đang boih, Diông chuă krôh bōng hiăh pŭ tơ rōng, chuă ayök tơ guk châng tōi tōn plōn dieng dieo ayung năm.

Diông chă pōma akhan kō öh hăp bia Chăm:

- E rĕ, đâng alōp nge kōne hōdrōng đim lăh chă tōhil tōglâm hăm bu, anō khan vă năm tōblăh hăm bok Kiēk Lă Dia Kla Kōng liø anëi. Īnh chă năm vă kō băt đech öh öh.

38. Diông chă pōma pōkă akhan kō bia Chăm:

- Öh oëi tō hnam chă věi lăng kō bân hnam mă alâng. Īnh vă diong lăng asu høyva vă kō băt.

Pōma akhan pōkă hăm oh adrūh đang, Diông aye krao hiăh păng tōgăk kōmul. Rong pŭ reo hiăh, sōngiăng toi tō găk kōmuk diang diao dieng dien năm boih. Diông năm buh buh tōkan tō bri kōng kō drâng, năm truh tō anih Diǒ Tu Krong, Diǒ Hreng, dăm Pham, ma Klên, ma Jong tōblăh hăm bok Kiēk Lă Dia Kla Kōng.

Tōn plōn dieng dieo Diông ayung năm. Năm khâm khâm, năm buh buh. Măng lĕ năr, năr lĕ măng. Năm dung

truh tő anih de Dič, bok Kiěk Lă Dia Kla Kông tøbläh dih băl...

Diōng lăng bôh bok Kiěk Lă Dia Kla Kông sōk brñh brõng tih tő kóng kon, greng tő tő puk ge dō Yuǎn, anhueng dang lě mūh jrum, sōk kang kójung hor těh. Diōng nám tøkan tø bok Kiěk Lă Dia Kla Kông.

39. Diōng lăm nám tøkan lăm dâu tra pøma dønuh, jet dia pøma apřnh bok Kiěk Lă Dia Kla Kông:

- Hă a σ bok, iěm tøbläh tøhil tødrong kič? Īnh bøngai věi đech dâng alop nge kóne hødrõng. Anär anô nám kōh sao vă tanh reo pøayõng tanh brong pøalâng.

Diōng chă tørai akhan kó bok Kiěk Lă Dia Kla Kông băt:

- *Īnh bøngai móti mótočh
Mě bă īnh lôch dǐ bøih
Bok yă īnh künd lôch dǐ bøih...*

Diōng khan:

- *Nhap bok īnh sđ künd tih kójung lě bok
Sök kang bok īnh sđ künd kójung lě sök kang bok
anô amđi*

*Īnh bøngai alop nge cher nhoh broh kó kră
Bok ně pă chép yo, sro hil mil areh kó īnh a σ bok.*

40. Bok Kiěk Lă Dia Kla Kông khan kó Diōng:

- Sâu bøngai móti mótočh, bøngai jang sa alâng tøpăt bu chă hil, chă mil, chă areh ki kă tă tän kó e σ sâu.

Diōng chă høli lăng röng, høli lăng kleng, høboch høboch věi sök kang lăm pøma bønê:

- Nhap bok īnh sđ găt lě bok. Sök kang künd kójung lě sök kang bok anô amđi... Bôh bok, sâu blok kó bok īnh se.

Bok sâu sõ ki kung tih kojung, bek alâng děi sõk kang kojung truh tø tih lë sõk kang bok. Bôh bok anao mînh amâng, sâu keh amêm ko bok, kôlih bok kûng gât lë bok sâu sõ.

Diông lâm holi kodä rong, holi kâl päng hoboche věi sõk kang bok Kiék Lă Dia Kla Kong lâm pôma pôro huch ngă:

- Bok pran dêh! sõk kang bok liëm dêh! Sõk kang bok sâu sõ ki kâng alâng liëm dang lë sõk kang bok anô!

Diông apinh vih bok Kiék Lă Dia Kla Kong pô pôro anân koeng:

- Sâu hohi rong, holi kâl päng hoboche věi sõk kang bok, bok hám hel ko sâu uh?

Bok Kiék Lă Dia Kla Kong khan:

- Bok areh pôm kiôr ko sâu. bok keh vă bongai amêm koeng ko bongai kră lë sâu dêh!

Bok Kiék Lă Dia Kla Kong tonglik gô māng Diông châ hoboche věi sõk kang...

41. Diông rôp chuă sõk kang bok Kiék Lă Dia Kla Kong mă kojäp dang boih, chang kobang liang liâ Diông ayung pôm honâng alâng dang so dang dêl. Ti ayéo rôp sõk kang mă kojäp. Ti gäh ama ayung tap věi kleng bok Kiék Lă Dia Kla Kong.

Diông lâm rôp kojäp sõk kang, lâm tap věi kleng lâm pôma akhan ko bok Kiék Lă Dia Kla Kong:

- E hám băt bok Kiék Lă Dia Kla Kong? Anô boih Diô Tu Krong Vong Krém vă ayung toblâh věi hám e!

Bok Kiék Lă Dia Kla Kong pô pôr jô jröh bông dang bông dang. Läm pôr jô jröh lâm nhâm hørach um um um um, um um um um.

Diông ti eyéo rôp sõk kang, ti ama phang phang tap věi bok Kiék Lă Dia Kla Kong. Bok Kiék Lă Dia Kla Kong jô

jrōh nhâm hmoi blôk bleng lăm bri kông um um um um, um um um um...

42. De Diĕr Tu Đong, Diĕr Hrĕng, dăm Pham, ma Klên, ma Jong, bia Drang Maih, bia Bong Bõh, bia Songlõng gô lăng mõlõnh hiĕk ngă, mõ liă hiĕk yôp...

Pă biø Diông achăng bruøh bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông pôdõh jõhngâm. Ngôi du pran măh đut đut lěi kõ bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông đĩ pă kĕ dêh bøih.

Bóngôi bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông ngôi hli sôangon dø ala tóm along. Bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông chă töchëng lăm angok, töchok lăm don, chă pøma mĭnh drô:

- Mă hli mă tørø măh töbläh bøih kõ vă kôdün, kun vih brök liø gõh. Töbläh khâm, töbläh khâm đĩ tödrong khâm hiong godđi. Amlaih dêh, blek dêh asú nám tông chre sa pøgoh plěi jang ĩnh! Lěi kõ măh bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông vă nõng.

Diông dang ēi anao kpøma hăm bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông:

- Áu bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông

Anăm kiĕk bri kla kông

Uh kɔ băt chĕp anhit

Sang uh kɔ băt kōh

Mir đim lăh pøm la yø

Høbo ba uh kɔ băt jømul bø tăñ

Bum kûng pă băt bø tăñ

Ĩnh hnam kung pă đei

Bøsuât bøsuât lăm hang lăm trôm

Liø khan pâm ayok along jrang bri khan jrang kɔ dih?

*Jăh bok vă tơ blăh kona chă tădrong tơ hil
 Vă tăblăh polōng pochot vĕi hăm Diĕ, Diông anô
 vă kơ băt
 Diĕ Tu Đong, Diông Tu Krong anô vă tơ blăh
 khâm e lěch klak.*

43. Diĕ, Diông ayung krao bótóm bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông ayung tăblăh dâng lĕi kŏ măh khan vă nōng:

- Hă a o bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông, bân pădăh ăh օi hlôi dă kă lap boih. Dang ēi bân ayung tăblăh lăng dâng. Anĕi jăh dă tădrong jăh hióng godă e hil kă nhôn phe tōng sa jrang e.

Bluk bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông ayung tăblăh tăkăh, tăbet, tăket, tăglâm, tătâm, tăchă vĕi hăm de Diĕ, de Diông măng lĕ năr, năr lĕ măng...

Dang dang bōng dang

Dang dang bōng dang

Kopal ala, kopal ala...

*Băt găh Diĕ, Diông ala, bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông
 kopal*

*Băt găh Diĕ, Diông kopal, bok Kiĕk Lă Dia Kla
 Kông ala...*

Bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông hăgĕi măsăh tōm tăch tădrong tōm tong anăñ. Bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông ayung păm vĕi ami pru pădrach, ami hngach păling.

*

* *

44. Bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông pothăi:

- Thăi thăi... băr īnh măsăh tōm tang yang tōm tăi.

İnh vă athăi vĕi pleng ami pru pădrach, ami hngach păling.

Pă phu ami pru pôdrach, ami hngach măng lĕ năr, năr lĕ măng...

De Diǒ Tu Đóng, Diǒ Hrěng, dăm Pham, ma Klên, ma Jong tōngiet găng rore rorônh mônăh pă kĕ kơ dih, kơ dih.

Bok Kiěk sôkat lăp dang đak ami dâng kopal plung phu kơ klâk hónâng hónong.

Măng lĕ năr năr lĕ măng

Ami pru pôdruh, hóbiet hóbang năr lĕ măng măng lĕ năr, la yø kung gueo sôlung, tóngiet tóngiet...

Diông ayung póm věi kial puih sôdrôi, kial rôi sôdro pôro puih mak, đak srô, Diǒ hrăk băk chur.

Diông pôthüi:

- Thüi thüi... bâr Diông möséh tôm tang yang tôm tâl, högëi möséh tôm têch tódrong tôm tong anän.

Ính krao athëi věi pleng ba än hóbüt phút kial vă vøih tük dîđi đak ami anô.

Pă phuch ding vök kial phut, hóbüt hóbang, kial puih sôdrôi, kial rôi sôdro vøih tük dî đak ami pru pôdrach ami hngach pôling. Pleng têh to hlö hlenh alâng hiôk jâp jang kôdêh.

Mokleng bâr pôt tosi rim along

Bâr jong tosi rim dong

Bâr kuënh avøng rim kông...

45. Diǒ Tu Đóng, Diǒ Hrěng, dăm Pham, ma Klên, ma Jong chang kôbang liang liă ayung tóbläh tókôh, tóbet, tóket, tóglâm, tótâm, tóchô věi hám bok Kiěk Lă Dia Kla Kông măng lĕ năr, năr lĕ măng, ket keng sôleng guéo sôleng glach.

L i v a asu s i!

Dang dang bōng dang

Dang dang bōng dang

Kopal ala, kopal ala.

Măng lĕ năr, năr lĕ măng...

Bu bu kŭng dĩ póngot klak hang póngot klang gom, măh tóblăh dĩ dunh khéi dunh sónăm boih kă.

Diĕk ayung krao athéi bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông năm krao ayök đe adrûh kon yang bøngai jâp apung chhŭ chhom chom dêh ba än por kó asu:

- Hă a o bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông... E hăm nhôn dĩ dĩ dăng kó bân bu bu kŭng póngot klak hang póngot klang gom. Dang eí e ayung năm krao lăng đe adrûh kon yang bøngai dĩ dăng chhŭ chhom chom dêh năm ba än kó bân por hoalang.

Bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông khan:

- Lĕ īnh ayung năm krao lăng đe hăm lui lŭ pŭ yom, hăm amêm mónat kó bân dăh ưh?

46. Bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông chuă ayök khél hu kónong khél kong lôm lang drang ju mam póm věi gläih kôdrăng. Reng reng rang reng, rung rang róng, râu rao râu, nheng chér vók hyôk tō tō bon kông, brông brông tō tō vong dorsi, dung gring tó huöng än găh dêh anăr mât.

Pă sreh sreng theng kó kot pă đei mĭnh anu adrûh bu năm ba än por hoalang.

Bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông chă poma akhan kó Diĕ:

- Hă a o Diĕ...

İnh adrin lui lŭ pŭ yom năr e athéi

İnh năm krao pă đei bu năm ba än bân por hoalang

Diĕk ayung poma pojua pojám, poma hóno póngang hăm bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông:

- Liጀ bok Kiጀk Lጀ Dia Kla Kōng... Sጀ hmጀ e khan e hōgēi tōm tēch tōdrong tōm tong anān. E khan bu bu kūng amēm kōeng kō e ling lang... E gō lāng Diጀ Tu Đōng Gōng Blēng Blōng Kōdōng Đal Sal Tăng năm krao kōnh hăm děi bōngai năm ba ăn bân por.

Diጀ ayung pōma:

- Sጀ ki iěm ngāl chă pojua pojām nhōn, khan Diጀ, Diōng Tu Krong Vong Krēm phe kōmăh, bōlăh kōlām, jōhngām kō děi plěi nūih kō bōh, chă lōch pōnuăt trong chă hiong pōnuăt dēh.

47. Diጀ chuă ayōk khēl hu kōnong, khēl kong lōm lang drong ju mam năm krao bōih: Reng rang reng, reng rang rōng, rāu rao rāu, pheng chēr vōk hyōi hyōi tō tō bon kōng, brōng brōng tō tō vong dōsi đung gring tō huōng ăn năr athēi tō găh Pōlung Hla Anhāo Pōlao Hla Anhēm.

Pă ūio chang kōbang liang liă, yū yē lěm lōm blit blōng, chōng blōng gōng gōt, angōk jō angāk, hūng bō hūnh bia Sōdrăng Măt Anăr năm pū ba por ūa se phe ūa Chăm, anhēm ka hlēch, ka hlang, ka rang kōting, ka jing, chōamón, kon srōh.

Bia Sōdrăng Măt Anăr năm truh tō anih đe Diጀ, Diōng tōblăh, chă pōma athēi bōngai kōdrăng tōpōl bōchoh ăn trong asong ăn glung:

- *Hă a σ đī đăng bōngai tōpōl kōdrăng...*

Iěm bōchoh ăn ĩnh trong asong ĩnh glung

Ĩnh vă năm ba ăn por kō đe Diጀ, Diōng.

Pă vōk bōngai tōpōl kōdrăng năm tō jih vih tō keng, bōchoh ăn trong asong ăn glung kō bia Sōdrăng Măt Anăr bōih.

Bia Sôdrăng Măt Anăr yū yě lěm lōm nǎm truh tō đe Diō, Diōng. Bia Sôdrăng Măt Anăr leh dong reo por ūa se phe ūa Chăm, ayōk pōdā thō thă thăr hōnōh bōih.

Bia Sôdrăng Măt Anăr ayung kراو athēi moi pōchuh đe Diō, Diōng, Diō Hrēng, dǎm Pham, ma Klēn, ma Jong, ūok Kiēk Lă Dia Kla Kōng ayung song por sa anhēm anhot.

Nâr bia Sôdrăng Măt Anăr kراو athēi moi pōchuh:

- Hă a Ꮓ Diō, Diōng, Diō Hrēng, dǎm Pham...

A Ꮓ ma Klēn, ma Jong...

A Ꮓ ūok Kiēk Lă Dia Kla Kōng...

Âu âu por ūa se phe ūa Chăm

Âu anhēm kit ka hla pōnang

Anhēm ka hlēch, ka hlang, ka rang kōting

Ka jing, chōamon, kon srōh...

Iěm ayung song ayung sa

Jăh iěm kuă kō por kōne

Acho hăp amē amach

Iěm chă gōsăi tūk lĕ kūng děch bōih...

48. Diōng khan:

- *Ê bu mă lō lěi*

Nē pă pōma thoi anēi

Kâm yang hri ba

Kâm yang hri bān

Hli nănh mônh jang rōhāu rōhuch

A Ꮓ duch...

Diōng ayung kراو athēi dī dăng văng ayung song sa. Diōng bōtōm athēi moi pōchuh bia Sôdrăng Măt Anăr ayung song sa hōdai:

- Hă a ၕ duch... Hiăng ayung song hơbĭ řĩ hօdai hăm nhōn vă kօ chօt, vă kօ hiôk, vă kօ rጀ dōi ba dōi bān a ၕ duch...

Bia Sôdrăng Măt Anăr hiĕk ngă ană hal pጀma akhan hăm Diōng:

- Lě broh lě moh arጀ kօ iěm, khan ĩnh jጀh kĕh sa dang dāng hnam bɔih.

Pă hnăp đe Diጀ, Diōng, Diጀ Hrĕng, dăm Pham, ma Klēn, ma Jong, bok Kiĕk Lă Dia Kla Kōng song sa.

Bu bu kŭng lăm sa lăm khan

Por nham anhĕm ka bâu phu

Dang lě acho hăp liěm rጀ.

Bia Sôdrăng Măt Anăr a juak chă krao athĕi moi pጀchuh:

- Iěm song sa nĕ pă srጀ anhro kօdօ mօlău. Song sa mă phĭ ri mă tâl hጀ, a ၕ Diጀ, a ၕ Diōng, a ၕ Diጀ Hrĕng, dăm Pham, ma Klēn, ma Jong, bok Kiĕk Lă Dia Kla Kōng...

49. Bêu bêu, bok Kiĕkbok Kiĕk Lă Dia Kla Kōng song sa trưoh đີ mĭnh kօđօng pູng, tօ plēn klak phĭ bɔih.

Đີ dăng bu bu kŭng song sa phĭ tôm bɔih. Asu chă pጀdōh nhă đak, et hጀt pጀayōng. Chă dâu tra pጀma dōnuh, dâu tra pጀma bօlăm hăm bia Sôdrăng Măt Anăr tôm tĕch tօdrong tôm tong ană...

Diōng ayung jet dia pጀma apĕnh:

- Hă a ၕ duch... Duch nĕ pă chĕp gጀ, nĕ pă chro hil. Mih areh, ĩnh vă jet mūh vă kօ băt, jet măt vă kօ năl. Nhōn oĕi tօblăh tօvang đunh khĕi đunh sōnăm, hōmo ning nai kai king dōning dōmōnh chă tօgrâm rok trong chă dâu tra pጀma dōnuh.

Diōng apīnh:

- Măt duch bu hă a σ duch?

Bia Södräng Măt Anăr chă rai akhan kơ Diōng:

- Hă a σ Diōng...

Kədə kə e pă to ger təbāu

Məlāu kə e pă to ger gao

Yuk yak tak yan dēl mē ată dēl tă akhan

Măt īnh bia Södräng Măt Anăr.

Diōng tōl akhan:

- Āh lēi kō kōna

Liēm rak tăk dreng meng lenh sōnēnh chōh

Liēm rūh kə dák, liēm rak kə hla.

50. Diōng ayung athēi bia Södräng Măt Anăr năm vih vât pât lăk tō ū, Diōng vă gō treng.

Diōng khan:

- Hă a σ duch, duch ayung năm dâng ū tō to, dâng to tō ū, īnh vă gō treng lăng tō kōlăh kōlăh kōtōh adrūh liēm thoi duch.

Bia Södräng Măt Anăr ayung năm yū yē lēm lōm, blit blōng, chōng blōng gōng gōt năm vih vât pât lăk.

Diōng athēi hiēk, bia Södräng Măt Anăr hiēk. Athēi chōhngōi, bia Södräng Măt Anăr chōhngōi...

Diōng khan:

- *Duch liēm tōm tēch tōm tâl*

Liēm rak tăk dreng

Meng lenh sōnēnh chōh

Jāng pă dēi jrong

*Rōng pă děi kok
Sōk pă děi proch
Kāl pă děi blo
Ako pă děi bām.*

51. Jäh biěm kōtâh hōdai ai ato ro lăng īnh vă rōp ān kō Diō Hrēng Tēng Hēng Kōdāng Arāng Aron pōm ūnh om lōnōm hla pr̄t.

Bre Diō Hrēng hăm bia Sōdrāng Măt Anăr chă tō plih băl kong asong băk anam.

Diōng khan:

- Dang ēi biěm kât jāng, gō bân kēh tōblāh tōvang tōhrang tōbet, bân et tō srōp ān biěm pōm ūnh om chom gō.

*

* *

52. Song sa, nhă đak, et hōt pōdōh ōh ơi, pōdōi jōhngām kēh kong phong đāng, kēh kong phong yuēt bōih. bě bân ayung tōblāh dāng, gōđī đim mă hiong, tōdrong đim mă tōch.

Diōng ayung krao athēi bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng:

- Hă a o bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng, e ayung bě ba vă tōblāh tōkōh, tōbet, tōket, tōglām, tōtām, tōchō věi dāng.

Tōdrong e đīplēi jrang đim hiong

Tōdrong e chhāu nhōn tōtrong đim dōch.

Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng chuă khēl hu kōnong, khēl kong lōm lang drang ju mam, chuă ayōk đao gâr kong nhong hu, pla tih să kōjung kōduing dang lě pleng chro ami blung.

Diōng chuă khēl hu kōnong, khēl kong lōm lang drang ju mam ayung tōblāh věi hăm bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng măng lě năr, năr lě măng...

Lěi kǒ măh khan Diō Tu Krong Vong Krěm vă nōng.

Diōng pōma akhan kō bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng:

- Âu bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng, e vă bōsūh tang gă̄n
thoi yō māng kō e, dang ēi īnh vă drūh sōh vēi sōk kang e
goh, lěi kǒ Diōng anăr drâu...

Pă plēl plēl plēl, pla ūnh kōlōng hōlōng ūnh groi dāng
khēl Diōng gōluh plēl plēl tō tō bon kōng, brōng brōng tō tō
vong hōmāl, to bōr dōsi.

53. Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng kōdāu nhām hōrach um
um um um, um um um um jāp kō thūng. Lām kōdāu nhām
hōrach lām ôk ôk ôk hor sōk kang hăp anēi kǒ .

Diōng drūh sōh buh buh, drūh so khām khām. Pă plēl
vōk brōk mōlūng ūnh ūnh kōlōng hōlōng ūnh groi dāng khēl
Diōng dōhlōng sa lě dī sōk kang, sōk kāl bok Kiěk Lă Dia
Kla Kōng. Dang ēi bok găm khōi sōk kang unh ra goh dī.

Diōng ayung pōma ngōr ngār bohlē vă kō bok Kiěk Lă
Dia Kla Kōng rai sō angon ñh klai blai ol:

- Hă a o bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng, e nao ayung dāng
bōlō jăh kiō, liō sōk kāl sōk kang e dī ruh hōlung pă ro pă alāng
pă liēm thoi e sō ki, sō ki a o bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng?

Sōanhūk sōanhōi ngōi sōangon ñh klai blai ol pă băt
dang yō lěi kǒ bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng anăr drâu.

Ê bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng dī tōrō mīnh sār, măr
mīnh dōng. bok Kiěk ngōi sōangok dák măt lěch kōtong benh
bang kō bār.

54. Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng tōchēng lām angok
tōchok lām đon, chă pōma mīnh drō:

- Dăh tōblăh khām khām, tōblăh buh buh, pih pang lōch
hióng rām děch, tōdrong pă đěi tōlēi pă bōh. plēi jrang hióng

goh goi dĩ bơi h khan bøngai acho vă lôch kiõ dâng, thõi lĕ dëch.

Dang eï nám kódâu ják mang prang kléñh, nám oëi tø òh ĩnh Atâu Yang Bul tø dêh char mäng mäng ling mäng lung, soðlung têh tóch anëi srep hiôk biô!

Dung grøng anøng glach, bok Kiék Lă Dia Kla Kong kódâu kléñh nám ják oëi tø òh hæp Atâu Yang Bul bơi.

Mã kódâu kléñh tø yø gøh hløp gøh srep kon mät Diøng, Diø ayoi jønoi adrech kuan yøng, kuan møng, kuan grén, høgëi møsëh tóm têch tødrong, tóm tong anän.

Đe Diø, Diøng, däm Pham, ma Klén, ma Jong bôh bơi.

Asú akhan hlåu tøbôh dih bål:

- To to brøng tø brøng bok Kiék Lă Dia Kla Kong kódâu kléñh tø òh hæp Atâu Yang Bul to to.

Asú chä pøma ngø ngår pø chøt hiëk khan:

- A më ɔi yøi køpô kol bâm atiëng tøpøh røh bân dĩ kódâu prang kléñh bơi. bë bân diong amoi, diong chä amêm køpô kol bâm atiëng tøpøh røh anëi kô .

55. È de Diø, Diøng, däm Pham, ma Klén, ma Jong häm de adrûh bia Songløng, bia Sødræng Mät Anär, bia Bøng Bøh døhrui døhruk nám diong amøi chä bok Kiék Lă Dia Kla Kong.

Asú nám buh buh, nám khâm khâm, anär nám, mäng klän künk yak dak têh künk gløi, lëi kô mäh asú vă nøng. Nám dâng mäng anô truh mäng nai, dâng anär anô truh anär nai. Pä dung truh tø dêh char Atâu Yang Bul mäng ling mäng lung soðlung têh tóch to to...

Đe Diø, Diøng künk künk hmach bønê dêh char de liëm rø, tøring pølei tih ayáp kojáp krüp kruñ krên dën.

Diōng khan:

- Đâng sõ ki đâng i ach, đâng alõp nge kõne hõdrõng
truh alõ dang ēi anao drâu bõih þôh põlei, tõring de kõjáp
ayáp tótang gõm hmõm thoi âu!

Tõhngam tăl dur hu

Tosõn tăl dur mam

Mõnh tăl dur þih klän

Mõnh tăl dur ðak tõ

Mõnh tăl dur tomo cheng dêh

Mõnh tăl dur măng ling măng lung

Mõnh tăl dur leng ðak ôm

Mõnh tăl dur leng grén kram kõjung phôt phõng

chrõng pleng.

56. Diō, Diōng ayung põma tðayung jõhngâm pran tðan
nuih mõng kuan grén, kuan yõng.

Diō, Diōng khan:

- Bẽ bân mäh hli põm kiõ! Diō, Diōng Tu Krong Vong
Krëm pran kõmäh, bõlăh kõlâm jõhngâm pă děi plěi nüih
păh þôh. Mäh la yø künd thoi ēi, mäh nám uñ kõ gõh khan vă
kõdün kun vih brök.

Diōng khan:

- Bẽ bân ayung kõh hek vă khâm dĩ dõm tăl dur ðe anô.
Tô bẽ anhõng Diō e þât alõ kõdră juă têh hõlâu, e ayung
põlõng juk trong chong blung kõ bân.

Diō Tu Krong ayung hõno tðan:

- Gô lăng Diō Tu Đóng Gõng Blëng Blõng Kõđõng Dal
Sal Tăng ayung põlõng věi lăng...

Diō chuă kõ ðao gâr kong nhong hu, chang kõbang liang
liă, deng dong ayung kõh hek, kõh hek phung bõhiêng

tōhngam tăl dur hu, tōsin tăl dur mam hiăh hiung hōlung răm goh goi dī bōih.

Diǒ hrui dōhrong ayung năm dâng, năm kiǒ trong ve iung gōiung trong ving uān gōuān. Huēu huao huōng huang dur leng ṫih klăń tih to to hōgār gō răp choh luăń lu kon yang bōngai năm pōm tōdrong chă trong blăh vang.

57. Diǒ Tu Krong khan:

- Hĕ bĕ lĕ e pōlōng lăng dâng Diǒ Hrĕng.

Diǒ Hrĕng chang kōbang liang liă, deng dong, soak toh đao ayung pōma hōno pōang kuan grēn:

- Lĕ gō lăng Diǒ Hrĕng Tĕng Hĕng Kōdăng Arăng Aron vă ayung pōlōng lăng...

Diǒ Hrĕng chuă đao kōh tük pōdâng châng tük pōgăń phât phât phât phât. Truጀ dur ḫih klăń lōch hiong răm dī bōih. Lĕi kō măh khan pla đao Diǒ Hrĕng Tĕng Hĕng Kōdăng Arăng Aron.

De Diǒ, Diōng dōhruk dōhrong ayung năm dâng. Năm kiōkiǒ trong ve iung gōiung trong ving uān gōuān. Plōl plōl dur leng đak tō anēi kō...

Diǒ Tu Krong krao athēi Diōng ayung pōlōng lăng.

Diǒ khan:

- Hă a o ὤ Diōng... Anô vă lĕ kō e pōlōng lăng hăm gōh, hăm kĕ dăh uh mōng kō e.

Diōng chang kōbang liang liă, deng dong ayung pōma akhan:

- Iēm lĕ kō īnh vă pōlōng lăng. Dōng Tu Krong Vong Krém pran kōmăh bōlăh kōlâm, jōhngâm kō dēi, plěi nūih pă ḫōh băt kĕ dăh uh. īnh vă pōlōng dăng khâm dur đak tō anô kro hrăng pă dēi mīnh ger đak ngom kō toh.

Diōng chuă kōdōng hu tōdrâu chōpong ayung tēh věi
đak dur, đak tō phang yup, phang yup, phang yup đak tō hrō
hrēng hroi dī ngěi ngěi, măh khan Diōng kuan grēn, kuan
yōng mōsēh tōm tēch tōdrong tōm tong anän kō...

58. È de Diō, de Diōng dōhrui dōhrōng ayung năm dāng
lěi kō ji măh vă nōng. Asu năm kiōt trong ve iung gōiung,
trong ving uân gōuân.

Năm buh buh, năm khâm khâm.

Năm truh tōdur tōmo cheng dēh.

Chhing tōbâng dur tōmo cheng dēh kōjung ot pleng.

Đe Diō, Diōng bu bu kūng khan:

- A mě ôi yōi!

Dur aněi dur krüp bøyup ngěi ngěi!

Dāng sō ki dāng i ach, jāp chhū chhom dēh dīm mă lăh
bōh dur thoi âu!

Diōng khan:

- Bě dăm Pham e ayung pōlōng lăng hăm ke uh?

Dăm Pham ayung pōma hōno tōan pōang hōgēi yang
tōm tēch tōdrong, tōm tong anän...

Dăm Pham khan:

- Lě gō lăng dăm Pham ayăh ayam věi rech ba đum vă
pōlōng lăng.

59. Dăm Pham chang kōbang liang liă, chuă ayōk mut
hu hu tih to brong ayung tōn věi phō lōng bōng dur tōmo
cheng dēh bōchăh huōng jāp dī chhū chhom chom dēh.

Asu ayung năm dāng.

Năm buh buh, năm khâm khâm.

Năm kiết trong ve iung gốiung trong vинг uân gđuân năm
truh tđ dur tük măng lìng măng lung sđleng guéo chă trong pă bôh.

Dĩ dăng kơ asu bu bu künd khan:

- A mě ôi yôi, räm kiết kơ bân dang âu!

Măng mu măng mót pă băt chă bôh trong...

Diết Tu Đóng Gđong Blëng Blöng Kđđöng Đal Sal Tăng
khan:

- Gô lě kơ īnh pölöng lăng dâng! Diết anô ưh kơ đă kiết ôh.

Diết chuă khêl hu kđnong, khêl kong lôm lang drang ju
mam ayung suang bösüh věi lìng lóng blöng blâu blit, lìng
lóng blöng blâu blit. Kial hóbüt phút phang yang yur dđđik
gđ gring ayung vaih věi hómâl tük măng lìng măng lung.

Pă brüch bø héng phêng hòdăh, phoăh kơ anăr

Mø klel sem tösi rim along

Jong tösi jong tösi rim kông...

60. Đe Diết, Diêng ayung năm dâng ji măh vă nõng tđpă
ngëi bơi kđ. Asu năm buh buh, năm khâm khâm, jâng năm
pă đđi gđh lap.

Năm věi kiết trong ve iung gốiung trong vинг uân gđuân.
Năm dung truh tđ dur leng đak ôm atâu gäm soek. Dĩ dăng đe
Diết, dăm Pham, ma Klên, ma Jong đĩ tđoch tang kơ đon glen
glon kơ măt pă băt pđm liđ.

Asu jur tđk:

Dak kiết jâng, sëch kđting ôm bluch kiết jâng

Dak kiết kđtoh, sëch kđting ôm bluch kiết kđtoh...

Bu bu đĩ pă kě mögöl chă tđk vih tđ rđng đech bơi.
Chuă pđgang pik, sëch kđting ayung chăt klahi liém alâng
hõnâng dang dol dđnol dang so lěi vă asu sđ.

Diông khan:

- Iěm nǎm tōk, nǎm môch, nǎm gloi lôch rǎm đech
 Măh đak ôm atâu liø gõh tōk, gõh môch, gõh gloi
 Diông hõgëi mõsëh tôm těch tõdrong, tôm tong anän.
 Diông chuă brai môtăh ayung dăng kópal đak ôm atâu.

Đĩ dăng asú bruong tōk poch lě hmôch hlôi păh to đak ôm atâu. Dõhrui dõhrong ayung nǎm dâng. Nǎm buh buh, nǎm khâm khâm. Nǎm măh hiot kõlap, hiot kõ pongot lěi kõ măh kră vă nõng, chõ kong vă adrín.

Nǎm buh buh, nǎm khâm khâm. Nǎm kiõ trong ve iung gõiung, trong ving uân gõuân. Jrâng dur kram phôt phõng chrõng pleng...

Diõ ayung krao athëi ma Klên, ma Jong ayung kõh breh tûk dur kram.

61. Diõ khan:

- Hă a ø ma Klên, ma Jong, biẽm ayung põlõng kõh breh lăng dur kram anô.

Ma Klên, ma Jong khan kõ Diõ:

- Lě hõnõh, lě kõ nhi põlõng lăng.

Ma Klên, ma Jong chuă tõgăk châng gâr kong nhong hu, pla tõgăk tih sã kõ jung to to pleng chro.

Bre ma Klên, ma Jong kõh hor, kõh hor. Truø dur grén kram goi đĩ tõpă ngëi ngëi. Mă khan dur kram dang yø liø vă ke kõ pla tõgăk ma Klên, ma Jong... Koh breh dur kram kěh kong phong đang, kěh kong phong yuët bøih, dõhrui dõhrong asú ayung nǎm dâng.

Nǎm truh tõ sôdrâm đak pølei Atâu Yang Bul, đe Diõ, Diông chă pødõh ñh ñi, pai song sa por anhot pøayõng.

62. Đe bia Bøng Bøh, bia Songløng, bia Sødræng Măt Anăr mølønh ayung chă chěp gõ sõ ðak, pai por þa se phe þa Chăm, anhém ka hléch, ka hlang, ka rang kcting, ka jing, chðamón, kon srøh...

*De adrūh pai por anhém anhot
Kéh kong phong dang
Kéh kong phong yuët
Chă so podă thø thă thár thär.*

Đe Diጀ, Diጀng, Diጀ Hrëng, dăm Pham, ma Klén, ma Jong hăm de adrūh ayung song sa høbi, phጀ alâng ato, liěm rō hødai.

*Song por sa anhém anhot
Chă podðh ðh ɔi et hðt
Nhă ðak pðhiòk pðalâng
Chă dâu tra pøma anul tøhnga angiet
Hiék nôk hiòk ngă ană hal
Bu bu künd mølønh hiék ngă
Møliă hiék yôp, kôdôp deng goleng păh măt...
Pødðh ðh ɔi dang bøih.*

Døhrui døhrøng asu ayung năm mât tð pølei Atâu Yang Bul bøih deh.

63. Đâng aia cham rông, đe Diጀ, Diጀng krao apñh Atâu Yang Bul:

- Hă a ø Atâu Yang Bul... Nhôn Diጀ, Diጀng đâng Tu Krong Vong Krém năm diong amoi lăng kópô kol bâm atiëng tøpøh röh, kópô nhôn kôdâu mang prang kléñh tø âu. E hăm þöh a ø Atâu Yang Bul?

Atâu Yang Bul đâng rông lëch pøma akhan:

- Korpô kol bâm atiêng tòpôh rôh iêm, hăp jăk oëi tơ âu. Âu iêm tăk lăng hăm tro korpô iêm anëi jăh uñ.

Ɓok Kiék Lă Dia Kla Kông tòbrông kơ anun kun akâu lăm rông Atâu Yang Bul.

De Diጀ, Diጀng dâng cham krao athëi ɓok Kiék Lă Dia Kla Kông:

- A σ ɓok Kiék Lă Dia Kla Kông... Jur tơ âu gđđi bân đim hióng tòdrong bân đim tóch. Jur jur e jur tơ âu bân ayung tòblăh khâm dī tòdrong, khâm hióng gđđi. Jur jur a σ ɓok Kiék Lă Dia Kla Kông...

Jóamrun ɓok Kiék Lă Dia Kla Kông kun hli kơ jur.

De Diጀ, Diጀng akhan kơ Atâu Yang Bul:

- Hă a σ Atâu Yang Bul, e athëi hăp jur tơ âu, nhôn vă dâu tra pōma đonuh.

Atâu Yang Bul athëi ɓok Kiék Lă Dia Kla Kông:

- Năm năm e jăh jur! E oëi hun tơ âu kơnh chă pik ăn kơ īnh tòdrong, trong tòblăh īnh kuă ngëi ngëi...

64. Ɓok Kiék Lă Dia Kla Kông tògun věi kun kuă kơ jur, kɔlǔm khăń ɓich om som pă đĕi dơ drō.

De Diጀ, Diጀng dâng ala pōrâng dang krao khâm khâm buñ buñ. Ɓok Kiék Lă Dia Kla Kông tògun věi kun dang lě pă kōtâng Diጀng krao.

Atâu Yang Bul khan:

- Iêm krao hăp kuă, hăp kun, hăp hli. Iêm jăh tăk tòblăh kɔpal rông anô đĕch vă.

De Diጀ, Diጀng dâng ala cham khan:

- Kâm, kâm a σ Atâu Yang Bul

Rông alâng rông liêm

*E věi alâng hònâng tōpăt
 Uh děi chă tōblăh tōvang
 Khan nhôn vă tōk tōblăh kōpal rōng e
 Nhôn uh nhôn kuă
 Nhôn mōnat amêm kō e bōngai věi děch tōpăt.*

Đe Diĕ, Diông pôtruh athĕi Atâu Yang Bul:

- E hor tō lō hăp lĕch tō âu jăh kĕh jăh dang.

Atâu Yang Bul ayung athĕi pôlut bok Kiĕk :

- Năm năm e jăh năm, e věi kun hònâng thoi âu pône īnh gô răm yua.

Bok Kiĕk Lă Dia Kla Kōng sômlin tōgüm jōamrun yok kun lăm rōng. Vă jur ji hli tōrō tōpă ngĕi ngĕi bōih kō, hō lăh mōnat!

Đe Diĕ, Diông pôrâng athĕi Atâu Yang Bul hor tōlĕch bok Kiĕk Lă Dia Kla Kōng tō angaih.

Atâu Yang Bul khan:

- Hăp ji kuă ngĕi ngĕi vă băt pôm liô. Iĕm jăh tōk tōblăh tōkōh, tōbet, tōket, tōglâm, tōtâm hăm hăp tō pal rōng anô děch bĕ.

65. Đe Diĕ, Diông pôma akhan pôjao ăn hăm Atâu Yang Bul:

- *Jăh lĕi nhôn tōblăh lăm rōng e*

Pham lĕch sĕch huōng chūt chôt kō rōng e

E pă yo pă hil pă mil arĕh hō

Rōng e hiăh hiök păk huōng

E pă hil pă nil hō

Jăh e vă aneh tōblăh hăm nhôn

E kŭng akhan tōpăt kō nhôn dang ēi!

Atâu Yang Bul khan:

- Činh bøngai v i đ ch, činh ku  k  tobl h ng i ng i. Ath i h p jur, h p ku , h p kun k , i m j h t k tobl h h m h p pal r ng d ch v  li . L i n h t k tep pal p d h r ng.

De adr h v i g t  ala y p along h d  cham r ng. De Di , Di ng, Di  Hr ng, d m Pham, ma Kl n, ma Jong phi ng phiang, phi ng phiang t k hao t  r ng b ih.

66. Di  akhan ath i bre ma Kl n, ma Jong tang an ng:

- H  a   ma Kl n, ma Jong... Bi m tang ch  kr n m  koj p, b n v  ayung tobl h, t k h, t bet, t ket, t gl m, t t m, t ch  v i h m b ok Ki k L  Dia Kla K ng pal r ng an  b ih an r b ih an r dr u.

Ma Kl n, ma Jong khip khip tang ch  kr n rim am ng t m, am ng amok k h kong phong dang b ih...

De Di , Di ng, Di  Hr ng, d m Pham, ma Kl n, ma Jong ayung tobl h, t k h, t bet, t ket, t gl m, t t m, t ch  h m b ok Ki k L  Dia Kla K ng.

Dang dang b ng dang

Dang dang b ng dang

K pal ala k pal ala

M ng l  n r, n r l  m ng...

R ng At u Yang Bul d i v  yung y ng, jr ng r ng d i v  glik gluk d i v  guk gul. At u Yang Bul p  s k tep hli k  r ng h p hi h p k hu ng h lung. At u Yang Bul d ng k pal p d h r ng aml eng aml eng l ng t  ala droh r ng, l m j hng m d i  h klai blai ol hil k  de Di , Di ng ch  p r m r ng h p an i k .

G  l ng p  s u , kl k At u Yang Bul t t h d ng p d h h r ng ayung tobl h, t k h, t bet, t ket, t gl m, t t m, t ch  h m de Di , Di ng b ih.

Pă vúch vúch vach vúch, vúch vúch vach vúch, đe Diǒ, Diông chă tøglâm hăm ngôi hăp đech bøih. Măh Atâu Yang Bul høgëi mösëh tôm tèch tødrong tôm tong anän lěi kő.

67. Diǒ, Diông khan:

- Tě mě Atâu Yang Bul... Hëi khan kuă kơ tøbläh, dang ēi póm ayung tøköh, tøbet, tøket, tøglâm, tøtâm, tøchö hăm bân.

Diǒ, Diông khan:

- Bân tøbläh, tøköh, tøbet, tøket, tøglâm, tøtâm, tøchö lăm róng hul hang akâu dêh!

Bë bân ayung kõh hek tük dê róng an᷑

Bân nám tøbläh vëi kopal pleng anëi hiôk róngop

Tøbläh vëi pal pleng anëi rö biø kon konglo...

Diǒ ayung athëi:

- Bë e ayung pølönk kõh hek lăng pøbung róng a ø dám Pham.

Dám Pham bluk ayung lăp truh pødăh róng duk klø huõng tø ala.

Diǒ ayung athëi Diǒ Hrëng ayung dâng:

- Hă a ø Diǒ Hrëng, e lăng dâng hømo jăh këh đang kơ bân.

Diǒ Hrëng bluk ayung kõh breh lăp lun akâu klø künd huõng dâng hønâng lë dám Pham.

Diǒ Tu Đøng khan:

- I᷑ gô lăng īnh dâng pølönk hăm kë dăh uñh.

68. Diǒ Tu Đøng Gøng Blëng Bløng Køđøng Đal Sal Tăng bluk ayung bluk bøhiu lăp hlöi kơ akâu hăp đech bøih.

Diông ayung pómä lach pojua kơ đe Diǒ, dám Pham:

- Iěm ayök abän póm dro kän! Kópen gø hiet găh röng
pih pang mólâu hyâu kó de. Iěm gô lăng Diông Tu Krong
Vong Krém ayung kónh röng anô hiăh hiok ngěi.

Diông bluk ayung pø pø kóh hek, phø lóng bøng kléng
klép:

Mính păh pobung huõng hõlung găh anăr lĕch.

Kléng klép mính păh pobung huõng găh anăr mât.

Mính păh golang huõng tõ tu krong.

Mính păh golang huõng tõ găh pølung hla anhao pølao
anhém...

Röng Atâu Yang Bul hngăng oěi póm jrang lěi kő măh
Diông Tu Krong kóh hek... kő

*

* *

69. Møgring pär juang møgrang pär đong lěi kő măh đe
Diǒ, Diông, dăm Pham, ma Klén, ma Jong vă nõng. Đe adrüh
bia Bøng Böh, bia Songlõng, bia Södräng Mät Anăr chuă kó
ao pónär ve ve ver ve, ve ve ver ve, døhring pär diong đe Diǒ,
Diông tõ kópal pleng.

Diǒ, Diông lám pär lám krao blěi kó mě pøte kó bă bok
Kiék Lă Dia Kla Kông, Atâu Yang Bul:

- Tě mě Atâu Yang Bul... Tě mě bok Kiék Lă Dia Kla
Kông! Biěm jäh nám tõ âu bân jäh toköh věi kópal pleng.

Atâu Yang Bul khan kó Diông:

- Iěm rai pär nám hõlâu kó bân toblăh hăm bok Kiék,
řih oěi vă póm hõmet röng řih amđi.

70. Bok Kiék Lă Dia Kla Kông chuă kó khêl hu kónong,
khêl kong lôm lang drang ju mam møgring pär juang,

mograng păr đōng kiǒ diong tōblăh, tōkōh hăm đe Diǒ, Diōng jāp pal pleng lěi kǒ ɓok Kiěk Lă Dia Kla Kōng anăr drâu.

Chă pōm ming hōmet rōng hăp kēh kong phong dang bōih, Atâu Yang Bul chuă khēl hu kōnong, khēl kong lōm lang drang ju mam, mogring păr juang mograng păr đōng kiǒ diong anhōng hăp ɓok Kiěk Lă Dia Kla Kōng tōblăh hăm Diōng, Diǒ tō kōpal pleng...

Ê Diǒ, Diōng kōtāng ɓōh Atâu Yang Bul păr tōk truh bōih. Đe Diǒ, Diōng chă pōdō pōkong asong dih băl vă tōblăh věi hōnāng hōnong măng lě năr, năr lě măng lěi kǒ asu sō ki.

Diōng khan kō de Diǒ, dăm Pham, ma Klēn, ma Jong:

- He iěm bōvang tōblăh, tōkōh hăm ɓok Kiěk Lă Dia Kla Kōng. Lě īnh pōlōng tōblăh hăm Atâu Yang Bul!

*Chă pōma pojao dih băl
Kēh kong phong dang
Mogrинг ayung tōblăh
măng lě năr, năr lě măng
Chă tōblăh, tōkōh, tōbet, tōket
Toglām, totām, tōchō věi jāp pal pleng
Đang dang bōng dang
Đang dang bōng dang
Kōpal ala kōpal ala
măng lě năr, năr lě măng...*

71. Diōng hăm Atâu Yang Bul mogring tōblăh pal pleng găh anăr lěch. Đe Diǒ hăm ɓok Kiěk Lă Dia Kla Kōng mogring tōblăh găh anăr mât lěi kǒ asu sō ki...

Vuch vuch vach vuch, vuch vuch vach vuch...

Diōng chă tōblăh, tokōh hăm ngói Atâu Yang Bul...

Diōng kōh gāh ama vūch gāh ayēo
Diōng kōh gāh ayēo vūch gāh ama hōnāng hōnong
Māng lē nār, nār lē māng
Pā bāt thoi yō vā gōh bōh atāu hăp...
Diōng chā tōkōh buh buh, tōblāh tōkōh khām khām
Vūch vūch vach vūch, vūch vūch vach vūch...
Diōng kōh gāh ama vūch gāh ayēo
Diōng kōh gāh ayēo vūch gāh ama...

*

* *

72. Diōng dī tōch tang kōdon, glen glon kō māt pā bāt pōm liō gōh bōh akāu hăp anēi. Diōng chā tōchēng lām angok tōchok lām don. Diōng blōk vā pōdōh ɔt ᄡng pōnōng akāu tō dēh Pōlung Hla Anhao, Pōlao Hla anhēm, vā nām chā vēi tō adrūh bia Drang Maih, bia Vai, tō Pōlung Hla Anhao Pōlao Hla anhēm anēi hiōk ngēi ngēi!

Diōng ayung pōma pōthūi sit hōgēi mōsēh yang tōm tēch tōm tāl, hōgēi mōsēh tōm tēch tōdrong tōm tong anān.

Diōng khan:

- Thūi thūi... bār īnh hōgēi mōsēh yang tōm tēch tōdrong, tōm tong anān. īnh vā athēi khēl īnh ayung pār tōblāh kō dih hām Atāu Yang Bul. īnh vā nām chā vēi tō de adrūh bia Vai, bia Drang Maih sung sung tō Pōlung Hla Anhao, Pōlao Hla anhēm...

Pār pluk ling lōng khēl hu kōnōng, khēl kōng lōm lang drang ju mam Diōng ayung pār tōblāh hām Atāu Yang Bul. Atāu Yang Bul chā tōblāh tōkōh vēi hām khēl Diōng māng lē nār, nār lē māng...

73. Amōng Diōng năm chă věi tơ đe adrūh bia Drang Maih, bia Vai chă pōm pō yō vă pojing ūnh om lōnōm hla prít lěi kǒ Diōng khan.

Diōng phē ḥar to plěi poō vă ăn kō bre bia Drang Maih, bia Vai sa hoła vă pōm ūnh om lěi kǒ Diōng anăr drâu. Diōng ayung năm buh buh, năm khâm khâm dung truh tō pōlei bia Drang Maih. truh tō pōlei mǎng đī vă jě leng gong vong tar. Pōlei đim lăh juat vă mât kō mǎng hli kō kon pōlei khan chă năm pōm tōdrong chă trong tōblăh, sōh rōng sōng hnam.

Diōng dâng dō jih pōlei ayōk plěi poō, anōm ăn kō plěi poō đang boih, Diōng ayung pōma sōkat:

- Thŭi thŭi... ḥār īnh yang, kang īnh mōsēh. Jāh khan Diōng hōgēi mōsēh tōm tēch tōdrong tōm tong anăń, īnh klâm plěi poō anō kōnh hăp păr huōng lăm tōpăl bia Drang Maih pēh ba. Mǎng anō bia Drang Maih tep pă sük blōk amēh sa plěi poō. Dōning hăp sa jing ap kō akāu đēi kon lăm klak. Hăp rōneh ning mōnh kon kōnglo mât hăp dăm Ling Ngoa...

74. Pōma sōkat đang boih, Diōng ayung klâm plěi poō ver hlep huōng mât lăm tōpăh bia Drang Maih pēh ba.

Ap kiō bia Drang Maih kuh kăh kul kal ayung krai mě hăp:

- Hă a o mě, mě oī, īnh blōk amēh sa plěi poō dēh mě oī. Đâng sō kolăh lě mǎng drâu, īnh amēh sa poō ngēi ngēi a o mě...

Mě bia Drang Maih drâng năr ḥār kon hăp:

- Kon sem, kon vōnh, kon yol, tōbok leng gong vă chă plěi poō đēi đâng yo. Yan khēi mōjít mōnh, mōjít ḥar đēi plěi poō đâng yo. Gô dōning mě năm chă hla kret krot ăn e sa po chhōp hōlōng.

Mɔlām mɔlām bia Drang Maih tep pă nit blōk rōhing amēh sa plēi pōō anēi kō!

Brūch bōhēng phēng hōdāh khoāh kō anār. Bia Drang Maih kuh kāh ayung hōmet pēh ba jra hāu. Ayōk ba vā hōmet tāh lām tōpāl. Bia Drang Maih bōh tōbul plēi pōō lām tōpāl.

75. Bia Drang Maih krao akhan kō mē hāp:

- Mē ɔi kon pun dēh, băt plēi pōō dāng yō lām tōpāl bān anō, dang lē chā hu bōh hu, chā maih bōh maih. Băt dāng sem chā choh sa pār anhak thāu rō deh.

Mē bia Drang Maih khan:

- Sōnām pha pha sōnām plāng plāng, dāng sō kōlāh khēi mojīt mōnh, mojīt bār khan dēi plēi pōō.

Bia Drang Maih chuā ayōk sāng kiet sa chu hām boh amrē.

Bia Drang Maih lām sa lām pōma hmach bōnē:

- A mē ɔi yōi, plēi pōō anēi nham dēh ayū angām bōlu pāh lāp. Mē ɔi, e sa lāng alāng dēh mē ɔi!

Mē bia Drang Maih khan kō kon:

- Pōō lāp mīnh tō chā sa sāi kō kon dēch bē.

Bia Drang Maih pōrāng sa bōnē sa bōnē kō plēi pōō hāp ayū angam alāng anēi kō.

Diōng ayung nām tō dēh dām Brāu Atāu Sōlang, dēh char bia Vai sung sung. Diōng ing rōnhang ang rōnhōng khan bia Vai liēm rūh kō dāk, liēm rak kō hla, liēm ato ro hōnāng dang lē bia Drang Maih. Bia Vai hōdēi hōgēi mōsēh tōm tēch tōdrong tōm tong anān dang lē bia Drang Maih.

76. Diōng nām khām khām. Diōng nām buīh buīh.

Măng lě năr, năr lě măng dung truh tō polei bia Vai măng kŭng dī leng geng măng dī vong tar. Dēh toring pha pha, dēh toring plâng plang, đim mă lăh juăt, năm truh kơ măng, Diông pă pân apinh mât, hli kơ kon polei khan năm chă tordrong, chă trong tōblăh sōh rōng sōng hnam.

Diông dâng dâng jih polei vă huât klâm plěi pōo ăn kơ bia Vai vă pōm pō yô, chă ūnh om lōnôm hla přít lěi kō Diông khan. Diông anôm kō plěi pōo dang bōih, Diông ayung pōma sōkat hōgēi mōsēh kon yang.

Diông khan:

- Thŭi thŭi... bâr īnh yang kang īnh mōsēh. īnh klâm plěi pōo anô kōnh hăp huōng klĕp lăm tō păl bia Vai pěh ba jra hâu.

Thŭi thŭi măng anô bia Vai rōhing blök aměh sa plěi pōo. Dōning hăp sa jing ap akâu đei kon lăm klak. Truh dī tōm khēi hăp rōneh kon kōnglo, măt kon dăm Rōnūng.

Pōm sōkat kēh, Diông ayung klâm plěi pōo ăn bia Vai. Plěi pōo ver bōlep huōng lăm tō păl bia Vai păh ba.

77. Tō mĭnh măng măng anēi bia Vai bich kōlüm khăń pă sük tep, lăm đon tōchĕng blök rōhing aneh sa pōo.

Kuk kăh kul kal, bia Vai ayung hōanâr dâng tep blök rōhing kō aměh sa plěi pōo lěi kō bia Vai măng drâu.

Pōmăt măng ayung krao pō ngînh athēi mě hăp chă plěi pōo:

- Hă a o mě, mě oī măng anô kon rōhing blök aměh sa pōo dēh mě oī. Dâng sō ki kōlăh blökblök aměh sa plěi pōo lě măng drâu!

Mě bia Vai chă pōma akhan:

- A mě kon sem, kon vønh, kon yol, khěi mójit mônh, mójit þar vă chă plěi poð děi ðâng yø. Gô ðøning mě nám chă lăng hla kret krot ān sa poðchhøp høløng. Măng dang ēi vă băt nám chă tø yø...

Bia Vai chă adrín kólu kólum khän tep, móðan măt pă gõh tep thoi yø, jí mäh blök amëh sa plěi ayü ngëi ngëi bøih kõ.

Bruch bøhêng, phêng hødäh khoäh kø anär. Iér ò bøyöng tø ðjrong rim cham.

78. Bia Vai kuñ kăh, kul kal sal guäl yü yë ayung ayök ba vă pëh phe jre hâu.

Anao vă hrok ba lăm tøpäh, þôh tølunh plěi poð ðâng yø lăm tøpäh. Bia Vai hiëk nôk, hiôk ngă ană hal...

Bia Vai khan:

- A mě ôi yôi! Phäl môk sôlôk phäl dan.

Chă hu þôh hu, chă maih þôh maih.

Røhing kø plěi poð þôh plěi poð.

Bia Vai chuă mât ayök säng kiet chă sa häm boh amrë. Lăm sa lăm hmach bønê kø plěi poð ayü angäm bølu păh lăp.

Bia Vai khan:

- A mě ñi yòi... Poð anëi ayü angäm alâng liëm ngëi ngëi!

A ñ mě, lëch sa lăng poð anëi nham krüp bøyup ngëi ngëi mě ñi!

Mě bia Vai khan kø kon:

- Lăp mïnh tø ngëi ngang mäh chă asong mě. Më ûh kø dëi røhing. E chă sa kø e ðech kon vă hømo klah kø røhing.

Chø klép chø klép lăm sa lăm hmach bønê kø plěi poð hăp nham anëi kõ.

79. Diōng chang kōbang liang liă, deng dong vih brōk
tōk păr tōblāh hăm Atâu Yang Bul dâng.

Tōblāh věi măng lĕ năr, năr lĕ măng...

De Diōg Tu Krong Vong Krēm, Diōg Hrēng, dăm Pham,
ma Klēn, ma Jong mógring mógrang tōblāh hăm bok Kiék Lă
Dia Kla Kong bōnhōng băl jâp kópal vang vâng kópâng
hómâl. Dóhrui dóhróng đe adrüh bia Sōnglōng, bia Sôdrăng
Măt Anăr, bia Bōng Bōh diong kiōg pai ān por so đak.

*

* *

80. È bia Drang Maih tơ tê kŭng dang lĕ bia Vai tơ sung.
Bu bu kŭng khan lơ liø boih lăm akâu īnh anëi uh kơ lĕ sôr.

Bia Drang Maih chă pôma tórai akhan kơ mĕ hăp:

- Hă a ø mĕ, lăm akâu īnh dang ēi ahrëi âu lĕ pă thoi sôr
thoi ki. Khan lăm akâu īnh anëi trăp trin dêh mĕ ơi. Đe tòdăm
lăm pôlei töring uh kôlăh năm chă ngôi dâu tra pôma dónuh,
bich hobi pôm khăn pôm sôkok. Liø lăm akâu īnh trăp trén
thoi âu, īnh sôangon dêh mĕ ơi...

Mĕ bia Drang Maih khan:

- Hli kơ iém chă chông bôròng chă phe anhot, prăh sem
tơ bri kông đêch vă. Jăh tă hnam, mĕ dim mă lăh bôh kon chă
věi ki kă chă věi tă tăń. Kon alâng kon liém, mâng bâr mĕ bâr
bă chă bôtho akhan...

Lăm khěi anăr anoh tơ dêh char dăm Brâu Atâu Sôlang,
bia Vai tơ sung kŭng pôma akhan kơ mĕ hăp:

- Hă a ø mĕ, mĕ ơi liø boih lăm akâu īnh dang ēi pă lĕ
thoi sôr thoi ki boih mĕ ơi... Băt vă gem kon lăm klak boih dăh
kiōg. Lăm akâu trăp trang pă băt dang yø. Đe tòdăm lăm chhŭ
chhom chom dêh uh kơ lăh bôh chă năm dâu tra pôma pôm

pøyô, bich tep hóbí rí atum mǐnh blăh khăń, mǐnh blăh sôkok.

81. Mě bia Vai chă pōma hăm kon:

- Băt lĕ hli kơ iěm chă ngôî bônhông chă chông bôrõng tø bri kông đêch vă. Jăh tõ hnam, mě bă đim mă lăh bôh kon chă věi ki kă věi tă tăń. Mă la yø mě künd bône kơ kon liěm alâng băt mâng bâr mě pôkă bâr bă bôtho.

Bôh kon joh alô ayung adrûh, mě athei e ayok đe Sem Dum, Sem Treng. Kon khan đim mă vă chă klo, liø ñ dang eï joh đei gem hă ñ kon?

Truh anăr truh khëi, tø tê äh vao, äh vao, äh vao bia Drang Maih tõ pôlei Krăk Kông roneh kơ kon dăm Ling Ngoa.

Tø sung künd äh vao, äh vao, äh vao bia Vai roneh kơ kon hăp dăm Rønüng...

Bia Drang Maih künd lĕ bia Vai, bu bu mòlâu tôch jă pă băt póm liø.

Liěm rûh kơ đak

Liěm rak kơ hla

Högëi mösëh tôm têch tôm tâl

Tôm têch tôdrong, tôm tong anđn.

Khan đei kon pôm bă pă đei.

Lěch hlôi klak mě anao lăp pêng măng, sëch akär oëi gô bre.

82. Klök đim hióng, komong đim sir, dăm Ling Ngoa apinh mě hăp:

- Hă a ñ mě hăm đei khêl dao? Jăh đei mě än kơ īnh tø âu īnh vă năm chă bă īnh.

Bia Drang Maih hli tørø pōma hăm kon:

- A mě ōi yōi...

Kølih kochrāh kølāh købôh dāng kră sđ.

Bøngai kon nge ngok klök dîm hióng, kømong dîm sir

Măt dîm mă gõh lar akär sëch oëi gó bre

Khan apinh khêl dão vă năm dióng chă bă.

Bia Drang Maih akhan kø kon hăp:

- Mě bøngai dro kăń vă chă khêl dëi dâng.

Kon pă dëi bă vă chă bă kon tø yø?

Kon anao lëch hlói klak mě lăp pêng măng

Klök dîm hióng, kømong dîm sir

Khan apinh khêl dão dióng chă bă.

Mě chă dëi kon póm bă e kø dëi a kon...

83. Dăm Ling Ngoa akhan kø mě:

- Plach mě plach, mě plach,

Mě holéñh khan ĩnh uñh kø dëi bă.

Măh bă ĩnh Dióng Tu Krong

Bă ĩnh chă än anän ĩnh dăm Ling Ngoa.

Dang eí ĩnh vă năm dióng chă bă Dióng ĩnh amđi
a o mě...

Dăm Ling Ngoa chuă kødöng püng mě hăp mong anhot,
chuă säng ngöng mě hăp kät anhot, te bře ayung năm ngëi
ngëi. Te bře, te bře,toi ayoi toi ayoi kø klök dim mă kø tech.

Ve ve ver ve, ve ve ver ve, khêl kødong püng dăm Ling
Ngoa păr năm dióng chă bă hăp.

84. Bia Drang Maih chă pómá törö homot mǐnh drô:

- A mě ōi yōi... Kon anëi pha pha, plâng plâng. Đĩ dăng
chhў chhom dêh, kon de gáp nai bøngai gáp plâng uñh dëi bôh

dang lě kon nge ĩnh anô. Thâu hăp ayoj jõnoi adrûh kon yang kuan tih, kuan grêñ tòpă rō deh...

Ê bia Vai tø sung kûng thoï ēi.

Kon anao hlôi dâng klak mě lăp pêng măng

Klök ðim hiong, kõmong ðim sir

Sêch akar oëi gó bre ngëi ngang

Khan apõnh khél ðao vă diong chă bă hăp.

Dăm Rõnûng apõnh mě hăp bia Vai:

- Hă a σ mě... mě oï, hăm dëi khél dëi ðao? Jäh mě dëi khél ðao än ĩnh. ĩnh vă diong chă lăng bă ĩnh a σ mě...

Bia Vai chă põma akhan kõ kon:

- *Hă a σ kon...*

Mě bongai dro kăñ chă khél ðao vă dëi dâng yo.

E vă năm chă bă e tø yo?

mě chă dëi kon põm adrô, bă e kõ dëi a σ kon...

Dăm Rõnûng tol năr mě hăp:

- *Mě plach, mě plach*

Măh bă ĩnh Diông Tu Krong Vong Krém

Măt ĩnh dăm Rõnuning yuø dël bă ĩnh chă än mě oï

Dang eï ĩnh vă ayung năm chă lăng bă ĩnh...

85. Dăm Rõnûng chuă kõdõng püng mě hăp mong anhot, chuă ayök säng ngông te bře ayung năm.

Te břetoi ayoi, te břetoi ayoi dăm Rõnûng năm boih. Dăm Rõnûng chěp kõdõng püng pär döng ve ve ver ve... Bre tø bře pär věi kiõ pleng kok rok kiõ pleng gän năm kiõ pleng góh.

Pä băt põm liø, mě hăp bia Vai gó dâng lăng hnhoi kõ măt dëch boih. Bia Vai soangon ñh klai mõnat kon aløp nge klök ðim hiong, kõmong ðim sir năm dëh ataih.

Bia Vai künk chă pōma tōtām mīnh drō:

- A mě ơi yơi... Kon anēi pha ra. Đâng sō ki đâng i ach, jāp chhū chhom dēh đim mă lăh đei kon bōngai thoi âu.

Lěch hlōi klak mě anao lăp pēng măng khan đĩ pān năm dăh dōng thōng huang juang dēh. Thâu adrech de ayoi jōnoi de tih mōsēh tōm těch tōm tāl, tōm těch tōdrong tōm tong anān ro deh.

Bia Vai chă pōma mīnh drō kōtāng ang đe chă tōrai Diōng Tu Krong Vong Krēm tōdăm liĕm rō păng hōgēi krūp kruñ krēn dēn mă lěi đim mă īnh đim lăh. īnh künk đĩ mă tōjrām, dāu tra pōma dōnuh dăm Diōng, li᷑ dăm Rōnūng khan bă hăp Diōng, băt hăm măt hăp yu᷑ Diōng chă än. īnh pă băt lō li᷑. Hăm ro kon nge ngok anu kon yang tōpă uh?

86. Dăm Ling Ngoa năm buh buh. Dăm Rōnūng künk năm khām khām. Truh pōnuăt trong bre sū tō jrām băl bōih.

Dăm Ling Ngoa apīnh dăm Rōnūng:

- È bōngai anoh e năm tō yō?

Dăm Rōnūng chă tōrai akhan kō dăm Ling Ngoa:

- Khan īnh vă năm chă bă īnh, Diōng.

Dăm Rōnūng ayung apīnh tōvih dăm Ling Ngoa:

- Bi e năm tō yō?

Dăm Ling Ngoa rai akhan:

- īnh năm chă bă īnh, Diōng Tu Krong Vong Krēm ...

È bre sū pō jăh tōgar dih băl kō bă măh mōgre, mōgre:

bă īnh uh bă e, bă īnh uh kō bă e...

Dăm Ling Ngoa khan:

- Ba kŭ mōgre, mōgre tō gar băl kō bă thoi âu uh âu uh kō kēh, uh kō đang kō ba. Ba yung tōglâm dih băl jēi e bă e, jēi īnh bă īnh.

*Ap pōm kiǒ, te ƀre kɔ̄ amônh
 Te ƀre kɔ̄ amônh ayung tøglâm dih băl
 Mørĕl mørĕl kópal ala kópal ala
 Dang dang bông dang
 Dang dang bông dang
 Măng lĕ năr, năr lĕ măng
 Môgring toblăh dih băl rim dêh rim char
 Toblăh dih băl tø dêh pling plong dong dosi kung dëi...*

87. Diông oěi toblăh hăm Atâu Yang Bul dâng pal pleng lăng ƀôh bre dăm Ling Ngoa, dăm Rónüng mørĕl mørĕl tøglâm töchő dih băl.

Dâng tê Diông khan:

- A mě ōi yōi răm kiǒ kɔ̄ biěm. Rõ lăng biěm tøhil tøgär kɔ̄ ƀă bøih.

Chang kóbang liang liă, deng dong Diông ayung năm. Năm khâm khâm, năm buh buh dung truh tø bre dăm Ling Ngoa hăm dăm Rónüng.

Diông ayung pōma apinh:

- Hă a ø bre kon nge anoh, biěm tøglâm töchő dih băl tøhil tødrong kiǒ?

Bre dăm Ling Ngoa hăm dăm Rónüng bu bu kung khan:

- Hă a ø mih, ma, tømoi, khan nhi tøglâm töchő dih băl tøgär kɔ̄ ƀă. Bu khan ƀă hăp Diông, bu khan ƀă hăp Diông...

Dăm Rónüng khan:

- Jăh jěi īnh ƀă īnh Diông. Jăh jěi Ling Ngoa, Ling Ngoa ƀă hăp Diông. Dôm eī dêch lăh tødrong nhi anëi.

Diông ayung pōma pølung akhan:

- De bu ma lěi, biěm anhōng ōh mǐnh ƀă mě pha ra. Âu ĩnh Diōng ƀă biěm. Bia Drang Maih mě dǎm Ling Ngoa kǔng akān ƀă. Bia Vai mě dǎm Rønūng kǔng akān ƀă. Biěm anhōng ōh, Ling Ngoa anhōng, Rønūng ōh.

88. Diōng thar rōp pǔ dǎm Ling Ngoa găh rōng, gơ anin dǎm Rønūng găh anăp, chěp dī bre anhōng ōh, năm brök tōk tōblăh hăm ƀok Kiěk Lă Dia Kla Kōng, Atâu Yang Bul.

Diōng pōma:

- Anhōng oh phai tō amēm kōeng dih băl. Jăh bre kon vă pōlōng jōhngām pran dang ēi liěm diong ƀă, bān năm tōblăh hăm Atâu Yang Bul kōpal pleng to. Jăh biěm vă năm hăm de mih Diō Tu Đōng, Diō Hreng, dǎm Pham păng ƀok Klēn, ƀok Jong tōblăh hăm ƀok Kiěk Lă Diă Kōng kǔng buh.

Bă kon Diōng jōh brök vih tō anih ma dǎm Pham, Diō Hreng, Diō Tu Krong, ma Klēn, ma Jong tōbok tōblăh hăm Atâu Yang Bul vă ƀok Kiěk Lă Diă Kōng. Truh tō anih, dǎm Ling Ngoa, dǎm Rønung hōloh drang năm akhan kō rim bōngai athēi pōdōh ōh ơi, lē bre sū tōblăh tōgūm.

Bă kon asū năm vih brök. Năm khām khām, năm buh buh dung truh tō de Diō.

Te ƀre kō amônh, te ƀre kō amônh, bre dǎm Ling Ngoa, dǎm Rønūng, bu chuă khēl kōdōng püng, sǎng ngông, bu chuă kō khēl kōdōng püng, sǎng ngông ayung tōblăh vēi hăm ƀok Kiěk Lă Dia Kla Kōng, Atâu Yang Bul.

Dǎm Ling Ngoa, dǎm Rønūng ayung pōma athēi de Diō pōdōh ōh ơi, bre sū vă ayung tōblăh dong.

Bre dǎm Ling Ngoa, dǎm Rønūng khan:

- Vēh vēh, mih Diō, iěm vēh tō jih, iěm vih tō keng, lē nhi vă pōlōng tōblăh vēi lăng hăm ƀok Kiěk Lă Dia Kla Kōng, Atâu Yang Bul.

Te þre kơ amônh, te þre kơ amônh ayung tøbläh, tøköh
věi hǎm þok Kiěk Lă Dia Kla Kōng, Atâu Yang Bul.

89. Bre dám Ling Ngoa, dám Rønűng ayung krao, pðma
hono pðang:

- Mă khan nhi kon nge ngok, klök ðim mă hiong,
kømong ðim mă sir, køting jømir oëi rømuän, iëm uh băt kiõ
bre dám Ling Ngoa, dám Rønűng kon Diõng høgëi møsëh
tôm tèch tôm tâl, høgëi møsëh tôm tèch tødrong tôm tong
anän.

Bre sú ayung krao þok Kiěk Lă Dia Kla Kōng, Atâu
Yang Bul:

- Åu biëm näm tð âu a ø þok Kiěk Lă Dia Kla Kōng, a ø
Atâu Yang Bul... Bân jäh tøbläh, tøköh, tøbet, tøket, tøglâm,
tøtâm, tøchð.

Þok Kiěk Lă Dia Kla Kōng brñh brñh tih tð kóng kon,
læng bre dám Ling Ngoa, dám Rønűng nge ngok hlöi klak më
anao lăp pêng măng, klök ðim hiong, kømong ðim sir khan
chëp khél ðao tøbläh. þok Kiěk Lă Dia Kla Kōng dí pă băt
pøm lø liø. dí tøch tøng kơ ðon glon glon kørmat...

þok Kiěk Lă Dia Kla Kōng khan:

- Krüp krûn krên dñen ngëi ngëi adrech ðe anëi!

A më ôi yôi... Īnh kñnh vă lôch věi kơ kon nge klök ðim
hiong, kømong ðim sir!

90. Ap pøm kiõ, asú ayung tøbläh, tøköh, tøbet, tøket,
tøglâm, tøtâm, tøchð dih bäl.

Dang dang bøng dang

Dang dang bøng dang

Kopal ala kopal ala...

*Bát bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng kopal
 Dăm Ling Ngoa, dăm Rónŭng ala
 Bát bre dăm Ling Ngoa, dăm Rónŭng kopal
 Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng ala
 Đang dang bōng dang
 Đang dang bōng dang
 Măng lĕ nă̄r, nă̄r lĕ mă̄ng...
 Te īre kō amónh
 Te īre kō amónh tōkōh dih băl hăm Atâu Yang Bul
 Vúch vach vúch vach
 Vúch vach vúch vach
 Măng lĕ nă̄r, nă̄r lĕ mă̄ng...*

Bre dăm Ling Ngoa hăm dăm Rónŭng bu bu kŭng dĭ póngot klak hang póngot klang yom.

Bre dăm Ling Ngoa, dăm Rónŭng ayung krao athēi, krao akhăn kō đe Di᷑, Di᷑ng:

- Hă a ᄂ mih Di᷑ Tu Krong, mih Di᷑ Hrĕng, ma dăm Pham, a ᄂ bok Klên, bok Jong, a ᄂ bă iěm ayung dâng... Nhi póngot bōih, nhi vih brök nă̄m toh mĕ amōi. Mŏm phĭ dang kōnh nhi nă̄m vă̄ng dong iěm dâng.

91. Đe Di᷑, Di᷑ng bu bu akhan athēi:

- Bre mon póngot bōih, biěm brök mōm bĕ, lĕ kō nhôn ayung dâng.

Ma Klên, ma Jong kŭng athēi:

- Bre sâu póngot bōih, biěm rai brök mōm bĕ mōnat kō biěm.

Di᷑ng pōma akhan kō bre kon:

- Hă a σ bre kon biěm brök mōm, akhan kơ mě biěm bă oěi liěm akâu hónâng alâng hiôk dang sđ dang ki lěi hō.

Bu chuă kôdöng püng, säng ngông, bu chuă kôdöng püng, säng ngông, te b̄re kō amônh, te b̄re kō amônh mógring pär juang mógrang pär brökbrök mōm bōih...

Näm buh buh, näm khâm khâm, däm Ling Ngoa dung truh tō polei. Däm Rønüng näm buh buh künd dung truh tō polei...

Däm Ling Ngoa krao mě hăp bia Drang Maih:

- A σ mě, än kō īnh tōh rōh kō īnh blu, īnh póngot pă kē bōih mě oi!

92. Bia Drang Maih blit blōng chōng blōng gōng gôt ayung thăr pôk glöng sōng tōmōm. Lăm tōmōm lăm chă chum hōriп kon hăp däm Ling Ngoa.

Däm Ling Ngoa kuët kuët mōm toh găh ama dī, kuët kuët mōm găh ayéo. Pă b̄io tō plon phĩ bōih.

Bia Drang Maih chă pōma apinh jet kon nge hăp däm Ling Ngoa:

- Pōm băt, pōm băt kon nge klök đim hiong, kōmong đim sir, khan näm diong chă bă. Măh kon pōm vă đei bă đâng yō?

Bia Drang Maih jet:

- E näm chă tōjrâm đe rok trong?

Däm Ling Ngoa chă rai än kō mě hăp tōm tēch tōdrong, tōm tong anän lăm măng năr hăp näm.

Däm Ling Ngoa khan:

- īnh näm truh pōnuăt trong bōh bōngai kon nge tō bre anao pēng măng lě īnh. Hăp näm chép kôdöng püng, säng ngông...

Ĩnh apinh hăp e năm tơ yđ? Hăp khan ĩnh năm diong chă bă ĩnh Diông. Hăp khan bă hăp Diông. ĩnh khan bă ĩnh Diông. Mօgre mօgre nhi pojāh tօgär băl kօ bă... Hăp khan ba pojāh băl mă tօmīnh năr künk uñ kօ dang. Dang ēi ba tօglâm tօket dih băl đech. Jěi e bă e, jěi ĩnh bă ĩnh aněi bōnh biđ. Đâng noh nhi tօglâm tօket dih băl:

Dang dang bōng dang

Dang dang bōng dang

Kopal ala kopal ala, pă děi jěi bu...

93. Dăm Ling Ngoa rai ăn kօ mě hăp dâng:

- Nhi tօbok tօglâm dih băl dang dang bōng dang, dang dang bōng dang, bōh mīnh anu bōngai tօdăm tīh kōjung:

Liěm rūh kօ dak

Liěm rak kօ hla

Kօ doih lě yōng ong

Kօ dong lě yōng vai

Kօ doai lě yōng sut

Năm tơ kan tơ nhi

Hăp apinh jet nhi:

- È bre kon nge kon ngok, biěm tօglâm tօket dih băl tօhil tօdrong kiđ?

Dăm Rōnűng khan:

- Nhi tօglâm tօket tօgar băl kօ bă. Dăm Ling Ngoa khan bă hăp Diông. ĩnh khan bă ĩnh Diông. Dōm ēi đech lăh tօdrong nhi hěi. Dăm Ling Ngoa chă pōma akhan kօ mě hăp mă tōm: Đâng noh bōngai tօdăm liěm aněi hăp pōlung khă nhi. Hăp khan:

- Lě lě, biěm lě pă tօglâm tօket!

*Biěm anhōng ōh, īnh anô Diông bă biěm
 Dăm Ling Ngoa kon bia Drang Maih
 Dăm Rønūng kon bia Vai
 Bia Drang Maih, bia Vai kŭng akăn bă dī.
 Biěm anhōng ōh pôm bă mĕ pha ra.
 Dăm Ling Ngoa juă tēh hølåu la anhōng.
 Dăm Rønūng juă tēh dâng rōng la ōh...*

Dăm Ling Ngoa oěi ayung pøma akhan kø mĕ hăp mă dī mă tôm.

Dăm Ling Ngoa khan:

- Dâng noh bă ayung pü īnh tø rōng, gø anin dăm Rønūng dø anăp. bă chông ba nhi năm vih brök truh tø anih døno asu tøbläh hăm bok Kiék Lă Dia Kla Kông, Atâu Yang Bul.

94. Dăm Ling Ngoa chă pøma tøbôh än kø mĕ hăp:

- Ôi yôi yôi... bok Kiék Lă Dia Kla Kông tih tăp dêh me ā! Sök hăp kok găn bënh brông, tøbrông, jâp kø akâu. Akâu hăp tih măh tø kóng kon amõi mĕ ā...

Dăm Ling Ngoa chă tørai pøang kø mĕ:

- Mă lëi nhôn tøbläh bông dâng bông, køpal ala køpal ala. Bât yø bok Kiék Lă Dia Kla Kông køpal, nhi öh dăm Rønūng ala. Bât yø nhi öh dăm Rønūng køpal, bok Kiék Lă Dia Kla Kông ala. Tøbläh tøvang hiôk dêh...

Këh mõm phï kønh nhi öh īnh dăm Rønūng năm diong bă tøbläh hăm bok Kiék Lă Dia Kla Kông, hăm Atâu Yang Bul dâng...

Bia Drang Maih dī tôch tang kø don glen glon kø măt pă băt lø liø. Dâng sõ ki dâng i ach đim mă lăh böh Diông dâng

tu krong chă năm jur dâu tra pơma đonuh hoya mĭnh amăng.
anĕi khan dăm Ling Ngoa kon hăp, dăm Rơnung kon bia Vai
tơ sung kŭng khan kon hăp.

Ĩnh tơ âu, bia Vai tơ sung khan akăn hăp dĩ. Gô ĩnh hăm
bia Vai pôlōng năm lăng, liø Diông chă pôbroh thoi anĕi.

Kěh mõm phĩ dang böh, te þre kơ dăm Rơnung dang
sung năm tă anhöng hăp dăm Ling Ngoa.

95. Te þre kơ amônh, te þre kơ amônh, dø hroi bre
anhöng öh dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung chép khêl kôdöng
püng, säng ngöng năm kiõ de mih Diõ, þă Diông, þok Klên,
þok Jong töbläh hăm þok Kiék Lă Dia Kla Kông păng Atâu
Yang Bul.

Mõgring pär juang, mõgrang pär tök tơ anih de þă bre su
töbläh anĕi kő... Bre dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung krao tơ
vĕh de Diõ, Diông, Diõ Hrëng, dăm Pham, ma Klên, ma Jong
vĕi pôdõh öh õi pôdõi jõhngâm.

Bre dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung khan:

- Vĕh vĕh, iém vĕh tă jih, iém vih tă keng chă pôdõh öh
õi, a ø mih Diõ Tu Đơng, mih Diõ Hrëng, ma dăm Pham, þok
Klên, þok Jong, a ø þă iém vĕh tă jih iém vih tă keng. lĕ kơ
nhi vă pôlōng lăng dâng. Nhi töbok sô sînh töpang ti amĕh
töbläh hăm þok Kiék Lă Dia Kla Kông dêh þă õi.

Te þre kơ amônh, te þre kơ amônh.

Bu chuă khêl kôdöng püng, säng ngöng

Bu chuă kơ khêl kôdöng püng, säng ngöng.

96. Chang blang kôbang liang liă ayung töbläh töbläh,
tökõh, töbet, töket, töglâm, tötâm, töchõ vĕi hăm þok Kiék Lă
Dia Kla Kông hăm Atâu Yang Bul.

Măng lĕ năr, năr lĕ măng

Dang dang bōng dang
Dang dang bōng dang
Kōpal ala kōpal ala...
Bât bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng kōpal
Bre dăm Ling Ngoa, dăm Rōnūng ala
Bât bre dăm Ling Ngoa, dăm Rōnūng kōpal
Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng ala...
Vuch vach vach vuch
Vuch vach vach vuch
Chă tōblăh tōkōh vēi hăm Atâu Yang Bul...

Bre dăm Ling Ngoa, dăm Rōnūng kōh găh ama, vuch găh ayéo kōh găh ayéo vuch găh ama. lěi kǒ măh Atâu Yang Bul hōgēi tōm těch tōm tâl, hōgēi tōm těch tōdrong tōm tong anăń.

Dang dang bōng dang
Dang dang bōng dang

Mōrĕl mōrĕl, bre dăm Ling Ngoa, dăm Rōnūng tōglâm, tōket, tōbet, tōchō băl hăm bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng...

Thoi noh bre sú tōblăh!

*

* *

97. Chêh rēh chōng bōlōng bōlāu bōlit, yǔ yě lěm lōm bia Vai dâng sung năm tō bia Drang Maih. Bre sú chă pōma bōtōm dih băl vă năm lăng tō đe Diōng anĕi bōih anăr drâu...Bia Vai năm buh buh, năm khâm khâm dung truh tō pōlei đe bia Drang Maih.

Bia Vai chă jet apĕnh kon pōlei:

- Hă a σ mih pøla kon ma pølei... Ayσ hnam đe bia Drang Maih?

Kon mih pøla kon ma pølei chă pøma tođôh ān hnam:

- Ato anoh hnam bia Drang Maih.

Chang blang yū yě lěm lõm, bia Vai nǎm tøkan tø hnam bia Drang Maih.

Đâng ala cham, bia Vai krao apinh jet dia:

- Hă a σ bia Drang Maih, hnam iěm jăh kiđ anô?

Bia Drang Maih đâng hnam krao athëi moi pøchuh:

- Hnam nhôn, bu anëi, tòk vă.

Bia Drang Maih lăm krao athëi lăm lěch lăng đâng pal pra, Đôh bia Vai đâng dø cham.

98. Bia Drang Maih khan:

- Tòk tòk öh tòk, tòk tò âu mølâu kơ kiđ, vă srø kơ bu. Tòk tòk öh tòk, öh tòk mât tølăm nǎm tø ūnh kunh sôh hõt, ba vă chă dâu tra pøma dønuh, mât mât öh mât...

Bia Drang Maih chă akhan:

- Īnh vă hømet jur nǎm tø e tø sung. Anô Đôh e tø âu boih, phäl mōk sölök phäl dan! Īnh vă nǎm apinh jet pøma lăng liø Diông chă pøbrâh kơ ba anô. E hăm lăh Đôh Diông chă nǎm dâu tra pøma dønuh hăm e?

Bia Vai khan:

- Ih kølih køchräh, kølăh køđôh Diông anëi. Đâng sô īnh chă ing rønhang, ang rønhõng đâng đe chă rai khan Diông tø Tu Krong Vong Krém:

Høgëi møsëh tóm tèch tødrong tóm tong anän

Liěm rüh kơ dak, liěm rak kơ hla lëi đëch lăh.

Bia Drang Maih drâng nâr bia Vai:

- Ih ai, mă īnh kŭng thoi anēi. Đâng sō đim mă lăh bôh măh măt Diōng anēi. Īnh kŭng chă ing rōnhang ang rōnhōng đâng de rai khan Diōng Tu Krong Vong Krĕm liĕm tōch jă pōbă tōch ai, hōgēi mōsēh yang tōm tĕch tōdrong tōm tong anăñ lĕi dĕch lăh... Īnh kŭng đim mă bôh bōm hōla măh măt Diōng anēi.

99. Bia Drang Maih kơ bia Vai:

- Dăm Ling Ngoa kon īnh, dăm Rōnūng kon e, Diōng khan kon hăp đī. Hăp akhan kơ dăm Ling Ngoa, mĕ e bia Drang Maih, mĕ dăm Rōnūng bia Vai kŭng akăñ hăp đī. Diōng khan kơ dăm Ling Ngoa: biĕm dăm Rōnūng anhōng öh pōm bă mĕ pha ra.

Anēi anēi chrêng chrang kơ đon glen glon kơ măt pă băt pōm liø Diōng chă pobrâh kơ ba anēi!

Bôh kit pal adra

Ka kōpal adrōng

Lōpōng lăm gō

So sa bōnh dĕch...

Oh klai blai ol ngēi ngēi... Jăh hōdēi kōnglo rō ayung tōblăh tōkōh băl dĕch.

Bia Vai, bia Drang Maih bōtōm dih băl năm diong amoi chă Diōng:

- Bě ba ayung năm diong chă apīnh jet lăng Diōng hăp chă pobrâh kơ ba tōdrong kiđ. Jăh hōdēi kōnglo tōblăh băl anēi jăh băt!

100. Yū yĕ lĕm lōm, blit blōng chōng blōng gōng gôt kơ bia Drang Maih, yū yĕ lĕm lōm, blit blōng chōng blōng gōng gôt kơ bia Vai. Bu chuă kơ ao pōnăr, bu chuă kơ ao pōnăr ve ve ver ve, ve ve ver ve bre su păr năm boih... Bre su liĕm rūh kơ đak, liĕm rak kơ hla.

Mogrīng păr juang, mograng păr đōng, diong kiǒ amői
chă Diōng bơi h bre bia Drang Maih, bia Vai anär drâu.

*

* * *

101. De Diǒ, Diōng tōbok mogring moling moleng
tōblăh tōkōh, tōbet, tōket, tōglâm, tōtām, tōchō hăm bok Kiěk
Lă Dia Kla Kōng hăm Atâu Yang Bul.

Vuch vuch vach vuch, vuch vuch vach vuch, de Diōng
chă tōkōh věi hăm ngôi Atâu Yang Bul. Te b̄re liang liă, te
b̄re liang liă bre dăm Ling Ngoa, dăm Rōnūng tōblăh, tōkōh
hăm Atâu Yang Bul...

Chêh rēh chōng blōng, chêh rēh chōng blōng, bre bia
Vai, bia Drang Maih năm truh bơi. Bōh mě năm truh, chang
blang liang liă kơ dăm Ling Ngoa achăng khêl đao kōdōng
pǔng, sǎng ngōng. Chang blang liang liă, dăm Rōnūng achăng
khêl đao kōdōng pǔng, sǎng ngōng...

Poma akhan kōđe mih Diǒ, bă Diōng:

- A σ mih Diǒ, a σ bă, iěm tōblăh kơ bân, nhi vă pōdōh
mōm amői, to mě nhi truh bơi.

Te b̄re kơ amônh, te b̄re kơ amônh kōdâu thăr năm mōm
toh. kuët kuët bre dăm Ling Ngoa, dăm Rōnūng mōm bơi.
Lăm tōmōm lăm chă chum hōriп amêm kōeng kơ kon. Pă phĩ
tō plon kơ amônh, tō plon kơ amônh, bre dăm Ling Ngoa,
dăm Rōnūng mōm phĩ dang bơi.

102. Dăm Rōnūng khan kơ dăm Ling Ngoa:

- Bě ba anhōng ayung tōblăh hăm bok Kiěk Lă Dia Kla
Kōng hăm Atâu Yang Bul dâng, vă kơ mě ba bōh ba nuih
hōgëi kōtang thoi yō.

Te ūbre kō amônh, te ūbre kō amônh, chuă ayōk khēl
 kōdōng pūng, sāng ngông, bre dām Ling Ngoa, dām Rōnūng
 ayung tōblāh vēi hām ūbok Kiēk Lă Dia Kla Kōng hām Atâu
 Yang Bul.

*Dang dang bōng bōng
 Kōpal ala kōpal ala
 Tōblāh tōkōh māng lē nār
 Nār lē māng ket keng soleng guēo...*

Bia Drang Maih, bia Vai pōrāng gō lāng kon bre su
 tōblāh anēi kō.

Bia Drang Maih, bia Vai khan:

- Đâng sō đim lăh ūbôh kon nge klök đim hiong, kōmong
 đim sir, khan tōblāh hogēi nuih krēn dēn lē kon nge ba anō.
 Dām Ling Ngoa kūng dang lē dām Rōnūng, dām Rōnūng
 kūng dang lē dām Ling Ngoa, leng nuih hogēi tōm tēch tōm
 tâl gloh kō de alō krā!

Bia Drang Maih, bia Vai ayung krao Diōng:

- Hă a o Diōng...

E nām lāng tō âu, nhi vă jet dia pōma apinh lāng hām e.

103. Diōng chang bang liang liă, deng dong ayung nām
 rōp ti, dâu tra pōma dōnuh pōtruh ūbâr don hām bre bia Drang
 Maih, bia Vai. Bre bia Drang Maih, bia Vai treng lāng Diōng
 kōpal ala, kōpal ala...

Pă ūbiō, bre bia Drang Maih, bia Vai khan:

- Sō chă kōtāng ing rōnhang ang rōnhōng, Diōng Tu
 Krong Vong Krēm:

*Liěm rūh kō dák
 Liěm rak kō hla*

*Kơ doih thoi lě yōng ong
 Kơdang dang lě yōng vai
 Kơduai dang lě yōng sut...
 Diōng hogēi mōsēh tōm tēch tōm tâl
 Tōm tēch tōdrong tōm tong anăń.*

Bre sú khan:

- Tik anăr drâu bôh kơ măt, băt kơ đon. Diōng Tu Krong Vong Krém liěm tōpă ngēi ngēi! Jâp chhū chhom chom dêh ưh pă đei tōdăm bu liěm dang Diōng, hogēi mōsēh tōm tēch tōm tâl dang Diōng.

104. Bia Drang Maih, bia Vai ayung jet dia pōma apinh Diōng:

- Hă a σ Diōng... Đâng sō ki đâng i ach, đim mă lăh bôh Diōng chă năm dâu tra pōma đonuh. Nhôn chă kōtāng īng rōnhang, ang rōnhōng đâng đe chă tōrai, khan Diōng Tu Krong Vong Krém liěm rūh kơ dak, liěm rak kơ hla. Nhôn chă kōtāng thoi ēi đēch, bân đim mă tōjrâm dâu tra pōma đonuh, đim mă chă tep hōbi pōm khăń, blah sōkok pōm pōyō pojang.

Bre bia Drang Maih khan:

- Dăm Ling Ngoa kon pōm īnh, dăm Rōnūng kon pōm bia Vai, e khan kon e đī! Nhi bia Vai khan akăń e đī. E chă pōbrâh, ngō ngâr kiăk kơ nhi? Bôh nhi bōngai amē amach, kōtul bōluk, bōngi chă đei kon pōm mīnh drō kōna Diōng vă pōm thoi yō kūng būh? Jăh khan hōdai kōnglo rõ lăng bân tōblăh oěi đēch, nhi ǒh klai blai ol dêh Diōng ơi...

105. Diōng ayung pōma pōlung akhan kơ bre bia Drang Maih, bia Vai băt hlōh bôh nhôn tōm tōdrong:

- Hă a σ bia Drang Maih, bia Vai... Biěm pōma kūng blep tōpă mân, khan bān dāng sō dim mă lăh tōbōh kơ măt. Īnh kūng chă kōtāng ing rōnhang, ang rōnhōng dāng đe, dāng gāp chă tōrai, khan bia Drang Maih, bia Vai tō dēh Pōlung Hla Anhao Hla Anhēm, hōgēi mōsēh tōm tēch tōdrong tōm tong anăñ, liěm rūh kơ đak, liěm rak kơ hla...

Diông kūng khan:

- Tik anăr drâu īnh đei ᲃbōh kơ măt, băt kơ đon. īnh lăng īnh treng biěm dāng hēi pă đei lap pă đei lap pă đei yom. Đe chă pōma tōrai kēh tro ᲃlep. Bia Drang Maih, bia Vai liěm rūh kơ đak, liěm rak kơ hla. Dī dāng adrūh jāp lăm apung chhū chhom chom dēh pă bu liěm rō dang biěm...

Diông ayung pōma akhan tōbōh mă đī mă tōm vă kơ bre bia Vai, bia Drang Maih đī khi kơ ៥h klai blai ol:

- Mīnh amāng īnh pōrāng năm ៥t ὅng pōnōng akāu vă pōrāng năm chă vēi dāu tra pōma dōnuh pōm pōyō pōjang, vă pōm ūnh om lōnōm hla prit.

Diông ayung tōrai tōbōh:

- Dēh ataih naih kōjung, īnh năm truh tō pōlei bia Drang Maih tō ᲃok măng leng gong vong tar. Dēh apung tōring đim lăh juăt, īnh ៥h kơ pān măt apīnh chă hnam kơ măng, hli kơ kon pōlei khan īnh năm chă tōdrong, trong toblăh sōh rōng, sōng hnam. īnh dāng jih pōlei klām ān plēi pōo kơ bia Drang Maih...

106. Diông akhan tōm vă bia Drang Maih băt đī tōdrong Diông pōm măng anēi:

- īnh sōkat jāh ᲃbār īnh yung, kang īnh mōsēh plēi pōo anō kōnh huōng bōm lăm tōpăh bia Drang Maih pēh ba. Bia Drang Maih ayōk sa, hăp jing đei kon lăm klak. Truh măng

nă̄r rōneh đēi mă̄nh anu kon kō̄ nglo, īnh chă̄ ā̄n mă̄t hă̄p dă̄m Ling Ngoa.

Diōng akhan mă̄ pōnhen:

- Bia Drang Maih đēi kon anoh kōlih đâ̄ng sa plēi pō̄ īnh. plēi pō̄ anoh yua đak hu đak maih đâ̄ng klōm klak kōdih īnh. Mă̄ bia Vai đēi kon dă̄m Rōnūng kūng yuô̄ īnh pō̄m thoi noh.

107. Diōng tōrai akhan pōđī pōtōm:

- Īnh chă̄ tōchēng lĕ̄ lă̄m angok, tōchok lĕ̄ lă̄m đon. Gô la yō̄ tōblă̄h tōvang hă̄m bōk Kiěk Lă̄ Dia Kla Kōng pă̄ng Atâu Yang Bul kēh kong phong đang, īnh nă̄m ayōk bre kon hă̄m dī đă̄ng biēm.

Jă̄h yang Bôt ayōt kong along amă̄n īnh vă̄ ayōk bia Drang Maih, bia Vai pō̄m ūnh om lōnōm hla prít, tōvēi dih bă̄l hiōk liēm hōnâng alâ̄ng ro hōdai bă̄t dōm hōbâu, nă̄m dōm hrēng anglo, dōm hrēng to liō̄.

Diōng khan:

- Anō nhōn đe kon oēi tōblă̄h hă̄m bōk Kiěk Lă̄ Dia Kla Kōng, tōblă̄h hă̄m Atâu Yang Bul đim mă̄ kēh kong, gōđī đim hiong tōdrong đim tōch, bōh biēm kiō̄ diong chă̄. Īnh kēh huch ngă̄, īnh kēh ană̄ hal, phă̄l mōk sōlōk phă̄l dan.

Bre bia Drang Maih, bia Vai chă̄ ayung pōma alâ̄ng, pōliēm, pōtro, pōblep hă̄m Diōng.

108. Bre sư khan:

- Jă̄h khan Diōng huch tōpă̄, Diōng vă̄ alō̄ alō̄, nhi chang chă̄ anēi boih lă̄h. Brâh brang yang kiō̄ khan Diōng Tu Krong Vong Krēm chă̄ vōnă̄n vă̄i kō̄ nhi.

Diōng, bia Drang Maih, bia Vai

Mōlōnh hiēk ngă̄ mōliā̄ hiēk yō̄p

Hiěk běnh bă ngă běnh bâr

Chă dâu tra pōma dōnuh, dâu tra pōma bōlăm...

Diông khan:

- Biěm rai brök, nhôn đe kon ba kon bân oěi tōblăh băt dang yø këh dang kơ bă kon nhôn. Atâu Yang Bul høgëi mösëh krën dën! Nhôn đe kon chă tōblăh tókoh věi hăm ngôi, akâu hăp pă bôh.

109. Diông apřnh jet bia Drang Maih, bia Vai:

- Biěm hăm gõh, hăm băt pōm thoi yø nhôn đe kon ba kon bân gõh đei bôh akâu Atâu Yang Bul? Jăh bôh akâu hăp, nhôn tōblăh uh măh anat dang yø.

Bia Drang Maih, bia Vai chă pōma akhan kơ Diông:

- Diông Tu Krong Vong Krëm høgëi mösëh tôm těch, tôm tâl, tôm těch tódrong tôm tong anän. Liø tódrong bônh bō thoi ěi khan uh kơ băt.

Bre bia Drang Maih, bia Vai khan:

- Dĩ dăng lu atâu kon yang bøngai künd hli kơ bûm pøya hăm bømëngh ngar ūnh. E kăp bûm pøya bołu hăm bømëngh ngar ūnh. Bôh ngôi hăp kôdâu găh yø drûh gøsöh klâm än bûm røya păng bømëngh ngar ūnh găh noh. E drûh gøsöh, drûh klâm buh buh kønh bôh akâu hăp.

110. Bre bia Drang Maih, bia Vai chuă ayök än bûm røya păng bømëngh ngar ūnh kơ Diông.

Bia Drang Maih, bia Vai chă pōma rai, pokă kơ Diông:

- Iěm đe mih Diđ, ma dăm Pham, bok Klên, bok Jong. Bre kon ba kon bân rai tōblăh hăm đe bok Kiék Lă Dia Kla Kong hăm Atâu Yang Bul tø âu. Nhôn đe öh bia Bøng Bøh, Sønghlong, Sødræng Mät Anär, bia Chäm ayung năm tōblăh hăm bia Bøla, bia Bølang öh adrûh Atâu Yang Bul.

Bre bia Drang Maih, bia Vai krai tōmōm bre kon kēh kong phong dang. Bia Drang Maih, bia Vai dōhrui năm tō bia Chăm bōih.

Bre sū năm khâm khâm, năm buh buh dung truh pōlei bia Chăm. Bia Drang Maih, bia Vai chă dāu tra pōma dōnuh, mōlōnh hiēk ngă mōliă hiēk yōp...

Mi ōh de ēi anēi bu bu kūng:

Liěm rak kō dak

Liěm rak kō hla

Hōgēi tōm tēch tōm tāl

Hōgēi mōsēh tōm tēch tōdrong, tōm tong anăń...

111. Bia Drang Maih, bia Vai chă pōma bōtōm bia Chăm năm tōblăh hăm bre bia Bōla, bia Bōlang ōh Atâu Yang Bul.

Bré Drang Maih, bia Vai khan:

- Hă a σ bia Chăm, bě bān năm tōblăh věi hăm bre bia Bōla, bia Bōlang ōh Atâu Yang Bul. De kōnglo tōblăh hōdēi kon kōnglo, de kōdiong tōblăh hōdēi tōduă kōdiong, anēi kēh hiōk, kēh rō, kēh alāng!

Bia Chăm chang kōbang liang liă, yū yě lěm lōm, ayung pōma bōtōm:

- Bě bān jāh lěi năm pōlōng lăng vă băt bia Chăm Tu Krong Vong Krēm pran kōmăh, bōlăh kōlām, jōhngām kōdēi, plěi nūih kō bōh vă ayung pōlōng věi lăng.

*

* *

112. Dōhrui dōhrōng de bia Drang Maih, bia Vai, bia Chăm, bia Sōnglōng, bia Sōdrāng Măt Anăr, bia Bōng Bōh

mogrīng păr juang, mograng păr đōng năm tǒ dēh char bia Bôla, bia Bôlang... Năm buh buh, năm khâm khâm dung truh hnam bia Bôla.

Bia Bôla tő bök khiök khiök tanh brai vai ao kopal pra hnam, ala to brang rang klă găh pögê.

Bia Chăm đâng ala cham apinh jet:

- Hă anô hăm tro hnam bia Bôla, ăh Atâu Yang Bul jăh kië?

Bia Bôla đâng kopal pra akhan:

- Anô böh hnam nhôn. Đe duch tømoi apinh jet dëi tødrong kië a o duch tømoi?

Bia Chăm phiøng tök tő pra, soak kơ dao koh tük pødâng, châng tük pögän. Søblæk bia Bôla lôch kota bát brai kopal pra hnam.

Lěi vă hăp sõ ki!

113. Døhrui døhrøng de bia Chăm, bia Bøng Bøh, bia Drang Maih, bia Vai, bia Songløng, bia Sødræng Mät Anär năm tő pølei, tő hnam bia Bôlang đâng.

Năm truh tő pølei de bia Chăm chă apinh jet kon pølei.

- Hă a o kon mih pøla, kon ma pølei, hnam bia Bôlang la yo, nhôn vă năm tømang?

Kon mih pøla kon ma pølei chă tøböh än:

- A o đe duch tømoi anoh to hnam asu.

Năm truh tő cham hnam bia Bôlang, de bia Chăm krao apinh jet:

- Hă a o bia Bôlang e hăm tő hnam?

Thêng rêng yü yë lém lóm, bia Bôlang đâng lám ayung lêch lăng, böh de bia Chăm hngôi hngai đâng dõ cham.

Bia Bôlang krao athëi moi atök:

- Hă a o đe duch kon t̄omoi, tōk tōk, tōk tōk hnam a o đe duch t̄omoi. Tōk věi tō tōpu bōlang adrang kōtōp nhôn o đe duch t̄omoi.

Phiøng, phiøng đe bia Chām tōk bōih.

Mōlōnh hiék ngă mōliă hiék yōp.

Đe bia Chām chă dâu tra pōma apinh:

- Hă a o bia Bōlang, e hăm trō öh Atâu Yang Bul dăh ưh?

Bia Bōlang chă rai akhan:

- Đe duch t̄omoi apinh jet děi tōdrong kiō, jăh jet mūh vă kō băt jet măt vă kō năl.

Bia Bōlang khan:

- Dēl mě pokă, dēl bă akhan, măt īnh bia Bōlang öh adrūh Atâu Yang Bul.

114. Bia Chām khan:

- Tê tê anhōng e Atâu Yang Bul hăm bok Kiék Lă Dia Kla Kōng tōblăh chă areh kō mōnh, dōnh kō bār. Tōblăh tōdrong pă děi tolēi pă bōh. Anō nhôn vă năm tōblăh hăm e.

Bia Chām kōđōp rōp sōk bia Bōlang, chuă tōpang ti ama phang ră bia Chām tap věi bia Bōlang.

Chang kōbang liang liă, yū yē lěm lōm, chēr bit blōng chōng blōng gōng gōt, chuă khēl hu kōnong, khēl kōng lōm lang, drang ju mam, chuă đao gār kōng nhong hu ayung păr kōdāu mōgring păr juang, mōgrang păr đōng... Mōgring đe bia Chām, bia Bōng Bōh, bia Sōnglōng, bia Sōdrāng Măt Anăr păr diong tōblăh věi kōpal pleng măng lě năr, năr lě măng.

Tōblăh, tōkōh, tōbēt, tōket, tōglám

Tōtām, tōchō, măng lě năr, năr lě măng

Dang dang bōng dang, dang dang bōng dang

*Kopal ala kopal ala, hɔnâng hɔneng sɔlǔng guéo
Lěi kǒ asū sō ki...*

115. Bia Bølang chuă khêl hu kɔnong, khêl kong lôm lang ju mam pɔm pla ūnh drûh sôh věi bia Drang Maih.

Plêl plêl pla ūnh đâng khêl bia Bølang drûh sông věi bia Drang Maih. Bia Drang Maih tɔrɔ kodâu nhâm hmoi klel klel klel jâp rim kông.

Bia Drang Maih kodâu trong kông

Bia Bølang drûh trong kông.

Bia Drang Maih kodâu trong thûng

Bia Bølang drûh kiĕt trong thûng

Klel klel klel, bia Drang Maih kodâu nhâm hmoi...

Bia Drang Maih kodâu dī pă kĕ lap dī jâng dī pă băt dang yø. Pă plêl vôk brôk ūnh đâng khêl bia Bølang sa dī abän ao, sôk kâl bia Drang Maih. Chang kɔbang liang liă bia Drang Maih ayung tɔkok tɔbet věi hǎm bia Bølang.

Bông đâng bông đâng

Măng lĕ nă̄r, nă̄r lĕ măng...

Bia Bølang chuă tai lai hu, tai lai kong, huêu huêu drûh chô věi bia Drang Maih rim kông. Bia Drang Maih tɔrɔ kodâu nhâm hmoi klel klel klel rim kông, rim thûng... Pă khip rôp chô věi chɔgron bia Drang Maih.

Bia Drang Maih chuă ayök săng hu đâng jâng phât phât hrech tûk tai lai hu, tai lai kong bia Bølang.

Chang kɔbang liang liă bia Drang Maih ayung tɔblăh đâng.

Đâng đâng bông đâng

Đâng đâng bông đâng

*Kopal ala kopal ala
Măng lĕ năr, năr lĕ măng...*

116. Bia Bølang chuă ayök jal hu, jal kong ayung drūh trĕh vĕi bia Drang Maih. Bia Drang Maih torø kødâu nhâm hmoi klel klel klel rim bri rim kông rim thũng dønông.

Klel klel klel lĕi vă hăp sõ ki!

Kødâu ling lang măng lĕ năr, năr lĕ măng dĩ pă kĕ pă hrâng ngĕi ngĕi. Pă ling lóng bông tobông khip trĕh dĕi bia Drang Maih bøih.

Töl böl töl böl, bia Drang Maih chă pø pø jø jröh lăm jal bia Bølang. Bia Drang Maih töchëng lăm angok, töchok lăm đon ayung pøma:

- A mĕ liø đon īnh ngăl hiøt. dĕi säng hu bat jang khan chă chiu oĕi vĕi lăm jal đe.

117. Bia Drang Maih chuă ayök säng dang jang phat, hrech tuk jal. Chang kobang liang liă bia Drang Maih ayung töblh tökh bl dang mogring măng lĕ năr, năr lĕ măng.

Bia Cham ayung pøma akhan bia Drang Maih podh oh oi, pojao an bia Vai ayung dang:

- A ø mi Drang Maih, veh tø jih vih tø keng, le lang kø mi bia Vai ayung polong lang. Veh bia Drang Maih veh tø jih vih tø keng.

Chang kobang liang liă bia Vai ayung töblh, tökh, töbet, töket, töglam, tötam, töchh ham bia Bølang.

*Dang dang bông dang
Dang dang bông dang
Kopal ala kopal ala
Măng lĕ năr, năr lĕ măng...*

Bia Bølang chuă khêl hu kønong, khêl kong lôm lang ju mam. Khêl ũnh kløng høløng ũnh groi drûh sôh v i bia Vai. Pl l pl l pla ũnh d ng kh l bia Bølang drûh sôh v i bia Vai. Bia Vai t r o k d u , l m nh m l m k d u ...

Klel klel klel, bia Vai k d u  nh m rim k ng rim d h. Bia Vai k d u  t  y , bia Bølang drûh sôh t  noh. K d u  m ng l  n r, n r l  m ng, j ng bia Vai d i l p p  k  k  d u  b ih...

P  pl l v k br k l lung ũnh sa d i ab n ao, s k k l bia Vai. Bia Vai chang k bang liang li  ayung t obl h t k h v i h m bia Bølang m ng l  n r, n r l  m ng...

*Dang dang b ng dang
Dang dang b ng dang
K pal ala k pal ala
Hon ng honeng soleng gu o soleng glach...*

118. Bia Bølang ayung chu  ay k tai lai hu, tai lai kong dr h h v k r p ch  v i bia Vai l i k  m h bia Bølang v  n ng. Bia Vai t r o k d u  nh m rim k ng, rim th ng, rim p lung, rim d h...

Klel klel klel, b r bia Vai nh m k d u  rim k ng.

P  pr k k d p bia Bølang h v k ch  bia Vai d i b ih. Ch gron bia Vai l m t l i tai lai, bia Vai chu  ay k s ng hu d ng j ng ph t ph t hrech t k v i tai lai k  tech goi.

Chang k bang liang li  bia Vai ayung t obl h v i d ng m h hli k  ki  b a Bølang.

*Dang dang b ng dang
Dang dang b ng dang
K pal ala k pal ala*

*Măng lĕ nă̄r, nă̄r lĕ măng
 Bă̄t bia Vai ala, bia Bölang kópal
 Bă̄t bia Vai kópal, bia Bölang ala...*

Bia Böng Böh chuă̄ ayök jal hu, jal kong ayung drűh trěh rôp věi bia Vai. Bia Vai törö kódâu nhâm jâp apung dêh toring...

Klel klel klel, bâr bia Vai nhâm kódâu rim dêh, rim char. Pă̄ ling long bông töbông khip töl böl bia Vai lăm jal bia Böng Böh boih...

Bia Vai chuă̄ ayök săng hu dâng jâng phât phât kăt hek, kăt hek věi jal bia Bölang. Chang kóbang liang lă bia Vai ayung töbläh, toköh, töbet, toket, toglâm, totâm, töchö věi dâng hăm bia Bölang.

Bia Chăm ayung krao athëi bia Vai pödöh öh öi, krao athëi bia Böng Böh ayung dâng.

Bia Chăm khan:

- Hă a ö mi bia Vai, e věh tö jih, vih tö keng chă pödöh öh öi pödöh jöhngâm. Lĕ dăng mi bia Böng Böh ayung plih dong! Veh bia Vai, věh tö jit vih tö keng pödöh öh öi.

Chang kóbang liang liă bia Böng Böh ayung töbläh, toköh, töbet, toket, toglâm, totâm, töchö hăm bia Bölang.

*Dang dang bông dang
 Dang dang bông dang
 Kopal ala kopal ala...
 Bă̄t bia Bölang kópal, bia Böng Böh ala
 Bă̄t bia Böng Böh kópal, bia Bölang ala...
 Lei væ bre sú sđ ki!*

119. Bia Bøng Bøh chuă khêl hu kønong, khêl kong lôm lang drang ju mam, khêl ūnh kolöng hølöngh ūnh groi, drûh sôh věi bia Bøng Bøh. Pla ūnh dâng khêl bia Bølang, plêl plêl tõ tõ bon kông, brông brông tõ tõ vong hømâl.

Bia Bøng Bøh tørø kôdâu nhâm hørach klel klel jâp rim kông. Kôdâu mäng lë när, när lë mäng, dî lăp pă kë ngëi boih... Pă plêl brôk mølüngh ūnh sa dî abän ao, sôk kâl.

Bia Bøng Bøh chă tøbläh hang høng, tøbläh nhônh nhôch.

Dang dang bøng dang

Dang dang bøng dang

Køpal ala køpal ala...

Bia Bøla chuă ayök tai lai hu, tai lai kong drûh høvøk chô věi bia Bøng Bøh. Huêu huêu tai lai drûh høvøk... Bia Bøng Bøh kôdâu dî pă kë boih. Pă krâk töl bøl chøgron, bia Bøng Bøh chuă ayök säng hu dâng jâng phât phât kät tük toléi tai lai. Chang købang liang liä bia Bøng Bøh ayung tøbläh, tøkøh, tøbet, tøket, tøglâm, tøtâm, tøchø věi häm bia Bølang.

Dang dang bøng dang

Dang dang bøng dang

Køpal ala køpal ala

Mäng lë när, när lë mäng...

Bia Bølang chuă ayök jal hu, jal kong ayung drûh trêh rôp bia Bøng Bøh. Bia Bøng Bøh bøh, tørø kôdâu nhâm hørach klel klel rim kông, rim dêh, rim char.

Kodâu măng lě năr, năr lě măng lap dĩ pă kě ngĕi ngĕi bōih kő. Pă ling lóng bōng tōbōng krâp tol boh joamron lăm jal. Bia Bōlang nôk ngă ană hal, mōlōnh hiĕk ngă mōliă hiĕk yôp.

Pōma hōno pōang hōgĕi mōsĕh:

- Pōm kō chu e hăm bōh bia Bōlang hōgĕi tōm těch tōm tâl a o bia Bōng Bōh!

120. Bia Bōng Bōh chuă ayök săng hu dâng jâng phât phât kăt hek kăt hek vĕi jal hu, jal kong bia Bia Bōlang. Chang kōbang liang liă bia Bōng Bōh ayung tōblăh tōkōh băl hăm bia Bōlang hōnâng hōneng sōleng guĕo, măng lě năr, năr lě măng.

Dang dang bōng dang

Dang dang bōng dang

Kōpal ala kōpal ala...

Băt bia Bōlang kōpal, bia Bōng Bōh ala

Băt bia Bōng Bōh kōpal bia Bōlang ala...

Bia Chăm krao athĕi moi pōdăh ăh ăi:

- Hă a o mi bia Bōng Bōh... Mi tōblăh dang noh alâng tōpă ngĕi bōih. E vĕh tō jih e vih tō keng chă pōdăh ăh ăi. Lĕ lăng bia Sōdrăng Măt Anăr ayung pōlōng vă kō bia Bōlang, băt hlōh bōh tōm dĩ băn hōgĕi mōsĕh tōm těch tōm tâl, tōm těch tōdrong, tōm tong anăn thoi yō! Veh bia Bōng Bōh vĕh tō jih vih tō keng...

Chang kōbang liang liă, bia Sōdrăng Măt Anăr ayung tōblăh vĕi hăm bia Bōlang pă kĕ jō măng jō năr.

Dang dang bōng dang

Dang dang bōng dang

Kōpal ala kōpal ala...

121. Bia Bølang chuă ayök khêl hu kònong, khêl kong lôm lang drang ju mam, khêl ũnh kòlõng hòlõng ũnh groi drûh sôh v i bia Sôdr ng M t An r.

Bia Sôdr ng M t An r t r  k d u nh m h rach klei klei klei rim k ng, rim th ng, rim d h, rim char. Pl l pl l pla ũnh d ng kh l bia Bølang drûh s ng h rong, h rong. P  pl l v k br k m l ng ũnh sa d  ab n ao, s k k l bia Sôdr ng M t An r.

Bia Sôdr ng M t An r ayung t bl h v i hang h ng, t bl h v i nh ng nh ch m g ring m ng l  n r, n r l  m ng.

*Dang dang b ng dang
Dang dang b ng dang.
K pal ala k pal ala...*

Bia Bølang chuă ayök v i t l i tai lai hu, tai lai kong drûh h v k ch  v i bia Sôdr ng M t An r. Hu u hu u, tai lai bia Bølang drûh h rong h rong bia Sôdr ng M t An r.

Bia Sôdr ng M t An r k d u trong k ng dr h trong k ng, bia Sôdr ng M t An r k d u trong th ng dr h ki  trong th ng. K d u t  k ng p  hl p k  an p t  y  k ng p  s rep. K d u j ng d  p  angeh p  k  v  ayung k d u d ng h n ng h nong.

122. P  kr k t l b l ch gron bia Sôdr ng M t An r ayok s ng hu l m t l i j ng ph t ph t hrech t k v i t l i tai lai bia Bølang.

Chang k bang liang li  y  y  l m l m, bia Sôdr ng M t An r ayung t bl h d ng h n ng h nong m ng l  n r, n r l  m ng...

Bia Bølang chuă ayök ja l hu ja l kong v  diong dr h tr h r p v i bia Sôdr ng M t An r. Bia Sôdr ng M t An r t r 

kødâu nhâm hørach klel klel klel, kødâu nhâm hmoi rim kông, rim døng.

Ling lóng bông tøbông khâp tõl bõl chøgron bia Södräng Mät Anär lám jal bia Bølang.

Bia Södräng Mät Anär chuă ayök säng hu dâng jâng phât phât kät hek, kät hek věi jal bia Bølang. Chang købang liang liă, bia Södräng Mät Anär ayung tøbläh tøkõh věi häm bia Bølang.

*Dang dang bong dang
Dang dang bong dang
Kopal ala kopal ala
Mang le nar, nar le mang...*

Bia Chăm ayung krao athëi bia Södräng Mät Anär pødõh õh ø ɔi, pødõi jøhngâm.

Bia Chăm akhan:

- Hă a ø bia Södräng Mät Anär... Mi věh tõ jih vih tõ keng chă pødõh õh ɔi pødõi jøhngâm. Dang ěi lě bia Songlõng ayung pølõng lăng vă tôm dĩ bân bu bu künd anul věi biø häm bia Bølang.

Veh bia Södräng Mät Anär věh tõ jih vih tõ keng pødõh õh ɔi pødõi jøhngâm. Chang købang liang liă, bia Songlõng ayung tøbläh, tøkõh, tøbet, tøket, tøglâm, tøtâm, tøchõ věi häm bia Bølang, mang le nar, nar le mang.

*Dang dang bong dang
Dang dang bong dang
Kopal ala kopal ala...
Bát bia Songlõng ala, bia Bølang kopal
Bát bia Songlõng kopal, bia Bøla ala...*

123. Bia Bølang chuă ayök khêl hu kørnong, khêl kong lôm lang drang ju mam, khêl ũnh køløng høløng ũnh groi vă ayung drûh sôh věi bia Songløng.

Plêl plêl pla ũnh dâng khêl bia Songløng drûh sôh bia Songløng. Bia Songløng tørø kôdâu nhâm hørach mäh klel klel klel rim kông rim dêh, rim char. Bia Songløng kôdâu rim kông, rim thüng mäng lë när, när lë mäng. Þar päh jâng dî pøangeh hømren pă kë boih...

Pă plêl vôk brôk mølüng ũnh khêl bia Bølang sa dî abän ao, sôk kâl bia Songløng. Chang købang liang liä, bia Songløng ayung tobläh toköh věi hang høng, tobläh věi nhøng nhôch mäng lë när, när lë mäng...

Dang dang bøng dang

Dang dang bøng dang

Køpal ala køpal ala

Bât bia Bølang køpal, bia Songløng ala

Bât bia Bølang ala, bia Songløng køpal...

Lëi vă bre sư sõ ki!

124. Bia Bølang chuă ayök jal hu, jal kong vă drûh truh rôp věi bia Songløng. Ling løng lìng løng jal hu, jal kong bia Bølang drûh hørong hørong bia Songløng.

Bia Songløng tørø kôdâu nhâm hmoi rim kông, rim dêh, rim char. Klel klel klel þâr bia Songløng nhâm hmoi rim kông, rim døng. Pă ling løng bøng døbøng khip tøl bøl, chøgron bia Songløng läm jal bia Bølang boih.

Bia Songløng chuă kø säng gâr kong nhong hu dâng jâng phât phât kät hek kät hek věi jal bia Bølang. Chang

kəbang liang liă, bia Songlōng ayung təblăh təkōh, təbet, təket, təglâm, tətâm, təchō věi hǎm bia Bəlang pă băt jō mǎng jō năr.

*Bōng dāng bōng dāng
Kopal ala, kopal ala...
Băt bia Bəlang ala bia Songlōng kopal
Băt bia Songlōng ala bia Bəlang ala...*

Lěi vă bre hăp sđ ki!

Bia Chăm krao athěi bia Songlōng pədōh ɔh ɔi, pədōi johngām.

Bia Chăm khan:

- Věh věh bia Songlōng... E věh tō jih e vih tō keng chă pədōh ɔh ɔi pədōi johngām. Lě lăng īnh vă pəlōng anul pochot věi hǎm bia Bəlang ɔh Atâu Yang Bul.

Veh bia Songlōng věh tō jih vih tō keng. Chang kəbang liang liă, yū yē lěm lōm, bia Chăm ayung təblăh təkōh věi hǎm bia Bəlang.

125. Bia Chăm ayung krao bia Bəlang:

- A օ bia Bəlang ɔh Atâu Yang Bul... Bě ba ayung təblăh vă jăh tōch tədrong, jăh hiong gədī. Mă khan bia Chăm Tu Krong Vong Krém pran kəmăh, bəlăh kəlām, johngām kə dēi, plěi nūih kə bōh kūng vă pəlōng lăng vă e băt.

Bia Bəlang səanhōi səanhük səangon ɔh klai blai ol pă băt dang yō!

Bia Bəlang khan:

- A mě օi yōi! Răm ngěi ngěi bōih īnh kənh! Bia Chăm hōgěi mōsēh tōm těch tōm tāl, hōgěi mōsēh tōm těch tədrong, tōm tong anăń.

Mă ưh póm liø ji gáp vă nõng tópă ngëi kô. Chang kóbang liang liă, bia Bølang chuă ayök khêl hu kñnong khêl kong lôm lang drang ju mam, chuă ayök ðao gâr kong anhöng hu ayung tóbläh häm bia Chăm.

Mõgring măng lĕ năr, năr lĕ măng.

Tóbläh pal pleng kŭng dĕi, kópal bri kóng kŭng dĕi

Tóbläh tõ kópal dêh pling pliong døng døsi kŭng dĕi...

Lĕi vă bre su sô!

Mõling mõlûng chă tóbläh tóköh, tóbet, tóket, tóglâm, totâm, töchö dih băl.

Bông dang bông dang

Bông dang bông dang...

Kópal ala kópal ala...

Bát bia Chăm ala, bia Bølang kópal

Bát bia Chăm kópal, bia Bølang ala...

126. Bia Bølang chuă khêl hu kñnong, khêl kong lôm lang drang ju mam plêl plêl tólëch pla ũnh kólöng hólöng ũnh groi vă drûh sông với bia Chăm an i k ...

Bia Chăm ayung k d u nh m hmoi t r  k  pla ũnh an i k . Bia Ch m l m k d u l m nh m. Klel klel klel, b r bia Ch m nh m k d u rim k ng r m d ng. K d u m ng l e n r, n r l e m ng j ng d i ji p angeh d ch b ih. P  pl l v k br k m l ng ũnh sa ab n ao, s k k l bia Ch m goi d i b ih...

Bia Ch m chang k bang liang li  ayung t bl h v i hang h ng, t bl h v i nh ng nh ch m ng l e n r, n r l e m ng.

Bông dang bông dang...

Kópal ala, kópal ala...

Dang l e b r to kon ko t k p dih b l t gar k ting...

Bia Chăm krao athĕi bia Bôlang pm tlch m d m tm tdrong hgi msh yang.

Bia Chăm khan:

- H a   bia Bôlang, e jh pm lng dng tdrong hgi msh yang e,  nh plng tang gn lng, hm o i ke dh u ?

127. Bia Bôlang chu  tli tai lai hu, tai lai kong hu u hu u dr h hov k ch  bia Ch m. Bia Ch m kdu trong kng, bia Bôlang dr h hov k trong đak.

Bia Ch m trt kdu nhm hmoi klel klel klel, rim kng rim dng rim char. P kr k ch gron bia Bôlang hov k ch  bia Ch m d i b ih. Bia Ch m chu  sng gr kong nhong pla hu pht pht kt hrech v i tai lai hu bia Bôlang. Chang k bang liang li  bia Ch m ayung tbl h tk h hm bia Bôlang hn ng hneng s leng gu o, m ng l  n r, n r l  m ng.

Bia Ch m krao ath i bia Bôlang pm hgi msh m d m tm. Bia Ch m v  plng tang gn lng hm ke hm hr ng.

Bia Ch m khan:

- H a   bia Bôlang... E ayung tlch lng yang hgi, e m d m tm. Bia Ch m Tu Krong Vong Kr m pran km h, b l h k l m j hng m k  d i, pl i n i h k b h v  plng tang gn lng hm k  hm g h d h u ?

128. Bia Bôlang chu  jal hu, jal kong v  dr h tr h r p v i bia Ch m.

Bia Ch m trt kdu nhm hmoi.

L m k du l m nhm klel klel klel.

Rim dng, rim kng, rim d h, rim char...

Ling l ng jal bia Bôlang dr h h rong, h rong bia Ch m. Bia Ch m k du nhm hmoi rim d h, rim char j ng t  d  h mren lap p  k  b ih.

Pă ling lóng bōng dobōng khip tōbol bia Bōlang trěh rōp bia Chăm děi bōih. Tōl bōl tōl bōl, bia Chăm pō pō lăm jal bia Bōlang. Bia Chăm chuă ayōk sāng gâr kong nhong hu đâng phât phât kăt hek kăt hek věi jal hu, jal kong bia Bōlang.

Chang kōbang liang liă, yū yē lěm lōm, bia Chăm ayung toblāh tōkōh, tōbet, tōket, tōglâm, tōtâm, tōchō věi hăm bia Bōlang.

Bōng dang bōng dang

Kōpal ala kōpal ala

Bât bia Chăm ala, bia Bōlang kōpal

Bât bia Chăm kōpal, bia Chăm ala...

129. Bia Chăm ayung krao athěi bia Bōlang pōm tōlěch hōgěi mōsěh yang dâng:

- Hă a σ bia Bōlang... E hăm oěi děi tōdrong hōgěi mōsěh yang e. Jăh oěi děi e jăh tōlěch lăng pōdī ri lăng pōtōm, īnh vă pōrâng pōlōng tang găn lăng ke dăh uħ, a σ bia Bōlang?

Bia Bōlang chuă khēl hu kōnong, khēl kong lōm lang drang ju mam, khēl dak ami pru pōdrach ami hngach pōling. Bia Bōlang chēp khēl suang lăm krao pōma sōkat bâr yang hōgěi mōsěh:

- Thūi thūi... bâr īnh yang kang īnh mōsěh, īnh chēp khēl ayung suang anō kōnh, dak dâng īnh lěch jing ami pru pōdrach, ami hngach poling vă kō bia Chăm tōngiět găng pă băt dang yō.

Pă phu ami pru pōdrach ami hngach pōling hōnâng hōnung măng lě năr, năr lě măng. Đe bia Bōng Bōh, bia Sōnglōng, bia Sōdrăng Măt Anăr, bia Chăm gōl gōl tōngiět găng pă kē vă lōch kōdih kōdih.

130. Bia Chăm chuă khêl hu kɔnong, khêl kong lôm lang ju mam ayung suang. Kial puih sôdrôi, kial rôi sôdro dâng khêl bia Chăm jing kial hɔbüt hɔbang yang yur vuih pu hđi hɔmâl ami pru pôdrach ami hngach pôling. Pă blach bô hêng phêng hɔdăh, to hlɔ hlenh alâng liêm rõ hɔnâng jâp jang dêh char.

Bia Chăm ayung pôma apinh athëi bia Bôlang:

- Hă a σ bia Bôlang yang hɔgëi mɔsëh e hăm pă oëi? Jăh oëi e jăh tɔlëch lăng pôdî pôtôm kɔna, īnh chă pôlõng tang găñ hăm băt ro ke dăh uñh a σ bia Bôlang?

Bia Bôlang chă pôma akhan kɔ bia Chăm:

- Hă a σ bia Chăm yang hɔgëi mɔsëh īnh đĩ dôm noh bɔih. Dang īi īnh đĩ tôch tang kɔ don, glen glon kɔ măt vă băt pôm lið. Dang īi īnh gô mâng kɔ e vă pôm lið mâng kɔ dêch bɔih a σ bia Chăm.

Bia Chăm ayung pôma akhan kɔ bia Bôlang:

- Dang īi īnh vă ayung pôlõng pôm lăng đĩ dăng tôm tɔdrong, e pôm dâng brëi yɔ âu hɔlâu sɔ. Bia Chăm Tu Krong Vong Krëm pran kɔmăh, bôläh kɔlâm johngâm kɔ dëi plëi nûih kɔ bôh, băt hăm ro gõh kɔ īnh.

Bia Chăm khan:

- Dang īi e ayung bɔsuh tang găñ bĕ, īnh vă drûh sông vĕi e bɔih.

Bia Chăm chua khêl hu kɔnong, khêl kong lôm lang ju m'am, khêl ūnh kɔlõng hɔlõng ūnh groi.

Plêl plêl pla ūnh dâng khêl bia Chăm gɔluh plêl plêl tō tō bon kɔng, brông brông tō tō vong hɔmâl. Plêl plêl drûh sông vĕi bia Bôlang... Bia Bôlang tɔrɔ kɔdâu nhâm hɔrach rim kɔng rim dɔng, rim dêh rim char. Lăm kɔdâu lăm nhâm

klel klel klel kang kao, klel klel kang kao rim kông. Kôdâu măng lĕ năr, năr lĕ măng, đot đot lap dui jõhngâm đĩ pă kĕ. Pă plêl vök brôk mólüng ūnh sa đĩ abän ao, sök kâl. Kô loak akâu bia Bôlang dang lĕ anao ayung đâng bôlō...

Chang kôbang liang liă, bia Bôlang ayung tóbläh věi hang hông, tóbläh věi nhông nhôch hăm bia Chăm.

Bông dang bông dang

Bông dang bông dang

Kôpal ala kôpal ala...

Bia Chăm chuă ayök tai lai hu, tai lai kong vă drûh hovök chô věi bia Bôlang. Huêu huêu tólĕi tai lai bia Chăm drûh hörong, hörong bia Bôlang.

Bia Bôlang tóro kôdâu nhâm hrach klel klel kang kao, klel klel klel kang kao rim kông rim đong. Kôdâu věi măng lĕ năr, năr lĕ măng. Jâng đĩ pøangeh hómren pă kĕ boih. Dot đot jõhngâm dui pran pă kĕ ngéis boih...

Hô lăh mørnat bia Bôlang sõ ki!

Pă prâk kôđôp hovök rôp chô bia Bôlang đei boih. Chøgron bia Bôlang lăm tai lai bia Chăm. Dot đot pă gõh dui pran...

131. Bia Bôlang chuă ayök säng gâr kong nhong pla hu đâng jâng phât phât hrech tük tólĕi tai lai bia Chăm.

Chang kôbang liang liă bia Bôlang ayung tóbläh tóköh věi hăm bia Chăm.

Bông dang bông dang

Bông dang bông dang

Kôpal ala, kôpal ala

Bát bia Bôlang kôpal, bia Chăm ala

Bât bia Bølang ala, bia Chăm kopal...

Lěi vă bre hăp ki!

Bia Chăm chuă ayök jal hu jal kong ayung drūh trěh rôp věi bia Bølang dâng. Bia Bølang lăng bôh jal bia Chăm krüp kruñ ngěi ngěi. Bia Bølang tørø kôdâu nhâm hmoi hørach klel klel kang kao, klel klel klel kang kao, rim dêh, rim char... Pă ling lóng bông dobông khâp tõl böł, bia Bølang lăm jal.

Bia Bølang chuă ayök säng gâr kong nhong hu dâng jâng phât phât kăt hek, kăt hek věi jal bia Chăm.

Chang kobang liang, yǔ yě lěm lõm, bia Bølang ayung tobläh toköh, tobet, toket, toglâm, totâm, töchö věi hăm bia Chăm.

Măng lě năr, năr lě măng

Bông dang bông dang

Bông dang bông dang

Kopal ala kopal ala...

Bât bia Bølang kopal, bia Chăm ala

Bât bia Bølang ala, bia Chăm kopal...

Bia Chăm chuă ayök khêl hu kónong, khêl kong lôm lang dang ju mam, khêl dak ami pru pôdrach ami hngach pöling. Bia Chăm chëp khêl ayung suang gógu věi khêl pă rech rö rö ami pru pôdrach ami hngach pöling măng lě năr, năr lě măng...

Bia Bølang rore tongiêt pă kĕ pă hrâng. Rore bia Bølang akâu tø tø tongiêt pă băt dang yø...

Bia Bølang chuă ayök khêl kial hóbüt phüt pöver vă vaih tük dak ami. Pă döding dödik kial hóbang yang yur măng lě năr, năr lě măng. Vôk toglêng phêng hódăh, to hlo hlenh rang alâng hódăh jâp kôdêh.

Chang kəbang liang liă, bia Bəlang ayung təbləh təkəh,
təbet, təket, təglâm, tətâm, təchô vəi həm bia Chəm hənâng
hənong məng ləe nər, nər ləe məng...

Bông dang bông dang

Bông dang bông dang

Kopal ala kopal ala...

Bia Bəlang kəng həgəi məsəh təm təch təm təl, təm
təch tədrong təm tong anən ləi vəa həp sə.

Bia Chəm ayung pəma akhan kə bia Bəlang:

- Həa σ bia Bəlang e gə ləng īnh pəm pəa mənh tədrong
həgəi yang kənh e ləch rəm ngəi bəih pəa kəliah tə yo.

Bia Chəm chuă khəl hu kənong, khəl kong ləm lang
drang ju mam, vəa tələch vəi təmo cheng dəh ləi kə bia Chəm
anər drəu.

Bia Chəm chuă ayung pəma səkat həgəi məsəh yang.

132. Bia Chəm khan:

- Thəui, thəui... bəar īnh yang kang īnh məsəh. īnh vəa song
tələch vəi təmo cheng dəh.

Ling ləng, ləng ləng, bia Chəm ayung suang chəp khəl
hu kənong, khəl kong ləm lang ju mam. Pəa chhing təmo
cheng dəh kojung ot pleng. Bia Chəm chuă kədəng tədrâu
chəpong drəh tən vəi bia Bəlang məng ləe nər, nər ləe məng.
Bia Bəlang kədəu nhâm həmoi kə jə klel klel kang kao,
klel klel kang kao. Đot đot, bia Bəlang dəi pəa kə dui pran,
vəa je kə đəch jəohngâm ngəi bəih.

Bia Chəm chə pəma pəlung bia Bəlang:

- īnh vəa tən pələch e dang ēi pəa đəi a nat kə kiə. īnh
amêm, īnh kəeng, īnh mənat kə e ngəi ngəi a σ bia Bəlang...
īnh bəôh e mənh anu adrəh;

*Liěm rak ūak dreng
Meng lenh sōnēnh chôh
Liěm rūh kɔ̄ dak
Liěm rak kɔ̄ hla
Högēi mōsēh vă tōm tēch tōm tâl
Högēi vă tōm tēch tōdrong, tōm tong anăñ.*

133. Bia Chăm khan:

- Jäh e kăt tük brăt vai, brai chිk, kōh sōh tük tōm jri juk jōhngām pran anhōng e Atâu Yang Bul, īnh vă rōp e pōm akăn anhōng Diō Tu Krong Vong Krēm .

Bia Bōlang chă pōma akhan kɔ̄ bia Chăm:

- Hă a σ bia Chăm... Tīk anēi īnh uḥ īnh kuă vă chă pōlōch věi anhōng kōdih. Mă khan amēh ayēng kɔ̄ anhōng Diō iěm liěm rō, högēi mōsēh tōm tēch tōdrong tōm tong anăr ră, īnh chiu lōch děch bōih...

Vă pōlōch věi anhōng kɔ̄ dih īnh uḥ, īnh kuă ngēi ngēi... Pōma tōbōh än tōdrong hiōk liěm kɔ̄ dih khan kuă kōlei. Gō lăng īnh ayung tōn pōlōch věi e.

Bia Chăm chuă kōdōng tōdrâu chōpong drūh tōm věi dâng. Bia Bōlang kōdâu nhâm hmoi klel klel klel kang kao. Bia Bōlang vă ayung kōdâu klēnh, mă lēi vă gōh lō liō tōmo chēng dēh bōbâl kōjung ot pleng veng jum dăr bōih kō. Keh bōlep dang lē năr bia Chăm pōma sōkat.

Dot dot bia Bōlang vă jē lōch tōpă ngēi bōih...

Bia Chăm ayung pōma polung apīnh lăng dâng:

- Hă a σ bia Bōlang īnh amēm kōeng mōnat kɔ̄ e ngēi ngēi. īnh vă e pōm akăn anhōng Diō anēi kēh hiōk alâng liěm rō. Biēm liěm ato rō hōnâng alâng hōdai. Biēm hōdai högēi mōsēh tōm tēch tōdrong tōm tong anăñ...

Bia Bولang pôma akhan kơ bia Chăm:

- Hă a σ bia Chăm... E jăh tôn polôch tük īnh đech jăh kĕh, jăh dang. īnh korpân, īnh amêm mɔnat ngĕi kơ anhōng īnh... īnh kuă, īnh ưh vă polôch vĕi anhōng klom anhōng klak kodi.

Bia Chăm chuă ayök kôdông tōdrâu chöpong ayung tôn vĕi bia Bولang suâp kreo, suâp kreo, suâp kreo...

Bia Chăm gô tôn, bia Bولang gô nhâm. Bia Bولang nhâm hørach klel klel kang kao, klel klel kang kao.

Dot dot bia Bولang vă kơ tĕch johngâm ngĕi bơi...

134. Bia Chăm ayung apinh läng dâng:

- Hă a σ bia Bولang e vă ayök anhōng Diđ īnh jăh e vă lôch? īnh gô māng e røih chă trong yø māng kơ e.

Bia Bولang đີ tóch tang kơ đon glen glon kơ măt pă băt póm li.

Bia Bولang akhan kơ bia Chăm:

- Vă liø lĕ īnh lêl hli kơ lôch kô... īnh chiu polôch anhōng īnh, ayök anhōng Diđ e đech bơi vă... Kølih īnh lêl hli kôlôch køna vă chă polôch anhong kølih. Chăng mă lei vă băt bia Chăm vă än īnh póm akän Diđ Tu Krong Vong Krém tòpă dăh ưh. īnh hli pøne hiong þar păh. Anhong lôch vă póm akän gáp pă đei. Thoi anei īnh jăh lôch đech alâng hloh. Häm rō vă ayok Diđ Tu Krong Vong Krém, póm mi bia Chăm tòpăh ưh?

Bia Chăm tõl năr:

- Bia Chăm Tu Krong Vong Krém anô đim mă lăh pôma gläi, pôma plach hólënh kơ bu la yø. Chrit đon póm kiđ blep năr īnh khan, bia Bولang kojăp vă póm akän Diđ Tu Krong Vong Krém, mi kơ bia Chăm.

135. È đe bia Bơng Böh, bia Songlōng, bia Södräng Măt Anăr, bia Drang Maih, bia Vai, bia Bølang, bia Chăm molonh hiĕk ngă, moliă hiĕk yôp. Dôhrui, dôhrong ayung brök chă hrech tük dĩ lu brăt vai, brai chik juk johngâm pran Atâu Yang Bul anei kő.

Hrech tük dĩ lu brăt vai, brai chik juk johngâm pran Atâu Yang Bul đang bơi. Asú dôhrui dôhrong năm tõ dêh pling pióng dong dosi, chă kăl tük lě pođí tóm along jri, tóm johngâm pran Atâu Yang Bul. Chă koh sôh tük bliao dĩ bơi...

Dôhrui dôhrong năm vih brök tõk pär năm tõ anih de Diĕ, Diông tøbläh bơi. Bu chuă ao pónăr, bu chuă ao pónăr ayung struk pär ve ve ver ve, ve ve ver ve...

Dôhrui dôhong dung pär truh tõ de Diĕ, Diông Tu Krong Vong Krém, Diĕ Hrëng, dăm Pham, ma Klên, ma Jong hăm bre kon bre mon dăm Ling Ngoa, dăm Rønűng tøbok tøbläh dih bäl hăm þok Kiĕk Lă Dia Kla Kông păng Atâu Yang Bul anei kő.

136. Bia Bølang bôh anhöng hăp Atâu Yang Bul din dũn dĩ rømân røduh ayôr pă kĕ pă hrâng bơi... Bia Bølang nhâm ðh klai blai ol kik kâk, kik kâk. Nhâm lěch ðak mûh ðak măt pă băt dang yo!

Hô lăh mørnat kơ bia Bølang sõ ki!

È găh de konglo oĕi mógring mógrang tøbläh tøkoh, tøbet, tøket, tøglâm, totâm, tøchô honâng honong măng lě năr, năr lě măng.

De Diĕ Tu Đong Gong Blëng Blöng Kødöng Dal Sal Tăng, Diĕ Hrëng Tëng Hëng Kødăng Arăng Aron, dăm Pham, ma Klên, ma Jong hăm þok Kiĕk Lă Dia Kla Kông mógring tøbläh kópal pleng geh anăr mât.

Diōng hăm bre kon tōdăm dăm Ling Ngoa, dăm Rənūng păng Atâu Yang Bul mōgring tōblăh kópal pleng geh anăr lěch...

Lěi vă sú sō ki!

137. Diō Tu Krong Vong Krém ayung krao pō kong asong băl tōblăh tōkōh hăm bok Kiék Lă Dia Kla Kōng:

- Hă a o dăm Pham... E ayung yūk pōlōng trong chong blüng. Biēm bok Kiék Lă Dia Kla Kōng pōlōng anul băl lăng vă kō bok Kiék Lă Dia Kla Kōng băt dī kō bān hōgēi mōsēh tōm tēch tōm tâl thoi yō.

Chang kōbang liang liă, dăm Pham ayung tōblăh tōkōh hăm bok Kiék Lă Dia Kla Kōng.

Dăm Pham ayung krao bōtōm bok Kiék Lă Dia Kla Kōng tōkōh:

- Hă a o bok Kiék Lă Dia Kla Kōng... Be ba ayung pōlōng pōh pōbāng jāng juă tēh hōlāu. E ayung kōh īnh, īnh vă ayung suang bōsūh tang găm lăng pla đao e.

Bok Kiék Lă Dia Kla Kōng chuă ayōk đao gâr kong nhong pla hu kojung să kō duing to pleng chro, ayung drūh kōh vēi dăm Pham mōlik mōlūng măng lē năr, năr lē măng.

*Bok Kiék Lă Dia Kla Kōng hōvât kōh găh ama
Dăm Pham chang kōbang liang liă pēnh suang
bōsūh găh ayéo*

*Bok Kiék Lă Dia Kla Kōng hōvât kōh ayéo
Dăm Pham chang kōbang liang liă pēnh suang
bōsūh găh ama*

*Bok Kiék Lă Dia Kla Kōng hōvât kōh găh anăp
Chang kōbang liang liă dăm Pham pēnh kōdūn
suang bōsūh tō rōng.*

Bok Kiék Lă Dia Kla Kōng hōvât kōh găh rōng

*Dăm Pham chang kōbang liang plong suang bōsūh
tō anăp...*

138. Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng kōh dī pă kĕ khip tăh
đao tō anglop đēch bōih. Dăm Pham ayung athĕi bok Kiěk Lă
Dia Kla Kōng bōsūh, dăm Pham ayung kōh.

Dăm Pham khan:

- Hă a σ bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng ayung suang bōsūh,
inh ayung kōh e lăng dâng.

Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng chuă ayök khêl hu kōnong,
khêl kong lôm lang drang ju mam ayung suang bōsūh vĕi din
dûn ling lóng blông blâu blit, din dûn ling lóng blông blâu
blit, tō kópal vang vâng kơ pâng hōmâl.

Dăm Pham chang kōbang liang liă, chuă ayök đao gâr
kong nhong hu, pla să kơ jung kōduing to pleng chro, ayung
kōh vĕi bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng măng lĕ năr, năr lĕ
măng...

Dăm Pham hōvât kōh găh ama

*Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng din yün suang bōsūh
găh ayéo*

Dăm Pham hōvât kōh ayéo

*Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng dûn din pĕnh suang
bōsūh găh ama*

Dăm Pham hōvât kōh dâng găh anăp

*Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng din dûn suang bōsūh
kodûn tō rōng*

Dăm Pham hōvât kōh dâng rōng

*Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng din dûn plong pĕnh
suang bōsūh tō anăp.*

Mɔlik mɔlǔng dang kōh dak tɔm, tɔnɔm dak rɔh lěi vă
bre hǎp sǒ ki...

139. Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng chuă ayōk khēl ūnh
kɔlǒng hɔlǒng ūnh groi drūh sōh věi dǎm Pham. Dǎm Pham
tɔrɔ kɔdāu nhām hrach klel klel kel, rim kōng, rim dēh, rim
char...

Dǎm Pham chuă ayōk khēl dak, ayung suang bɔsūh. Pă
plōl plōl dak dāng khēl dǎm Pham chɔploh pit tūk věi khēl
ūnh bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng siu nhěp păt dī bɔih.

Bōng dang bōng dang

Bōng dang bōng dang

*Bre sū ayung toblāh tokōh, tɔbet, toket, toglām,
totām, tochō*

Kōpal ala, kōpal ala...

*Bāt dǎm Pham ala, bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng
kōpal*

Bāt dǎm Pham kōpal, bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng ala...

Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng chuă ayōk khēl hu kōnong,
khēl kong lōm lang drang ju mam, khēl dak mi pru pōdrach
ami hngach pōling ayung suang gōgu věi.

Phu rō phu rō ami pru pōdrach ami hngach pōling
hōnāng hōnong mǎng lě năr, năr lě mǎng. Gōl gōl dǎm Pham
dī tōngiět gǎng, jō jot, rōre pă kě bɔih...

140. Dǎm Pham chuă ayōk khēl hu kōnong, khēl kong
lōm lang drang ju mam, khēl kial puih sōdrōi kial rōi sōdro.
Dǎm Pham suang gōgu věi māh phu vōk dōding kial hōbüt
hōbang yang yur, vaih tūk lě dī bliao dak ami prāng hrēng.
Tōngleng pleng to rang hōdāh jāp dēh...

Diጀ Tu Krong Vong Krጀm ayung krao athጀi dጀm Pham vጀh vጀh tጀ jih vih tጀ keng, pጀdጀh ōh ơi pጀdጀi jጀhngām.

Diጀ khan:

- Hጀ a σ dጀm Pham, e ayung pጀlጀng dang noh alāng liጀm tጀpጀ ngጀi ngጀi. Dang ēi e vጀh tጀ jih e vih tጀ keng chጀ pጀdጀh ōh ơi pጀdጀi jጀhngām. lጀ Diጀ Hrጀng Tጀng Hጀng Kጀdጀng Arጀng Aron pጀlጀng ayung plih e dጀng.

Veh dጀm Pham vጀh tጀ jih vih tጀ keng, Chang kጀbang liang liጀ, Diጀ Hrጀng tጀblጀh tጀkጀh hጀm bok Kiጀk Lጀ Dia Kla Kōng.

Diጀ Hrጀng Tጀng Hጀng Kጀdጀng Arጀng Aron ayung krao tጀ ayung bok Kiጀk Lጀ Dia Kla Kōng:

- Hጀ a σ bok Kiጀk Lጀ Dia Kla Kōng... Be bጀ pጀlጀng vጀi lāng vጀ kጀ e bጀt Diጀ Hrጀng Tጀng Hጀng Kጀdጀng Arጀng Aron pran kጀ mጀh bጀlጀh kጀ lām jጀhngām kጀ dጀi plጀi nጀih kጀ bጀh thoī yጀ.

Sጀ anhōi bok Kiጀk Lጀ Dia Kla Kōng dጀ lap pጀ kጀ bጀih...

141. Mጀh uጀ rጀ de vጀ nጀng bጀih kጀ, gruih bok ayung tጀblጀh dጀng.

*Bጀng dang bጀng dang
Kጀpal ala kጀpal ala
Mጀng lጀ nጀr, nጀr lጀ mጀng...
Bጀt bok Kiጀk Lጀ Dia Kla Kōng kጀpal, Diጀ Hrጀng ala
Bጀt bok Kiጀk Lጀ Dia Kla Kōng ala, Diጀ Hrጀng
kጀpal...*

Lጀi vጀ bre ēi sጀ ki!

Bok Kiጀk Lጀ Dia Kla Kōng chuጀ đao gጀr kong nhong hu, pla đao sጀ kጀjung kጀduing to pleng chro pal pleng, ayung kጀh vጀi Diጀ Hrጀng.

Diễ Hrěng chuă ayök khêl hu kōnong, khêl kong lôm lang drang ju mam ayung suang bösüh.

Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng hōvāt kōh găh ama

*Diễ Hrěng chang kobang liang liă pěnh suang
bösüh găh ayēo*

Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng hōvāt kōh găh ayēo

*Diễn Hrěng chang kobang liang liă pěnh suang
bösüh găh ama*

Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng hōvāt kōh găh anăp

*Diễn Hrěng chang kobang liang liă pěnh kodün
suang bösüh tō rōng.*

Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng hōvāt kōh dāng rōng

*Diễn Hrěng chang kobang liang liă pěnh plong
suang bösüh tō anăp.*

143. Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng dī lap pă kĕ kōh mă yeng gōh bōm Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng tăh đao tō anglop děch boih...

Diễn Hrěng ayung krao athēi bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng ayung suang bösüh, Diễn Hrěng vă ayung kōh.

Diễn Hrěng khan:

- Hă a ᄂ bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng, e ayung suang bösüh tang găń, īnh vă pōlōng ayung kōh lăng e dāng.

Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng chuă ayök khêl hu kōnong, khêl kong lôm lang drang ju mam ayung suang bösüh tang găń.

Diễn Hrěng chuă kōđao gâr kong nhong hu pla să kōjung kōduing to to pōda pleng chro yan khēi ami blung. Diễn Hrěng ayung drūh kōh vēi ama, bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng măng lĕ nă̄r, nă̄r lĕ măng...

Diጀ Hrጀng kጀh gጀh ama

*Bok Kiጀk Lጀ Dia Kla Kጀng din dጀn ling lጀng pጀnh
suang bጀsūh gጀh ayጀo*

Diጀ Hrጀng kጀh gጀh ayጀo

*Bok Kiጀk Lጀ Dia Kla Kጀng din dጀn ling lጀng pጀnh
suang bጀsūh gጀh ama*

Diጀ Hrጀng kጀh dጀng anጀp

*Bok Kiጀk Lጀ Dia Kla Kጀng din dጀn ling lጀng pጀnh
suang bጀsūh kጀdūn tጀ rጀng*

Diጀ Hrጀng hovጀt kጀh dጀng rጀng

*Bok Kiጀk Lጀ Dia Kla Kጀng din dጀn ling lጀng pጀnh
plong suang bጀsūh tጀ anጀp.*

Mጀlik mጀlūng lጀi kጀ bre hጀp hጀdጀi vጀ nጀng...

144. Bok Kiጀk Lጀ Dia Kla Kጀng chuጀ khጀl hu kጀnong, khጀl kong lጀm lang drang ju mam, khጀl ūnh kጀlōng hጀlōng ūnh groi drጀh sጀng vጀi Diጀ Hrጀng. Diጀ Hrጀng tጀrጀ kጀdāu nhām hmoi klel klel klel rim kጀng, rim dጀng, rim dጀh, rim char.

Diጀ Hrጀng chuጀ khጀl hu kጀnong, khጀl kong lጀm lang drang ju mam, khጀl đak ami anጀi kጀ. Diጀ ayung suang bጀsūh drጀh pit ūnh khጀl bok Kiጀk Lጀ Dia Kla Kጀng. Phu rጀ phu rጀ ami pru pጀdrach ami hngach pጀling.

Nhጀp thጀng ūnh dጀng khጀl bok Kiጀk Lጀ Dia Kla Kጀng put dጀ bጀih. Jጀ junh rጀri bok Kiጀk Lጀ Dia Kla Kጀng tጀngiጀt gጀng pጀ kጀc pጀ hrጀng ngጀi ngጀi bጀih anጀr drāu...

Diጀ Tu Krong Vong Krጀm ayung krao athጀi Diጀ Hrጀng vጀh tጀ jih vih tጀ keng pጀdጀh ñጀi ñጀi pጀdጀi jጀhngām.

Diጀ khan kጀ Diጀ Hrጀng:

- Hă a σ Diĕn Hrĕng, e pom anul vei ham ok Kiĕk Lă Dia Kla Kong dang noh kung pai boih. E veh to jih e vih to keng cha podoh oh oi podoi johngam. Iem de dam Pham, ma Klen, ma Jong go lang nhi ok Kiĕk Lă Dia Kla Kong va anul vei dang.

145. ok Kiĕk Lă Dia Kla Kong soanhuk soanhoi ngoi kup kal soangon pa bat dang yo. Lei va ok Kiĕk Lă Dia Kla Kong so ki...

Diĕn Tu Krong Vong Krem chang kobang liang lia chep khel hu konong, khel kong lom lang drang ju mam, khel uh kolong holong uh groi va druh song vei ok Kiĕk Lă Dia Kla Kong anei ko.

Diĕn Tu Krong Vong Krem ayung poma krao botom ok Kiĕk Lă Dia Kla Kong toblah bal dang:

- Hă a σ ok Kiĕk Lă Dia Kla Kong, dang ēi ba va polong lang dang va di ko nhon bat ko e hogei moseh tom tech tom tal, tom tech todrong tom tong anan...

Soanhuk soanhoi ok Kiĕk Lă Dia Kla Kong soangon sok tang soangon yang pom. Lam ayung lam tohoi johngam hohi uai lap deh!

Diĕn akhan ko ok Kiĕk Lă Dia Kla Kong:

- E ayung suang bosuh tang gan thoi yo mang ko e. Ĩnh va druh song vei sok kang e amoi ma holau.

Pa plel plel pla uh dang khel Diĕn goluh, plel plel to to bon kong, brong brong to to vong homal.

ok Kiĕk Lă Dia Kla Kong toro minh sar mar minh dong. ok Kiĕk Lă Dia Kla Kong kodau nham horach um um um um, um um um um rim kong, rim deh, rim char...

Plel plel pla uh kolong holong uh groi dang khel Diĕn druh horong horong. ok Kiĕk Lă Dia Kla Kong kodau nham

hmoi măng lě nă̄r, nă̄r lě măng. Đut đut đĩ pă kĕ dui johngâm lap anei kō...

Pă plēl vōk molūng ūnh sa đĩ sōk kang sōk kâl, ūnh dohlōng sa jāp jang kō akâu. Kō chhuīh akâu bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng dang lě đe buh.

Đut đut đut bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng pă kĕ ngĕi boih!

Diጀ ayung krao bōtōm bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng vĕi dāng:

- Hă a Ꮯ bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng, bě ba ayung dāng, hōgĕi ba đim tōm, mōsēh ba đim đĩ. bě ba ayung dāng.

146. Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng nhâm lung Diጀ lung Diōng:

- Hă a Ꮯ Diጀ, a Ꮯ Diōng!

Ĩnh đĩ pă kĕ ngĕi boih!

Ayung pă mĭnh anăng kōnh ĩnh lōch ngĕi boih...

Ĩnh ūh, ĩnh kuă ngĕi kō lōch!

Hōut bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng pōma lung Diጀ lung Diōng:

- Hă a Ꮯ Diጀ, a Ꮯ Diōng!

Ĩnh kuă, ĩnh ūh, ĩnh kuă kō lōch ngĕi ngĕi...

Biĕm mōnat kō ĩnh, biĕm achăng asong ĩnh arih vă a Ꮯ Diጀ, Ꮯ Diōng!

Hōut bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng pōrāng:

- Hă a Ꮯ Diጀ, Ꮯ Diōng!

Ĩnh aneh kang pra ala jāng kŭng lung lōr biĕm.

Biĕm mōnat, biĕm achăng, biĕm achong, biĕm asong ĩnh arih.

Biĕm anōm ĩnh nhă đak anōm, biĕm kŭng buh!

Biěm ich ăn ĩnh sa ich, biěm kŭng buh!

Biěm m̄nat, biěm achăng, biěm asong ĩnh arih vă a o Diő, a o Diông...

147. Diő ayung pōma akhan kō ūok Kiěk Lă Dia Kla Kōng:

- Hă a o ūok Kiěk Lă Dia Kla Kōng! Diő, Diông dâng sō ki dâng i ach věi hăm kon yang bōngai jâp chhū chhom chom dēh liěm hōnâng alâng tōpăt... Diő, Diông ling lang amêm kō kon yang bōngai. Đĩ dâng adrûh kon yang bōngai bōlō hōdrap, aměh sa plěi anhū vă pōchhōp hōlōng. Asu bōtōm ĩnh nām hao ăn kō asu plěi jrang tō kōng...

Jrang bri brăh chă dăh hon chăt ayung vă děi plěi kō dih. E khan jrang e bōtām dâng e oěi alōp nge kōne hōdrōng, dâng e oěi alōp nge klök dīm hong, kōmong dīm sir...

Diő ayung pōma rok mă tōm dēl ūar ūok Kiěk Lă Dia Kla Kōng chă pōma akhan:

- E hil, e mil, e hōveng bōtōm nhōn tōblăh tōkōh, tōbet, tōket, tōglâm, tōtām, tōchō. E chhâu khan nhōn nām tōng jrang e. E chă pōma pōang khan e hōgēi mōsēh tōm tēch tōm tâl, tōm tēch tōdrong, tōm tang ană...

Diő ayung pōma pojăm lach kō ūok Kiěk Lă Dia Kla Kōng:

- Anao lăp tōblăh věi dōm noh khan pă kĕ boih. E chă hōlēnh ngō ngâr vă kō nhōn nōk věi děch. Măh khan ūok Kiěk Lă Dia Kla Kōng hōgēi mōsēh tōm tēch tōdrong tōm tong ană, khan aneh kang pra ala jāng kang, bu chă lēi lăi.

148. Diő ayung krao bōtōm ūok Kiěk Lă Dia Kla Kōng:

- Bě jăh ayung děch vă, e ně ngō ngâr hōlēnh kō nhōn.

Pă piut ūok Kiěk Lă Dia Kla Kōng ūar păh ti tōjră kul tăng vă ayung. Lăm jōhngâm ūok Kiěk Lă Dia Kla Kōng măh

droi sōangon pă băt dang yø. Pă dûk kơ bøtâu ayung bøih. Chuă ayök khêl hu kònong, khêl kong lôm lang drang ju mam, chuă kơ ðao gâr kong nhong hu ayung tøblâh lăng dâng.

Diጀ akhan athëi bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông:

- Hë e köh īnh hølâu īnh vă pøløng suang bøsûh tang gän lăng pla ðao e dâng a ø bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông.

Diጀ chang købang liang liă ayök khêl hu kònong, khêl kong lôm lang drang ju mam, ayung suang bøsûh.

Bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông chuă kơ ðao gâr kong nhong hu drûh köh vëi Diጀ.

Măng lĕ năr, năr lĕ măng...

Bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông köh găh ama

Diጀ chang købang liang liă pĕnh suang bøsûh găh ayéo

Bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông høvát köh ayéo

Diጀ chang købang liang liă pĕnh suang bøsûh găh ama

Bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông høvát köh dâng anăp

Diጀ chang købang liang liă pĕnh kôdün suang bøsûh tø røng

Bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông høvát köh găh røng

Diጀ chang købang liang plong suang bøsûh tø anăp...

149. Bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông mølik mølüng dí lap dëch bøih pă dëi göh bøm hoya gønăp khêl. Bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông chă tăh ðao lăm anglop dëch bøih... Søanhük søanhöi bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông ngôi søngon øh klai!

Diጀ ayung krao athëi bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông suang bøsûh, Diጀ köh.

Diጀ khan:

- Hă a σ bok Kiēk Lă Dia Kla Kōng, dang ēi e ayung suang bōsūh tang gă̄n lă̄ng dâ̄ng, īnh vă̄ pōlōng kōh lă̄ng e.

Bok Kiēk Lă Dia Kla Kōng sōanhük sōanhōi, kō chhuih akāu dēl ūnh khēl Diō sōh sa. Lă̄m ayut đak mă̄t lă̄m chēp khēl ayung suang bōsūh. Din dūn ama, din dūn ayéo bok Kiēk Lă Dia Kla Kōng suang bōsūh...

Diō pōma tōbōh:

- Hă a σ bok Kiēk Lă Dia Kla Kōng e bōsūh mă̄ alâ̄ng. E bōsūh thoi noh, īnh kōh e bōm ngēi dang ēi. To īnh oēi bōh đī atiēng, jâ̄ng, bōtâu e. Anoh īnh oēi bōh kōdu rōng hă̄m kâ̄l e?

Bok Kiēk Lă Dia Kla Kōng lă̄m ayut đak mă̄t, lă̄m suang bōsūh lă̄m pōma hă̄m Diō:

- īnh suang bōsūh đī pă̄ kē ngēi ngēi. īnh suang bōsūh tōch dang âu, pă̄ bă̄t vă̄ suang bōsūh thoi yo. E jă̄h kōh đēch vă̄ lōch jă̄h thüng...

Diō chuă̄ kō̄ đao gâ̄r kong nhong hu amă̄ng hōvâ̄t chuơ̄ng phâ̄t tul bul kō̄ tech ako bok Kiēk Lă Dia Kla Kōng. Bōtōng tōamêu jorê bok Kiēk Lă Dia Kla Kōng lōch ôm ră̄m bōih...

*

* * *

150. Dōhrui dōhrøng đe Diō Tu Krong Vong Krēm, Diō Hrēng, dă̄m Pham, ma Klēn, ma Jong vih brōk nă̄m tō Diōng hă̄m Atâu Yang Bul. Asu nă̄m buh buh, nă̄m khâm khâm dung truh tō đe Diōng, Atâu Yang Bul bōih.

Dâ̄ng ataih lă̄ng bōh moling molüng, bōng đang bōng đang Diōng hă̄m Atâu Yang Bul tōblă̄h tokōh, tōbet, tōket, tōglâm, tōtâm, tōchō hōnâ̄ng hōnong mă̄ng lĕ nă̄r, nă̄r lĕ mă̄ng.

*Diōng kōh găh ama, Atâu Yang Bul tơ pěnh găh ayéo
 Diōng kōh găh ayéo, Atâu Yang Bul tơ pěnh găh ama
 Diōng kōh găh anăp, Atâu Yang Bul kôdün tő rōng
 Diōng kōh găh rōng, Atâu Yang Bul tơ pěnh găh anăp...
 Vuch vuch vach vuch, Diōng chă tókoh věi hăm ngôî
 Atâu Yang Bul. Diōng bôh ngôî găh yø drûh pruih gosoh än
 þum röya hăm ngar ūnh kô Atâu Yang Bul.*

Drûh pruih gosoh buh buh, khâm khâm, din dün, din dün bôh akâu Atâu Yang Bul bøih. Diōng huch ngă ană hal mòlik mòlung drûh kôh věi Atâu Yang Bul măng lë năr, năr lë măng...

Pă biôr Diōng huch ngă jõh bôh akâu Atâu Yang Bul din dün, din dün nhên nhõ.

151. Diōng Tu Krong Vong Krém pøma hăm Atâu Yang Bul:

- Băt dôm nar jõh hlôi, ĩnh đim mă lăh bôh akân e. Dang ěi ĩnh jõh bôh akâu e bøih. E uh pă đei trong yø vă kôdâu klênh bøih. E uh kô gõh veh hlôi tøpang ti păng pla ðao anô kô Diōng Tu Krong Vong Krém ôh a ø Atâu Yang Bul...

Te þre te þre däm Ling Ngoa, däm Rønüng høkeng hokeng văng tøbläh dong þă bre sú anëi kô. Bu chuă kô khêl kôdöng püng, säng ngông, bu chuă kôdöng püng, säng ngông...

Te þre chang kôbang liang liă kô amônh, te þre chang kôbang liang kô amônh ayung tøbläh tókoh věi hăm Atâu Yang Bul. Bre däm Ling Ngoa, däm Rønüng huch ngă ană hal kô bôh akâu Atâu Yang Bul.

Bre däm Ling Ngoa, däm Rønüng liän tókoh hăm Atâu Yang Bul, lám pøma akhan pøtrut þă bre hăp.

Bre sū khan:

- A o bā to bôh akâu hăp bơi hăp bơi... Hĕi brĕi yø âu hõlâu ki bân chă chă tókoh pø anhräm hăm ngõi hăp dĕch. Dang eí bôh akâu hăp bơi...

Bre dăm Ling Ngoa, dăm Rønûng pøma tø ayung johngâm bă bă bre hăp:

- A o bă, khâm bě bân ně pă hli pøm kiø ji măh Atâu Yang Bul ngëi ngang. Hăp pă vĕh trong nai, hăp sa pla ðao bă, pla săng ngông nhi bơi anô kønh.

152. Diông lăm tøbläh tókoh hăm Atâu Yang Bul, lăm mõlõnh hiék ngă mõliä hiék yôp. Diông hutch ngă ană hal kø bre kon hăp oëi nge ngok klök ðim hiong, komong ðim sir khan høgëi mõsëh nuih pran køtang.

Diông khan kø bre kon hăp:

- Biém tókoh pøalâng pøalâng hõ bre kon! Khâm bân khâm bân!

Blu bôh đe mih Dië Tu Đøng Gøng Blëng Blõng Kødøng Đal Sal Tăng, mih Dië Hrëng, ma dăm Pham, bok Klên, bok Jong truh bơi.

Dăm Ling Ngoa, dăm Rønûng lăm tøbläh tókoh lăm pøma pøang athëi đe mih, đe ma, đe bok hăp asu tókoh:

- A o mih Dië Tu Đøng Gøng Blëng Blõng Kødøng Đal Sal Tăng, a o mih Dië Hrëng, a o ma dăm Pham, a o bok Klên, bok Jong... lĕm lăng nhi, lăng nhôn đe bă tøbläh tókoh hăm Atâu Yang Bul hăm hiôk hăm rø... Mă khan oëi aløp nge køne hødrong, klök ðim hiong, komong ðim sir mă lĕi Atâu Yang Bul tørø pă kĕ kø khêl kødøng păng hăm ðao săng ngông nhi...

Chang kōbang liang liă, kō dăm Ling Ngoa, chang kōbang liang liă, kō dăm Rơnung ayung tōkōh vēi hăm Atâu Yang Bul, vă kō de mih, de ma, de bok bre sū gō lăng hmach bōnē anéi kō.

153. È de mih Diǒ, ma dăm Pham, bok Klên, bok Jong pōrâng gō lăng tap ti hmach bōnē rōch rōch dâng kang.

Diǒ Tu Krong Vong Krěm ayung krao athěi bă kon de Diōng věh tō jih vih tō keng pōdōh ōh ɔi pōdōi jōhngām.

Diǒ khan:

- A ḥ oh Diōng, a ḥ mon dăm Ling Ngoa, a ḥ mon dăm Rơnung! iěm tōblăh hlōi lap hlōi srăp boih... Iěm věh tō jih, iěm vih tō keng chă pōdōh ōh ɔi pōdōi jōhngām. Lě nhōn dâng vă pōrâng anul vēi hăm Atâu Yang Bul.

Veh Diōng věh tō jih, Diōng vih tō keng pōdōh ōh ɔi pōdōi jōhngām. Te b̄re kō amōnh, te b̄re kō amōnh bre dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung kōdâu thăr mōm bre mě bre sū.

Lăm thăr mōm lăm pōma hăm bre mě:

- Nhōn tōblăh tōkōh dunh dai pă děi gōh sük pōdōh mōm. Nhi pōngot klak hang pōngot klang gom boih bre mě ɔi... Biěm ăn kō nhi tōh rōh kō nhi blu. Nhi vă pōdōh mōm amōi mă phī mă srăp kōna ayung tōblăh gōh pran nuih kōtang vă Atâu Yang Bul kōdâu tōrđ...

Thêng rēng kō bia Drang Maih, thêng rēng kō bia Vai thar glōng pōk tōmōm. Lăm tōmōm lăm chă chum hōrip, chă hōli kâl bre dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung kon bre sū.

*

* * *

154. De Diĕ Tu Krong Vong Krĕm, dăm Pham, Diĕ Hrĕng, ma Klĕn, ma Jong bøvang toblăh tókoh, tóbet, tóket, tóglâm, tótâm, tóchô věi hăm Atâu Yang Bul mólüng:

*Bông dang bông dang
Măng lĕ nă̄r, nă̄r lĕ măng...*

Diĕ Tu Krong Vong Krĕm krao athĕi dăm Pham ayung toblăh, tókoh yuk trong chong blung vă kơ băt Atâu Yang Bul hõgĕi móséh tôm těch tôm tâl dang yđ.

Diĕ khan:

- Hă a σ dăm Pham, e ayung pôlõng yuk trong chong blung hõlâu kō bân. Bân vă pôrâng anul věi lung Atâu Yang Bul boih ană̄r brâu.

Chang kôbang liang liă, dăm Pham ayök khêl hu kónong, khêl kong lôm lang drang ju mam, chuă kō đao gâr kong nhong hu ayung toblăh věi hăm Atâu Yang Bul:

*Măng lĕ nă̄r, nă̄r lĕ măng
Bông dang bông dang
Kôpal ala kôpal ala...*

Atâu Yang Bul chuă khêl ũnh kôlõng hõlõng ũnh groi vă drûh sông věi dăm Pham lĕi kō ană̄r drâu. Plêl plêl pla ũnh đâng khêl Atâu Yang Bul drûh sôh věi dăm Pham.

Dăm Pham tóro kôdâu nhâm hrach klel klel klel, bâr dăm Pham nhâm hórach rim đong rim char. Pă plêl vôk brôk mólüng ũnh sa đí khêl đao dăm Pham.

Dăm Pham chuă khêl nai đao nai ayung toblăh tókoh věi hăm Atâu Yang Bul bông dang bông dang, măng lĕ nă̄r, nă̄r lĕ măng...

155. Atâu Yang Bul chuă khêl hu kónong, khêl kong lôm lang drang ju mam, khêl đak ami pru pôdrach ami

hngach pøling, suang gøgu věi phu rø phu rø ami pru pødrach ami hngach pøling mǎng lě när, när lě mǎng.

Dám Pham gøl gøl jojoch tøngiet gäng pă kĕ pă hrâng.
Dám Pham chuă khêl hu kónong, khêl kong lôm lang drang ju
mam, khêl kial puih sôdrôi kial rôi sôdro, ayung suang věi.

Kial høbüt phüt pøver dâng khêl dám Pham măh vök
døduing høbüt høbang yang yur vaih tük věi homâl. Bliao
pleng lăng præng ami. Pheng to rang hødäh brach tøgleng rim
dêh, rim char. Møkleng bâr jong rim kông, pôt kuk rim
along...

Diጀ ayung krao athëi dám Pham věh tø jih vih tø keng
pødøh ñh ñi, pødøi jøhngâm, lě Diጀ Hrëng ayung plih e dâng.

Diጀ khan kø dám Pham:

- Věh věh, e věh tø jih vih tø keng chă pødøh ñh ñi,
pødøi jøhngâm. lě Diጀ Hrëng ayung dâng bân vă pørâng anul
věi bøi häm Atâu Yang Bul.

Veh dám Pham věh tø jih vih tø keng pødøh ñh ñi, pødøi
jøhngâm. Chang købang liang liă, Diጀ Hrëng Tëng Hëng
Kødäng Arëng Aron ayung tobläh tøköh, tøbet, tøket, tøglâm,
tøtâm, tøchö věi häm Atâu Yang Bul.

Bông dang bông dang

Køpal ala køpal ala

Mǎng lě när, när lě mǎng...

156. Atâu Yang Bul chuă kø ðao gâr kong nhong hu
ayung drûh köh věi Diጀ Hrëng.

Atâu Yang Bul høvât köh gäh ama

*Diጀ Hrëng chang købang liang liă, pën̄h suang bøsûh
gäh ayëo*

Atâu Yang Bul hovât kōh ayēo

*Diđ Hrěng chang kobang liang liă pěnh suang bōsūh
gāh ama*

Atâu Yang Bul hovât kōh dâng anăp

*Diđ Hrěng chang kobang liang liă pěnh kôdūn yün
suang bōsūh tō rōng*

Atâu Yang Bul hovât kōh dâng rōng

*Diđ Hrěng chang kobang liang pěnh plong suang bōsūh
tō gāh anăp...*

Koh mōlik dang gōsăi đak tō tu pă đěi gōh bōm hoya dō
gōnăp khēl Diđ Hrěng. Atâu Yang Bul tăh dao tō anglop đěch
bōih...

Diđ Hrěng ayung krao athěi Atâu Yang Bul suang
bōsūh, Diđ Hrěng ayung kōh lăng vă uň pōm liđ.

157. Diđ Hrěng khan:

- Hă a Ꮓ Atâu Yang Bul, e kōh īh rō lăng kŭng tōch dang
noh bōih. E ayung bōsūh dâng, īh vă pōlōng kōh lăng e.

Atâu Yang Bul chuă khēl hu kōnong, khēl kong lōm
lang drang ju mam ayung suang bōsūh věi măh ling lōng
duňh duňh, ling lōng duňh duňh.

Diđ Hrěng chuă kō dao gâr kong nhong hu drűh kōh věi
Atâu Yang Bul mōlik mōlūng măng lě năr, năr lě măng.

Diđ Hrěng hovât kōh gāh ama

Deng dong Atâu Yang Bul pěnh suang bōsūh gāh ama

Diđ Hrěng kōh dâng anăp

Deng dong Atâu Yang Bul pěnh kôdūn yün suang tō rōng

Diđ Hrěng kōh dâng rōng

Deng dong Atâu Yang Bul plong suang bōsūh tō anăp...

Diጀ Hrጀng kጀh mጀng lጀ nጀr, nጀr lጀ mጀng kጀng pጀ đጀi gጀh bጀm Atጀu Yang Bul. Diጀ Hrጀng chጀ tጀh lጀ đጀo lጀm anglop đጀch bጀih...

Lጀi vጀ bre hጀp sጀ ki.

Diጀ Tu Krong Vong Krጀm ayung krao athጀi Diጀ Hrጀng vጀh pጀdጀh ጀh ጀi. lጀ bre ma Klጀn, ma Jong ayung pጀlጀng lጀng dጀng khጀm bጀn khጀm dጀi vጀ Atጀu Yang Bul bጀt lu bጀn leng hጀgጀi mጀsጀh tጀm tጀch tጀm tጀl thoi yጀ.

158. Diጀ khan:

- Hጀ a σ Diጀ Hrጀng Tጀng Hጀng Kጀdጀng Arጀng Aron, e lap bጀih, vጀh tጀ jih vih tጀ keng chጀ pጀdጀh ጀh ጀi pጀdጀi jጀhngām. Ăn bre ma Klጀn, ma Jong ayung pጀlጀng anul vጀi hጀm Atጀu Yang Bul, vጀ hጀp bጀt lu klul bጀn hጀgጀi tጀm tጀch tጀm tጀl thoi yጀ...

Veh Diጀ Hrጀng vጀh tጀ jih vih tጀ keng. Chang kጀbang kጀ ma Jong deng dong, kጀ ma Klጀn ayung tጀblጀh tጀkጀh, tጀbet, tጀket, tጀglጀm, tጀtām, tጀchጀ vጀi hጀm Atጀu Yang Bul.

Bጀng dang bጀng dang

Kጀpal ala, kጀpal ala

Bጀt Atጀu Yang Bul kጀpal, bre ma Klጀn, ma Jong ala

Bጀt ma Klጀn, ma Jong kጀpal, Atጀu Yang Bul ala...

Mጀlik mጀng lጀ nጀr, nጀr lጀ mጀng pጀ đጀi gጀh yጀ jጀi gጀh yጀ, mጀh tጀ dih hጀgጀi tጀm tang mጀsጀh yang hጀdጀi tጀm tጀl lጀi kጀ.

Atጀu Yang Bul chuጀ ayጀk đao gጀr kong nhong hu drጀh kጀh vጀi bre ma Klጀn, ma Jong hጀnāng hጀnong mጀng lጀ nጀr, nጀr lጀ mጀng.

Atጀu Yang Bul hጀvጀt kጀh gጀh ama

Bre ma Klጀn, ma Jong deng dong pጀnh suang bጀsጀh gጀh ayጀo

*Atâu Yang Bul hovât kōh găh ay o
 Ma Kl n, ma Jong deng dong p nh suang b s h găh ama
 Atâu Yang Bul hovât k h d ng an p
 Ma Kl n, ma Jong deng dong p nh k d n y n suang t  r ng
 Atâu Yang Bul hovât k h d ng r ng
 Ma Kl n, ma Jong deng dong p nh plong suang t 
 an p...*

M lik dang k h dak t m t n m dak r h, Atâu Yang Bul
 d i p  k , ch  t h dao t  l m anglop d ch b ih...

159. Bre ma Kl n, ma Jong ayung krao ath i Atâu Yang
 Bul ayung suang b s h tang g n, bre s  v  p l ng ayung k h
 l ng Atâu Yang Bul d ng, l i k  as  s  ki...

Bre ma Kl n, ma Jong khan:

- H  a   Atâu Yang Bul, e ayung suang b s h tang g n
 l ng, nhi v  dr h k h e d ng.

Atâu Yang Bul chu  kh l hu k nong, kh l kong l m
 lang drang ju mam, ling l ng du nh du nh, ling l ng du nh
 du nh Atâu Yang Bul ayung suang b s h, l i k  h p an i s .

Bre ma Kl n, ma Jong bu chu  k  do g r kong nhong
 hu, bu chu  do g r kong nhong hu, dr h k h v i Atâu Yang
 Bul m lik m l ng m ng dang an r, an r dang m ng.

*Bre ma Kl n, ma Jong hov t k h găh ama
 Atâu Yang Bul ling l ng du nh du nh p nh suang b s h
 găh ay o
 Bre ma Kl n, ma Jong k h găh ay o
 Atâu Yang Bul ling l ng du nh du nh p nh suang b s h
 găh ama
 Bre ma Kl n, ma Jong k h găh do a ma*

*Atâu Yang Bul ling lóng duňh duňh pěnh suang bøsúh
găh ayéo*

Bre ma Klên, ma Jong kōh dâng anăp

Atâu Yang Bul ling lóng kodün yŭn suang tø röng...

Bre ma Klên, ma Jong drûh kōh mølik dang gøsái dak tõ
tu kûng pã d  i g  h b  m Atâu Yang Bul...

Bre ma Kl  n, ma Jong ch   t  h d  o t   l  m anglop d  ch b  ih.

L  i v   bre ma Kl  n, ma Jong s  !

Di   Tu Krong Vong Kr  m ayung krao ath  i bre ma
Kl  n, ma Jong v  h t   jih vih t   keng ch   p  d  h   h   i, p  d  i
j  hng  m.

Di   khan:

- A    ma Kl  n, ma Jong... Bi  m anul v  i h  m Atâu Yang
Bul noh al  ng hi  k ng  i b  ih. Bi  m d   lap, bi  m v  h t   jih
vih t   keng ch   p  d  h   h   i, p  d  i asong j  hng  m... L   g  
l  ng   nh d  ng v   p  l  ng anul v  i h  m Atâu Yang Bul.

Ver k   ma Kl  n, ver k   ma Jong v  h t   jih vih t   keng.
Chang k  bang liang li  , Di   Tu Krong Vong Kr  m ayung
t  bl  h t  k  h, t  bet, toket, t  gl  m, tot  m, t  ch   v  i h  m Atâu
Yang Bul m  lik m  lung m  ng dang an  r, an  r dang m  ng...

B  ng d  ng b  ng d  ng

K  pal ala k  pal ala...

B  t Atâu Yang Bul k  pal, Di   ala

B  t Atâu Yang Bul ala, Di   k  pal...

L  i k   bre h  p s   ki!

Di   Tu Krong Vong Kr  m krao ath  i Atâu Yang Bul
k  h Di  , Di   v   p  l  ng suang b  s  h tang g  n v  i l  ng pla
dao Atâu Yang Bul.

160. DiṄ Tu Krong Vong Krēm khan:

- Hă a σ Atâu Yang Bul... Tě mĕ Atâu Yang Bul! E ayung kōh lăng DiṄ Tu Đong Gōng Blěng Blōng Kōđōng Đal Sal Tăng... Mă khan DiṄ Tu Krong Vong Krēm kơ măt bolăh kōlâm jōhngām kōđei, plěi nūih kơ bōh, vă pōlōng lăng amđi ba anăr drâu.

DiṄ chuă khēl hu kōnong, khēl kong lōm lang drang ju mam ayung suang bōsūh blōng blâu blit, dō duňh duňh duňh chă akâu pă đei gōh bōh, lěi kō DiṄ Tu Krong Vong Krēm suang bōsūh sō ki!

Atâu Yang Bul chuă kơ đao gâr kong, nhong hu ayung drûh kōh věi DiṄ molik molüng pă gōh jō măng jō năr.

Atâu Yang Bul hōvât kōh găh ama

Chang kōbang liang liă, DiṄ pěnh suang bōsūh găh ayéo

Atâu Yang Bul hōvât kōh găh ayéo

Chang kōbang liang liă, DiṄ pěnh suang bōsūh găh ama

Atâu Yang Bul hōvât kōh dâng anăp

DiṄ chang kōbang liang liă pěnh kōdūn yŭn suang tō rōng

Atâu Yang Bul hōvât kōh dâng rōng

DiṄ chang kōbang liang liă pěnh suang bōsūh tō anăp...

161. Atâu Yang Bul kōh molik dang gōsăi đak tō tu pă gōh đei bōm. Atâu Yang Bul chă tăh pla đao hăp lăm anglop đech bōih, lěi vă hăp sō...

DiṄ Tu Krong Vong Krēm ayung krao athĕi Atâu Yang Bul ayung suang bōsūh, DiṄ ayung drûh kōh.

DiṄ khan:

- A σ Atâu Yang Bul, âu e ayung suang bōsūh tang gă̄n, īnh vă pōlōng drûh kōh věi e dâng.

Atâu Yang Bul chuă kơ khêl hu kōnong, khêl kong lôm lang drang ju mam ayung suang bōsūh tang gă̄n. Blōng blâu blit duinh duinh lěi kō mă̄h khan Atâu Yang Bul...

Diጀ Tu Krong Vong Krēm chuă kơ đao gâ̄r kong nhong hu drūh kōh vēi Atâu Yang Bul, hōnâng hōnong mă̄ng lě nă̄r, nă̄r lě mă̄ng, lěi kō mă̄h khan Diጀ Tu Krong Vong Krēm vă̄ nōng.

Diጀ ayung hōvât kōh gă̄h ama

Deng dong Atâu Yang Bul pěnh suang bōsūh gă̄h ayēo

Diጀ kōh dâng ană̄p

Deng dong Atâu Yang Bul pěnh kōdūn yün suang bōsūh tō rōng

Diጀ ayung hōvât kōh dâng rōng

Deng dong Atâu Yang Bul plong pěnh suang bōsūh tō ană̄p

Diጀ hōvât kōh ama ayēo, khâm khâm buh buh...

Pă phō̄ lōng bōng khêl hu kōnong, khêl kong lôm lang drang ju mam Atâu Yang Bul bōchăh hiă̄h ră̄m. Khêl anō bōchăh, Atâu Yang Bul chuă ayök khêl nai dâng.

Diጀ kōh ama ayēo dīlap děch bōih

Diጀ chă tă̄h đao tō anglop děch bōih...

Diጀ ayung pōma akhan bōtōm chă pōlōng dih bă̄l tōdrong hōgēi mōsēh nai dâng.

162. Diጀ khan:

- A σ Atâu Yang Bul, ba tōblăh dih bă̄l dang noh bōih... E kōh īnh pă děi bōm. Īnh kōh e lă̄p khêl e bōchăh hiă̄h ră̄m. Dang ēi ba vă̄ pōlōng dih bă̄l lă̄ng tōdrong hōgēi nai dâng.

Lěi vă̄ bre hă̄p sō...

Di᠁ khan:

- E drūh sōh ūnh, ūnh vă pōlōng pit věi ūnh kōlōng hōlōng ūnh groi dāng khēl e hām ke hām hrāng dāh ih.

Atâu Yang Bul chuă kō khēl ūnh kōlōng hōlōng ūnh groi drūh sōng věi Di᠁. Plēl plēl pla ūnh dāng khēl Atâu Yang Bul drūh sōh Di᠁ hōrōng, hōrōng. Di᠁ kōdāu věi rim kōng rim dōng... Di᠁ chuă kō khēl dāk ami pru pōdrach ami hngach pōling. Di᠁ ayung suang bōsūh tang gă̄n, phu rō̄ phu rō̄ ami pru pōdrach ami hngach pōling. Pă nhēp ūnh dāng khēl Atâu Yang Bul pă goh dī bōih.

Di᠁ Tu Krong Vong Krēm ayung athēi Atâu Yang Bul bōsūh tang gă̄n. Di᠁ vă drūh sōng věi lāng Atâu Yang Bul...

Di᠁ khan:

- A o Atâu Yang Bul, e vă suang bōsūh tang gă̄n thoi yo māng kō e. Ūnh vă pōlōng drūh sōng věi e lē drūh sōng ūnh hēi hām gōh dāh uh.

163. Atâu Yang Bul khan:

- Năm bē dāh lēi vă uh lō̄ liō̄ māh iēm pōrāng vă nōng kō.

Pă plēl plēl pla ūnh dāng khēl Di᠁ gōluh plēl plēl tō̄ tō̄ bon kōng, brōng brōng tō̄ tō̄ vang hōmāl. Plēl plēl drūh hōrōng hōrōng Atâu Yang Bul.

Atâu Yang Bul kōdāu trong kōng, drūh kiō̄ trong kōng

Atâu Yang Bul kōdāu trong dāk, drūh kiō̄ trong dāk...

Atâu Yang Bul kōdāu māng lē nă̄r, nă̄r lē māng, jāng dī pō angeh hōmren pă kē bōih... Pă plēl vōk ūnh sa dī kōpen dār guēng pēng byuh, juh yom chom blu. Alut tō̄ alut kōdāu, atiēng kōpen ūnh sa dī bōih...

Di᠁ Tu Krong Vong Krēm ayung krao athēi Atâu Yang Bul tōlēch lāng pōdī pōtōm yang hōgēi mōsēh yang bul. Di᠁

vă pørâng pøløng tang gän, lëi kô mäh Dið Tu Krong Vong Krém vă nöng.

Atâu Yang Bul chuă khêl hu kónong, khêl kong lôm lang drang ju mam, khêl dak ami pru pødrach ami hngach pøleng, ayung suang věi. Phu rð phu rð, ami pru pørach, ami hngach pøling mäng lë när, när lë mäng...

164. Dið Tu Krong Vong Krém dí gól gól, jø jot tøngiët gäng boih. Dið chuă kø khêl hu kónong, khêl kong lôm lang drang ju mam, khêl kial puih sôdrôi, kial rôi sôdro, ayung suang gø gu věi. Pă phuch kial høbüt høbang yang yur vaih pø pär věi dí homâl dak ami.

*Bloch tø gleng pleng hødåh, khoåh kø anår
Tø hlø hlénh jâp jang plang tøh
Møklenç bâr jong tø kroa
Bâr chrao pøret, bâr det bølåm rim døng
Klang klel a vøng rim kóng...*

Chang købang liäng liä, Dið ayung tøblåh tøkøh pang pung møluk pák puk mølüng:

*Bøng døng bøng døng
Køpal ala køpal ala...
Bát Atâu Yang Bul køpal Dið ala
Bát Dið køpal, Atâu Yang Bul ala*

Lëi vă bre Dið häm Atâu Yang Bul sõ ki i ach...

*

* * *

165. Diøng Tu Krong Vong Krém pødøh ñh øi pødøi jøhngâm këh kong phong dang, këh kong phong yuët boih. Diøng vă ayung tøblåh tøkøh, tøbet, tøket, tøglåm, tøtåm, tøchø vëi häm Atâu Yang Bul.

Diông ayung pôma sôkat:

- Gô lăng pă mînh amăng Diǒ Tu Krong Vong Krêm ayung anô kónh, Atâu Yang Bul lôch hiong răm ngéis ngéis păh věh trong yđ.

Diông chă krao athéis đe Diǒ, dăm Pham, ma Klên, ma Jong věh tđ jih, vih tđ keng pôdôh ñh ɔi pôdôi johngâm. Lăm athéis lăm pôma pô juă lĕi kô măh Diông Tu Krong Vong Krêm ...

Diông khan:

- Věh věh iěm věh tđ jih, iěm vih tđ keng chă pôdôh ñh ɔi pôdôi johngâm. Iěm tòblăh kô lel! Bøngai tòpôl vang blăh mînh anu đunh đai khan đim mă yeng këh, yeng dang.

Dăm Ling Ngoa, dăm Rønûng kûng ayung krao athéis đe mih Diǒ, ma dăm Pham, bok Klêl, bok Jong chă pôdôh ñh ɔi pôdôi johngâm.

Bre dăm Ling Ngoa, dăm Rønûng khan:

- A ô mih Diǒ Tu Đóng Gøng Blëng Blëng Kôđöng Dal Sal Täng... A ô Diǒ Hrëng Tëng Hëng Kôđëng Arëng Aron... A ô ma dăm Pham, a ô bok Klên, bok Jong... Iěm věh tđ jih iěm vih tđ keng chă pôdôh ñh ɔi pôdôi johngâm. Lê kô nhôn đe bă vă pôlõng ayung lăng dâng... A ô mih Diǒ, ma dăm Pham, bok Klêl, bok Jong...

Đe Diǒ Tu Krong Vong Krêm, Diǒ Hrëng, dăm Pham, ma Klên, ma Jong ver ver věh tđ jih vih tđ keng chă pôdôh ñh ɔi pôdôi johngâm.

166. Deng dong Diông Tu Krong Vong Krêm ayung păr năm tòblăh hăm Atâu Yang Bul tđ pal pleng. Chang kôbang liăng liă kô dăm Ling Ngoa, chang kôbang liăng liă dăm Rønûng. Bu chuă khêl kôđöng püng, säng ngông, bu chuă kô khêl kôđöng püng ngông ayung păr diong bă Diông bre sú...

Mõgring pär juang mõgrang pär dōng tø vang vâng kõ pâng hõmâl, đe Diõ Tu Krong Vong Krẽm, Diõ Hrẽng, dãm Pham, ma Klên, ma Jong, đe bia Drang Maih, bia Vai, bia Bõng Bõh, bia Sõnglõng, bia Sôdrãng Mât Anär, bia Bõlang hnhton kõ mât pörâng hnhoi lăng bă kon Diõng tõbläh hăm Atâu Yang Bul kópal pleng tê tê.

Pêng anu bă kon Diõng mõgring pär juang mõgrang pär dōng nám kiõ pleng kok rok kiõ pleng gäm nám kiõ pleng gõh mõgring dang lě yang yur kung dëi, dang lě bár grâm glaih kung dëi, lëi kõ bă kon đe Diõng sõ...

Pêng anu bă kon pär truh tõ pleng, bôh sôanhük sôanhôi Atâu Yang Bul oëi ngôi pödõh ñh ơi pödõi jõhngâm dø pal vang vâng kõ pâng hõmâl.

Diõng ayung krao bléi kõmě pote vëi kõ bă Atâu Yang Bul.

Diõng krao bléi:

- Të më Atâu Yang Bul, sôanhük sôanhôi, e ngôi sôangon kõ kiõ, ngôi töchëng kõ adrüh bu jäh töchëng sôangon tödrong kiõ. Âu Diõng Tu Krong Vong Krẽm tõk vă anul pöchot vëi hăm e pă mïnh amäng anô. Amäng anô kõnh ïnh vă asong e brök vëi rech tø dêh char atâu tõlang yang grong bõih...

Pang pung molük pák pük molüng, bre Diõng hăm Atâu Yang Bul tõbläh tõkõh, tõbet, tõket, tõglâm, tõtâm, töchõ.

Bõng dang bõng dang

Kópal ala kópal ala...

167. Anhõng ñh bre dãm Ling Ngoa, dãm Rõnõng kung ayung suang bõsûh drûh kõh vëi Atâu Yang Bul mäng lě när, när lě mäng...

Bre dăm Ling Ngoa, dăm Rønüng oěi aløp nge køne hoðrøng, klök anao hiong, kømong anao sir, køting jømir anao aræng, ti chëp khêl anao jæng, chëp sãng anao køjäp. Mä lëi bre dăm Ling Ngoa, däm Rønüng tobläh nuih mõng køtang, hogëi yang mösëh tôm têch tôm tâl, tôm têch todrong tôm tong anän!

Dâng ala röng têh sung sung, de Dië, däm Pham, ma Klên, ma Jong, bia Drang Maih, bia Vai, bia Bøng Bøh, bia Songløng, bia Sødræng Mät Anär, bia Bølang hnhong kø mät pørâng a ngø læng de bå kon Diøng tobläh häm Atâu Yang Bul kópal pleng.

Dâng ala röng têh chø deh röng pleng, bu bu künd hmach bønê kø Diøng, kø däm Ling Ngoa, däm Rønüng pă båt yang yo.

168. Bu bu künd khan:

- Diøng këh hogëi mösëh tôm têch tôm tâl, tôm têch todrong, tôm tong anän, tobläh nuih mõng køtang.

Bu bu künd khan:

- Däm Ling Ngoa, däm Rønüng rai hogëi mösëh tôm têch tôm tâl, tobläh nuih mõng køtang.

Bu bu künd khan:

- Ji mäh kon Diøng kô! Bå hogëi mösëh, nuih yöng, bre kon hæp künd thei ēi, mäh ayoi de hlieng atiëng de hø kô vâ chroi to yø...

Bia Drang Maih, bia Vai molønh hiëk ngä molia hiëk yôp, huch ngä anä hal kø klo kø kon hogëi mösëh yang tôm têch tôm tâl, tôm têch todrong, tôm tong anän, tobläh nuih mõng yöng krêñ dêñ ngëi ngëi...

Ê de bă kon Diông mōgring păr juang mōgrang păr diong tōbläh tōkōh, tōkōh vă hăm Atâu Yang Bul dâng hōlech anăr truh anăr bōmât. Dâng bōmât truh hōlech anăr. Dâng ala lăng bōh blit blat, blit blat kōmlă rang pla đao Diông, kōmlă rang sǎng ngông bre dăm Ling Ngoa, dăm Rōnűng tō pal pleng.

Blit blat chêr, blit blat chêr dang kơ mlat ami glaih kōdräng, lěi kǒ kōmlă rang pla đao, sǎng ngông bă kon asu aněi...

169. Diông ayung krao athēi Atâu Yang Bul ayung tōlěch mă dī mă tōm tōdrong hōgēi mōsěh tōbläh tōvang bōih ngēi kǒ Diông khan anăr drâu.

Diông khan:

- A σ Atâu Yang Bul... Bân tōbläh dih băl jōh dī dunh khěi, dunh sónam. Tōbläh dâng hōlâu kơ bre kon īnh dăm Ling Ngoa, dăm Rōnűng klök đim hiong, kōmong đim sir. Dang ēi hrěi âu, bre kon tōdăm īnh dī vă ayung kōchong bōih.

Diông pōma akhan:

- Mă e mă nhôn, bân dī tük khěi tük sónam choh jang jōnang kial, pōjing hōbo ba, pia mō kai brai kơ pah. Dang ēi ahrěi âu e oěi pă dōm yσ tōdrong hōgēi mōsěh, jāh tōlěch lăng pōdī kōna īnh vă pōlōng tang găń lăng hăm ke hăm rāng dăh ưh, a σ tě mě Atâu Yang Bul...

170. Atâu Yang Bul chuă ayök khēl hu kōnong, khēl kong lōm lang drang ju mam, khēl ūnh kōlōng hōlōng ūnh groi vă chuh sōh věi Diông, sōng věi dăm Ling Ngoa, dăm Rōnűng bă kon Diông lěi kǒ Atâu Yang Bul anăr drâu.

Plēl plēl pla ūnh dâng khēl Atâu Yang Bul gōluh tō tō bon kōng, brōng brōng tō tō vong hōmål. Plēl plēl drūh sōh věi Diông, kiđ sōng věi dăm Ling Ngoa hăm dăm Rōnűng.

Diōng chuă khēl đak tōm tōnōm đak rōh ayung pit vēi pla ūnh dāng khēl Atâu Yang Bul. Plôl plôl đak chōploh lěch dāng khēl Diōng tō tō vong dōsi. Plôl nhēp ūnh khēl Atâu Yang Bul păt dī pă dēi oēi mĕnh tō ngar.

Atâu Yang Bul chuă ayōk khēl hu kōnong, khēl kong lōm lang drang ju mam, khēl đak ami pru pōdrach, ami hngach pōling, ayung suang gōgu vēi phu rō phu rō đak ami pru pōdrach, ami hngach pōting hōnāng hōnong măng lē năr, năr lē măng lēi kō Atâu Yang Bul...

Diōng chuă ayōk khēl hu kōnong, khēl kong lōm lang drang ju mam, khēl kial puih sōdrōi, kial rōi sōdro, ayung suang gōgu vēi. Phuch gōgring đơ dīk kial hōbüt hōbang yang yur, kial hōbüt phūt pōver vaih tük dī goh goi hōmāl đak ami, pō păr pōdōng hiong rām hăm khēl đak ami Atâu Yang Bul.

Atâu Yang Bul tōrō pă kē pă hrāng ngēi ngēi bōih kō hōbüt hōbang yang yur dāng khēl Diōng anēi kō!

171. Diōng ayung apīnh jet Atâu Yang Bul:

- A ḥ Atâu Yang Bul, tōdrong hōgēi mōsēh yang e oēi pă dōm yō, e jāh tōlēch lăng pōdī, ri lăng pōtōm kōna īnh gō tang găñ lăng hăm ke gōh tōm dăh ūh.

Atâu Yang Bul chă pōma akhan kō Diōng:

- A ḥ Diōng hōgēi yang mōsēh īnh dī tōch tōm noh bōih. īnh dī tōch tang kō đon glen glon kō măt vă băt pōm tōdrong hōgēi mōsēh kiđ dāng. Dang ēi īnh gō māng kō e đēch bōih a ḥ Diōng...

Diōng tōbōh akhan kō Atâu Yang Bul băt hlōh bōh nhēn yang hōgēi mōsēh Diōng Tu Krong Vong Krēm.

Diōng khan:

- Mă khan pran kơ măh, bølăh kølâm, jøhngâm kơ đei plěi nüih kơ þöh, Diông Tu Krong Vong Krém anô oëi lơ tôm têch tơ drong, tôm tong a năn høgëi møsëh yang...

Diông ayung akhan:

- E dĩ pă đei tødrong høgëi møsëh yang bøih kǒ, ba pødøh dang âu. Dang eï ba ayung tøbläh tøkõh, tøbet, tøket, tøglâm, tøtâm, tøchõ vëi băt dâng, vă jäh dĩ tødrong jäh hióng godđi. Ba ayung tøbläh khâm këh khâm dang tødrong khâm hióng godđi.

Bre kon dăm Ling Ngoa, dăm Rønûng pøma akhan kơ þă bre sú:

- Hă a ø þă... Bân tøbläh jøh dunh dang bøih. Dang eï nhi dĩ pøngot klak hang, pøngot klang góm bøih þă ơi. Âu nhi vă vih brök mõm amði. Mõm phĩ dang kønh nhi nám tøk tøgüm þă dâng.

172. Diông chă pøma pøkă akhan ăn kơ bre kon:

- A ø bre kon... Biëm vih brök mă alâng. Biëm chă rai akhan kơ đe mĕ, đe nă, đe duch, đe mih, đe ma, đe þok hutch ngă ană hal, bân tøbläh vă je dang bøih lěi hõ.

Bre kon tøl năr þâr þă:

- O nhi nám bøih þă ơi. Pă møgring pă juang pøgrang pă jur tø anih đe mĕ bre sú oëi gô anëi lëng anëi kǒ.

Nám buh buh, nám khâm khâm dung truh tõ bre mĕ bø sú. Bre dăm Ling Ngoa, dăm Rønûng krao mĕ ăn toh mõm.

Bre dăm Ling Ngoa, dăm Rønûng krao mĕ:

- A ø bre mĕ... Biëm ăn kơ nhi tøh røh kơ nhi blu, nhi vă mõm dêh bre mĕ ơi... Tøbläh dunh dang, nhi dĩ pøngot klak hang pøngot klang gom bøih bre mĕ ơi!

Thêng rêng kơ bia Drang Maih, thêng rêng kơ bia Vai
thar pôk glóng sóng tómöm. Lăm tómöm lăm chă chum
hɔrip, hɔli jâng kâl, jâng kâl, lěi kǒ măh róngot, amêm kœng
kō kon.

173. Kuët kuët, bre dăm Ling Ngoa, dăm Rønünd mõm
hɔli, mõm hɔli věi toh mě. Kuët kuët kō amônh, kuët kuët kō
amônh. Pă toplă toplón bre dăm Ling Ngoa, dăm Rønünd
mõm phĩ dang bɔih.

Bre dăm Ling Ngoa, dăm Rønünd chă pøma akhan kō
bre mě, đe mih nă, duch ma hăm đe bok:

- Iěm oěi tø âu mă alâng dâng mă ro, bă kon nhôn tøbläh
hăm Atâu Yang Bul, vă jěi děi jønëi jua tih, nhôn vă je vih
brök bɔih, pă děi măh dunh ôh.

Pøma pokă akhan dang bɔih, te børe kō amônh, te børe kō
amônh, bu chuă khêl kôdöng püng, bu chuă kō khêl kôdöng
püng, sâng ngông, mógring pär juang mógrang pär döng năm
tök tø bă Diông bɔih...

Bre dăm Ling Ngoa, dăm Rønünd pøma akhan kō bă bre
hăp:

- Hă a ø bă nhi năm truh tø bă bɔih! Bě bân ayung
tøbläh věi hăm Atâu Yang Bul dâng lě bă ñi... Vă jăh këh jăh
dang, jăh këh tødrong, jăh hiong gødř a ø bă.

Atâu Yang Bul sðanhük sðanhöi ngöi sðangon chă
tøchëng lăm angok, chă tøchok lăm đon dř guel søleng pă děi
bølöh pă děi bøh trôm.

Atâu Yang Bul dř tøch tang kō đon, glen glon kõmät pă
băt vă pøm lø liø, jøhngâm dř tørø jâp bënh lăm plëi nüih. Vă
ayung tøbläh dâng băt lôch ngëi ngëi... Vă kō prang mang
klënh tø yo këng pă děi gøh srep kō măt Diông, Diø.

Sóanhōi Atâu Yang Bul ngôi pómâng ōh klai blai ol kô
anhōng hăp ūk Kiék Lă Dia Kla Kông năm tópu pôbrâh ngô
ngâr ăn.

Diông ayung pôma bôtôm Atâu Yang Bul tóblăh tókôh
věi bâl dâng.

174. Diông khan:

- A σ Atâu Yang Bul, ba pôdôh ōh ɔi pôdôi jôhngâm jôh
đĩ đunh dang bôih! E ĩnh bu bu kûng đĩ kô lap bôih, dang ěi ba
ayung tóblăh tókôh dâng, vă gôđi gôh hiong tódrong gôh tôch.

Kuă ră vă póm liô, kih kôih Atâu Yang Bul chuă ayôk
khêl hu kônong, khêl kong lôm lang drang ju mam, chuă kô
dao gâr kong nhong hu ayung tóblăh lăng dâng.

Diông krao athěi Atâu Yang Bul kôh, Diông suang
bôsûh.

Diông khan:

- A σ Atâu Yang Bul, e ayôk đao drûh kôh ĩnh hólâu.
Ĩnh vă ayung suang bôsûh tang gän lăng pla đao e.

Atâu Yang Bul chuă kô·đao gâr kong nhong hu ayung
kôh Diông molik molüng măng lë năr, năr lë măng...

Atâu Yang Bul hovât kôh găh ama

*Chang kobang liang liă,, deng dong Diông pěnh suang
bôsûh găh ayéo*

Atâu Yang Bul hovât kôh găh ayéo

*Diông chang kobang liang liă, pěnh kodün yün suang
bôsûh tó röng*

Atâu Yang Bul hovât kôh dâng röng

*Diông chang kobang liang liă, plong pěnh suang bôsûh
tó anăp...*

175. Atâu Yang Bul hovât kōh ama ayéo, ama ayéo, mōlik dang gōsái đak tō tu pă děi gōh yeng bōm... Atâu Yang Bul chă tăh đao lăm anglop đěch bōih. Diông ayung krao athěi Atâu Yang Bul ayung suang bōsūh, Diông vă ayung kōh.

Diông khan:

- A σ Atâu Yang Bul, e ayung suang bōsūh lăng dâng, īnh vă pōlōng ayung kōh věi e hăm ke hăm hrâng.

Atâu Yang Bul chuă kơ khêl hu kōnong, khêl kong lôm lang drang ju mam ayung suang bōsūh věi blōng blâu blit, ling lóng blōng blâu blit. Diông chuă kơ đao gâr kong nhong hu, pla đao să kơ jung kơ duing dang lě pleng chro yan khěi ami blung, lěi kō măh khan dao Diông Tu Krong Vong Krěm...

Diông hovât kōh găh ama

*Atâu Yang Bul chang kōbang liang liă pěnh suang bōsūh
găh ayéo*

Diông hovât kōh găh ayéo

*Atâu Yang Bul chang kōbang liang liă pěnh suang bōsūh
găh ama*

Diông hovât kōh dâng anăp

*Chang kōbang liang liă, Atâu Yang Bul pěnh kadūn yün
suang tō rōng*

Diông hovât kōh dâng rōng

*Atâu Yang Bul chang kōbang liang liă plong pěnh suang
bōsūh tō anăp*

Diông hovât kōh rōng anăp, ama ayéo...

Pă chuơng rēng hōrâng Atâu Yang Bul huōng truh tōpōh tăl pleng, pheng deng dong Atâu Yang Bul ayung arih, păr

vih töbläh băl dâng hñnâng hñnong măng lĕ năr, năr lĕ măng...

*

* * *

176. Dăm Ling Ngoa, dăm Rónüng bu chuă khêl kóđöng püng, săng ngông, bu chuă khêl kóđöng püng, săng ngông mógring păr töbläh vang dong bă Diông.

Diông ayung drûh koh vĕi Atâu Yang Bul măng lĕ năr, năr lĕ măng. Diông drûh tơ yø, bre kon künd diong bă hñoh. Dóhroi dóhrang, dóhrong bă kon asu vang drûh koh Atâu Yang Bul.

Diông pøma akhan kơ Atâu Yang Bul:

- A σ Atâu Yang Bul, amăng anô e bøsuh mă alâng. Īnh vă koh tük pódâng châng tük pøgän, īnh vă än e vĕi rech tø dêh char atâu tølang yang grøng bøih a σ Atâu Yang Bul...

Atâu Yang Bul ayung suang bøsuh tóch jă pøbă tóch ai.

Diông khan:

- E suang bøsuh mă alâng! To īnh oëi böh jâng, böh bøtâu, böh kóđä røng, boh kâl ako e. E suang bøsuh thoi noh īnh koh e bøm ngëi dang ëi.

177. Atâu Yang Bul pøma tol năr bâr Diông:

- īnh suang bøsuh tóch jă pøbă tóch ai dang âu bøih, pă băt vă suang bøsuh thoi yø. E jăh koh dëch vă, īnh jăh lôch tóch räm...

Diông chuă đao gâr kong nhong hu, chuă pøgang chai lă, koh bøm høyø ôm hrai hñoh ayung prot kơ măt đao. Prot pøgang chai lă dang bøih, Diông ayung drûh koh vĕi Atâu Yang Bul măng lĕ năr, năr lĕ măng.

Diông hovât ama ayéo, röng anăp. Pă chuơng phát bơm kótech ako Atâu Yang Bul. Pêng hörêng klung huöng lôch ôm räm tơ dêh char pling pliøng døng døsi, dêh char atâu tolang yang grøng, mäng ling mäng lung soöblung těh tôch bøih dêh Atâu Yang Bul sõ ki...

*

* * *

178. Døhroi døhrang, døhrui døhrøng pêng anu þă kon Diông vih brök tơ anih døno de Dië oëi gó lăng anëi kõ.

Mogrîng pär juang, mograng pär jur tơ röng těh chø deh röng pleng sung sung. Pêng anu þă kon mogring pär juang mograng pär brök. Pär näm khâm khâm, pär näm buh buh dung truh tõ de Dië bøih.

Chang købang liang liä kø däm Ling Ngoa, chang købang lăng liä däm Rønüng chä tørai akhan pøang än ko bre më, bre mih Dië, ma däm Pham, þok Klén, þok Jong. Chä rai akhan pøang än ko de nă bia Bøng Bøh, bia Bølang, bia Søngløng, bia Sødræng Mät Anär, duch bia Chäm bre su anëi kõ...

Bre däm Ling Ngoa, däm Rønüng chä tørai:

- Nhôn de þă näm tobläh häm Atâu Yang Bul jâp pal pleng hiôk dêh! Nhôn dâng køpal pleng lăng tø ala âu þöh bløch tøgleng bleng lø liä bliä lø liëm, bri kông dang lë těh tønøng dí. Lăng dak døsi pă to dak dønân...

Bre däm Ling Ngoa, däm Rønüng chä rai pøang:

- Þă nhi tobläh nuih yöng! Toobläh hogëi·møsëh tôm tèch tôm tâl tăm dâng. anhöng öh nhi mă khan kon nge køne hødrøng, nhi tobläh këng nuih yöng dang lë þă nhi amði...

179. Bre däm Ling Ngoa, däm Rønüng bø þlep chä pøma akhan pøang mă dí mă tôm:

- Khêl nhi khêl kôđöng püng, ðao nhi săng ngông đëch mă lěi Atâu Yang Bul tørø pă kĕ. Jäh nhi dĕi tôm khêl ðao dang lě bă nhi ro lăng Atâu Yang Bul tørø lêch ich. Anhöng ăh nhi vang dong bă nhi köh Atâu Yang Bul lôch ôm hrai tø dêh char atâu tølang yang gróng to to bøih dang ěi.

Mâng kótâng bre dám Ling Ngoa, dám Rønüng chă tørai kĕh kong phong ðang bøih, bu bu kŭng mølønh hiĕk ngă, moliă hiĕk yôp kôđôp bâr ayâr ayâr tap ti hmach bønê. Bia Bølang sôanhük sôanhôi sôangon ăh klai, amêm mønat kô anhöng hăp Atâu Yang Bul dĩ lôch hiong räm.

Hô lăh mønat kô bia Bølang!

Mă bu, mă tø yø kŭng thoi hăp anĕi anăi, măh anhöng ăh mĭnh tø atô horaø, mĭnh tø hoñao kăt, anhöng ăh pôm më pôm bă kô liø vă gôh ưh kô amêm mønat.

*

* * *

180. È tøbläh tøvang tøhrang tøbläh tøköh, tøbet, tøket, tøglâm, tøtâm, tøchô kĕh kong phong ðang bøih. Tøbläh tøvang dĕi jĕi jønĕi yua tih. bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông hăm Atâu Yang Bul jõh lôch hiong räm dĩ bøih. Gôđi dĩ hiong tødrong dĩ tôch.

De Diõ, Diõng, dám Pham, ma Klên, ma Jong hăm de adrûh bia kôdräng tøbång tóm vă vih brök tø dêh char Tu Krong Vong Krém chă hømet sômăh kuai krao atâu râu kôdung, ôp anhao ahrao chruih khêl ðao dao kôtuang. Vă ayung brök kôh sa kôpô kôdräng tø rông tø ayung jøhngâm pran.

Bia Chăm ayung pôma tøbôh tôm lø tødrong đêl đâng trong bläh vang.

Bia Chăm khan:

- A ḥ ma Klēn, ma Jong... Biěm ḥât bøngai kôdră juă tĕh hølâu, bøngai gram pølei, bøngai vĕi tøring, amêm køeng dĩ dăng kon yang bøngai. ĩnh vă pøma tørai tøbôh kô biěm, tøbôh än dĩ dăng kô bân.

181. Bia Chăm khan:

- Nhì dám Pham ūnh om lónôm hla přít đunh so hoanăp pă jô boih. Läm măng năr, khëi sónam bân tøbläh tøvang tøhrang tøbet hăm ḥok Kiék Lă Dia Kla Kông păng Atâu Yang Bul, dĩ dăng đe adrûh bia kôdräng tøbăng tóm jâp apung chhü chhom chom dêh năm ba por pøayöng hoalong pøham chă biěm amĕ bân iěm läm măng năr, khëi sónam bläh vang.

Bia Chăm pøma akhan:

- Läm noh đei puăn anu adrûh bia kôdräng tøbăng tóm:

Liěm rūh kô dak, riěm ruh kô hla

Høgëi mösëh tóm têch tóm tâl

Tóm têch tødrong, tóm tong anän.

Bôh liěm rō trô đon, anhöng Diông chă pøma ga än:

Bia Sønglöng, bia Sødräng Măt Anăr pøm akăn anhöng Diĕr Hrëng Tëng Hëng Kôdăng Arăng Aron. Bia Bøng Bôh pøm akăn anhöng Diĕr Tu Đøng Gøng Blëng Bløng Kôđöng Dal Sal Tăng. Kiĕr kô blep kô măt lăp kô đon, ĩnh chă pøma ga än bia Bølang pøma akăn anhöng Diĕr Hrëng Tëng Hëng Kôdăng Arăng Aron...

182. Bia Chăm ayung pøma akhan pøtôm:

- Dang ēi ahrëi âu dĩ dăng bân tøbôh băl mûh tøjruh băl măt. Nhì anhöng diông ga tøpă vă ald alõ. Jäh đe adrûh iěm kuă iěm uñ, iěm akhan tøpăt tóm măt bân drâu.

Đe bia Songlōng, bia Sôdrăng Măt Anăr, bia Bơng Bōh, bia Bôlang bu bu künk khan:

- Chă hu bôh hu, chă maih bôh maih, vă chă kiă dâng, nhôn hli kơ bre Diă Hrëng, Diă Tu Krong Vong Krëm kuă kơ nhôn chư hư dư kënh, kótul bôluk dëch vă.

Bia Chăm chă tâl năr bâr de bia Songlōng, bia Sôdrăng Măt Anăr, bia Bơng Bōh, bia Bôlang.

Bia Chăm khan:

- Jăh lĕi, jăh yang kong along anăń. Bia Bơng Bōh, bia Bôlang akăń anhöng Diă Tu Krong Vong Krëm. Biëm künk mi īnh.

Bia Chăm akhan mă tôm:

- Bia Drang Maih, bia Vai mi īnh. Biëm akăń anhöng Diông. Iěm đím mă et tôsrôp jõh hlôi dëi bre mon dăm Ling Ngoa, mon dăm Rõnűng. Hli kơ yang bân atâu pao bân künk hómet et tôsrôp amđi.

Dâng noh bia Chăm ayung pôma akhan kơ bre ma Klên, ma Jong.

183. Bia Chăm khan:

- A o ma Klên, ma Jong, bân brök truh tõ hnam kónh, biëm chă hómet rôp nhũng kreо nhôn jõh hlôi pênh amăng teng greng. Biëm rôp pêng to nhũng kreо, ayök pêng ge sôdrô bit bing kónong vă et tóbyéi, tôsrôp kơ de nhong Diă Tu Krong Vong Krëm hăm mi bia Bơng Bōh, bia Bôlang, anhöng Diă Hrëng hăm bre mi bia Songlōng, bia Sôdrăng Măt Anăr. anhöng Diông hăm bre mi bia Drang Maih, bia Vai...

Dôhrük, dôhrui, dôhring đĩ dăng asú mógring pär juang mógrang pär brök tõ dêh char văr dăp tõ Tu Krong Vong Krëm dêh char Diông, Diă.

Bre dăm Ling Ngoa, dăm Rønūng kūng vă ayung blong kochhong tōdăm bōih.

Dōhrui, dōhrøng ayung păr brök, năm khām khām, năm buh buh dung truh tō Tu Krong Vong Krēm dēh char var dăp Diō, Diōng. Dēh char bloch tøglung, bleng lō liă, biă lō liăns tō năm cheng leng, tō năm veng krong...

Bre dăm Ling Ngoa, dăm Rønūng dīm mă lăh truh lăh bōh. Bre sū chă hmach bōnē kō dēh char liěm rō.

Bre sū khan:

- A mĕ ôi yōi dēh char de mih Diō, dēh char de bă liěm dēh, liěm krüp kruñ krên dēn! Jâp apung chhū chhom chom dēh kopal rōng tēh chö dēh rōng plung uñh kō tō yō liěm rō dang lē dēh char de bă anô!

Brök truh tō hnam, asū chă pōdōh ñh ôi pōdōi jōhngām, nhă ñak, et hōt, dāu tra pōma ñonūh.

Molónh hiëk ngă moliă hiëk yōp... Pōdōh ñh ôi chă song por pōayōng hoal long anhēm mă nham kēh kong phong ñang bōih...

184. Brök truh tō hnam, ma Klēn, ma Jong tōk tō rōng tōn sâgâr tih sâgâr ayë krao akhan kō kon pōlei năm et sa sōdrô anhēm tōsrōp pêng khūl ūnh om.

Ding ding kō sâgâr dâr dâr kō pōnâng. Rim pōlei jē ataih kōtâng băt dī dăng. Rim kōnglo kōdiōng, kră ha ayōh adrûh, tōdăm rim anu bu bu huch ngă ană hal. Kōlih anăr drâu hiôk, rim bōngai dēi pōdōh et sōdrô sa anhēm, jōh suang, dāu tra pōma ñonūh.

Bre ma Klēn, ma Jong ayung jur rōp vêk pêng to nhüng kreó hlōi pêng amâng teng greng, tōn bûh. Aōk sōdrô pêng ge bit bing kōnong ayung chokang vă sōmăh kuai tōsrōp ūnh om kō de:

Diጀ Tu Krong Vong Krጀem hăm bia Bጀong Bጀh, bia Bጀlang.

Diጀ Hrጀeng hăm bia Sጀonglōng, bia Sጀodrāng Măt Anăr.

Diጀong hăm bia Drang Maih, bia Vai anĕi kጀ anăr drâu.

Ma Klēn, ma Jong ayung sጀomăh kuai kጀeh kong phong dang bōih. ũnh om Diጀong - bia Drang Maih, bia Vai; Diጀ Tu Krong Vong Krጀem - bia Bጀong Bጀh, bia Bጀlang; Diጀ Hrጀeng - bia Sጀonglōng, bia Sጀodrāng Măt Anăr ayung et hōbi ayung ri hōdai...

Mጀolōnh hiĕk ngă mጀoliă hiĕk yōp.

185. Ma Klēn, ma Jong, bia Chăm dăm Pham ayung et hōdai đâng rōng.

Ma ma mon mon, īnh īnh e e mጀilik tō âu. Bu bu kŭng hiĕk nōk, hiôk ngă ană hal. Sጀodrō tăng angam nham bău phu dang dak sut kōdrot kōmot hlang, luăñ kuă lă amêm...

Et sጀodrō chō por dău tra pጀoma dōnuh dău tra pጀoma bōlăm dang băr jong hoamiet băr det bōlăm, hiôk chot pă băt dang yō.

De adrūh bia kōdrăng tōbăng tōm liĕm rūh kō dak, liĕm rak kō hla, de tōdăm liĕm rō hoăbo sor lăm pōlei tōring văng năm et sa, dău tra pጀoma dōnuh, dău tra pጀoma bōlăm hiôk chot ket keng hōnheng hōnhong tōmīnh năr tōmīnh măng achăng kō hōdăh khoăh kō anăr.

Lěi kጀ asu sō ki...

Bōngai kōdrăng mănh pōlei mănh tōring lăm et sጀodrō sō nhăm joh hōri pōpōm, mጀolōnh hiĕk ngă, mጀoliă hiĕk yōp...

Et sጀodrō pōsong tōsrōp mănh năr, mănh măng kጀeh đang bōih. Tōpōl ũnh om lōnōm hla prăt asu jur năm tō dak tōm

tōnōm đak rōh chă hum anhao ahrao akâu mă alâng, mă liêm lěi vă asu aněi sđ...

186. Ma Klēn, ma Jong tōk tō rōng duing duing kō hogâr, dâr dâr kō pōnâng krao akhan dī dăng kon pōlei, māng kotâng dī dăng vă ayung kōh sa kōpô kōdrâng dâng tōblâh vang děi jěi jōněi yua tih.

Pōlei vă kōh sa kōpô krao atâu râu kō dung, vă chă ôp anhao ahrao chruih khêl dao dao kōtuang, lěi kō asu kră sđ...

Ê dī dăng alöp alö, adrûh tōdâm, kōdiong kōkōnglo, dich hōbam, dâm hōbōng, dōng lăk lai bu bu huch ngă ană hal. Bu bu künd nong tōch jă pōbă tōch ai, hōmet kōpen khăń abăń ao anao vă pō hluo anăr hiôk chot aněi kō. De adrûh tōdâm rim bōngai doh gop hu kōtonh, doh bôla ala kōdün, buk künd khiěng, anam brōng ju anhu jâng jong.

Lěi kō rim bōngai vă nōng tō ayung jōhngâm pran anăr tōblâh vang děi jěi jōněi yua tih tēn.

Chêt chêt chêl lêl lêt, khit khing ding tōgrüng dung tōgruih bâr ching chêng tōn krao atâu râu kōdün.

Chô tōmât kōpô kol bâm lăm bră dang boih.

Mōgring ching chêng tōn juang, mōgrang ching chêng tōn dâr.

Mōanhuch de adrûh yün suang, mōgrang de tōdâm tōn ching tōn chêng...

187. Dâm Ling Ngoa, dâm Rōnűng anao tōbok ayung blong kōchong bōlâh. Chang kōbang liang liă kō amônh, chang kōbang liang liă kō amônh, ayung suang bōsüh chêp khêl, tō ayung tōlêch jōhngâm pran nuih mōng kōtang vă de ang chang hêr, kon tōdâm Diōng Tu Krong Vong Krém liêm rûh kō dak, liêm rak kō hla, hōgěi mōsěh tōm těch tōm tâl, hōgěi mōsěh tōm těch tōdrong tōm tong ană...

Bøngai kôdræng tøpôl mînh pølei bu bu kûng mølønh hiék ngă, møliä hiék yôp, dâu tra pøma dønuh, dâu tra pøma bøläm møket møkeng dang bâr jong høamiet bâr det bøläm.

A më ôi yôi hiôk chøt gøm hmøm ngëi ngëi asù sõ ki!

Diõ Tu Đóng Gøng Blëng Bløng Kødøng Dal Sal Tæng,
Diõ Hrëng Tëng Hëng Kødäng Aräng Aron, dám Pham
ayung suang kódeh têh søgår, tøan tøayung pran tih pran tâl...

188. Chhup chhôl anguk angøk chhup chhôl, chhup
chhôl anguk angøk chhup chhôl, ma Klên, ma Jong yün tap
søgår nám hølåu kø ching chêng...

A më ơi yôi!

Đe kră sõ pøm băt se lë tødrong pøro hiôk chøt.

Alâng hiôk chøt tøpå ngëi ngëi asù sõ ki!

Et sôdrô sa anhém kópô kol bâm pêng mǎng, pêng nár
pá kë pă dí. Chă tòk asong dih bäl rim bøngai, chép ba sa
kodih kodih tø ūnh hnam. Et sôdrô tæng angam nham bâu phu
dang dak sut kôdrot kômot hlang mînh ring, rim kon bøngai
soai hák tøglák ama ayéo hiôk chøt gøm hmøm gøm gînh
ngëi ngëi asù sõ ki!

189. Bøngai tøpôl kôdræng, đich høbam, đam høbông,
døng lák lai bu bu kûng khan:

- Đei Diõ, Diõng, đei dám Ling Ngoa, dám Rønüng
høgëi møsëh tôm têch tôm tâl, tôm têch tødrong tôm tong
anän, nïnh nai bân pă đei hli kø bu bøih! Amäh sa ayu, sa
jrang tø bri kóng pă hli kø bu bøih!

Et sôdrô sa anhém kópô pêng mǎng, pêng anär díkëh
kong phong dang tødrong sre yang.

Bu bu chă nám hum anhao ahrao akâu, vă ayung chă
choh høpong chong achôp, choh jang jønang käl, pøjinh høbo
ba, pia møkai, prit køtao bøyao sølak.

Lëi kôjøhnor kră sõ Diõ, Diõng sõ ki...

PHẦN THỨ HAI
GIỎ HAO JRANG
(Văn bản tiếng Việt)

1. Vào một ngày của ngày xưa ngày xưa

Cách đây không rõ đã mấy ngàn năm
Không biết đã hết bao nhiêu đời người...
Những tháng mùa mưa vừa qua
Những tháng mùa khô đã đến...

Từ mùa mưa sang mùa khô, đất trời thay đổi khiến con người dưới trán gian thường bị ốm đau, cảm cúm¹. Khi ấy, cái miệng người ta thèm ăn những loại rau cỏ, hoa trái chua chua.

Cũng vào lúc đó, trái cây bắt đầu chín rộ khắp cả núi rừng. Các cô nàng xinh đẹp rủ rê các chàng trai trong làng cùng vào rừng hái nhăn về ăn.

2. Họ tụ tập nhau lại dưới sân nhà rông² và cất tiếng gọi:

- Ô này các chàng... Hôm nay, chân tay các anh có rãnh rang chǎng? Nếu đúng là hai chân đang ở không, đôi tay các anh đang nghỉ ngơi thì hãy lên rừng hái nhăn cùng chúng tôi. Chúng tôi ốm đau, cảm cúm nên thèm ăn trái chua quả chát lắm rồi...

Dăm Bih, dăm Ving Bing Klang, dăm Đök Gle Tre Vet³ nghe nói vậy, liền trả lời:

- Ngày hôm nay, chúng tôi chẳng có việc gì phải làm... Mà chúng tôi cũng đang ốm đau, cảm cúm thèm chua cả đây. Các cô hãy về nhà lấy gùi rồi chúng ta cùng nhau vào rừng hái nhăn.

Các cô nàng xinh đẹp, hàng trăm, hàng ngàn người, ai nấy đều tát tả trở về nhà chọn lấy những chiếc gùi to nhất mang đi.

3. Dàn bà, con gái mang gùi sau lưng đi trước

Dàn ông, con trai rựa trong tay rầm rập bước

*Vừa đi vừa nói cười, hò reo suốt dọc đường
 Con gái thì đập tay⁴ vui đùa
 Con trai thì hò hét, thét vang
 Vui sướng như trong những câu chuyện ngày xưa⁵...*

Rồi những người con gái hỏi:

- Ô này dăm Bih, dăm Ving Bing Klang, dăm Đök Gle Tre Vet... Chúng ta đi theo hướng núi nào đây các anh?

Dăm Bih, dăm Ving Bing Klang, dăm Đök Gle Tre Vet trả lời:

- Ô các nàng xinh nàng đẹp... Chúng ta sẽ đi tới ngọn núi bên bờ biển xanh, xa lơi xa lắc. Nghe người ta nói ở đó có nhiều nhẫn lăm...

4. Thế là đoàn người đông nghịt, hàng trăm, hàng ngàn người càng thêm dồn dập bước chân, hướng về ngọn núi cao sấp chạm trời, đứng bên cạnh biển xanh mênh mông mà đi.

Họ vừa đi vừa võ tay, hò hét vang động cả những dãy núi âm u. Họ đi, đi mãi, quên hết cả nỗi mệt nhọc đường xa. Vì ai cũng đang mải mê nghĩ đến những trái nhẫn chua chua, ngọt ngọt ngon lành. Họ đi, đi mãi rồi cũng đến được ngọn núi cao, nơi có cây nhẫn rừng. Cây nhẫn ấy to bằng cái nhà, cành lá chót vót chạm cả vào mây trời, trái dang kỳ chín rộ, đỏ rực khắp nơi.

Trong lòng sung sướng, họ dừng lại nghỉ ngơi, hút thuốc, uống nước và chuyện trò vui vẻ.

5. Nghỉ ngơi, hút thuốc, uống nước xong xuôi, dăm Bih, dăm Ving Bing Klang, dăm Đök Gle Tre Vet nói:

- Chúng ta bắt đầu trèo lên hái nhẫn đi thôi. Còn các nàng, hãy ở dưới gốc, vừa nhặt ăn vừa lo cho vào gùi để mang về làng.

Rồi dăm Bih, dăm Ving Bing Klang bảo dăm Đök Gle Tre Vet:

- Nay dăm Đök Gle Tre Vet, mày hãy trèo lên trước đi rồi sẽ đến lượt chúng tao sau!

Dăm Đök Gle Tre Vet đứng dậy và trèo. Nhưng mới leo chưa lên tới cái cành thấp thứ nhất, chàng ta đã trượt, ngã oạch xuống đất.

Dăm Đök Gle Tre Vet nói với dăm Bih, dăm Ving Bing Klang:

- Ô này dăm Bih, dăm Ving Bing Klang... Cây nhẵn này to quá, tôi leo không nổi, tôi trèo chẳng xong đâu hai anh ơi...

6. Dăm Ving Bing Klang liền bảo dăm Bih:

- Nay dăm Bih, hãy trèo lên xem thử thế nào. Chẳng lẽ cây nhẵn thế này mà không leo lên được sao?

Dăm Bih đứng dậy, hai tay dang ra ôm chặt lấy thân cây còn hai chân chàng ta, vừa kẹp vừa đẩy dần, đẩy dần cả người lên. Nhưng dăm Bih cũng chỉ lên được đến cái nhánh cây thấp nhất là lại rót xuống đất.

Hàng trăm, hàng ngàn đi theo họ hái nhẵn rừng hôm ấy bắt đầu thấy buồn rầu, chán nản.

Dăm Ving Bing Klang nói:

- Sao chúng mày ngu đần thế! Đàn ông đàn ang gì mà đến trèo cây cũng không biết. Hãy mở mắt nhìn xem tao có lên được hay không!

Nói xong, dăm Ving Bing Klang bắt đầu trèo. Hai tay bám chặt vào thân cây, còn hai chân chàng ta thì cố gắng hết sức để vừa kẹp vừa đẩy người lên.

Dăm Ving Bing Klang cứ thế từ từ bò dần, bò dần lên cao...

7. Tất cả mọi người đứng dưới đất nhìn lên đều hồi hộp không biết chừng nào mà kể.

Nhưng dăm Ving Bing Klang cũng chỉ leo được đến cái cành cây thứ hai thì té nhào xuống đất.

Biết mình trèo không được, dăm Bih, dăm Ving Bing Klang, dăm Đök Gle Tre Vet liền lấy dao di daskan cây, rồi chặt thành những đoạn to dài tựa bắp tay để ném lên cho nhăn rụng xuống.

Nhưng ba chàng ném mãi, ném mãi mà những khúc cây kia vẫn chẳng chịu chạm vào một cành nhăn nào. Mọi người thấy vậy thì đều thất vọng, rầu rĩ. Nhìn lên cao thấy nhăn chín rộ, ai nấy càng thêm buồn, thèm quá, nước miếng trong miệng ai nấy đều úa ra...

*Bỏ về thi tiếc nhăn, tiếc đường xa
Ở lại đây thi cũng chẳng được gì
Mắt người nhiều như sao
Đầu người nhiều như bầu nước⁶
Ai nấy buồn bã nhìn nhau...*

Chẳng biết làm gì hơn, họ đành ngồi chờ những trái nhăn chín muồi chim ăn thừa rụng xuống để giành giật tranh cướp, rồi lại bóc vỏ, lần lượt chia nhau, mỗi người mút một chút.

Dăm Bih, dăm Ving Bing Klang, dăm Đök Gle Tre Vet thèm nhăn đã đành lại còn thêm buồn bức vì mắc cỡ với các cô nàng xinh đẹp nên ngượng ngùng không biết bao nhiêu mà kể.

Còn các nàng thì hờn dỗi nói với nhau: Tìm trái nhăn, thấy trái nhăn, thế mà chẳng bỏ được vào miệng. Đêm như ngày, ngày như đêm, thèm trái chín đành chỉ biết nhìn lên. Đàn ông, con trai như vậy, có cũng như không.

8. Rồi họ bàn với nhau:

- Thôi, chúng ta về làng mình thôi! Đi về, thử gọi các dăm Pham, Giờ Hrēng, Giờ Tu Krong⁷ đến giúp xem sao... May anh ấy giỏi trèo cây cao lăm. Cây to cao bao nhiêu chắc cũng trèo được hết... Chúng ta phải chịu khó về gọi các anh ấy mới mong có nhẫn mà ăn...

Thế là hàng trăm, hàng ngàn người nán lại ngồi chờ nơi gốc nhẫn. Còn các nàng con gái xinh đẹp thì đôn đáo trở về làng gọi dăm Pham, Giờ Hrēng và Giờ Tu Krong.

Về đến làng, họ vào sân nhà rông và gọi to:

- A σ Giờ Hrēng Tēng Hēng Kōdăng Arăng Aron...

A σ Giờ Tu Đóng Gōng Blēng Blōng Kōdōng Dal Sal Tăng...

A σ dăm Pham⁸...

Các anh có rỗi tay rảnh chân hay không? Nếu bận thì thôi. Còn nếu không mắc mớ việc gì thì chúng tôi có chuyện muốn nhờ các anh đây... Hãy vào rừng hái nhẫn cùng chúng tôi, có được hay không? Chúng tôi đang ốm đau, cảm cúm... Thèm nhẫn rừng lăm, các anh ơi... Ở nơi rừng sâu, ở chỗ núi cao, ngay sát cạnh bờ xanh biển mênh mông, có một cây nhẫn to bằng cả cái nhà. Ngọn nó cao chọc trời, trái nó chín đầy cành, ngon lăm, các anh ơi...

9. Giờ Tu Đóng Gōng Blēng Blōng Kōdōng Dal Sal Tăng hỏi lại:

- Ông này, hôm qua hình như các cô đã rủ dăm Bih, dăm Ving Bing Klang, dăm Đök Gle Tre Vet cùng đi hái nhẫn rồi mà?

Các nàng vừa cười vừa đáp:

- Đúng rồi, hôm qua chúng tôi đã đi cùng với dăm Bih, dăm Ving Bing Klang, dăm Đök Gle Tre Vet. Nhưng chẳng

được một trái nhãn nào cả... Đàm ông đàm ang như dăm Bih, dăm Ving Bing Klang, dăm Đök Gle Tre Vet thì cũng không hơn gì đàm bà con gái chúng tôi... Họ có muôn nhưng đâu có biết leo trèo cây như các anh đây!

Giăk Tu Krong nói:

- Dăm Pham, Giăk Hrĕng và cả tôi nữa cũng chẳng hơn gì dăm Bih, dăm Ving Bing Klang, dăm Đök Gle Tre Vet... Chúng tôi lớn lên ở nơi chẳng có rừng, không có cây nên có biết leo trèo gì đâu.

Rồi Giăk Tu Krong lại bảo:

- Nhưng nếu chúng tôi không đi thì lại thấy thương cho các cô đã mất công về gọi. Thế nên chúng tôi sẽ đi. Đi để xem thử cây nhãn ấy to cao ghê gớm chừng nào... Có khi, anh em chúng tôi cũng chẳng trèo leo gì được.

10. Dăm Pham, Giăk Hrĕng, Giăk Tu Krong, mỗi người mang theo một cái rựa để chặt cành nhãn. Mỗi người lại cầm thêm một cái ná để bắn chim dọc đường.

Ba chàng cùng với các nàng nhanh bước lên đường.

Các nàng đi trước dẫn lối, các chàng theo sau lưng.

Họ đi mãi, đi mãi về phía rừng sâu, núi cao.

Vừa đi, họ vừa reo hò, thét vang dọc đường.

Ai cũng cảm thấy trong lòng vui sướng.

Bởi họ là những người còn trẻ, lại được đi chơi với nhau...

Dọc đường đi, Giăk Hrĕng, Giăk Tu Krong và dăm Pham bắn được rất nhiều chim. Các cô nàng lại càng vui mừng, thêm tin vào ba chàng trai tài giỏi.

Họ đi mãi, đi mãi rồi cũng đến được gốc nhãn rừng to như cái nhà, ngọn cao chạm trời, trái chín trĩu cành đỏ rực...

GiỎ Hrěng, GiỎ Tu Krong, dăm Pham và các cô nàng nghỉ ngơi, nướng chim ăn với cơm. Cơm nước, chuyện trò xong xuôi, họ bắt đầu hái nhᾶn.

Hàng trăm, hàng ngàn người đang nằm chờ xung quanh gốc cây đều nói:

- A ơ này dăm Pham, GiỎ Hrěng, GiỎ Tu Krong ơi... Các anh cố trèo cho nhanh nhanh lên nhé. Chúng tôi thèm ăn nhᾶn quá rồi!

11. GiỎ Tu Krong nói:

- Nay dăm Pham, hãy trèo lên trước thử xem có được không. Cái cây này thật là to cao ghê gớm! Khó lắm đấy chứ chẳng phải dễ dàng đâu...

Dăm Pham đứng dậy, dang hai tay bám chặt vào thân cây, còn hai chân chàng ta thì cố gắng hết sức để vừa kẹp vừa đẩy người lên. Dăm Pham cứ thế từ từ bò dần, bò dần lên cao mãi, cao mãi...

Tất cả mọi người đứng dưới nhìn lên đều động viên chàng:

- Dăm Pham cố lên! Dăm Pham cố lên...

Dăm Pham trèo lên cao, lên cao mãi. Nhưng chàng ta cũng chỉ leo lên đến cảnh thứ tư thì không còn sức lực nữa. Dăm Pham ngã nhào xuống đất.

12. Thấy vậy, GiỎ Tu Krong bảo GiỎ Hrěng:

- GiỎ Hrěng, bây giờ đến lượt mày. Hãy gắng trèo thử xem sao! Không nổi thì cũng phải cố mà leo, được chừng nào hay chừng ấy. Chúng ta không trèo được thì thật là tội cho dân làng đang thèm ăn nhᾶn quá...

GiỎ Hrěng liền đứng dậy, tay cầm láy đao. Chàng cũng dùng hai tay ôm chặt lấy thân cây nhᾶn, còn đôi chân thì cố

gắn hết sức để vừa kẹp vừa đẩy người lên... Giờ Hrěng cứ thế từ từ bò dần lên cao mãi.

Mọi người đứng dưới lại động viên chàng:

- Giờ Hrěng có lên! Giờ Hrěng có lên...

Giờ Hrěng trèo lên cao, lên cao mãi. Nhưng rồi chàng ta cũng chỉ leo lên được đến nửa cây nhẵn thì bị đuối sức. Giờ Hrěng ngã lăn nhào xuống đất.

13. Giờ Hrěng mệt vừa thở không ra hơi vừa nói:

- A mě ơi yơi⁹... Thật đúng là cây nhẵn to cao chọc trời! Từ ngày xưa ngày xưa đến nay, chưa từng thấy cây nhẵn nào cao to khủng khiếp thế này...

Giờ Tu Krong vừa chuẩn bị trèo nhẵn vừa nói:

- Thôi, bây giờ thì đến lượt tôi. Dăm Pham, Giờ Hrěng đều đã chịu thua, hẳn tôi cũng chẳng trèo leo gì hơn được. Mọi người cũng đừng nên mong đợi gì ở tôi nữa cả... Tôi chỉ thủ trèo chơi chơi thôi, chắc chẳng được đâu bà con ơi...

Giờ Tu Đong Gong Blěng Blöng Kodöng Dal Sal Tăng cắp đao, bắt đầu trèo. Đôi cánh tay vạm vỡ của chàng bám chặt lấy thân cây còn hai chân rắn chắc thì vừa kẹp cứng lấy cây nhẵn vừa từ từ đẩy người lên. Cứ thế, chàng ta trèo lên cao, lên cao mãi.

14. Mọi người dưới đất lại động viên chàng:

- Giờ Tu Krong có lên! Giờ Tu Krong có lên...

Cuối cùng, Giờ Tu Krong cũng leo lên được ngọn nhẵn cao tít chọc trời. Từ trên cao, chàng đưa mắt nhìn ra xung quanh:

Nhìn sang hướng đông, thấy biển cả mênh mông ánh sáng lung linh, rộng đến tận chân trời.

Nhìn sang hướng tây, thấy bát ngát những cánh đồng phì nhiêu, nhấp nhô núi đồi gần xa.

Nhìn sang hướng nam, cũng thấy những cánh đồng mỡ màu xanh tươi, rộng dài tít tắp.

15. Từ trên đây, chàng thấy quê hương, làng xóm của mình thật là đẹp đẽ nên đã không ngớt lời khen.

GiѢ nói:

- A mẹ ơi! Khắp nơi gần làng xa, quê hương đất nước ta đâu đâu cũng đẹp quá chừng chừng.

Nghe GiѢ Tu Krong khen điều này điều khác, mọi người từ dưới đất nói vọng lên với chàng:

- Ô GiѢ Tu Krong... Ô trên đó cao mới thấy hết như thế. Chúng tôi ở dưới này làm sao mà biết được...

Sợ cành nhẵn rót trúng đầu mọi người, GiѢ Tu Krong nói vọng xuống:

- Mọi người hãy lùi ra xa để tôi bắt đầu chặt. Khi nào tôi chặt hết, chặt xong thì bà con hãy đến mà ăn mà hái. Muốn ăn bao nhiêu, muốn lấy bao nhiêu cũng được. Chỉ sợ mọi người không đủ sức mà thôi...

16. Nghe lời GiѢ Tu Krong, hàng trăm, hàng ngàn người bảo nhau lùi ra xa gốc nhẵn.

GiѢ Tu Krong bắt đầu chặt cành cây, chàng chặt từ trên xuống dưới. Chàng chặt hết tất cả các cành, rồi mới cất tiếng gọi mọi người:

- Ô này tất cả dân làng, các cô nàng và các chàng trai. Hãy vào mà hái, hãy vào mà ăn nhẵn rừng cho thỏa thích...

Hàng trăm, hàng ngàn người vui mừng ùa vào vừa bứt vừa ăn, vừa tắm tắc khen nhẵn ngon.

Mọi người đều nói:

- Nếu không có Giăk Tu Krong thì chúng ta đành chết thèm mất thôi! Thấy trái nhãn chín đó mà cũng như không thấy...

17. Rồi trẻ già, gái trai, đàn ông, đàn bà, ai ai cũng bảo:

- *Đẹp trai nhất là Giăk Tu Krong!*

Tài giỏi nhất là Giăk Tu Krong!

Dũng cảm nhất cũng là Giăk Tu Krong!

Đúng là con trai giỏi giang hiếm thấy

Đẹp xinh lung linh cả mặt nước

Chói chang cả hoa lá rừng xanh¹⁰.

Hàng trăm, hàng ngàn người ăn nhãn rừng đến no nê, chán chê mà vẫn không hết. Mọi người chọn bút lấy những trái chín bỏ vào gùi. Rồi hàng trăm, hàng ngàn chiếc gùi đã đầy ăm ắp nhãn mà trái cây chín xung quanh vẫn còn nhiều lắm.

Giăk Tu Krong từ trên cây nói vọng xuống với mọi người:

- Ôm đau, cảm cúm đang thèm ăn nhãn, thì bây giờ bà con cứ cố mà ăn cho thoái mái. Ăn hết chỗ này, ta lại đi tìm cây khác. Nhãn rừng thì thiếu gì nơi có... Ăn không hết, hãy mang về nhà cho ông bà, cha mẹ, anh chị em, chú bác, con cháu, mọi người cùng ăn chơi cho vui... Ngày mai, ngày mốt, chúng ta đi lấy nữa. Chỗ khác, chắc nhãn còn ngọt hơn nhiều...

Vui mừng, mọi người vừa ăn nhãn, vừa cười đùa vui vẻ suốt cả ngày.

*

* * *

18. Bok Kiěk Lă Dia Kla Kong¹¹ ở phía tây, nơi mặt trời lặn, nhìn lên hướng đông thấy cây nhăn cao vút hôm qua chẳng còn cành, không còn lá, càng chẳng còn trái chín đỏ rực như mọi ngày...

Bok Kiěk Lă Dia Kla Kong thân mình vừa băng qua núi, rặng to như cái ghè Yuǎn¹², nhọn hoắt tựa mũi kim¹³. Râu bok dài sát đất, lông lá đỏ đen, trắng vàng lẫn lộn.

Trông bok Kiěk Lă Dia Kla Kong thật khủng khiếp!

Bok Kiěk Lă Dia Kla Kong ba chân bốn cẳng vội vàng chạy đi xem thực hư thế nào. Bok ta vừa chạy vừa kéo lê bộ râu dài sát đất kêu ôk ôk ôk, ôk ôk ôk còn mồm thì khóc la um um um um, um um um um suốt dọc đường. Xuyên qua núi băng qua rừng, càng đến gần, bok Kiěk càng thấy rõ cây nhăn kia đã bị chặt hái tro trụi cả thân cành.

Bok Kiěk Lă Dia Kla Kong vừa chạy vừa kêu khóc lại vừa chửi:

- Um um um um, um um um um... Đ. mẹ¹⁴ thằng nào dám vào đây chặt trộm nhăn của tao... Mày là đứa nào? Mày sẽ biết tay tao. Tao sẽ xé xác mày ra!

19. Rồi bok Kiěk di tới gốc nhăn. Ông ta thấy hàng trăm, hàng ngàn người, đàn ông, đàn bà, người già, người trẻ, con trai, con gái đang ngồi bút trái chín bên cạnh hàng trăm, hàng ngàn những cái gùi đã đầy ăm ắp toàn những nhăn là nhăn.

Tức giận quá, bok Kiěk vừa um um um, um um um kêu khóc vừa la mắng và gọi những người đang lấy nhăn là quân trộm cắp.

Rồi bok Kiěk Lă Dia Kla Kong dùng hai chân bới tung đất cát, khiến cho bụi bặm bốc lên mù mịt. Như thế chưa đủ, bok ta còn vừa khóc, vừa tự đập đầu mình vào gốc nhăn mà khóc, mà chửi...

20. Hàng trăm, hàng ngàn người, bao nhiêu là con trai, con gái, ai cũng đều sợ hãi. Chân tay họ run lẩy bẩy như người bị lạnh vì gặp lúc trời mưa. Trong khi đó, Giõ vẫn ngồi trên ngọn cây cao nhìn xuống, ý muốn thử để xem bok Kiěk Lă Dia Kla Kong nổi nóng, quậy qua ra sao.

Bok Kiěk Lă Dia Kla Kong vẫn vừa khóc, vừa vặt vẹo:

- Sao chúng mày dám chặt hái, trộm cắp hết nhãn của tao, hả? Muốn ăn thì phải đến mà xin. Như thế mới là người thật thà. Còn có cho hay không là do tao chứ...

Lúc này, hàng trăm, hàng ngàn người mới cùng lên tiếng:

*Chẳng hề thấy làng
Không có rãy ruộng
Toàn là núi rừng
Chúng tôi tưởng đây nhãn hoang
Mà đúng là cây đại thật
Tự mọc, tự lên, tự ra trái
Chẳng thấy ai chăm nom, săn sóc...*

21. Bok Kiěk giận dữ chửi:

- Đ. mẹ chúng mày, đồ nói láo! Đã ăn trộm nhãn của tao mà lại còn dám nói thế à? Chúng mày có biết tao đã nuôi nấng, chăm sóc cây nhãn này từ lúc nó mới mọc đến giờ ra sao không? Chúng mày muốn chết hả? Được rồi, tao sẽ xé nát chúng mày ra!

Hàng trăm, hàng ngàn người lại run lên cầm cập vì sợ.

Dăm Bih, dăm Ving Bing Klang, dăm Đök Gle Tre Vet cũng vừa lẩy bẩy vừa nói:

- Chúng tôi đến đây chỉ để nhặt trái rụng, lượm trái rơi mà thôi. Đời nào chúng tôi dám chặt cành phá cây của ông... Tất cả chuyện này là do Giõ Tu Krong mà ra.

22. GiỎ Tu Krong đang từ trên cây cao tụt xuống, nghe dăm Bih, dăm Ving Bing Klang, dăm Đǒk Gle Tre Vet nói về mình như vậy, liền lớn tiếng chửi bọn họ:

GiỎ Tu Krong:

- Đ. mẹ dăm Bih, dăm Ving Bing Klang, dăm Đǒk Gle Tre Vet! Chúng mày là lũ ngu đần, hèn hạ. Chính chúng mày đã rủ các cô gái lên dây hái nhᾶn. Nhưng chúng mày lại là những đứa chẳng hề biết leo trèo, để đến nỗi, họ phải về làng gọi dăm Pham, GiỎ Hrěng và tao lên dây giúp.

GiỎ Tu Krong nói tiếp:

- Chính nhờ dăm Pham, GiỎ Hrěng và tao mà chúng mày mới có trái nhᾶn để ăn... Như thế, chúng mày còn đóng khổ làm gì? Hãy đi tìm những cái váy rách của đàn bà mà quần có khi lại dễ coi hơn¹⁵. Chúng mày mang khổ, chỉ tổ làm xấu mặt cánh đàn ông chúng tao!

23. Rồi GiỎ Tu Krong lại nói:

- Đây là cây nhᾶn rừng. Tự nó mọc, tự nó lớn, tự nó ra trái. Chứ chẳng phải nhᾶn của thằng nào hết! Hắn là cọp rừng cáo núi¹⁶ muốn gây sự đánh nhau chǎng? Đã thế, muốn làm gì thì hãy cứ ra tay! GiỎ Tu Đơng Gơng Blěng Blǒng Kordōng Đal Sal Tăng¹⁷ này, xưa nay chưa biết sợ thằng nào!

Dánh nhau chết trên núi cho qua rìa xác

Chết dưới nước làm mỗi cá sấu ăn chơi¹⁸...

GiỎ Tu Krong xuống đất, liền bảo tất cả mọi người:

- Ai run sợ, muốn di theo cọp rừng cáo núi thì hãy đưa tay lên.

Dăm Bih, dăm Ving Bing Klang, dăm Đǒk Gle Tre Vet giơ tay xin đi theo bok Kiěk Lă Dia Kla Kông. Một số đàn

ông, đàn bà, người già, trẻ nhỏ vì sợ cọp rừng dữ tợn nên cũng giơ tay, theo về phía bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng.

Lúc này, Giő Tu Krong lại hỏi tiếp:

- Giő Hrěng, dǎm Pham, ma Klēn, ma Jong¹⁹ theo ai?

Giő Hrěng, dǎm Pham, ma Klēn, ma Jong đều nói:

- Dù máu chảy đâu rơi, thịt nát xương tan, chúng tôi cũng vẫn theo Giő Tu Krong Vong Krěm²⁰!

24. Hàng trăm, hàng ngàn cô nàng xinh đẹp cũng đều nói một lời:

- Nếu không có dǎm Pham, Giő Hrěng, Giő Tu Krong Vong Krěm, chúng tôi đã chẳng có nhăn ăn. Vì vậy, chúng tôi một lòng đi theo Giő Tu Krong Vong Krěm, Giő Hrěng, dǎm Pham...

Giő Tu Krong nói với mọi người:

- Bây giờ, những ai theo cọp rừng cáo núi thì đứng ra một bên. Còn những ai đi theo chúng tôi thì cũng đứng ra một bên.

Giő Tu Krong lại nói:

- Ô này tất cả những nàng xinh đẹp đã đi theo chúng tôi... Bây giờ, các nàng hãy gùi nhăn trở về làng cho ông bà, cha mẹ, anh em, chú bác và con cháu cùng ăn... Mọi người hãy cứ vũng bụng mà về. Chúng tôi sẽ ở lại để đánh nhau với bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng và những kẻ đi theo nó đến cùng.

25. Nghe lời Giő Tu Krong Vong Krěm, các nàng xinh đẹp đành mang nhăn trở về quê hương. Mặc dù, trong lòng ai cũng nhớ thương Giő Tu Krong, Giő Hrěng và dǎm Pham.

Bia Bơng Bōh, bia Sønglōng và bia Sødräng Măt Anăr²¹ đều nói với Giő Tu Krong:

- Chúng tôi không muôn về. Chúng tôi nhớ thương các anh nhiều lắm! Không thể cứ để mặc mọi người đánh nhau với bọn chúng được. Dù sống chết thế nào, chúng tôi cũng vẫn ở lại đây với ma Klên, ma Jong thôi.

Giờ Tu Krong nói với họ:

- Không, các nàng hãy cứ về đì kéo ông bà, cha mẹ, anh em, chú bác và con cháu, người thân mong chờ! Khi nào cần, chúng tôi sẽ bảo để các nàng biết mà lên.

Lúc này, các cô nàng xinh đẹp cùng hàng trăm, hàng ngàn người lùng mang nặng những gùi nhẫn chín mới chịu ra đường trở về làng quê của mình.

Giờ Tu Krong nói với Giờ Hrěng, dăm Pham và ma Klên, ma Jong:

- Bây giờ, Giờ Hrěng và dăm Pham hãy đánh nhau với những kẻ hùa theo bok Kiěk Lă Dia Kla Kông! Còn tôi và ma Klên, ma Jong thì độ sức với nó xem sao.

*

* * *

26. Thế là cuộc đánh nhau kéo dài giữa Giờ Tu Krong, ma Klên, ma Jong với bok Kiěk Lă Dia Kla Kông, Giờ Hrěng và dăm Pham với dăm Bih, dăm Ving Bing Klang, dăm Đök Gle Tre Vet đã bắt đầu.

Trận chiến áy sẽ diễn ra từ đời cha cho đến đời con!

Chém chặt, bắt trói, vật lộn

Đánh nhau ngày này qua ngày khác

Quần nhau đêm này sang đêm nọ

Đánh nhau triền miên khắp núi rừng

Quật nhau tận biển, lên đến trời

*Lúc phe Giăk Tu Krong ở trên
 Bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông dưới
 Khi bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông trên
 Anh em Giăk Tu Krong lại dưới
 Cứ thế, hai bên vật lộn
 Chẳng ai tính ngày kẻ đêm...*

Chuyện đánh nhau của họ nào khác chi chuyện ngày xưa
 ngày xưa!

27. Giăk Hrĕng, dăm Pham lấy con dao cán đồng, lưỡi
 bạc to dài như cầu vòng trời mưa²² đuổi theo chém dăm Bih,
 dăm Ving Bing Klang, dăm Đăk Gle Tre Vet và những người
 theo về phe của bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông.

Hàng trăm, hàng ngàn người thấy thế thì sợ hãi, khóc la
 inh ỏi. Họ chạy trốn nhốn nháo cả núi rừng. Rất nhiều trẻ con
 và các ông già, bà lão vừa khóc lóc, vừa van xin Giăk Hrĕng,
 dăm Pham tha mạng sống, cho họ trở về làng quê với cha mẹ,
 gia đình...

Sau khi chém giết hết cả dăm Bih, dăm Ving Bing Klang
 và dăm Đăk Gle Tre Vet cùng những kẻ hùa theo bok Kiĕk
 Lă Dia Kla Kông như phạt cây mòn trong rừng, dăm Pham,
 Giăk Hrĕng để cho những người già và trẻ nhỏ mang gùi nhẫn
 của họ quay về làng mình. Rồi hai chàng cầm khiên dao bay
 theo Giăk Tu Krong, ma Klên, ma Jong tiếp tục đánh nhau với
 bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông.

*Hai bên đánh nhau suốt đêm ngày
 Đánh nhau không lúc nào ngừng nghỉ.*

Giăk Tu Dong Gong Blĕng Blöng Kordöng Đal Sal Tăng
 đánh nhau với bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông lúc ảm ảm, khi

đùng đùng như sấm như sét, tạo nên những cơn dông tố, làm mù mịt cả đất trời.

*Chém chặt, bóp cổ khắp trên trời
Vật lộn, đầm đá mọi rùng rãy
Hai bên đánh nhau đêm như ngày
Họ quần nhau chǎng hè nghỉ ngơi
Lúc người này ở trên, kẻ khác ở dưới
Khi kẻ này ở trên, kẻ khác ở dưới
Mãi mà chǎng bên nào thua bên nào.*

28. Thế rồi, bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng dùng móng chân, móng tay nhọn sắc cào cấu, bầu xé mặt mũi Giō Tu Krong. Nhưng móng chân, móng tay bok Kiěk thì bị gãy hết mà mặt mũi Giō Tu Krong lại vẫn còn nguyên vẹn.

Giō Tu Krong vẫn hiên ngang như thường. Đã mạnh lại càng mạnh thêm, chàng nhảy tới một bước, vung cao ngọn roi đồng sáu mặt²³ đập vào đầu bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng. Bok Kiěk choáng váng, ngã lăn ra đất ngất xỉu.

Thấy vậy, Giō Hrēng, dǎm Pham, ma Klēn, ma Jong nói với Giō Tu Krong:

- Ông này Giō Tu Krong, đã mệt rồi, hãy ra nghỉ ngơi đi!
Để chúng tôi thay anh đánh nhau với nó!

Giō Tu Krong nghe xong, trả lời:

- Ông Giō Hrēng, dǎm Pham, ma Klēn, ma Jong... Hãy đứng đây mà coi! Tôi vẫn còn đang muốn thử sức với bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng để xem ai hơn ai.

Rồi Giō Tu Krong nói với đối thủ của mình:

- Ông này bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng... Ông vẫn khoe khoang là người tài giỏi như thần như thánh... Bây giờ, có bao

nhiêu tài phép, hãy đem ra hết đi! Thủ xem, tao có địch nổi mày hay không!

29. Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng liền lấy khiên bạc, khiên đồng biết khép biết mở, lại cắp thêm mũi lao sắt²⁴ ra múa để chấn đõ đường dao của Giõ Tu Krong.

Bok Kiěk khấn:

- *Chô chô yang²⁵*... Nếu đúng tôi là con trời. Phải tôi có sức mạnh như thần linh. Thì tôi lấy khiên bạc khiên đồng này ra múa nhảy, sẽ đuổi đốt được thằng Giõ Tu Krong kia.

Bok Kiěk nhảy múa tới đâu, ngọn lửa to như quả núi, cao tận mây tàng mây từ trong những chiếc khiên áy phut ra, đuổi theo thiêu đốt Giõ Tu Krong đến đây. Thấy vậy, Giõ Tu Krong kinh hãi, quay đầu chạy trốn khắp núi rừng. Nhưng chàng chạy đường nào, bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng cũng liền bám theo ngay đường đó.

Giõ chạy lên núi, lửa rượt theo lên núi

Giõ lao xuống nước, lửa lan theo xuống nước

Chân thì chạy miệng klel klel klel kêu la

Tiếng khóc vang khắp cả rú rừng gần xa...

30. Rồi bỗng nhiên, chàng sực nhớ và nói một mình:

- *A mẽ ơi yơi*... Có khiên nước đây lại không nhớ mang ra mà đánh.

Giõ Tu Krong lấy khiên bạc, khiên đồng tự biết đóng mở ra múa. Chàng múa tới đâu, nước từ trong khiên tuôn ra ào ạt như sông như suối, dập tắt ngay ngọn lửa bỏng rát của bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng đến đây.

Giõ Tu Krong hỏi bok Kiěk:

- Này, cọp rừng cáo núi kia... Mày có còn phép lạ gì nữa hay không? Nếu còn, hãy mang ra hết đi chứ!

Bok Kiēk Lă Dia Kla Kōng bị chọc tức liền lấy dây bạc, dây đồng²⁶ ra đuổi bắt GiỎ Tu Krong. GiỎ Tu Krong lại chạy khắp rừng núi để trốn. Nhưng chàng làm sao mà trốn được. Vì chạy tới đâu, dây bạc, dây đồng đã đuổi theo sát gót chàng đến đấy. Sợ hãi, GiỎ Tu Krong vừa chạy vừa kêu khóc *klel klel* vang cả rừng sâu, núi cao...

GiỎ lên núi, lửa ruột theo lên núi

GiỎ xuống nước, lửa theo xuống nước

GiỎ Tu Krong cứ thế chạy trốn

Dây bạc, dây đồng cứ thế đuổi theo...

31. GiỎ Tu Krong chạy mãi, chạy mãi, đến khi không còn sức nữa, tức thì bị dây bạc, dây đồng của bok Kiēk Lă Dia Kla Kōng bắt trói ngay lập tức. GiỎ Tu Krong có giãy dụa nhưng không sao thoát được sợi dây bạc, dây đồng có phép thần này.

Bỗng nhiên, GiỎ Tu Krong nói:

- *A mě ôi yôi...* Đầu óc tôi sao chóng quên như người già²⁷. Có dao dây mà lại không nhớ!

Nói rồi, GiỎ Tu Krong lấy con dao bạc giắt dưới chân²⁸ ra cắt đứt hết dây bạc, dây đồng của bok Kiēk Lă Dia Kla Kōng. Thế rồi, chàng ta lại hùng dũng đứng dậy, tiếp tục đánh nhau với cọp rừng cáo núi.

Hai bên lại đấm đá, bóp cổ

Ngày cũng như đêm, đêm tựa ngày

Quật nhau chẳng lúc nào ngơi tay

GiỎ Tu Krong ở trên, ở dưới

Bok Kiēk ở dưới, rồi ở trên

Không ai chịu nhường ai

*Cú thé đánh nhau māi
Chǎng khác chi chuyện thời xưa...*

32. Rồi Giồ hỏi bok Kiěk:

- A σ này bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng... Tài giỏi phép trỗi, sức mạnh như thần của mày có còn nữa hay không? Nếu còn, hãy mang ra mà nữa đi, để xem tao có địch lại được không.

Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng liền lấy chài bạc chài đồng đuổi theo quăng ra bắt Giồ.

*Giồ sợ hãi vừa chạy vừa khóc
Tiếng klel klel kêu khắp núi rừng
Nhưng Giồ kia trốn đâu cho thoát
Chài quăng ra đã bắt được chàng.*

Nằm trong chài muốn cưa cũng không được, Giồ nghĩ mãi trong đâu, tính hoài trong lỗ tai.

33. Rồi Giồ nói:

- A mẹ ơi... Sao tôi lại hay quên như người già? Có con dao bạc đây mà lại quên không nhớ.

Giồ liền rút dao cán đồng lưỡi bạc ra cắt nát chài bạc chài đồng của bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng xong rồi, lại hiên ngang đứng dây chém chặt, vật lộn, bóp cổ, đấm đá với bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng.

*Hai bên đánh nhau đêm như ngày
Đánh māi, chǎng lúc nào dừng tay
Kẻ này trên, người kia ở dưới
Cú thé mà đánh nhau miết miết...*

*

* * *

34. Bia Chăm là một người con gái xinh đẹp và tài giỏi.

Nàng đẹp tựa mặt nước lung linh

Nàng xinh như hoa lá trong rừng.

Nàng là em gái của Giông²⁹ và Giő, là vợ của dăm Pham. Từ dưới làng quê nhìn lên trời, thấy bok Kiěk Lă Dia Kla Kông đang vật lộn, cắn xé dữ dội với dăm Pham, Giő Hrěng, Giő Tu Krong và ma Klên, ma Jong, bia Chăm liền nhanh chân, uyển chuyển đi ra Đak Krong³⁰ gọi anh Giông của nàng về.

Lúc này, Giông đang bơi lội, đùa nghịch dưới nước như trẻ nhỏ. Chàng ta chặn nước lại, bắt chảy thành hai dòng nhỏ hơn nhưng cùng đổ xuống một chỗ. Hai dòng nước ấy chau đầu vào nhau rồi đẩy qua đẩy lại. Lúc dòng bên này mạnh hơn, khi dòng bên kia lấn lướt. Chúng y như đôi gà chọi, làm Giông rất thích thú. Chàng ở đấy, đã nhìn đã xem cả buổi mà vẫn không hề biết chán.

35. Giông luôn mồm nói với đôi dòng nước:

Mày thua tao thắng

Mày thắng tao thua...

Cứ thế, Giông ngồi xem cả ngày, quên cả về nhà.

Bia Chăm chạy dọc theo bờ Đak Krong tìm Giông.

Không thấy chàng đâu, vừa chạy nàng vừa gọi ầm ĩ:

- Ô anh Giông, anh Giông ơi... Về nhà thôi, anh Giông ơi...

Đang ngồi nghịch nước, nghe tiếng người gọi, chàng ta đứng lên hỏi lại:

- E re³¹, ai gọi tôi đó? Người ta đang muốn xem dòng nước húc nhau. Gọi làm gì?

36. Bia Chăm nói:

- Anh nhìn lên trời mà xem! Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng
đang đánh nhau với Giő Tu Đơng, Giő Hrěng, ma Klēn, ma
Jong và dǎm Pham chồng em kia kia...

Giông ngược lên nhìn, thấy bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng
và mọi người đang đánh nhau túi bụi thật.

Vừa nhìn chàng vừa nói một mình:

- E rě, vì chuyện gì mà mọi người đánh nhau ghê gớm
thế kia?

Giông là người tài giỏi phép trời nên muốn làm xấu hay
làm đẹp lúc nào cũng được³². Chàng bèn hóa phép làm cho
mình trở nên thật xấu xí: chân tay nhẳng nhớt, vóc dáng gầy
còm, bụng ống dít beo, da dẻ xanh lè...

Ngật ngừ, đặt dẹo, lảo đảo, Giông đưa chân bước theo
em gái.

37. Về đến nhà, bia Chăm lấy cơm gạo thơm, thịt cá
chép vàng, cá chép bạc³³ dọn ra mời Giông ăn.

Chàng nói với em mình:

- Anh là đứa ngu đần và hèn hạ nên không xứng được
cơm thơm gạo ngon. Cho anh cơm cháy! Anh thích ăn cơm
cháy hơn³⁴.

Ăn hết rổ cơm, uống nước, hút thuốc xong xuôi rồi,
Giông lại nói với em gái:

- Từ nhỏ đến lớn, anh chưa gây lộn hay đánh nhau với ai
bao giờ. Thấy người ta đấm đá là anh sợ lắm... Tí nữa, anh sẽ
đì nhưng chỉ để hỏi xem vì sao mà hai bên lại muốn giết nhau
như vậy thôi. Chủ bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng to như quả núi
thế kia, anh chẳng dám dụng đến một sợi lông của ông ta...

38. Rồi Giông dặn:

- Bia Chăm, em trông nom của nhà cẩn thận. Đề anh đi hỏi xem vì sao mà họ lại đánh nhau như vậy.

Chuyện trò xong, Giông mang theo mình một cái rựa cùn và một chiếc gùi rách, ra đi. Lưng đeo gùi, vai vác rựa, Giông uể oải nhắc chân ngặt ngẽo lên đường...

Chàng nhầm hướng núi cao, rừng sâu đi mãi

Chàng đi qua ngày sang đêm, lên núi xuống đồi.

Giông đi mãi, đi mãi, rồi cũng đến được nơi Giờ Tu Krong, Giờ Hrêng, dãm Pham và ma Klên, ma Jong đang đánh nhau với bok Kiěk Lă Dia Kla Kông.

Giông đã trông thấy bok Kiěk thân to như núi, răng lớn tựa ghè Yuǎn lại nhọn hoắt như mũi kim, râu ria dài sát đất, lông lá đỏ đen, đen đỏ, trắng vàng rắn ri lẩn lộn.

39. Chàng đi thẳng đến nơi bok Kiěk và cất tiếng hỏi cọp rừng cáo núi:

- A ơ này bok... Có chuyện gì không vừa lòng mà bok và họ đánh nhau khiếp như vậy? Cháu đi chặt cây đan gùi, trông thấy, sợ quá đi thôi!

Rồi Giông tài giỏi lại khôn khéo nói tiếp:

- *Cháu là đứa mồ côi mồ cút*

Cha mẹ cháu đã mất từ lâu

Ông bà của cháu cũng chẳng còn.

Giông nói tiếp:

- *Thấy bok, càng nhớ đến ông cháu*

Ông cháu trước kia cũng to cao

Cũng râu dài kéo lê dưới đất

Bok đúng thật hiền lành, bụng tốt

Chẳng khác chi ông cháu ngày xưa

Bok dùng làm cháu sợ, bok ơi...

40. Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng chăm chú nghe Giōng nói xong liền bảo:

- Cháu bé bỏng mồ côi mồ cút, ôm đau gầy còm thế này, nhưng lại là người thật thà thì ai ghét bỏ, đánh đập cháu làm gì!

Giōng vừa xoa xoa tay lên lưng, lên đầu và vuốt ve bộ râu dài của bok Kiěk vừa nói:

- Bok khỏe mạnh quá! Bộ râu đẹp gồm đẹp ghê... Râu của ông cháu ngày xưa cũng giống như thế này đây.

Rồi Giōng tỏ vẻ gần gũi hơn nữa:

- Cháu xoa lưng, xoa đầu và vuốt ve râu bok, bok có giận, có ghét cháu không đây?

Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng đáp:

- Ta ghét cháu làm gì! Cháu là đứa biết kính trọng và thương yêu người già. Ta rất thích tính tình của cháu.

41. Trong khi đó, Giōng vừa giả đò chuyện trò, vừa lặng lẽ cuốn bộ râu dài quét đất của bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng vào tay mình mấy vòng liền. Rồi tay trái nắm chặt râu, tay phải Giōng vả mạnh vào mặt cọp rừng cáo núi liên hồi.

Vừa táng vào đầu cọp rừng cáo núi, Giōng vừa nói:

- Mày không biết ta sao, bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng? Ta là Giōng Tu Krong Vong Kěm, sắp sửa đánh nhau với mày bây giờ đây!

Nói đến đâu, Giōng nẹn đến đây. Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng bị đánh túi bụi vào mặt, giãy giụa kêu la àm ī. Ông ta cứ um um um um, um um um um khóc lóc. Còn Giōng, chàng vẫn cứ tay trái nắm râu, tay phải tói tấp dả vào đầu, vả vào hai bên mang tai cọp rừng cáo núi...

Máu từ miệng và hai lỗ mũi, lỗ tai bok Kiěk ào ào chảy ra như đổ nước. Không biết làm gì hơn, bok Kiěk Lă Dia Kla Kông tiếp tục um um um um kêu than.

Tiếng khóc thét, tiếng kêu la àm ī cả một khu rừng...

42. GiỎ Tu Krong, GiỎ Hrēng, dǎm Pham và ma Klēn, ma Jong, bia Sønglōng, bia Sødræng Măt Anăr và bia Bøng Bøh đúng xem cảnh Giông đánh cọp rừng cáo núi, cười ngất cười nguỗng, cười đau cả bụng, cười đến chảy cả nước mắt nước mũi³⁵...

Một lát sau, Giông buông tay ra, bok Kiěk Lă Dia Kla Kông lút cút chạy đến ngồi thở hổn hển dưới bóng mát của một gốc cây to. Ai cũng tưởng bok Kiěk hôm nay đã bị một phen kinh hoàng đến mất vía. Nhưng thực ra, bok ta đã nghĩ kỹ trong đầu, tính kỹ trong hai tai³⁶.

Bok Kiěk Lă Dia Kla Kông nói một mình:

- Dù có sợ đến mấy, nhưng đã lõi ra tay rồi thì phải chơi nhau đến cùng... Cứ đánh, đánh mãi, đánh mãi cho bõ tức cái bọn ăn trộm, ăn cắp nhẫn của người ta! Phải đánh để bọn nó biết bok Kiěk Lă Dia Kla Kông không phải là đứa thường.

Giông lúc này mới nói với bok Kiěk:

*- Nay, bok Kiěk Lă Dia Kla Kông
Đồ cọp rừng cáo núi
Cái cuốc không biết cầm
Con dao chǎng biết chặt
Rãy chưa từng để mắt
Bắp lúa không biết tria
Khoai đậu chǎng biết trồng
Cửa nhà thì cũng không
Quần quanh trong hang hốc...*

*Thé mà dám nhận bây
Nhẫn rùng của mình ư?
Hay là muốn gây sự...
Thích thì cứ chơi với Giõ, Giông cho biết
Chúng tao sẽ đánh cho mày lòi ruột ra!*

43. Nói rồi, Giõ, Giông gọi bok Kiěk Lă Dia Kla Kong ra đánh nhau. Bởi tính tình Giõ, Giông như thế, đã đánh là đánh đến cùng mới chịu thôi.

Giõ, Giông nói:

- Ô này bok Kiěk Lă Dia Kla Kong... Nghỉ ngơi chừng đó được rồi. Bây giờ hãy tiếp tục đánh nhau cho xong chuyện thù hằn, oán ghét này đi! Cứ đánh, đánh mãi, đánh đến khi nào ông không còn muốn đánh vì chuyện mất nhẫn nữa thì thôi³⁷...

Thế là, bok Kiěk Lă Dia Kla Kong lại đứng dậy, tiếp tục đánh nhau với Giõ, Giông, ma Klên, ma Jong, dǎm Pham và Giõ Hrěng.

*Chẳng thèm kể ngày, tính đêm
Hai bên đánh nhau triền miên
Dưới trên, trên dưới, thay chô
Đá dám, vật lộn, bόp cό
Không bên nào chịu thua kém.*

Cậy mình lǎm tài nhiều phép, bok Kiěk Lă Dia Kla Kong làm ra gió mưa mù mịt cả đất trời.

*

* * *

44. Bok Kiěk Lă Dia Kla Kong cầu xin:

- *Chô chô yang...*

Nếu lời tôi có sức mạnh thần linh

Nếu đúng tôi tài giỏi hơn hết mọi người

Thì khi tôi gọi, nước mưa trên trời sẽ đổ xuống

Làm cho Giăk, Giông, ma Klên, ma Jong... chết lạnh!

Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng vừa dứt lời, nước mưa từ trên trời đã ầm ầm trút xuống.

Suốt ngày suốt đêm

Đất trời mù mịt tối tăm

Mưa tầm mưa tā

Gió bão ào ào

Ngày như đêm, đêm như ngày

Lúc nào cũng đèn xám, lạnh lẽo...

Giăk Tu Krong, Giăk Hrěng, dăm Pham và ma Klên, ma Jong rét run cầm cập suốt cả ngày lẫn đêm. Thấy vậy, Giông bèn hóa phép làm ra những cơn gió mạnh như dông bão.

Rồi chàng cầu xin:

- *Chô chô yang...*

Nếu là Giông tôi tài giỏi con trời

Có sức mạnh như thần linh cao xa

Thì tôi gọi, trời nổi dông nổi gió

Xua đi hết những đám mưa này.

Giông dứt lời, trong phút chốc, gió cuốn bay đi hết tất cả những đám mây đen, mây xám. Đất trời khắp nơi tức khắc trở lại cảnh khô ráo, đẹp đẽ như thường. Đó đây, lạnh lanh tiếng các loài chim rừng lúi lo, râm ran hót đối đáp qua lại thật là vui vẻ³⁸.

45. Giăk Tu Krong, Giăk Hrĕng, dăm Pham và ma Klên, ma Jong đứng dậy, tiếp tục đánh nhau với bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông.

*Hai bên đấm đá, vật lộn, bóp cổ nhau như trước
Lúc người này ở trên, khi người kia ở dưới
Lúc người kia ở dưới, khi người này ở trên
Chẳng bên nào chịu nhường bên nào
Không khác gì chuyện ngày xưa...*

Đánh nhau suốt đêm sang ngày, hết ngày đến đêm, nên ai nấy đều đã mệt mỏi và đói bụng, khát nước. Giăk bảo bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông ngừng tay, đi gọi các cô nàng xinh đẹp dưới trần gian mang cơm nước đến.

Giăk nói:

- A σ này bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông... Chúng ta đều đã đói cơm, khát nước quá rồi... Bây giờ, bok hãy đi gọi các cô nàng dưới trần gian mang cơm nước đến ăn uống, nghỉ ngơi rồi sẽ đánh tiếp.

Bok Kiĕk nói:

- Được rồi, để tao đi thử xem sao. Chẳng biết bọn họ có thương mà cho hay không.

46. Dứt lời, bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông cắp khiên bạc, khiên đồng tự khép mở bay đi gọi các nàng con gái dưới trần gian xa xôi. Vừa bay, cọp rừng cáo núi vừa làm ra sấm sét kêu ùng oàng, àm àm, dùng dùng, rùng rùng, rình rình...

Nhưng bok Kiĕk gọi đi, gọi lại mãi mà bốn bề vẫn lặng im phăng phắc, chẳng có ai mang ra cho một thứ gì.

Cọp rừng cáo núi đành quay về, nói với Giăk:

- A σ Giăk...

Ta đã đi thật xa

Ta đã gọi thật nhiều

Nhưng chẳng có một ai mang cơm nước đến.

Nghe vậy, Giỏ Tu Krong liền đứng dậy chửi bok Kiěk Lă Dia Kla Kông:

- Thế mà dám khoe tài khoe giỏi, lăm người thương yêu mình sao? Hãy chờ xem thằng Giỏ Tu Đong Góng Blěng Blöng Kođöng Đal Sal Tăng này đi gọi, xem họ có mang cơm nước đến hay không nhé!

Rồi Giỏ Tu Krong lại nói:

- Trước kia, chúng mày vẫn khinh thường, coi bọn chúng tao là những đứa đói khát, quẩn quanh nơi làng hẹp, chết rách dọc đường đi³⁹... Hãy chờ đây rồi xem!

47. Nói xong, Giỏ cầm khiên bạc, khiên đồng biết tự khép mở, bay đi gọi người dưới trần gian xa lắc xa lơ mang cơm nước đến. Chàng cũng vừa bay vừa làm ra sấm sét ùng oàng, ầm ầm, rùng rùng, rình rình rồi sau đó mới lên tiếng gọi.

Bia Sôdrăng Măt Anăr xinh đẹp tuyệt vời mang cơm gạo thơm cùng thịt cá vàng, cá bạc ngon lành đến cho Giỏ, Giông sớm nhất. Nàng bước đi uyển chuyển, lung linh toả sáng cả một vùng gần xa. Nàng đến trước mặt Giỏ, Giông, đặt gùi cơm xuống rồi bắt đầu mời mọi người cùng ăn.

Bia Sôdrăng Măt Anăr nói:

- A σ này Giỏ, Giông, Giỏ Hrěng...

A σ dăm Pham, ma Klēn, ma Jong...

A σ này bok Kiěk Lă Dia Kla Kông...

Đây cơm gạo thơm ngon

Đây cá bạc, cá vàng béo ngậy

*Mời mọi người cùng ăn đỡ đói
Nếu ai cũng chê cơm rau tôi chán ngán
Hết như thấy chủ nó xấu xí
Thì cứ tiện tay đỡ đì, tôi cũng vui lòng...*

48. Giông bảo bia Sôdrăng Mắt Anăr:

*Áy, áy nàng đừng nói thế!
E rằng thằn lúa mắt vía⁴⁰
Mai kia làm ăn sê khó.*

Nói rồi, Giông mời tất cả mọi người cùng ngồi ăn cơm.

Chàng lại nói với bia Sôdrăng Mắt Anăr:

- Ơ nàng, hãy cùng ngồi ăn cho vui, cho đẹp, cho nhớ lần đầu chúng ta gặp gỡ⁴¹.

Bia Sôdrăng Mắt Anăr cười, trả lời:

- Mọi các chàng cùng ma Klên, ma Jong và bok Kiěk cứ ăn cho no, cho đủ. Tôi vừa ăn xong ở nhà, bây giờ vẫn còn cứng bụng⁴².

Giő, Giông, Giő Hrēng, dǎm Pham, ma Klên, ma Jong cùng bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng ngồi ăn cơm.

Ai cũng vừa ăn vừa tấm tắc khen:

- *Cơm ngọt, thịt cá lại thơm
Giống như cô chủ thật là xinh...*

Bia Sôdrăng Mắt Anăr nghe thấy thế, vừa cười vừa nói:

- Mọi người đừng ngại ngùng mắc cỡ. Hãy cứ ăn cho thật no, lấy sức mà đánh nhau!

Ai nấy đều đã no nê, cùng nghỉ ngơi, uống nước, hút thuốc.

49. Chóp chép, trệu trao ăn mãi hết cả guì cơm, bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng cũng đã no cành hông. Trong khi mọi

người đang nghỉ ngơi uống nước, hút thuốc thì Giông bắt đầu thăm hỏi bia Sôdrăng Măt Anăr đú thứ.

Chàng hỏi:

- O nàng, đừng ngại ngùng hờn giận. Tôi hỏi tên để biết, nhìn mặt để làm quen⁴³. Chúng tôi còn đánh nhau lâu ngày lâu tháng lâu năm. Muốn được biết tên nàng, mong mai kia biết đâu còn gấp...

Bia Sôdrăng Măt Anăr đáp:

Xấu hổ với chàng còn bằng hạt kê

Ngại ngùng với chàng tựa như hạt gạo⁴⁴...

Theo mẹ đặt, cha gọi, tên tôi là Sôdrăng Măt Anăr.

Giông nói:

- Thật đúng là má hồng răng trắng, xinh xắn tuyệt vời.

Dẹp sáng chói chang làn nước biếc

Lung linh xinh tựa lá rừng xanh.

50. Rồi chàng lại nói:

- Hay là nàng hãy đứng dậy, bước đi vài bước rồi quay lại cho chúng tôi xem?

Sôdrăng Măt Anăr liền đứng lên, rón rén yếu điệu, dịu dàng đẹp xinh, lung linh ánh sáng bước đi mấy bước, vừa đi, vừa mỉm cười tươi như hoa nở, rồi quay trở lại.

Giông bảo cười thì nàng cười

Giông nói reo thì nàng reo

Ngắm nghĩa mê say, Giông nói:

- Nàng đẹp quá, chẳng còn chỗ nào để chê.

Răng trắng má lại hồng

Xinh tươi chẳng ai bằng

Chân đi không vòng kiềng

*Lưng thảng chảng hèn gù
Tóc mượt không sợi xù
Đầu càng không hèn nhọn
Cổ nàng càng không ngắn⁴⁵.*

51. Nếu nàng đồng ý, tôi muốn nàng làm vợ Giĕr Hrĕng
Tĕng Hĕng Kôdăng Arăng Aron, anh trai của tôi.

Sôdrăng Măt Anăr không từ chối.

Giĕr Hrĕng Tĕng Hĕng Kôdăng Arăng Aron cũng đồng ý.

Thế rồi, hai người đưa cho nhau những chiếc vòng đồng,
trao cho nhau những chiếc cườm đùi màu rực rỡ.

Giông thấy vậy liền nói:

- Bây giờ hãy tạm như thế! Khi nào chúng ta đánh xong
bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông thì sẽ uống rượu, làm đám cưới
cho hai người thành chồng vợ.

*

* * *

52. Mọi người đã hút thuốc, uống nước xong xuôi. Đôi
bên lại chuẩn bị đánh nhau.

Giông bảo bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông:

- Ơ này cợp rừng cáo núi... Hãy đứng dậy để tao với mày
thủ sức!

Chuyện mất nhẫn chưa quên

Chuyện trộm cắp chưa xong...

Bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông lấy khiên bạc, khiên đồng
biết khép biết mở, xách dao cán đồng luõi bạc to dài như cầu
vòng trời mưa ra nhảy múa.

Không chịu kém, Giông cũng sửa soạn khiên bạc khiên
đồng biết khép mở cùng mũi lao sắt, chuẩn bị đánh nhau với
cợp rừng cáo núi.

Giông nói:

- Nay bok Kiěk, múa nhảy thế nào cho kín cho hay đi.
Tao sắp sửa đốt cháy trụi bộ râu của mày rồi đấy.

Dứt lời, lửa từ trong khiên của Giông phun ra to như quả núi, bốc cao đến tận mây tầng mây, phủ dài xuống biển, đuổi theo bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng mà đốt. Cỏ rừng cáo núi kinh sợ tìm nơi lẩn trốn.

53. Vừa chạy, bok Kiěk vừa kêu khóc inh ỏi. Um um um um, um um um um váng khắp cả núi cao rùng sâu...

Giông đuổi theo bok Kiěk đốt chảng quẩn ngày hay đêm. Ngọn lửa từ khiên Giông thổi ra đốt rụi cả bộ râu cắm dài quét đất vốn luôn kêu *ók ók ók* của bok Kiěk. Lông lá trên thân thể cỏ rừng cáo núi cũng bị đốt cháy trọi tròn... Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng giờ đây đen thui thùi lùi, chảng còn lấy một sợi lông trên người...

Đúng lúc này, Giông lại cất tiếng chọc ghẹo, mỉa mai bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng:

- Ơ này bok, bị ốm đau bệnh nặng mới dậy hay sao mà hom hem, râu ria, lông lá lại rụng hết cả thế kia! Thật đúng là trông lão bãy giờ chảng còn gì giống với bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng oai phong ghê gớm, to như trái núi hôm nào...

Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng nghe Giông nói, tức lầm nhưng đành buồn bã ngồi im một chỗ mặc cho nước mắt cứ rưng rưng chảy. Hôm nay là ngày mà bok Kiěk thấy mình vừa buồn khổ, vừa đau đớn nhất.

54. Tinh kỵ trong đầu, nghĩ kỵ trong tai, bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng biết mình không thể nào đánh thắng nổi anh em GiỎ, Giông...

Bok Kiěk nói một mình:

- Nếu mình cứ đánh nhau mãi với bọn thằng Giõ, thằng Giông thế này thì rồi thế nào cũng có ngày mất mạng... Trái nhân đã mất, người sẽ chết, ta chẳng được gì hết! Chi bằng, bây giờ ta trốn xuống làng ma, cho dù xa lơ lắc nhưng lại kín đáo. Cứ ở với thằng em Atâu Yang Bul⁴⁶ là hay hơn cả.

Nói xong, bok Kiěk Lă Dia Kla Kong co cảng định chạy một mạch xuống làng ma với Atâu Yang Bul, nhưng cọp rừng cáo núi làm sao thoát được đôi mắt của anh em nhà Giõ, Giông vốn tài giỏi phép trời.

Giõ, Giông, dăm Pham, Giõ Hrěng, ma Klēn, ma Jong đứng nhìn bok Kiěk Lă Dia Kla Kong chạy trốn vừa chỉ cho nhau thấy vừa cười, nói:

- Kia kia, kia kia, bok Kiěk Lă Dia Kla Kong mà đã chịu thua rồi kia kia...

Rồi họ lại cười nói, đùa giỡn:

- *A mě ơi yơi...* Con trâu đực bự chẳng có bảy cái đuôi dài⁴⁷ của chúng ta đang định chạy xuống làng ma với Atâu Yang Bul kia kia.

55. Thế là, Giõ, Giông, dăm Pham, Giõ Hrěng, ma Klēn, ma Jong cùng bia Songlōng, bia Södräng Măt Anăr, bia Bơng Bōh hò nhau đuổi theo bok Kiěk Lă Dia Kla Kong. Vừa reo hò rượt đuổi, họ vừa đùa giỡn suốt dọc đường đi.

Cả đoàn người rầm rập bước chân suốt cả đêm lẫn ngày.

Họ đi từ ngày này sang ngày khác, đi mãi, đi mãi...

Đi mãi, đi mãi rồi họ cũng đến được quê hương đất nước làng ma tối tăm mịt mùng, tận cuối đất cùng trời, là nơi Atâu Yang Bul, em ruột của bok Kiěk Lă Dia Kla Kong đang sống.

GiѢ, Giông cùng cả đoàn người đi theo ai nấy đều thấy quê hương của ma quý thật là giàu đẹp, giàu đẹp đến mức, chẳng có nơi nào trên trần gian này có thể so sánh được!

Giông nói:

- Từ ngày xưa ngày xưa, từ nhỏ đến lớn, bây giờ mới thấy một cái làng của người ta đông vui và vững chắc lạ kỳ thế này:

Tám lớp hàng rào bằng bạc

Chín lớp hàng rào bằng sắt

Một lớp hàng rào toàn rắn hổ mang

Một lớp hàng rào nước sôi nóng bỏng

Một lớp hàng rào là những tầng đá cao chọc trời

Một lớp hàng rào toàn nước thối

Một lớp hàng rào tối tăm mịt mù

Một lớp hàng rào luỹ tre ken dày cao vút tận trời⁴⁸ ...

56. GiѢ, Giông nói với mọi người:

- Chúng ta hãy phá tan những lớp rào này đi! Dù GiѢ, Giông Tu Krong Vong Kr  m này hèn kém, sức khỏe chẳng có, trái tim trống rỗng⁴⁹ cũng sẽ phải c   g  ng... Ch  ng có gì phải sợ, đừng bao giờ nói quay về!

Giông lại nói:

- Chúng ta bắt đầu chặt phá đi thôi. Bao nhiêu lớp rào thì cũng mặc kệ! Anh GiѢ Tu Krong là người lớn, đạp chân lên đất trước⁵⁰, hãy chặt phá trước đi xem thử thế nào.

GiѢ Tu Krong đứng dậy nói:

- Hãy để đó cho GiѢ Tu Đơng Gơng Bl  ng Bl  ng K  d  ng Dal Sal T  ng này chặt. Thủ nh  n mà xem sức mạnh và tài năng của GiѢ ta như thế nào!

Nói rồi, Giăk Tu Đơng lấy con dao cán đồng, lưỡi bạc, to dài như câu vòng ngày mưa trên trời, bắt đầu chặt phá. Trong phút chốc cả tám lớp hàng rào bằng bạc, chín lớp hàng rào bằng sắt, bằng đồng sụp đổ tan tành.

Đoàn người của Giăk, Giông lại tiếp tục đi. Họ tiến sát đến chân lớp hàng rào toàn rắn hổ mang to như những cái trống, đang nằm chầu chực, ngo ngoe, ngo ngoe đâu, hễ trông thấy người lạ đến gần là sẽ lao ra cắn chết tươi lập tức.

57. Giăk Tu Krong bảo Giăk Hrěng:

- Nay Giăk Hrěng, bây giờ đến lượt mày phá thủ xem sao.

Giăk Hrěng đáp:

- Được rồi, hãy để đây cho tôi! Giăk Hrěng Těng Hěng Kodăng Arăng Aron này đâu có sợ gì lũ rắn hổ mang hổ miéc. Tôi sẽ phá tan hàng rào này ngay!

Nói rồi, Giăk Hrěng lấy dao ra chém. Chém chém trái, chém phải, chém trước chém sau, chém lia chém lịa. Loáng sau, những con rắn hổ mang to đùng đã chết sạch, hàng rào bị phá nát.

Đoàn người của Giăk, Giông lại tiếp tục lên đường.

Họ đã qua các con đường ngoằn ngoèo

Họ bỏ xa những lối đi cong queo.

Rồi họ gặp một hàng rào toàn những nước đang sôi sùng sục, khói nóng bốc lên nghi ngút, cao tận mấy tầng mây.

Giăk Tu Krong nói với Giông:

- Ô này Giông, hàng rào này giao cho em đây! Phải làm cho nước sôi kia khô cạn đi thì chúng ta mới vượt qua nó được.

Giông đứng dậy mạnh mẽ thường, nói:

- Mọi người hãy lùi xa ra để tôi phá tan hàng rào này! Tuy tôi không giỏi giang gì nhưng cũng sẽ làm cho nước sôi nóng bỏng kia chẳng còn lấy một giọt.

58. Dứt lời, Giông lấy ngọn roi sáu mặt ra đập xuống nước. Chàng đập đi đập lại mấy lần, nước đang sôi ừng ực dữ tợn tự nhiên khô kiệt chẳng còn một giọt nhỏ...

Đoàn người của Giỏ, Giông tiếp tục đi.

Đi mãi, đi mãi, họ lại gặp phải một hàng rào đá dày đặc và cao vút tận trời.

Giỏ, Giông, dăm Pham, Giỏ Hrěng, ma Klên, ma Jong, ai cũng bảo:

- *A mě ōi yōi⁵¹*... Hàng rào này mới thật là gớm ghê!

Từ ngày xưa ngày xưa, khắp cả trồn gian, chưa ai từng được thấy một hàng rào khủng khiếp thế này!

Giông bảo:

- Nay dăm Pham, hãy đứng dậy đập xem có phá được nó hay không.

Dăm Pham vươn vai đứng dậy, nói:

- Được rồi, hãy để hàng rào đấy cho thằng dăm Pham bù nhìn rõm canh lúa rẫy⁵² này đập phá thử xem sao.

59. Nói xong, dăm Pham lấy búa bạc to vừa bằng cái guì, đập một nhát mạnh như sét đánh vào hàng rào. Những tảng đá to lớn, dày đặc, cao ngút trời rầm rầm đổ sụp xuống.

Thế là, mọi người lại tiếp tục lên đường.

Họ đi, đi mãi, dọc theo con đường mòn ngoằn ngoèo, dẫn tới một hàng rào tối tăm, mịt mù, chẳng thấy đất cũng không thấy trời.

Tất cả mọi người đi cùng Giỏ, Giông đều thót lên:

- A mě ōi yōi... Khổ gì mà khổ lạ khổ lùng thế này.

Mắt chẳng nhìn thấy gì, làm sao biết đường mà đi?

Giõ Tu Đơng nói:

- Hãy để đấy cho tôi thử xem! Giõ Tu Đơng Gơng Blëng Blëng Kôđöng Đal Sal Tăng này chưa chịu bó tay đầu hàng đâu.

Nói rồi, chàng ta lấy khiên bạc, khiên đồng ra múa tí. Tay thì múa khiên, chân thì nhảy, gió bão từ trong khiên Giõ Tu Đơng Gơng Blëng Blëng Kôđöng Đal Sal Tăng cứ thế nổi lên ầm ập...

*Những đám mây đen tan biến hết
Đất trời lại tươi đẹp như thường
Ánh sáng rực rỡ chiếu khắp nơi
Chim líu lo hót vang rừng núi...*

60. Đoàn người Giõ, Giông tiếp tục đi, đi mãi, đi mãi.

Đi đã xa lăm rồi mà đôi chân vẫn không hề biết mỏi...

Đi mãi, đi mãi, đi qua nhiều con đường ngoằn ngoèo, cuối cùng, họ gặp một hàng rào toàn nước thối từ xác những người chết rỉ ra đen ngòm⁵³.

Đầu và tai Giõ Tu Krong, Giõ Hrëng, dãm Pham, ma Klên, ma Jong đều suy nghĩ tìm cách. Nhưng họ chẳng biết làm thế nào để vượt qua được cái hàng rào quái quỷ này.

Cuối cùng, họ đành bắt đầu lội xuống, nhưng:

Nước sâu đến đầu gối, thịt xương thối đến đầu gối.

Nước sâu đến ngực, thịt xương mục ngang ngực⁵⁴.

Chẳng còn sức nữa, họ đành lội trở lại, lấy thuốc ra bôi vào các vết thương. Thịt da lại lành lặn như trước⁵⁵.

Giông nói với mọi người:

- Nước thối xác người chết, làm sao đi qua được? Lội sâu đến đâu, thịt xương mục thối đến đó.

Cuối cùng, Giông nghĩ ra một kế, liền lấy một sợi chỉ ném qua bên kia rồi bảo mọi người cùng bò theo để sang như đàn kiến leo cây.

Mọi người làm theo lời Giông và qua được bờ bên kia.

Họ lại đi, đi mãi, quên cả đói khát và nhọc nhằn...

Đi mãi, đi mãi, qua nhiều con đường ngoằn ngoèo nữa.

Cuối cùng, họ gặp phải một lũy tre dày như bưng, cao vút tận trời xanh.

61. Giř Tu Krong bảo ma Klên, ma Jong:

- Ô này ma Klên, ma Jong... Hai chú thử chặt phá hàng rào này xem sao.

Ma Klên, ma Jong trả lời Giông:

- Được rồi, hãy để đấy cho các chú!

Nói xong, ma Klên, ma Jong lấy rựa cán đồng, lưỡi bạc dài như cầu vòng ra chặt phá. Chặt kéo, kéo chặt, chặt kéo, chẳng mấy chốc ma Klên, ma Jong đã phá tan tành hàng rào tre ghê gớm kia.

Thế là, tất cả các hàng rào khủng khiếp ở làng Atâu Yang Bul ma quý đã bị phá sạch.

Giř Tu Krong, Giř Hrěng, Giông, dăm Pham, ma Klên, ma Jong và các nàng Søngløng, Sødræng Măt Anăr, Bøng Bøh tiếp tục đi. Đến bến nước⁵⁶ làng Atâu Yang Bul, họ nghỉ ngơi, nấu cơm, nấu nước, ăn uống rồi mới vào làng.

62. Bia Søngløng, bia Sødræng Măt Anăr, bia Bøng Bøh
vui vẻ lo nấu cơm múc nước. Họ nấu cơm thơm cùng thịt cá vàng, cá bạc ngon lành đủ loại xong xuôi, bày ra rồi cùng với

các anh Giăk Tu Krong, Giăk Hrĕng, Giông, dăm Pham, ma Klên, ma Jong ngồi bên nhau ăn vui vẻ.

Cơm thịt no nê xong xuôi

Nghỉ ngơi uống nước, hút thuốc đủ rồi

Chuyện trò đùa nghịch vui tươi

Miệng ai cũng cười với nhau

Mắt ai cũng liếc về một bên

Bước chân cuộn cuộn, vào làng Atâu Yang Bul...

Đến nơi, họ đứng dưới sân nhà rông mà gọi:

- A σ Atâu Yang Bul... Chúng tôi là Giăk, Giông quê ở tận miền Tu Krong Vong Krĕm xa xôi... Chúng tôi đến đây tìm con trâu dực to bằng quả núi, có bảy cái đuôi dài đã chạy trốn về hướng này. Có thấy nó hay không, a σ Atâu Yang Bul?

63. Atâu Yang Bul từ trên nhà rông nói vọng xuồng:

- Có, con trâu bảy đuôi của các ông đã chạy vào đây. Lên mà xem có phải nó hay không?

Từ dưới sân nhà rông, Giăk và Giông liền gọi bok Kiĕk:

- A σ bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông xuống đây, xuống đây. Chuyện của chúng tôi với ông chưa hết, chưa xong... Xuống, xuống, mày xuống đây ngay để đánh tiếp cho hết mọi nợ nần... Xuống, xuống a σ bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông...

Kiĕk Lă Dia Kla Kông im lặng nằm lì trên sàn, sợ hãi không dám thò chân bước xuống sân.

Giăk, Giông bảo Atâu Yang Bul:

- A σ Atâu Yang Bul... Ông hãy bảo nó xuống đây, chúng tôi muốn nói chuyện. Ông hãy bảo bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông xuống đây, cùng ra ngoài rừng xa đánh nhau với chúng tôi.

Atâu Yang Bul quay vào nói với bok Kiěk Lă Dia Kla Kông:

- Dây, dây đi anh! Anh dậy ra rùng mà đánh nhau với bọn chúng đi. Tôi không muốn mang vạ vào thân.

64. Quá sợ hãi, bok Kiěk Lă Dia Kla Kông không dám xuống đất, vẫn cứ nằm bếp trên sàn, chăn trùm kín đầu không cựa quậy.

Atâu Yang Bul quay ra nói với Giõ, Giõng:

- Tôi đã nói mãi mà bok ta vẫn không chịu xuống. Ông ấy hãi hùng, ông ấy ngại ngùng, ông ấy sợ sệt... Các người lên dây mà đánh nhau cho rồi.

Giõ, Giõng nghe vậy, liền đáp lời Atâu Yang Bul:

- *Không không, ông đừng nói thé!*

Nhà rông đang tốt đang lành

Chúng ta chẳng có thù oán

Sao lại lên dây đánh nhau

Mai sau xui xéo, rủi ro, thì biết là tại ai⁵⁷?

Rồi Giõ, Giõng lại nói với Atâu Yang Bul:

- Ông hãy cứ lôi cổ bok Kiěk Lă Dia Kla Kông ra ngoài cho chúng tôi là xong.

Atâu Yang Bul trả lời:

- Tôi đã nói trăm lần nghìn lượt, ông ta vẫn nằm im trong chăn không cựa. Tôi chẳng còn biết làm cách gì được nữa... Các người cứ lên dây mà đánh nhau, đừng ngại ngùng gì hết!

65. Giõ, Giõng:

- Được rồi, đã thế chúng tôi sẽ lên nhà rông đánh nhau.

Nếu máu chảy, dầu rơi có làm dơ bẩn, ô ué sàn nhà

*Thì xin ông đừng oán trách hay thù ghét chúng tôi
 Nếu nhà rông của ông có bị ngả nghiêng hay sụp đổ
 Thi cũng đừng nói là chúng tôi muốn làm như vậy
 Còn nếu ông muốn đánh nhau với chúng tôi
 Thi hãy nói thật ngay từ đầu⁵⁸!*

Atâu Yang Bul đáp lời Giő, Giông:

- Tôi là người hiền lành, từ nhỏ đến lớn chưa bao giờ cãi lộn, đánh nhau... Tôi đã bảo bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng xuống sân, nhưng ông ta không chịu. Ông ta đang nằm kia, trùm chăn kín mít, sợ run cầm cập. Đã thế, các người cứ lên thảng nhà mà đánh. Các người đánh nhau trên sàn, tôi nằm ngủ chõ nóc nhà cũng được.

Trong khi các nàng Songlōng, bia Bơng Bōh, bia Södräng Măt Anăr ngồi đang ngồi nghỉ ngơi, chờ đợi nơi gốc cây có bóng mát dưới sân thì Giő, Giông, Giő Hrěng, dăm Pham, ma Klēn, ma Jong đã bắt đầu lên nhà rông.

66. Giő bảo ma Klēn, ma Jong:

- Ô này ma Klēn, ma Jong... Hai chú hãy đóng chặt cửa lại, không cho nó thoát ra ngoài! Hôm nay, chúng ta sẽ đánh nhau với bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng ngay trên nhà rông này.

Ma Klēn, ma Jong lén đóng chặt cửa ra vào và các cửa sổ lại rồi hai người cùng Giő, Giông, Giő Hrěng, dăm Pham bắt đầu đánh nhau với bok Kiěk...

Lúc Giő, Giông ở trên, khi ở dưới

Lúc bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng ở dưới, khi lại nằm trên

Hai bên đấm đá, bóp cổ, bắt trói, vật lộn lẫn nhau

Ngày như đêm, đêm như ngày

Không lúc nào dừng tay...

Hai bên quần nhau làm cho nhà rông của Atâu Yang Bul ngã nghiêng chao đảo, khiến ông ta không tài nào chớp được mắt. Phần tức vì không ngủ được, phần sợ nhà rông đổ, Atâu Yang Bul không chịu nằm im nữa. Ông ta nhảy từ nóc nhà xuống, đánh nhau với Giđ, Giông, Giđ Hrěng, dăm Pham, ma Klên, ma Jong.

Atâu Yang Bul cũng là một tay lăm phép nhiều tài. Cho nên khi đánh nhau, bên Giđ, Giông không hề nhìn thấy con người thực, mà chỉ thấy bóng hình Atâu Yang Bul nhảy tới nhảy lui, nhảy qua nhảy lại loang loáng loáng⁵⁹.

Giđ, Giông, Giđ Hrěng, dăm Pham, ma Klên, ma Jong đánh nhau với cái bóng Atâu Yang Bul cả ngày lẫn đêm, không lúc nào ngừng.

67. Đánh mãi không được, tức quá Giđ, Giông chửi:

- D. mẹ Atâu Yang Bul... Hồi nãy đã bảo không đánh. Sao bây giờ mày lại nhảy ra chém giết, bóp cổ, bắt trói người ta?

Rồi Giđ, Giông lại nói:

*Đánh nhau trong nhà rông này thật là nóng bức, khó chịu
Chi bằng phá quách nó đi, rồi lên trời xanh kia mà đánh
Quật nhau trên mây tầng mây mới xứng mặt đàn ông!*

Giđ đứng dậy bảo:

- Ở dăm Pham, mày hãy lên chặt mái nhà rông đi!

Dăm Pham nhảy lên định phá nhưng chàng ta mới lên được nửa mái nhà đã ngã oạch xuống.

Thấy vậy, Giđ Tu Krong sai người khác:

- Ở Giđ Hrěng, bây giờ đến lượt mày, thử lên phá mái nhà rông này xem sao.

Giđ Hrěng nhảy lên chặt phá. Nhưng chàng ta cũng chỉ mới phá được một lỗ đủ chui lọt người ra ngoài, đã rớt bịch xuống sàn nhà.

Thầy dăm Pham và Giăk Hrĕng đều thất bại, Giăk Tu Krong nói:

- Để đó, bây giờ đến lượt tôi phá thủ xem thế nào!

68. Nhưng rồi Giăk Tu Đơng Gơng Blĕng Blĕng Kơđöng Dal Sal Tăng cũng chỉ phá được một lỗ vừa đúng bằng người chàng ta, đủ chui ra chui vào mà thôi.

Giông nhìn thấy mọi người chàng ai làm nên trò trống gì thì rất bức. Chàng ta chửi cả Giăk Tu Krong, Giăk Hrĕng lẫn dăm Pham chàng ra làm sao.

Giông nói:

- Các anh đi kiếm lấy mấy cái váy quần vào người có khi lại hơn. Đóng khố làm gì cho xấu mặt đàn ông chúng tôi⁶⁰. Hãy nhìn xem Giông Tu Krong Vong Krĕm này chặt phá và cái nhà rông kia sụp đổ ra sao nhé!

Nói rồi, Giông nhảy lên mái nhà rông của Atâu Yang Bul.

Ngay lập tức, một mái nhà rông rơi về phía mặt trời mọc.

Một mái bay về phía mặt trời lặn.

Còn hai đầu hồi:

Cái thi văng xuống hướng bắc.

Cái thi rót xuống hướng nam.

Nhà rông của Atâu Yang Bul giờ đây chỉ còn trơ lại hai hàng cột.

*

* * *

69. Giăk Tu Krong, Giăk Hrĕng, dăm Pham, ma Klên, ma Jong và Giông cầm khiên đao bay thẳng lên trời. Tiếng khiên ầm ầm, rùng rùng, rình rình vang dội cả bầu trời cao vòi voi.

Các nàng con gái xinh đẹp như bia Songlōng, bia Södräng Măt Anăr, bia Bơng Bōh đều mang những chiếc áo có cánh⁶¹ ra mặc để bay theo Giř, Giông. Tiếng cánh áo ve ve ver ve, ve ve ver ve của họ vang vang trên vòm trời xanh, xa lắc xa lơ.

Vừa bay, Giř, Giông vừa lớn tiếng chửi Atâu Yang Bul, bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng và thách họ lên trời đánh nhau:

- Đ. mẹ Atâu Yang Bul...

Đ. mẹ bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng...

Lên dây mà đánh nhau, ơ Atâu Yang Bul, ơ bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng! Lên dây đánh nhau mới thật là sướng là vui, là ngon lành...

Atâu Yang Bul trả lời Giř, Giông:

- Chúng mày hãy cứ đánh nhau với bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng ông anh trai của tao đi! Tao còn bận sửa cái nhà rông bị chúng mày phá hại.

70. Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng cắp khiên bạc khiên đồng biết tự khép mở phóng lên cao, lượn vòng quanh, bắt đầu đánh nhau với Giř, Giông trên trời.

Atâu Yang Bul đã sửa nhà rông lại cho đẹp đẽ như trước rồi cũng cầm khiên bạc, khiên đồng biết tự khép mở bay lên trời giúp sức bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng, cùng đánh nhau với Giř, Giông. Tiếng khiên của Atâu Yang Bul nghe ầm ầm, dùng dùng, rùng rùng, rình rình thật là ghê rợn.

Thấy Atâu Yang Bul bay lên thêm, bên Giř, Giông bèn chia nhau ra đánh.

Giông bảo:

- Ơ này Giř Tu Đơng, Giř Hrěng, dăm Pham và ma Klên, ma Jong... Mọi người hãy cùng nhau đánh bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng. Còn Atâu Yang Bul thì để đây cho tôi.

Giông nói xong thì cũng là lúc trận đánh bắt đầu.

Hai bên quần nhau suốt cả đêm ngày

Chạy tới chạy lui, khắp cả trời rộng

Đáy đá, chặt chém, bόp cό, vật lộn, bắt trói...

Lúc Giđ, Giông ở trên

Khi bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng, Atāu Yang Bul ở dưới

Rồi lại đổi chỗ lên trên cho Giđ, Giông nằm dưới...

Cú thế, đánh nhau không lúc nào nghỉ ngơi

Âm àm, dùng dùng, rùng rùng, rình rình...

71. Giông và Atāu Yang Bul mải mê đánh nhau phía mặt trời mọc.

Giđ cùng bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng say sưa đánh nhau phía mặt trời lặn.

Không thấy người thật, Giông chỉ biết đánh nhau với bóng hình chập chờn của Atāu Yang Bul

Giông chém bên phải, thấy Atāu Yang Bul ở bên trái

Chém sang bên trái, đã thấy ma quỷ nhảy sang bên phải

Giông chém đằng trước, Atāu Yang Bul nhảy lùi ra sau

Cú thế chập chờn, ẩn hiện

Chém trước vọt sau

Chém sau vọt trước

Hết ngày sang đêm

Qua đêm lại đến ngày...

*

* * *

72. Vốn tài giỏi nhưng Giông cũng chẳng còn tài phép nào hơn để thắng được Atāu Yang Bul nữa. Tính trong đầu,

nghĩ trong tai, bây giờ, Giông chỉ muôn đi đến Pølung Hla Anhao, Pølao Hla Anhém⁶² mà chơi. Bởi chàng nghe người ta nói rằng, ở đó có hai cô nàng giỏi giang và xinh đẹp lắm, tiếng tăm của họ đã vang lừng khắp cả trần gian. Tên một người là bia Drang Maih còn người kia là bia Vai.

Thế là, Giông tài giỏi bắt đầu cầu xin:

- *Chô chô yang...* Nếu Giông tôi đúng là tài giỏi, có sức mạnh con trời, hơn hẳn mọi người. Thì tôi sẽ sai khiến được khiên dao, bảo nó biết tự bay đi mà đánh nhau với Atâu Yang Bul⁶³... Còn tôi, tôi sẽ đi chơi nơi này, nơi khác, sẽ hỏi thăm chuyện trò, yêu đương với hai người con gái xinh đẹp là bia Drang Maih và bia Vai ở Pølung Hla Anhao, Pølao Hla Anhém xa xôi...

Giông khán xong, tức thì khiên dao làm bằng bạc, bằng đồng biết khép biết mở của chàng tự nhiên bay ra đánh nhau với Atâu Yang Bul suốt ngày đêm. Atâu Yang Bul không biết mình đang đánh nhau với khiên dao Giông nên cả đêm lẫn ngày vẫn phải lo chém chặt, múa may, che đỡ...

73. Giông hái hai trái xoài to vừa chua ngọt lại vừa thơm ngon mang đi cho bia Drang Maih và bia Vai. Chàng đi, đi mãi, đến nửa đêm khi sao Mai đã thức giấc sáng trưng trên bầu trời⁶⁴ thì mới tới được làng quê của bia Drang Maih xinh đẹp.

Lần đầu đến Pølung Hla Anhao, Pølao Hla Anhém nên Giông không quen biết ai. Chàng muốn vào nhưng lại sợ làng không biết mình là ai, tưởng người lạ đến gây chuyện đánh nhau, phá nhà⁶⁵.

Cuối cùng, Giông đành đứng ngoài, đái vào trái xoài⁶⁶ xong rồi mới cầu xin.

Lời Giông nói:

- *Chô chô yang...* Nếu đúng tôi là người tài giỏi ghê gớm, sức mạnh như thần linh thì tôi ném, trái xoài này sẽ rơi trúng vào cối già gạo hăng ngày của bia Drang Maih. Cả đêm nay, nàng sẽ thao thức không sao ngủ được, chỉ còn biết thèm ăn xoài mà thôi... Khi ăn trái xoài này, nàng sẽ mang thai, đủ tháng đúp ngày, sinh ra một đứa con trai, đặt tên là dăm Ling Ngoa...

74. Khán xong, Giông ném trái xoài đi. Nó bay thật nhanh rồi rơi vào miệng cái cối mà bia Drang Maih vẫn giã gạo hăng ngày.

Cả đêm hôm ấy, bia Drang Maih không sao ngủ được. Nàng trằn trọc, đầu óc lúc nào cũng chỉ nghĩ đến chuyện được ăn xoài mà thôi.

Rồi bia Drang Maih trở dậy nói với mẹ:

- Mẹ ơi, không biết lạ lùng làm sao, tự nhiên con cứ thèm ăn xoài, thèm ăn đến không thể nào ngủ được... Sáng mai, mẹ vào rừng kiếm cho con một trái mẹ ơi! Con thèm ăn xoài lắm rồi...

Nghe con nói như vậy, mẹ Drang Maih rất lấy làm lạ:

- Con có điên khùng hay không⁶⁷? Mới tháng mười một, mười hai làm sao có xoài được! Ngủ đi, rồi sáng mai mẹ vào rừng kiếm lá *dang chua*⁶⁸ về già ra cho con ăn đỡ thèm.

Nhưng bia Drang Maih vẫn thao thức cả đêm không sao ngủ được. Hễ cứ chợp mắt là nàng lại nghĩ đến xoài.

Sáng sớm, khi những con gà gáy vang vang khắp làng thì cũng là lúc bia Drang Maih dậy già gạo như thường lệ. Bỗng nhiên, nàng nhìn thấy một trái xoài to trong cối.

75. Bia Drang Maih vui mừng gọi mẹ:

- Mẹ ơi... May mắn quá mẹ ơi! Thèm xoài cả đêm mất ngủ, bây giờ lại lượm được trái xoài trong cối giã gạo nhà mình! Đúng là tìm vàng thấy vàng, tìm bạc được bạc⁶⁹, mẹ ơi... Chắc là có con chim đã thả nó xuống đây.

Mẹ bia Drang Maih lẩm nhẩm một mình:

- Năm nay sao có chuyện lạ lùng. Từ xưa từ xưa, chưa bao giờ từng thấy. Mới tháng mười một, mười hai mà đã có xoài...

Bia Drang Maih lấy dao cắt xoài, chấm với muối ớt ăn. Vừa ăn nàng vừa khen trái xoài thơm ngon.

Nàng nói:

- A mě ơi yói... Xoài gì ngon górm ngon ghê! Mẹ thử ăn một miếng mà xem, vừa chua chua, ngọt ngọt lại vừa thơm thơm. Ngon lẩm mẹ ơi...

Bà mẹ nói:

- Xoài chỉ có một trái, con cứ ăn đi cho đỡ thèm.

Bia Drang Maih vừa ăn vừa khen xoài thơm ngon...

Còn Giông, lúc đó chàng ta đang trên đường đến làng bia Vai, nơi đây cũng chính là quê hương xa xôi của chàng dăm Brâu Atâu Sôlang⁷⁰. Giông nghe người ta nói rằng, bia Vai cũng tài phép ghê górm, đẹp tuyệt vời chẳng thua kém gì bia Drang Maih.

Dẹp xinh lunh linh cả mặt nước

Chói chang hoa lá rừng xanh.

76. Giông đi, đi mãi, cả ngày lẫn đêm, đi quên cả mệt nhọc đường xa. Cuối cùng, chàng cũng đến được nơi bia Vai đang sinh sống giữa lúc đêm đã khuya, khi dân làng đã ngủ hết. Giông muốn vào làng nhưng lại ngại ngừng vì chưa quen

biết ai, sợ người ta tưởng làm mình là kẻ lạ đến gây sự đánh nhau, phá nhà này nọ.

Giông dành đúng ở ngoài, đái vào trái xoài rồi cũng khẩn cầu như đã làm ở làng bìa Drang Maih.

Lời Giông khấn:

- *Chô chô yang...* Nếu tôi đúng là người tài giỏi, có sức mạnh như thần linh thì tôi ném, trái xoài này sẽ rơi trúng vào miệng cối giã gạo hằng ngày của bia Vai. Cả đêm nay, nàng sẽ trằn trọc không sao ngủ được, vì thèm muốn ăn xoài. Ăn trái xoài này, bia Vai sẽ mang thai, đủ tháng đủ ngày, sẽ sinh ra một thằng con, đặt tên là dăm Rơnung...

Khán xong, Giông ném trái xoài đi. Nó bay thật nhanh rồi rơi đúng vào miệng cái cối bia Vai vẫn giã gạo hằng ngày.

77. Cả đêm hôm ấy, bia Vai không sao ngủ được. Nàng nằm trùm mền thao thức, đầu óc lúc nào cũng chỉ nghĩ đến mỗi một chuyện là được ăn xoài mà thôi.

Khuya lơ lắc, bia Vai ngồi dậy nói với mẹ:

- Mẹ ơi, không biết lạ lùng làm sao, tự nhiên con cứ thèm ăn xoài, thèm ăn đến mức không tài nào ngủ được... Sáng mai, mẹ vào rừng kiếm cho con một trái mẹ nhé! Con thèm ăn xoài lắm rồi.

Nghe con nói vậy, bà mẹ lấy làm lạ:

- Con có điên, có khùng hay không? Mới tháng mười một, mười hai làm sao có xoài được hả con! Lại đang lúc nửa đêm khuya khuất thế này, biết tìm đâu ra xoài cho con. Ngủ đi, rồi sáng mai mẹ vào rừng kiếm lá *dang* chua về giã ra cho con ăn đỡ thèm.

Bia Vai trùm chăn kín đầu cả đêm nhưng không hề ngủ. Bởi hễ nhắm mắt lại là y như rằng nàng lại nghĩ đến xoài.

78. Sáng sớm, khi gà gáy vang khắp làng, bia Vai đã dậy
giã gạo như thường lệ. Bỗng nhiên, nàng nhìn thấy một trái
xoài to trong cối.

Bia Vai vui mừng gọi mẹ:

- A mě ơi yoi... Con may mắn quá mẹ ơi! Thèm xoài cả
đêm mất ngủ, bây giờ lại lượm được xoài trong cái cối giã gạo
nhà mình! Không biết vì sao trái xoài lại vào nầm trong cối?
Hắn là có con chim nào đã thả nó xuống đây. Đúng là tìm
vàng thấy vàng, tìm bạc được bạc, mẹ ơi...

Bia Vai nói rồi lấy dao cắt xoài chấm muối ớt ăn. Nàng
vừa ăn, vừa khen xoài thơm ngon, chua chua ngọt ngọt.

Bia Vai mời mẹ:

- Mẹ ơi, ăn thử mà xem. Xoài thơm ngon lắm!

Bà mẹ đáp lời con gái:

- Xoài chỉ có một trái, con ăn hết đi cho đỡ thèm. Rồi
đừng có mà đang đêm dựng dậy, bắt mẹ đi kiếm xoài như con
diên, con khùng nữa.

*

* * *

79. Về phần Giông, sau khi xong việc với hai trái xoài,
chàng ung dung quay trở lại, tiếp tục đánh nhau với Atâu
Yang Bul. Hai bên lại đấm đá, chém chặt, bóp cổ, vật lộn
ngày như đêm, đêm như ngày, chẳng lúc nào ngừng tay.

Còn Giõ Tu Krong, Giõ Hrëng, dăm Pham và ma Klên,
ma Jong cũng vậy. Họ vẫn đánh nhau triền miên với bok Kiék
Lă Dia Kla König, không bên nào chịu nhường bên nào, suốt
cả ngày lẫn đêm.

Các cô nàng Søngløng, bia Sødræng Mæt Anär và bia
Bøng Bøh thì vẫn đi theo để lo cơm nước cho Giõ Tu Krong,
dăm Pham, Giõ Hrëng, ma Klên, ma Jong...

80. Sau khi ăn xoài, cùng một lúc, cả bia Drang Maih và bia Vai đều cảm thấy khó chịu trong người, chẳng giống ngày xưa, ngày trước nữa.

Bia Drang Maih nói với mẹ:

- Mẹ ơi, từ khi ăn xoài vào, con thấy trong người lạ lùng. Hình như con đã có chửa rồi mẹ à... Các chàng trai trong làng chưa hề có ai đến chuyện trò. Con chưa từng nằm chung chiểu, đắp chung chăn với ai. Sao trong người con khó chịu thế này? Con buồn quá mẹ ơi...

Mẹ bia Drang Maih bảo con gái:

- Chỉ sợ lúc mày theo người ta lên rừng bắn chim, hái rau có thể nào hay không... Chứ ở nhà này, mẹ thấy mày ngoan ngoãn lắm.

Trong khi đó, ở quê hương của dăm Brâu Atâu Sơdang, bia Vai cũng đang thở than cùng mẹ.

Nàng nói:

- Mẹ ơi, sao lạ lùng quá thế này? Từ khi ăn trái xoài kia vào đến giờ, lúc nào con cũng thấy mệt mỏi, khó chịu như người đã có chửa rồi... Cái người con nặng nề quá đi thôi. Các chàng trai làng gần, làng xa thì nào đã bao giờ đến chuyện trò, thăm hỏi. Con chưa bao giờ nằm chung chiểu, ngủ chung chăn với ai, mẹ ơi...

81. Mẹ bia Vai đáp:

- Hay là mày có theo mấy thằng trai hư trong làng lên rừng, lên núi làm gì không? Còn ở nhà, mẹ thấy mày đã có ý tứ với đứa nào đâu... Thấy mày đã lớn, mẹ định cho mày lấy mấy thằng Sem Đum, Sem Treng. Mày bảo chưa muôn có chồng, sao bây giờ đã lại có bầu được, hả con?

Dù tháng đủ ngày, bia Drang Maih sinh ra một đứa con trai, đặt tên là dăm Ling Ngoa. Còn ở làng dăm Brâu Atâu Sôdang cũng vậy, bia Vai sinh được một thằng cu đặt tên là dăm Ronnung⁷¹.

Bia Drang Maih ở làng Krăk Kông⁷² trên này cũng như bia Vai ở làng dăm Brâu Atâu Sôdang dưới kia đều mắc cõ với bà con trong làng quá chừng. Bởi người ta chẳng hiểu vì sao, những cô con gái xinh đẹp và giỏi giang như hai nàng, đang yên đang lành, bỗng dung không chồng mà lại có con!

Trong khi đó, mới ra khỏi bụng mẹ bia Drang Maih được ba hôm, da thịt còn đỏ hỏn, cái rốn chưa đứt, xương sọ còn mềm, thế mà dăm Ling Ngoa đã biết nói những chuyện chẳng khác chi người già.

82. Một hôm, dăm Ling Ngoa hỏi mẹ:

- Mẹ ơi, mẹ có khiên có đao không hở mẹ? Nếu có, xin mẹ cho con. Con muốn đi tìm cha của con.

Bia Drang Maih vô cùng kinh hãi, nói:

- *A mĕ ôi yôi...* Ngày xưa chưa từng có, ngày nay lại càng chẳng hề thấy. Trẻ con mới lọt lòng ba hôm, da còn đỏ, sọ còn mềm, sườn chưa kịp cứng, rốn chưa kịp rụng, mắt chưa biết nhìn, nhỏ xíu như con sâu, con chuột⁷³ mà đã hỏi khiên đao để đi tìm cha!

Rồi nàng bảo con trai của mình:

- Mẹ là đàn bà con gái, làm sao có đao có khiên đao được hả con! Mà con không có cha, sao lại nói đi tìm cha, tìm đâu được cha hả con? Con mới ra đời hơn ba ngày, còn non nớt, bé bỏng⁷⁴ thế này, sao lại đòi gươm đao đi tìm cha? Con là đứa con hoang của mẹ. Con chẳng có cha đâu mà tìm...

83. Dăm Ling Ngoa trả lời mẹ:

- Mẹ nói dối, mẹ nói dối! Sao con lại không có cha? Cha của con là Giông Tu Krong đấy! Cái tên dăm Ling Ngoa của con, cũng chính là do cha đặt cho mà có... Bây giờ, con muốn đi tìm cha của con mẹ ơi.

Nói rồi dăm Ling Ngoa đổ hoe, đổ hòn lấy cái thúng đựng rau và con dao cắt lá của mẹ làm khiên đao⁷⁵ chuẩn bị lên đường.

Nghe con nói vậy, bia Drang Maih càng kinh ngạc và sợ hãi hơn nữa. Nàng nghĩ mãi mà vẫn không hiểu vì sao lại có câu chuyện lạ lùng thế này xảy ra.

Nàng nói với dăm Ling Ngoa:

- Con ơi, mẹ chỉ nghe nói rằng, Giông Tu Krong là người đẹp trai, tài giỏi góm ghê. Chú mắt mẹ chưa bao giờ được thấy, chưa bao giờ từng được ngồi chuyện trò, thì sao con lại là con của Giông cho được?

84. Rồi nàng lầm bẩm một mình:

- *A mĕ ơi yōi, lạ lùng quá đi thôi... Chắc khắp mặt đất, chẳng ai có đứa con trai khác thường thế này. Hắn nó phải là dòng dõi con yang nhà trời, có sức mạnh hơn người, tài góm ghê lầm mói dám nói năng như thế.*

Lúc này, dăm Ling Ngoa đã ve ve ver ver bay lượn trên trời.

Trong khi đó, ở làng dăm Brâu Atâu Sodang, con trai bia Vai cũng vậy. Mới chui ra khỏi bụng mẹ được ba hôm, da thịt còn đỏ, cái rốn chưa đứt, xương sọ vẫn mềm, dăm Rơnung đã làm những chuyện lạ lùng.

Dăm Rơnung bảo:

- Mẹ ơi, mẹ có khiên đao hay không? Nếu có, xin mẹ cho con để con đi tìm cha.

Bia Vai đáp lời:

- Con ơi, mẹ là đàn bà con gái, làm sao có được khiên dao! Còn cha con, biết là ai, ở đâu mà lại đi tìm, đi kiếm? Mẹ không có chồng. Mẹ đẻ con ra, con là đứa con hoang của mẹ. Con chẳng có cha đâu mà tìm, con ơi...

Dăm Rơnung nói:

- Mẹ nói dối, mẹ nói dối! Mẹ nói con không có cha là sai rồi. Con có cha hẳn hoi. Cha của con là Giông Tu Krong Vong Krém! Cái tên dăm Rơnung này, cũng chính do cha Giông đặt cho mà có.

85. Nói rồi, dăm Rơnung lấy cái thúng đựng rau làm khiên, nhặt con dao cắt lá làm dao ra đi tìm cha. Mặc cho mới lọt lòng được ba hôm, da còn đỏ, sọ còn mềm, rốn chưa đứt, mắt chưa biết nhìn, dăm Rơnung vẫn cùng tiếng khiên thúng đựng rau ve ve ver ve, ve ve ver ve bay khắp trời rộng trời xa.

Bia Vai đứng nhìn theo con chẳng biết làm gì. Trong lòng nàng, chỉ thấy nhớ thương dăm Rơnung thật nhiều. Bởi thằng bé mới lọt lòng được ba hôm mà lại đã phải đi xa mẹ.

Nghĩ trong đầu không ra, tính trong tai chẳng rõ, nàng lẩm nhẩm nói một mình:

- *A mě ôi yô i...* Thằng con này thật là lạ thường quá đi thôi... Từ ngày xưa ngày xưa, khắp dưới trần gian này đã có ai như vậy? Mới ra khỏi bụng mẹ ba ngày đã dám đi lang thang đó đây thiên hạ, lại còn biết cả bay lượn trên trời. Hắn là đứa giỏi giang sau này đây...

Rồi bia Vai lại nói:

- Nghe người ta đồn Giông Tu Krong Vong Krém đẹp trai và tài giỏi gớm ghê nhưng thực ra mắt mình chưa bao giờ từng thấy. Minh cũng chưa bao giờ gặp gỡ, chuyện trò cùng

Giông, sao dăm Rơnung lại cứ nắng nặc nhận cha của nó là Giông, lại còn biết cả cái tên của nó là do cha nó đặt cho mà có... Ta chẳng hiểu gì cả. Không lẽ, thằng cu này lại là con *yang* nhà trời thật ư?

86. Lúc này, dăm Ling Ngoa con của bia Drang Maih cũng đã lên đường tìm cha. Dăm Ling Ngoa mãi miết trên đường dài. Đi mãi, đi mãi, vượt qua cả một quãng đường xa lắc thì dăm Ling Ngoa và dăm Rơnung gặp nhau.

Dăm Ling Ngoa hỏi dăm Rơnung:

- È... này cái thằng kia, mày đi đâu đó?

Dăm Rơnung trả lời:

- Tao đi tìm cha tao, Giông Tu Krong Vong Krém! Còn mày, mày đi đâu đó?

Dăm Ling Ngoa đáp:

- Tao đi tìm cha tao, Giông Tu Krong Vong Krém !

Dăm Rơnung nói:

- Giông là cha tao. Sao mày lại nhận bừa như thế?

Dăm Ling Ngoa trả lời:

- Giông là cha tao, không phải cha mày!

Hai bên cứ đôi co tranh giành qua lại như vậy. Dăm Ling Ngoa nói Giông Tu Krong Vong Krém là cha mình. Dăm Rơnung lại nói Giông Tu Krong Vong Krém là cha mình mới đúng. Cứ thế, cãi nhau miết miết, không bên nào chịu nhường bên nào...

Cuối cùng, dăm Ling Ngoa bảo dăm Rơnung:

- Tao với mày cứ cãi nhau thế này, biết bao giờ cho xong! Bây giờ, tao với mày đánh nhau. Nếu tao thắng thì Giông Tu Krong Vong Krém là cha của tao. Còn nếu mày thắng thì người tài giỏi ấy đúng là cha của mày.

Dăm Rơnung đáp:

- Được thôi! Cứ đánh nhau! Ai thắng, ai hơn thì là con Giông; ai thua, ai kém thì không phải con Giông.

Nói xong, dăm Ling Ngoa và dăm Rơnung lao vào đánh nhau.

Hai bên đấm đá, vật lộn, chém chặt

Suốt cả ngày đêm, không khi nào nghỉ

Dăm Ling Ngoa nằm trên, dăm Rơnung ở dưới

Dăm Rơnung ở trên thì dăm Ling Ngoa nằm dưới

Danh nhau từ trên trời cao xuống tận biển sâu

Cứ thế, ngày này qua ngày khác...

87. Lúc này, Giông Tu Krong Vong Krẽm đang đánh nhau với Atâu Yang Bul trên bầu trời. Chàng nhìn xuống và thấy dăm Ling Ngoa đang vật lộn với dăm Rơnung dưới mặt đất. Từ trên cao, Giông tài giỏi đã biết vì sao hai đứa lại đánh nhau như vậy.

Giông Tu Krong Vong Krẽm lên tiếng hỏi chúng:

- Vì sao đang là trẻ nhỏ mà hai cháu sao lại đâm chém, đánh nhau ghê gớm như vậy?

Dăm Ling Ngoa và dăm Rơnung cùng nói:

- Ô bác, ô chú, ô người khách lạ... Chẳng giấu giếm làm gì, chúng tôi đánh nhau vì tranh cãi mà thôi. Tôi nói cha tôi là Giông. Nó cũng nói cha nó là Giông. Chúng tôi đánh nhau, ai thắng là con của Giông, ai thua thì không phải là con Giông. Chỉ có thế thôi.

Nghe nói xong, Giông Tu Krong Vong Krẽm khuyên bảo cả dăm Ling Ngoa và dăm Rơnung.

Giông nói:

- Ai lại làm như thế! Chúng mày là anh em cùng cha khác mẹ cả đây. Cha là Giông đây. Giông Tu Krong Vong Krẽm cha của các con đây... Cha có hai vợ. Một người là bia

Drang Maih, mẹ của dăm Ling Ngoa. Một người là bia Vai, mẹ của dăm Rơnung. Hai con là anh em của nhau. Dăm Ling Ngoa sinh trước là anh, dăm Rơnung là em.

88. Nói xong, Giông cõng dăm Ling Ngoa sau lưng, ẵm dăm Rơnung trước ngực, quay trở về nơi đánh nhau với Atâu Yang Bul. Vừa đi, chàng vừa âu yếm chuyện trò cùng hai con.

Giông nói:

- Anh em phải thương nhau. Còn nếu hai con muốn thủ súc mình thì hãy theo ta, lên đánh nhau với Atâu Yang Bul trên trời kia. Hoặc các con đi cùng các bác Giờ Tu Đong, Giờ Hrěng, Pham và bok Klên, bok Jong mà đánh nhau với bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng cũng được.

Cha con Giông đã trở lại nơi dăm Pham, Giờ Hrěng, Giờ Tu Krong, ma Klên, ma Jong đang đánh nhau với Atâu Yang Bul và bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng. Đến nơi, dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung liền bảo mọi người hãy nghỉ ngơi để hai đứa đánh giúp.

Dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung nói:

- Xê ra, xê ra đi, ơ bác Giờ Tu Đong, ơ bác Giờ Hrěng, chú Pham, bok Klên, bok Jong... Hãy để các con, các cháu thủ súc với bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng và Atâu Yang Bul xem sao!

Nói rồi dăm Ling Ngoa và dăm Rơnung lấy thúng đựng rau làm khiên, lấy dao cắt lá làm dao, chuẩn bị nhảy vào đánh nhau với Atâu Yang Bul và bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng. Hai anh em họ nói với đối thủ của mình bằng những lời lẽ mạnh mẽ.

89. Dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung nói:

- Mặc dù chúng tôi mới được sinh ba hôm, da dẻ còn đỏ hỏn, rốn vẫn lòng thòng chưa đứt, nhưng chẳng lẽ các ông chưa

chưa bao giờ nghe đến tên của dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung, những người có sức mạnh và tài phép ghê gớm hay sao?

Hai đứa trẻ ba ngày tuổi cầm thúng, cắp dao cắt rau múa may thách thức bok Kiěk Lă Dia Kla Kông và Atâu Yang Bul ra đánh nhau:

- Đây, đây, các ông đến đánh nhau rồi đây a ơi Atâu Yang Bul, a ơi bok Kiěk Lă Dia Kla Kông... Hãy bước ra mà vật lộn, bóp cổ, bắt trói đi xem nào!

Bok Kiěk Lă Dia Kla Kông lông lá rắn ri, thân hình to như quả núi, ngồi nhìn dăm Rơnung và dăm Ling Ngoa ung dung, thoái mái múa may khiên đao như chẳng coi ai ra gì.

Bok Kiěk Lă Dia Kla Kông lầm bầm nói một mình:

- Dòng giống nhà này thật ghê! A mě ôi yô... Lát nữa, có khi ta phải chết vì tay của những đứa trẻ con mới đẻ ba ngày tuổi này mất thôi!

90. Thế rồi bok Kiěk và anh em dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung bắt đầu đánh nhau. Hai bên đấm đá, chặt chém, bóp cổ, vật lộn lẫn nhau, chẳng bên nào chịu nhường bên nào. Lúc thì bok Kiěk Lă Dia Kla Kông ở trên, khi thì anh em dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung lại ở trên. Cứ thế, suốt ngày suốt đêm, không lúc nào nghỉ...

Dánh nhau với Atâu Yang Bul, hai anh em dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung đuổi chém hết ngày sang đêm. Nhưng họ không thấy được con người thật, nên chỉ đánh nhau với bóng hình của Atâu Yang Bul mà thôi. Chặt chém, rượt đuổi, rượt đuổi, chặt chém, hai đứa trẻ chẳng có lúc nào nghỉ tay.

Dánh nhau miết miết, đến một lúc, cả dăm Ling Ngoa lẫn dăm Rơnung đều đã thấy đói bụng mà vẫn chưa bên nào thắng bên nào thua.

Hai anh em gọi Giăk, Giông cùng mọi người lại và bảo:

- A σ này bác Giăk Tu Krong, σ này bác Giăk Hrĕng, chú dăm Pham, a σ bok Klên, bok Jong, σ cha Giông ơi... Bụng các con đói rồi. Các con xin về bú mẹ xong rồi sẽ quay ra đánh nhau với Atâu Yang Bul và bok Kiěk Lă Dia Kla Kông ngay. Nhờ mọi người đánh thay, để hai con chạy về một lát.

91. Giăk, Giông và mọi người cùng bảo dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung:

- Hai đứa cứ về bú mẹ đi! Còn bok Kiěk Lă Dia Kla Kông và Atâu Yang Bul, cứ để đó, đã có các chú, các bác, các ông lo.

Ma Klên, ma Jong nói thêm:

- Hai đứa cứ về đi! Chúng mày đã đói lảm rồi đó. Cứ về đi, đừng lo gì cả!

Giông nói với hai con:

- Hai đứa về bú mẹ đi! Nói với mẹ chúng mày rằng ta vẫn mạnh khỏe như xưa nhé!

Anh em Dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung tay cầm thúng, tay cầm dao cắt lá bay về nhà.

Ve ve ver ve, ve ve ver ve, tiếng khiêng thúng của hai anh em họ bay trên trời cao...

Bay, bay mãi rồi họ cũng về được đến nhà.

Từ xa, dăm Ling Ngoa đã gọi mẹ:

- Mẹ ơi, hãy bồng bé, hãy cho con bú đi mẹ. Con đói lảm rồi mẹ ơi!

92. Nghe tiếng gọi, bìa Drang Maih uyển chuyển, dịu dàng chạy ra đón con. Nàng bế dăm Ling Ngoa lên, vừa cho bú vừa hôn lấy hôn để khắp người con. Trong khi đó, dăm

Ling Ngoa chόp chép bú hết vú bên phải lại bú sang vú bên trái... Chẳng mấy chốc, dǎm Ling Ngoa đã no bụng.

Bia Drang Maih nụng con:

- Sau này chắc là mày ghê gớm lắm đấy con à! Mới bằng con sâu con chuột, xương sọ chưa cứng, sườn hãy còn mềm mà đã dám đi xa mẹ lâu ngày lâu đêm như thế. Con không có cha mà lại bảo đi tìm cha. Tìm cha ở đâu cho ra hở con... Có gặp người ta trên đường không?

Dǎm Ling Ngoa kể hết mọi điều cho mẹ nghe:

- Đi được nửa đường thì con gặp một thằng bé giống hệt như con. Nó cũng mới lọt lòng được ba hôm thôi. Tay nó cũng cầm thúng và dao cắt rau chẳng khác gì dǎm Ling Ngoa của mẹ. Con hỏi mày đi đâu? Nó trả lời nó đi tìm cha nó. Cha nó cũng là Giông Tu Krong Vong Krěm như cha của con! Nó hỏi con đi đâu, con cũng bảo con đi tìm cha...

Thế là hai đứa cãi vã, kinh lộn. Chúng con không biết làm thế nào, bèn đập nhau. Hai bên cùng bảo: ai thắng được nhận cha Giông, còn người thua thì không phải là con của Giông. Hai đứa quần nhau suốt ngày suốt đêm mà chẳng đứa nào hơn đứa nào.

93. Vừa lúc đó, có một người đàn ông cao to, đẹp trai tuyệt vời sà xuống. Người ấy đẹp lắm, mẹ à!

Dẹp lung linh mặt nước

Chói chang lá cây rừng

Dẹp như con ong vàng

Duyên dáng tựa con nhện

Thon thả khác gì ong chúa⁷⁶.

Đẹp nhất trần gian, chẳng ai có thể đẹp bằng người ấy!

Người đàn ông đó hỏi con và thằng nhóc kia vì sao lại đánh nhau dữ dội thế. Chúng con nói cho ông ta biết, chúng con đánh nhau vì giành cha Giông Tu Krong Vong Krém... Nghe xong, người đó liền nói: Đừng đánh nhau nữa! Hai đứa là anh em cùng cha khác mẹ, đều là con của Giông với bia Drang Maih và bia Vai. Con đạp đất trước là anh, còn dǎm Rơnung kia con dì bia Vai là em.

Sau đó, cha Giông cõng con sau lưng, ẵm em Rơnung trước ngực đi đến một nơi khác. Ở đó, chúng con đã đánh nhau với bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng và Atâu Yang Bul tài giỏi gớm ghê.

94. Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng khiếp lăm, mẹ ơi! Lông lá đen đỏ, trắng vàng, rắn ri, vắn vẹn khắp cả tấm thân to như quả núi... Nhưng dù bok Kiěk có to lớn, hung tợn thế nào thì con và dǎm Rơnung cũng đâu có sợ.

Bây giờ, khi con về bú mẹ ở nhà thì em Rơnung cũng đã về bú dì bia Vai rồi. Bú no nê xong, dǎm Rơnung lên dây, hai anh em con sẽ đi đến chỗ cha Giông Tu Krong Vong Krém, cùng với bác Giĕk Hrĕng, chú Pham, bok Klên, bok Jong tiếp tục đánh nhau với bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng và Atâu Yang Bul, mẹ ạ...

95. Lúc này, ở làng Dǎm Brâu Atâu Sôlang, dǎm Rơnung sau khi được mẹ bia Vai cho bú no đã bắt đầu đi lên làng của dǎm Ling Ngoa. Rồi hai đứa trẻ da dẻ hãy còn đỏ hỏn, rốn dài lòng thòng, mới lọt lòng mẹ được mấy ngày lại tiếp tục đi đánh nhau với bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng và Atâu Yang Bul. Hai anh em, tay cầm những chiếc khiên thúng và dao cắt lá bay lên trời.

Tiếng khiên thúng ve ve ver ve, ve ve ver ve bay lên cao, lên cao mãi.

Bay mãi, bay mãi, dăm Ling Ngoa và dăm Rơnung đã
tối nỗi mọi người đang đánh nhau. Hai đứa trẻ bảo cha Giông
cùng những người khác hãy ra nghỉ ngơi để anh em mình vào
đánh tiếp.

Dăm Ling Ngoa và dăm Rơnung nói:

- Xê ra ơ bác Giồ Tu Krong...

Xê ra ơ bác Giồ Hrëng, chú Pham...

Xê ra bok Klên, bok Jong và cha Giông...

Hãy để cho hai đứa chúng con được quật nhau với bok
Kiék Lă Dia Kla Kông và Atâu Yang Bul thêm một lần nữa!

Chúng con đã thấy ngứa ngáy chân tay rồi đây...

96. Dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung nói rồi lấy khiên làm
bằng thúng, lấy dao làm bằng dao cắt lao vào đánh nhau với
bok Kiék Lă Dia Kla Kông và Atâu Yang Bul.

Hai bên đánh nhau suốt ngày suốt đêm

Chém chặt, đấm đạp, bóp cổ, vật lộn

Từ ngày này sang ngày khác

Hết đêm này sang đêm kia, chẳng có lúc nào ngơi

Lúc anh em dăm Ling Ngoa ở trên

Khi anh em bok Kiék lại ở trên

Cú thế đánh nhau liên miên...

Đánh nhau với anh em bok Kiék, Atâu Yang Bul, anh
em dăm Ling Ngoa vẫn không hề nhìn thấy rõ, đành chỉ chém
chặt, vật lộn cùng bóng hình chập chờn của họ mà thôi...

Dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung chém bên trái

Bok Kiék, Atâu Yang Bul nhảy sang bên phải

Dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung chém bên phải

Họ lại nhảy sang bên trái

*Dăm Ling Ngoa, dăm Rơnuṅg chém đằng trước
Họ nhảy lùi đằng sau
Anh em dăm Ling Ngoa, dăm Rơnuṅg chém sau
Anh em bok Kiék Lă Dia Kla Kōng nhảy lên trước.*

Cú như thế, hai bên đánh nhau chẳng khác chi tát nước lên nguồn”...

*

* * *

97. Lúc này, bia Vai đang uyển chuyển rảo bước đến rู้ bia Vai cùng mình đi gặp Giông Tu Krong Vong Krẽm để hỏi cho rõ ngọn ngành, đầu đuôi câu chuyện vừa mới xảy ra đối với hai người.

Bia Vai đi mãi, đi mãi, tới làng dăm Krăk Kōng xa lắc lơ.
Nàng dừng lại hỏi thăm bà con dân làng.

Bia Vai:

- A օ các chú, các bác, a օ các ông, các bà... Nhà bia Drang Maih ở đâu?

Mọi người trả lời bia Vai:

- Nhà bia Drang Maih ở đằng kia.

Bia Vai nhanh chân đến nhà bia Drang Maih.

Đến nơi, từ dưới sân, nàng gọi lên:

- A օ Drang Maih... Đây có phải là nhà của chị? Chị có nhà hay không?

Từ trong nhà, bia Drang Maih đáp lời:

- Nhà tôi đây, nhà Drang Maih đây! Ai hỏi đó? Lên đi, lên nhà đi...

98. Bia Drang Maih chạy ra ngoài, thấy bia Vai dưới sân liền bảo:

- Lên di, lên nhà di em! Lên di, đừng ngại ngùng, e ngại. Nhà chị cũng như nhà em thôi. Lên đây, ta hút thuốc, uống nước, chuyện trò...

Bia Drang Maih lại nói tiếp:

- Chị đang định xuống chỗ em hỏi chuyện Giông Tu Krong nói xấu chị em chúng mình... Giông Tu Krong Vong Krém đã bao giờ đến chơi nhà em chưa?

Bia Vai đáp lời:

- Đã bao giờ em thấy mặt anh ta đâu! Chỉ nghe người ta nói rằng Giông đẹp trai và tài giỏi ghê gớm nhất trần gian mà thôi. Chưa bao giờ em gặp con người ấy.

Bia Drang Maih tiếp lời bia Vai:

- Chị cũng như em vậy. Từ lúc sinh ra đến giờ, đã biết Giông Tu Krong Vong Krém là ai đâu. Cũng không biết người ta đẹp trai, tài giỏi thế nào. Chỉ mới nghe đồn đại rằng, con người ấy:

*Đẹp xinh mặt nước long lanh
Chói chang cây lá rừng xanh...*

99. Rồi nàng nói tiếp:

- Dăm Ling Ngoa là con của chị. Dăm Rơnung là con của em. Giông lại nhận đây là con anh ta! Còn chị và em thì đều là vợ của chàng... Ấy là thật là ngạc nhiên quá sức. Trong tai không từng nghe. Trong mắt chẳng từng thấy. Sao Giông lại coi thường chị em mình như vậy?

Thật đúng là, chẳng khác chi:

*Thấy éch phơi đầy sàn
Thấy cá để trên giàn
Thức ăn săn trong nôi⁷⁸...*

Vừa buồn vừa tức giận, bia Drang Maih rủ bia Vai:

- Đì, bây giờ chúng ta đi tìm Giông, hỏi anh ta xem vì sao lại dám nói xấu chị em mình như thế! Hay là họ ghen ghét chúng ta vì chuyện gì? Tức quá đi mất! Nếu cùng là cánh đàn ông đàn ang, chắc chúng ta đã choảng nhau với Giông Tu Krong Vong Krém rồi chứ chẳng tha cho đâu!

100. Thế là thoăn thoắt những bước chân như có ánh sáng lung linh, bia Drang Maih và bia Vai, lên đường tìm Giông để hỏi chuyện. Bia Vai đi trước, bia Drang Maih theo sau.

Hai nàng đẹp xinh mặt nước long lanh

Chói chang cá cây lá chốn rừng xanh⁷⁹.

Bia Vai lấy áo có cánh mặc vào. Bia Drang Maih cũng lấy áo có cánh mặc vào.

Ve ve ver ve, ve ve ver ve, tiếng áo cánh của hai nàng bay nhanh trên nền trời xanh xa lắc lơ...

Ve ve ver ve, ve ve ver ve, àm àm, rùng rùng, rình rình, tiếng áo cánh bay mỗi lúc càng cao, càng xa...

*

* *

101. Giō, Giông, dǎm Pham, ma Klēn, ma Jong và dǎm Ling Ngoa, dǎm Rōnūng đang đánh nhau dữ dội với bok Kiēk Lă Dia Kla Kōng và Atāu Yang Bul.

Dǎm Ling Ngoa và dǎm Rōnūng tuy da dẻ còn đó, rốn vẫn lòng thòng nhưng chơi nhau với Atāu Yang Bul cũng rất hăng. Đang chém chặt, múa đỡ liền thoáng, hai đứa bé nhìn thấy mẹ đến, liền bỏ khiên đao chạy ào lại.

Hai anh em dǎm Ling Ngoa, dǎm Rōnūng cùng nói với Giō, Giông:

- A σ bác Giờ, cha Giông... Cha và bác cứ đánh. Hai con nghỉ một tí. Các mẹ đã đến kia rồi...

Thế là hai đứa trẻ da dẻ đỏ hỏn chạy đến chớp chép bú mẹ. Bia Drang Maih, bia Vai vừa cho các con bú, vừa âu yếm, hôn hít chúng... Một lát sau, bụng hai đứa bé đã no căng.

Dăm Ling Ngoa và dăm Rơnung bú xong, chạy ra tiếp tục đánh nhau với Atâu Yang Bul và bok Kiék.

102. Dăm Rơnung bảo dăm Ling Ngoa:

- Chúng ta cùng đánh bọn nó để các mẹ biết anh em mình gan dạ, tài giỏi thế nào nhé!

Nói rồi hai đứa trẻ đỏ hỏn lại xách thúng đựng rau, mang dao cắt lá ra múa. Chúng đánh nhau với bok Kiék Lă Dia Kla Kông và Atâu Yang Bul miết miết, chẳng lúc nào biết mệt. Chém chặt, bóp cổ, vật lộn, lúc hai đứa ở trên, khi bok Kiék, Atâu Yang Bul lại ở trên...

Cứ thế, đánh nhau suốt ngày đêm.

Bia Drang Maih và bia Vai đứng xem hai bên đánh nhau, cùng nói:

- Từ ngày xưa ngày xưa, chưa bao giờ từng thấy trẻ con da còn đỏ, sọ đang mềm, rốn chưa dứt mà đã biết đánh nhau gan dạ, giỏi giang, có khi còn hơn cả người lớn, người già!

Rồi bia Drang Maih và bia Vai gọi Giông:

- A σ Giông... Chàng hãy lại đây, lại đây cho chị em tôi hỏi một chuyện.

103. Giông oai phong hiên ngang bước tới, nắm tay hai nàng, chuyện trò như đã thân thiết từ lâu. Gặp Giông Tu Krong, bia Vai và bia Drang Maih chỉ biết còn biết đứng nhìn trân trân. Họ ngắm chàng từ dưới lên, nhìn chàng từ trên xuống, không hề chớp mắt⁸⁰.

Mãi một hồi lâu, hai nàng mới cất tiếng:

- Trước kia chỉ mới nghe người ta kể, rằng là Giông Tu Krong Vong Krém đẹp lắm:

*Dẹp sáng cả mặt nước
Chói chang cả lá rừng
Xinh như ong bò vẽ
Gọn hơn thân nhện đực
Thon thả tựa ong chúa
Tài giỏi chẳng ai bằng...*

Hôm nay được tận mắt ngắm nhìn, mới biết Giông đúng thật là dòng dõi con *yang* nhà trời có tài phép và sức mạnh phi thường nhất... Chẳng một ai dưới trần gian có thể đẹp hay tài bằng Giông được cả!

104. Rồi bia Drang Maih và bia Vai bắt đầu hỏi:

- Nhưng a ơ này Giông... Từ trước, chúng ta chưa hề biết mặt hay gặp nhau trò chuyện. Dăm Ling Ngoa và dăm Ronnung của chúng tôi đều là con hoang. Chúng không hề có cha. Tại sao Giông lại nhận cả hai đứa trẻ ấy là con của chàng?

Chúng tôi chẳng bao giờ nằm chung với Giông một chiểu.

Chúng tôi chưa bao giờ đắp chung với Giông một chăn⁸¹.

Thì tại sao Giông lại dám nói rằng, cả bia Drang Maih và bia Vai này đều là vợ của chàng?

Hay là vì thấy chúng tôi là những đứa con gái xấu xí, những mụ đàn bà chửa hoang, mà Giông khinh ghét, chê cười và muốn nói thế nào cũng được?

Chúng tôi tức lắm rồi! Nếu là đàn ông con trai, thì dùt khoát phải sống chết với Giông một trận...

Nghe bia Drang Maih, bia Vai nói như vậy, Giông chỉ cười. Rồi chàng từ từ kể lại đầu đuôi câu chuyện cho hai nàng cùng hiểu.

105. Lời Giông Tu Krong Vong Krém:

- Từ lâu, khắp vùng Tu Krong Vong Krém, đàn ông đàn bà, người già người trẻ đều nói rằng ở miền Pôlung Hla Anhao, Pôlao Hla Anhêm có hai người con gái xinh đẹp và giỏi giang nhất tràn gian...

Đẹp xinh lung ling mặt nước

Chói chang cây lá rừng xanh.

Thế là, một hôm, ta đến quê hương của hai nàng...

Ta đến làng Krăk Kông của bia Drang Maih vào lúc nửa đêm. Làng quê xa xôi, chẳng người thân thích, ta không dám vào vì ngại dân làng nhầm tưởng là kẻ lạ mặt muốn đến gây sự này kia. Ta đành đứng ở bìa làng, ném vào trong cho bia Drang Maih một trái xoài. Đó là trái xoài của Giông Tu Krong Vong Krém này.

Thế rồi, ta cũng tới làng dăm Brâu Atâu Sôlang của bia Vai vào lúc đêm khuya. Ta cũng lại không dám vào, đành đứng ngoài ném vào trong đó thêm một trái xoài nữa...

106. Giông nói tiếp vì sợ hai nàng chưa hiểu hết:

- Trước khi ném những trái xoài kia cho hai nàng, ta đã cầu xin rằng: Nếu đúng là Giông Tu Krong Vong Krém này có sức mạnh của thần linh, tài giỏi chẳng khác chi con yang, nếu việc ta muốn hai nàng là đúng ý trời, thì ăn hai quả xoài này xong, các nàng sẽ đều có thai. Bia Drang Maih sẽ sinh ra một đứa con trai tên là dăm Ling Ngoa. Bia Vai cũng sẽ sinh ra một đứa con trai tên là dăm Rơnung...

Hai nàng hãy nhớ lại mà xem... Có một đêm nào đó, hai nàng đều trăn trọc không sao ngủ được, chỉ vì thèm ăn xoài, và sáng mai ra khi ngủ dậy, mỗi người đều thấy một trái xoài nằm trong cái cối giã gạo của nhà mình hay không? Có đúng là hai nàng đã ăn những trái xoài ấy, mang thai và đẻ ra hai thằng con trai như ta vừa nói?

Để bia Drang Maih và bia Vai tin thêm, Giông lại nói:

- Hai nàng ăn xoài, mang thai rồi đều sinh ra con trai. Vì trong xoài của tôi đã có nước bạc, nước vàng⁸². Như vậy đâu phải là chửa hoang, đâu phải dăm Ling Ngoa và dăm Rơnung là những đứa trẻ không cha... Dù cho hai nàng chưa bao giờ chung chǎn chiểu cùng ta nhưng những lời khấn của ta được trời cho. Chúng ta lấy nhau là do *yang* muốn vậy, muôn ngàn năm chẳng rời...

107. Bây giờ, anh Giő Tu Krong, anh Giő Hrěng, dăm Pham cùng ma Klên, ma Jong và hai con trai của chúng ta đang đánh nhau với bok Kiěk Lă Dia Kla Kông và Atâu Yang Bul... Ta đã nghĩ kỹ trong tai, tính rõ trong đầu, bao giờ đánh thắng bok Kiěk và Atâu Yang Bul, sẽ cùng với Giő Tu Krong, Giő Hrěng, dăm Pham, ma Klên, ma Jong và em gái bia Chăm xuống dưới đó đón hai nàng về trên này làm đám cưới, để chúng ta nên vợ thành chồng, ma không chê cười, *yang* không khinh ghét.

Nhưng bây giờ, dù việc đánh nhau chưa xong, hai nàng đã lại đến đây, ta thật là may mắn quá chừng.

Nghe Giông Tu Krong Vong Krěm nói đến đây, bao nhiêu bức tức, ghét bỏ trong lòng bia Drang Maih và bia Vai bấy lâu nay đều bay đi đâu hết. Tự dưng, hai nàng thấy yêu thương Giông lạ lùng. Mặc dù vậy, họ vẫn chưa yên tâm hết.

108. Bia Drang Maih và bia Vai cùng nói:

- Nếu được đúng như chàng đã nói, thì chúng tôi vui sướng biết bao. Chỉ sợ đây lại là những lời giỡn chơi, nói ra ngoài mồm miệng⁸³ mà thôi...

Cười lăn cười bò, cười đầy miệng

Chuyện trò râm ran chẳng muốn dừng.

Mọi người chuyện trò vui vẻ với nhau xong rồi, Giông lại nói:

- Hai nàng cứ yên bụng mà về. Tôi và hai đứa con trai sẽ cùng các bác, các chú Giōg Tu Krong, Giōg Hrēng, dǎm Pham, bok Klēn, bok Jong của chúng còn phải tiếp tục ở đây đánh nhau với bok Kiēk Lă Dia Kla Kōng và Atāu Yang Bul.

109. Dánh nhau chắc còn lâu ngày nhiều tháng lăm. Atāu Yang Bul là ma quỷ tài phép gớm ghê. Đánh nhau với nó chỉ thấy bóng hình loang loáng nên rất khó... Hay là, hai nàng có cách nào giúp chúng tôi thấy được con người thật của Atāu Yang Bul không? Nếu thấy được, chúng tôi đánh thắng nó chẳng có khó khăn gì.

Nghe vậy, bia Drang Maih, bia Vai liền bảo Giông:

- Giông Tu Krong Vong Krēm tài giỏi gớm ghê, sức mạnh và tài phép đều hơn người cả. Nhưng sao có một việc nhỏ này mà lại không biết?

Rồi hai nàng nói cho Giông rõ:

- Tất cả các loại ma quỷ, kể cả ma quỷ con yang cũng vậy, đều rất sợ than lửa và củ gừng⁸⁴. Đánh nhau với chúng, phải vừa đánh vừa ném than và gừng vào thì chúng mới sợ và khi đó, con người thật của chúng sẽ hiện ra ngay thôi.

110. Nói xong, bia Drang Maih và bia Vai lấy đưa cho Giông thật nhiều than củi và gừng củ để chàng ném vào Atāu Yang Bul khi đánh nhau với nó.

Bia Drang Maih và bia Vai lại nói với Giông:

- Chàng hãy cứ ở đây cùng các bác Giĕk Tu Krong, Giĕk Hrĕng, dăm Pham, bok Klĕn, bok Jong cùng hai con tiếp tục đánh nhau với bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông và Atâu Yang Bul nhé! Chúng tôi sẽ rủ bia Bơng Bōh, bia Sønglōng cùng bia Sødrăng Măt Anăr và bia Chăm đi đánh nhau hai đứa em gái ruột của Atâu Yang Bul là bia Bôla và bia Bôlang.

Nói rồi, hai nàng gọi các con trai dăm Ling Ngoa, dăm Rønŭng đến cho bú thêm thật no nê. Sau đó, bia Drang Maih, bia Vai cùng bia Bơng Bōh, bia Sønglōng, bia Sødrăng Măt Anăr bay đi rủ bia Chăm sửa soạn đánh nhau với bia Bôla và bia Bôlang.

Mọi người vui vẻ chuyện trò suốt dọc đường đi.

Tất cả các nàng đều giỏi giang, xinh xắn:

Đẹp lung linh mặt nước

Chói chang hoa lá biếc.

111. Đến nơi, bia Drang Maih và bia Vai gọi bia Chăm:

- A ơi này bia Chăm... Chúng ta đi đánh nhau với bia Bôla và bia Bôlang, em gái ruột của Atâu Yang Bul thôi!

Đàn ông con trai đánh với đàn ông con trai.

Đàn bà con gái đánh với đàn bà con gái.

Như thế mới là đúng, là vui.

Nghe tiếng gọi, bia Chăm nhẹ nhàng từ trong nhà bước ra. Thấy các cô nàng xinh đẹp đang đứng dưới sân, nàng liền mời lên nhà chuyện trò, cờm nước.

Ăn uống, hút thuốc xong xuôi, nàng nói:

- Đi, ta phải đi đánh thôi! Đánh để cho chúng nó biết bia Chăm Tu Krong Vong Krĕm này yếu hèn và ngu ngốc cỡ nào!

112. Thế là, rầm rập những bước chân, bia Drang Maih, bia Vai, bia Bơng Böh, bia Songlōng cùng bia Södräng Măt Anăr và bia Chăm lên đường.

Họ đi, đi mãi rồi cũng tới được làng của bia Böla và bia Bölang, em gái ruột của Atâu Yang Bul. Lúc này, dưới ánh nắng ban mai, bia Böla đang ngồi dệt vải trên sàn nhà.

Bia Chăm đứng dưới sân hỏi lên:

- Đây có phải là nhà của bia Böla, em ruột Atâu Yang Bul hay không?

Từ trên sàn, bia Böla trả lời:

- Đúng, đây là nhà của tôi. Các cô khách lạ, hỏi han việc gì?

Nghe xong, bia Chăm liền bước lên sàn, vung dao chém chết bia Böla ngay lập tức. Bia Böla tắt thở, nằm bên khung cùi y như người đang say giấc ngủ.

Tội nghiệp làm sao!

Giết xong bia Böla, bia Chăm, bia Bơng Böh, bia Drang Maih, bia Vai và bia Södräng Măt Anăr cùng bia Songlōng tiếp tục ào ạt đến nhà bia Bölang.

113. Đến nơi, họ hỏi dân làng:

- A ơ bà con, chú bác, ông bà dân làng... Nhà bia Bölang ở đâu? Chúng tôi muốn đến thăm cô ấy.

Dược dân làng chỉ, các cô nàng xinh đẹp tìm ngay đến nhà bia Bölang.

Đứng dưới sân, họ hỏi lên:

- A ơ này bia Bölang... Đây có phải là nhà của mày hay không?

Từ trong nhà, bia Bölang nhanh chân chạy ra nhìn đám đông các cô nàng xinh đẹp dưới sân.

Nàng nói:

- Ô này các cô khách lạ, lên nhà, hãy lên nhà đi! Gọi là nhà nhưng chẳng khác gì cái tổ chim cà cưỡng hay tổ chim cu đất⁸⁵ đâu... Mời các cô lên nhà, lên đi các cô!

Nghe bia Bølang nói vậy, tất cả những người đi theo bia Chăm, bia Drang Maih và bia Vai bước lên nhà. Ai nấy đều tươi cười vui vẻ, chuyện trò rôm rả ra điều thân mật lắm.

Rồi họ hỏi:

- A này bia Bølang, mày có phải em gái ruột của Atâu Yang Bul hay không?

Bia Bølang đáp:

- Các cô là khách quý, hỏi chuyện đó làm gì? Hay vì trong lòng đã thương mến tôi? Cha tìm mẹ đặt, tên tôi là bia Bølang, đúng thực là em gái của Atâu Yang Bul.

114. Bia Chăm vừa nói vừa chỉ ra đằng xa:

- Này, bia Bølang mày hãy nhìn ra ngoài kia mà xem. Các anh của mày, Atâu Yang Bul và bok Kiěk Lă Dia Kla Kông đang đánh nhau với anh Giĕk Tu Krong, Giĕk Hrěng, anh Giông Tu Krong và cả anh dăm Pham chồng của tao nữa kia kia. Đánh nhau chẳng vì chuyện gì, chẳng có đầu có đuôi. Đánh nhau chỉ vì các anh mày thù ghét người ta...

Bia Chăm miệng thì nói, còn một tay túm tóc, một tay tới tấp tát vào mặt mũi⁸⁶ bia Bølang. Tức quá, bia Bølang hộc tóc⁸⁷ chạy vào nhà vác khiên bạc khiên đồng biết tự khép mở, lại lấy thêm dao cán đồng lưỡi bạc, bay thẳng lên trời sẵn sàng đánh nhau với bọn bia Chăm.

Ngay lập tức, Bia Chăm, bia Bơng Böh, bia Søngløng, bia Sødræng Mæt Anær cùng bia Vai, bia Drang Maih cầm khiên dao bay đuổi theo bia Bølang.

Hai bên quấn nhau suốt ngày, suốt đêm. Tiếng khiên, tiếng dao àm àm rung chuyển cả bầu trời.

Dánh dám, bóp cổ, vật lộn, chặt chém

Ngày như đêm, đêm tựa ngày

Lúc bia Chăm ở trên, khi bia Chăm ở dưới

Lúc bia Bolang ở dưới, lúc lại ở trên

Cú thế, đánh nhau triền miên.

Chẳng khác gì chuyện ngày xưa, ngày xưa...

115. Bia Bolang lấy khiên bạc, khiên đồng biết tự khép mở đuổi đốt bia Drang Maih. Ngọn lửa từ trong khiên bia Bolang phun ra, bốc cao đến tận mây tầng mây.

Thấy thế, bia Drang Maih kinh hoàng sợ hãi vừa chạy vừa kêu khóc klel klel klel. Bia Drang Maih khóc vang cả núi rừng.

Nàng chạy lên núi, lửa rượt theo lên núi

Nàng chạy xuống đồng, lửa đuổi theo xuống đồng...

Chạy miết, bia Drang Maih chẳng còn sức để chạy thêm nữa. Tức thì, lửa từ khiên bia Bolang phun ra đốt cháy hết áo váy, đầu tóc bia Drang Maih. Nhưng nàng lại vẫn gan lì đứng dậy đánh nhau với bia Bolang.

Dám dạn, vật lộn, bóp cổ

Lại trên dưới, rồi dưới trên

Chẳng có lúc nào chịu yên

Chẳng kể ngày, không nhớ đêm.

116. Thế rồi, bia Bolang lấy dây bạc, dây đồng ra bắt trói bia Drang Maih. Bia Drang Maih hốt quá, vừa chạy vừa khóc. Tiếng nàng klel klel klel vọng khắp cả núi rừng. Bia Drang Maih vẫn tiếp tục chạy. Nàng chạy cho đến khi hai

chân mỏi rời, không còn nhắc lên được nữa thì bị bia Bølang đuổi kịp và bắt trói...

Bia Drang Maih liền rút con dao lưỡi làm bằng bạc, cán làm bằng đồng từ dưới bàn chân ra, cắt đứt hết dây trói bạc, dây trói đồng, hùng dũng đứng dậy đánh nhau với bia Bølang.

Hai bên lại đánh nhau suốt ngày, suốt đêm

Lúc người này ở trên, khi người khác lại ở trên.

Cứ thế đánh nhau liên tục, chẳng bên nào chịu thua bên nào...

Bia Bølang lại lấy chài ra định quăng bắt bia Drang Maih. Bia Drang Maih thấy thế lại sợ mất hồn, mất vía, vừa chạy vừa *klel klel klel* kêu khóc khắp dọc đường.

Thật là tội nghiệp cho bia Drang Maih ngày xưa biết mấy⁸⁸!

Chạy ngày như đêm, đêm như ngày, đến khi không còn chạy được nữa, phải dừng lại để thở, bia Drang Maih liền bị bia Bølang quăng chài bắt trói... Nhưng rồi cũng chính trong khi bia Bølang đang vui mừng thì nàng đã lấy con dao giấu dưới chân cắt đứt hết chài bạc, chài đồng mà chui ra...

117. Bia Drang Maih lại đứng dậy đánh nhau với bia Bølang, bắt kể ngày đêm. Nhưng vẫn chẳng có bên nào thắng, chẳng bên nào thua...

Bia Chăm đến bảo bia Drang Maih:

- A ơ mi⁸⁹ bia Drang Maih... Hãy ra ngoài nghỉ ngơi để mi bia Vai thử sức với bia Bølang xem sao.

Bia Drang Maih ra ngoài nghỉ, bia Vai vào đánh nhau với bia Bølang. Bia Vai hùng dũng tiến vào đầm đá, chém chặt, bóp cổ, bắt trói lẫn nhau với bia Bølang.

Trên dưới, dưới trên

Ngày tựa đêm, đêm như ngày...

Bia Bølang lại lấy khiên đồng khiên bạc biết khép mở, biết phut lửa ra múa mà đuổi đót. Bia Vai sợ quá, chạy khắp chốn cùng nơi. Nàng chạy ngày như đêm, đêm như ngày, lúc nào cũng *klel klel klel* kêu khóc. Nhưng dù có chạy đi đâu, xa đến mấy, bia Vai vẫn bị ngọn lửa từ trong khiên của bia Bølang rượt đuổi đến cùng.

Dẫu áo váy, đầu tóc đã bị thiêu cháy hết, bia Vai vẫn gan góc đứng lên đầm đá, vật lộn, bóp cổ chống chọi lại bia Bølang. Ngày như đêm, đêm tựa ngày, rồi trên dưới, dưới trên, hai bên chẳng bên nào chịu nhường bên nào. Cứ đánh nhau giằng co như vậy mãi...

Bia Bølang lấy dây đồng, dây bạc ra định bắt trói bia Vai. Bia Vai thấy thế thì sợ quá, vừa chạy vừa *klel klel klel* kêu khóc khắp rừng sâu, núi cao. Nhưng rồi cuối cùng, bia Bølang cũng bắt trói được bia Vai.

Vừa lúc đó, bia Vai đã kịp lấy con dao lưỡi bạc giấu dưới chân, mang ra cắt hết dây bạc, dây đồng quấn quanh người. Nàng liền đứng dậy tiếp tục đánh nhau với bia Bølang.

Hai bên vật lộn

Trên dưới dưới trên

Suốt ngày suốt đêm

Chẳng lúc nào ngừng.

118. Bia Bølang lấy chài bạc, chài đồng ra đuổi theo quăng bắt bia Vai. Bia Vai hoảng hốt vừa chạy trốn vừa *klel klel klel* kêu khóc khắp mọi nơi. Chạy suốt ngày sang đêm, cuối cùng nàng vẫn bị bia Bølang quăng chài bắt trói. Bia Vai liền lấy dao dưới chân cắt nát hết chài bạc, chài đồng. Rồi

nàng lại đứng lên tiếp tục múa nhảy, đánh chém với bia Bølang.

Bia Chăm thấy thế liền bảo bia Vai ra nghỉ ngơi để bia Bøng Bøh vào cuộc.

Bia Chăm nói:

- A ổ mì bia Vai, đánh nhau như thế đủ rồi. Hãy ra ngoài nghỉ ngơi để bia Bøng Bøh vào thay.

Bia Vai ra nghỉ. Bia Bøng Bøh thoăn thoắt cầm khiên đao nhảy vào đánh nhau với bia Bølang.

Trên dưới, dưới trên

Hai bên đánh nhau

Bóp cổ, vật lộn

Chẳng ai nhường ai

Suốt đêm ngày dài

Liên miên đánh chém...

119. Bia Bølang lấy khiên đồng, khiên bạc biết tự khép mở ra đuổi đánh bia Bøng Bøh. Thấy lửa phut to như ngọn núi, cao tận mấy tầng mây, bia Bøng Bøh sợ quá, vừa chạy vừa *klel klel klel* kêu khóc khắp chốn cùng nơi.

Nàng chạy đến đâu, lửa khiên bia Bølang rượt theo đến đấy, đốt cháy hết cả áo váy, đầu tóc. Không còn đủ sức để chạy nhanh, người thì đã bị trần truồng, nhưng bia Bøng Bøh vẫn gan lì đánh nhau với bia Bølang suốt đêm ngày. Khi người này ở trên, lúc người khác ở trên, cứ thế đầm đá, vật lộn...

Bia Bølang lấy dây đồng, dây bạc ra định đuổi theo trói bia Bøng Bøh lại. Thấy vậy, bia Bøng Bøh hãi quá vừa chạy vừa *klel klel klel* khóc la khắp núi cao rừng sâu. Đến khi mệt

mỗi, chân không còn chạy được nữa, bia Bơng Bơh liền bị bia Bølang bắt trói.

120. Trong khi đó, bia Bơng Bơh đã rút con dao bạc cát đồng dưới bàn chân ra cắt đứt hết dây bạc, dây đồng, rồi nhảy tới, tiếp tục giao chiến với bia Bølang.

Lúc bia Bơng Bơh ở trên

Khi bia Bølang ở trên

Dám đá, chém chặt, bóp cổ, vật lợn

Đêm như ngày, ngày như đêm...

Bia Bølang lại lấy chài bạc, chài đồng quăng bắt bia Bơng Bơh. Mới nhìn thấy chài, bia Bơng Bơh đã co cẳng chạy thực mạng. Nàng vừa chạy vừa klel klel klel kêu khóc thảm thiết. Chạy miết, chạy miết, đêm như ngày, ngày như đêm, đến khi hai chân không còn sức chạy, bia Bơng Bơh liền bị bia Bølang bắt trói.

Bia Bølang mừng rỡ cười nói:

- Mày đừng ngang ngạnh, khoe khoang ta đây giỏi giang! Bây giờ, mày đã thấy rồi chứ? Bia Bølang ta nhiều tài phép chưa chịu thua ai bao giờ!

Bia Bơng Bơh lại lấy dao bạc giấu dưới chân cắt rách chài quăng của bia Bølang, đứng dậy tiếp tục đánh nhau. Bia Bơng Bơh nhảy đến bóp cổ, dám đá, chém chặt bia Bølang. Lúc người này trên người kia dưới, lúc người kia dưới thì người này lại ở trên.

Hai bên đánh nhau chẳng kể ngày tính đêm.

Cứ thế, đánh nhau ngày này qua tháng khác

Tháng này hết lại đến tháng kia, triền miên liên tục...

Rồi bia Chăm gọi bia Bơng Bơh:

- A σ mi bia Bøng Bøh... Đánh nhau như thế là hay, là đủ lắm rồi. Böyle giờ, mi hãy nghỉ ngơi. Bia Sødræng Mæt Anær sẽ vào cho bia Bølang một trận, để nó biết sức của chúng ta mạnh mẽ, tài chúng cao xa chừng nào.

121. Bia Sødræng Mæt Anær cầm khiên đao thoăn thoắt nhảy ra đánh nhau với bia Bølang. Bølang cắp khiên đồng, khiên bạc tự biết khép mở, lấy đao cán đồng, lưỡi bạc ra múa đỡ, chặt chém liên hồi. Thấy vậy, bia Sødræng Mæt Anær sợ quá, vừa chạy vừa klel klel klel kêu khóc khắp mọi nơi.

Lửa từ khiên bia Bølang phut ra to như trái núi, sát sạt ngay sau lưng bia Sødræng Mæt Anær. Quá sợ hãi, nàng chạy, chạy mãi đến khi mỏi rời cả hai chân, không còn sức để chạy tiếp nữa. Lửa khiên bia Bølang thiêu cháy hết cả áo quần, tóc tai bia Sødræng Mæt Anær. Dù tràn truồng, bia Sødræng Mæt Anær vẫn tiếp tục đánh trả, đêm như ngày, ngày như đêm, không lúc nào dừng.

Bia Bølang mang dây đồng, dây bạc ra bắt trói Sødræng Mæt Anær. Bia Sødræng Mæt Anær thấy dây đồng, dây bạc đuối theo lại chạy. Nhưng nàng lên núi, dây đồng, dây bạc của bia Bølang cũng theo, nàng vào rừng bia Bølang lại vẫn cứ đuối. Chạy miết, chẳng khi nào bia Sødræng Mæt Anær dám dừng chân nghỉ ngơi...

122. Rồi cuối cùng, bia Bølang đuối kịp, bắt trói được bia Bøng Bøh. Ngay lập tức, bia Bøng Bøh lấy con dao giấu dưới chân cắt đứt dây đồng, dây bạc, vùng dậy tiếp tục đánh nhau...

*Hai bên đấm đá, vật lộn
Đêm như ngày, ngày như đêm...*

Bia Bølang lấy chài bạc, chài đồng quăng ra bắt bia Sødræng Mắt Anär. Sødræng Mắt Anär kinh quá, vừa chạy trốn vừa klel klel kêu khóc àm ī khắp mọi nơi. Bia Bølang đuổi suốt ngày suốt đêm, hai chân không hề biết mỏi, cuối cùng cũng trói được bia Sødræng Mắt Anär. Nhưng nhanh như cắt, Sødræng Mắt Anär đã lại lấy con dao bạc giấu dưới chân mình ra mà cắt vụn chài quăng, đứng dậy đánh nhau như chưa hề có chuyện gì xảy ra.

Lúc bia Bølang ở trên

Sødræng Mắt Anär ở dưới

Đánh nhau suốt cả đêm ngày

Chẳng có kẻ thắng, người thua...

Bia Chăm nhìn thấy thế liền gọi:

- A σ này bia Sødræng Mắt Anär, đánh nhau như thế cũng đã được lăm rồi. Böyle giờ, may hãy ra nghỉ ngồi để bia Songløng vào nèn cho bia Bølang biết thế nào là sức mạnh của chúng ta.

Bia Sødræng Mắt Anär ra ngoài, bia Songløng cầm khiên đao xông vào đánh nhau với bia Bølang.

Chém chặt, bóp cổ, vật lộn

Trên dưới, dưới trên, trên dưới

Đêm như ngày, ngày như đêm

Chẳng khi nào là không đánh nhau...

123. Bia Bølang lấy khiên đồng, khiên bạc biết khép mở ra múa đuổi đót. Thấy ngọn lửa từ khiên phóng ra to như trái núi, bốc cao đến mấy tầng mây, bia Songløng sợ quá, chạy trốn khắp chốn cùng nơi. Nàng chạy ngày chạy đêm, vừa chạy vừa klel klel la khóc rầu rĩ.

Nhưng dù chạy đi đâu, có xa đến mấy, bia Songlōng vẫn bị ngọn lửa khiên bia Bolang rượt đuổi theo. Áo váy, đầu tóc bị thiêu cháy hết, hai chân mỏi rời, bia Songlōng không còn đủ sức chạy nữa.

Dù thân thể trần truồng không áo váy, bia Sodrăng Măt Anăr vẫn hăng hái đứng dậy đánh tiếp.

*Lại đấm đá, vật lộn, bóp cổ, chém chặt
Trên dưới, dưới trên liên tục
Không bên nào chịu nhường bên nào...*

Dánh nhau thật là ghê gớm!

Bia Bolang lấy chài bạc, chài đồng đuổi bắt bia Songlōng. Thấy lưới chài bủa vây mình, bia Songlong sợ hãi kêu khóc klel klel klel chạy khắp núi rừng... Nhưng dù có chạy đi đâu, cuối cùng nàng vẫn bị chài quăng tóm được.

Tức thì bia Songlōng lấy con dao cán đồng lưỡi bạc vẫn dắt dưới chân ra, cắt đứt hết chài quăng, rồi lại hiên ngang xông vào đánh nhau.

*Đấm đá, vật lộn, bóp cổ, chém chặt
Trên dưới, dưới trên liên tục
Chẳng bên nào chịu thua bên nào...*

Bia Chăm bảo bia Songlōng nghỉ ngơi:

- A ơ bia Songlōng... Hãy quay lại, nghỉ ngơi cho lại sức... Xê ra, xê ra để tôi chơi với em gái của Atâu Yang Bul một trận xem ai hơn ai cho biết.

124. Nói rồi bia Chăm hùng dũng bước tới, nàng gọi bia Bolang:

- A ơ này bia Bolang, em gái ruột của Atâu Yang Bul! Tao với mày phải làm một trận cho xong hết mọi hận thù đôi

bên... Dù cho bia Chăm Tu Krong Vong Krěm này hèn kém, ngu dần đến mấy cũng phải gắng chơi để cho bia Bølang mày biết!

Nghe bia Chăm nói vậy, bia Bølang chỉ biết cúi đầu, buồn bã.

Bia Bølang nói một mình:

- A mě ôi yô! Xương tan thịt nát rồi... Bia Chăm tài giỏi hơn người, lại có sức mạnh như thần linh, con trời... Ai mà đánh cho nổi!

Dù không muốn, nhưng bia Bølang vẫn cứ phải làm ra vẻ lì lợm. Một tay cầm khiên bạc, khiên đồng biết tự khép mở, một tay cầm dao cán đồng lưỡi bạc lung linh sáng, nàng ta tiếp tục đọ đao, thủ khiên với bia Chăm.

Hai bên đánh nhau ầm ầm, đùng đùng, rùng rùng, rình rình trên trời cao.

Đánh nhau chǎng kể ngày đêm

Đánh nhau trên trời chán rồi lại xuống đất

Đánh nhau trong rừng sâu mồi rồi lại lên núi cao

Đáy đá, chém chặt, bóp cổ, vật lộn

Khi bia Chăm ở dưới, bia Bølang ở trên

Lúc bia Bølang ở trên, bia Chăm ở dưới

Cú thê, đánh mãi không thôi...

125. Bia Bølang lấy khiên bạc, khiên đồng biết phut lửa ra đuối đốt bia Chăm. Bia Chăm trông thấy ngọn lửa to như núi như đồi, kinh hãi vừa chạy vừa kêu khóc khắp cả rừng. Nàng chạy ngày như đêm, đêm tựa ngày, chǎng lúc nào hai chân được nghỉ. Nàng chạy cho đến khi đôi chân nặng trịch, không còn nhắc lên được nữa.

Lửa từ trong khiên bia Bolang phut ra đã đốt cháy hết áo vây và mái tóc dài của bia Chăm. Tuy trần truồng nhưng bia Chăm không ngại ngùng. Nàng vẫn tiếp tục đánh nhau với bia Bolang như chẳng hề có chuyện gì xảy ra xung quanh.

Đáy đá, chém chặt, bóp cổ, vật lộn

Lúc bia Chăm ở dưới, bia Bolang ở trên

Khi bia Bolang ở trên, bia Chăm ở dưới

Suốt ngày suốt đêm không thôi.

Cú thế giằng co mãi, chẳng khác chi hai con chó tranh nhau một miếng mồi⁹⁰...

Rồi bia Chăm bảo bia Bolang hãy đem hết tài phép ra đọ với mình.

Nàng nói:

- A ơ này bia Bolang, hãy mang hết tài phép và sức mạnh thần linh con yang của mày ra đánh thử, xem tao có chịu nổi hay không nhé.

126. Nghe xong, bia Bolang lấy dây bạc, dây đồng đuổi theo bắt trói bia Chăm. Bia Chăm thấy thế thì quá sợ hãi nhưng nàng chạy đi đâu cũng liền bị bia Bolang đuổi theo đến đáy.

Bia Chăm chạy lên núi

Bia Bolang chạy theo lên núi

Bia Chăm chạy xuống sông suối

Bia Bolang cũng theo xuống sông suối...

Bia Chăm vừa klel klel kêu khóc, vừa chạy trốn khắp núi cao rừng sâu. Nhưng rồi cuối cùng, bia Bolang cũng bắt được bia Chăm trói lại. Bia Chăm liền lấy ngọn dao cán đồng lưỡi bạc giấu dưới chân, cắt đứt tung hết dây bạc, dây đồng, tiếp tục đứng dậy đánh nhau với bia Bolang.

Hai bên lại xông vào nhau, đầm đá, chém chặt, bắt trói,
bóp cổ, vật lộn, không tính ngày hay đêm.

Lúc bia Chăm ở dưới, bia Bølang ở trên

Khi bia Bølang ở trên, bia Chăm ở dưới

Cứ thế đánh nhau mãi...

Ngày xưa, họ thật là gớm ghê!

Rồi bia Chăm lại bảo bia Bølang hãy đem hết tài phép
giỏi giang ra thử tiếp.

Nàng nói:

- A σ này bia Bølang, hãy mang hết tài phép và sức
mạnh thần linh con *yang* nhà trời của mày ra đánh thủ. Để
xem Bia Chăm Tu Krong Vong Krěm yếu hèn, sức mạnh
chẳng có, quả tim trống rỗng là tao có chịu nổi không nhé.

127. Bia Bølang liền lấy cái chài làm bằng bạc, bằng
đồng quăng ra bắt bia Chăm. Bia Chăm trông thấy sợ hãi vừa
khóc vừa chạy. Tiếng bia Chăm khóc klel klel klel váng khắp
núi gần rừng xa. Nàng chạy miết, chạy miết, chạy đến khi tay
chân mỏi rồi, liền bị bia Bølang đuổi kịp, quăng chài bắt trói.
Bia Chăm rút dao cán đồng lưỡi bạc giấu dưới chân cắt nát
chài bạc, chài đồng của bia Bølang, hiên ngang chui ra đứng
dậy đánh chém.

Xông vào nhau, hai bên lại đầm đá, chém chặt, bắt trói,
bóp cổ, vật lộn, chẳng lúc nào nghỉ ngơi.

Khi bia Chăm ở dưới, bia Bølang ở trên

Lúc bia Bølang ở trên, bia Chăm ở dưới

Cứ thế đánh nhau miết miết...

128. Bia Chăm lại bảo bia Bølang:

- A σ này bia Bølang, còn tài phép và sức mạnh thần linh con yang nhà trời thì hãy mang ra đánh cho hết đi. Để xem tao phá có nổi mày hay không nhé.

Bia Bølang lấy khiên bạc, khiên đồng, khiên chứa đầy nước ra nhảy múa. Trời bỗng nhiên đổ mưa liên miên không dứt. Khắp cả đất trời mưa rào tầm tã, mưa phun tới tấp.

Bia Bølang lại vừa múa khiên mưa, vừa cầu xin:

- *Chô chô yang...* Nếu đúng là tôi tài giỏi con yang Có sức mạnh như thần linh cao xa... Khi tôi cầm khiên này múa, nước từ khiên sẽ thành mưa phun, mưa rào từng đợt, từng đợt kéo dài khiến cho bọn bia Chăm kia lạnh cóng không biết chừng nào mà kể.

Mưa gió càng lúc càng lạnh lùng thêm

Đêm giống như ngày, ngày cũng như đêm...

Bia Chăm, bia Bøng Bøh, bia Songløng cùng bia Sødræng Mæt Anær... đều rét run cầm cập, cóng lạnh như sấp chết.

Thấy vậy, bia Chăm cũng liền lấy khiên bạc khiên đồng ra múa. Một cơn gió mạnh như bão nổi lên⁹¹. Giông tố ầm ầm làm cho mây đen tan biến ngay lập tức.

Vòm trời lại trở nên quang đãng, ánh sáng lung linh khắp tràn gian.

129. Bia Chăm bảo bia Bølang:

- Tài phép của mày có còn nữa không, a σ bia Bølang? Nếu còn hãy mang ra đi, để xem tao có chấn đõ nổi hay không.

Lúc này, bia Bølang mới buồn bã nói ra sự thật:

- Ο này bia Chăm... Chẳng giàu gièm gì mày... Tài phép và sức mạnh của tao chỉ có ngàn áy. Đầu tao đã nghĩ, tai tao đã tính

mãi⁹² nhưng chẳng thể tìm ra cách nào hơn để giết mày cho được... Bây giờ tùy mày, mày muốn làm gì tao thì làm!

Bia Chăm đứng dậy, nói:

- Được rồi, ngay bây giờ, mày sẽ biết sức mạnh và tài phép của con bia Chăm Tu Krong Vong Krěm hèn hạ và ngu đần này ra sao! Chắc tao chẳng bằng mày đâu, σ bia Bølang...

Rồi bia Chăm lại bảo bia Bølang:

- Mày hãy lấy khiên dao ra múa may, che chắn đi là vừa rồi đây.

Nói xong, bia Chăm lấy khiên bạc khiên đồng, khiên chứa đầy lửa đuổi theo bia Bølang mà đốt. Thấy lửa khiên phut ra to như núi cao mây xa, bia Bølang sợ hãi, vừa klel klel klel kêu khóc, vừa chạy trốn khắp núi rừng.

Bia Bølang chạy chẳng tính ngày hay đêm... Chạy miết, chạy miết, mệt đến độ mũi thở không ra hơi mà bia Bølang vẫn chạy. Nàng ta chạy cho đến khi không còn chạy được nữa, liền bị ngọn lửa to như trái núi, cao tận trời, từ trong khiên bia Chăm phun ra đốt rụi cả áo váy. Lúc này, trông bia Bølang hốc hác chẳng khác gì một người ôm nặng.

Nhưng dù cho thân thể đã tràn truồng, bia Bølang vẫn quyết không chịu đầu hàng bia Chăm. Thế là, hai bên lại lao vào đánh nhau như trước.

Khi bia Chăm ở trên, bia Bølang ở dưới

Lúc bia Bølang ở dưới, bia Chăm lại ở trên

Cứ thế hai bên quần nhau chẳng lúc nào dừng...

Bia Chăm lấy dây bạc, dây đồng ra, chuẩn bị bắt trói kẻ thù. Thấy dây đuổi theo mình, bia Bølang lại vừa cắm cổ chạy trốn vừa sợ hãi klel klel klel kêu khóc.

Bia Bølang chạy ngày như đêm, đêm tựa ngày, chẳng lúc nào dám đứng lại. Nàng ta chạy mãi. Mũi thở không ra hơi. Sức lực chẳng còn. Chạy đến khi chân không còn muốn nhấc lên nữa, Bølang liền bị bia Chăm bắt trói.

Thật là tội nghiệp cho nàng Bølang!

130. Dù bị bia Chăm trói chặt, chỉ còn biết nằm thoi thóp thở nhưng nàng ta đã rút ngay con dao cán đồng, lưỡi bạc giấu dưới chân ra, cắt đứt tung hết dây bạc, dây đồng của bia Chăm. Rồi nhanh như chớp, Bølang xông vào bia Chăm mà đánh tiếp.

Hai bên lại bắt đầu vật lộn, bóp cổ, chặt chém lấn nhau không hề biết mệt...

Lúc bia Chăm ở trên, bia Bølang ở dưới

Khi bia Bølang ở dưới, bia Chăm lại ở trên

Cứ thế giày vò lấn nhau chẳng lúc nào ngừng tay...

Ngày xưa, người ta đánh nhau thật là gớm ghê!

Bia Chăm lấy chài bạc, chài đồng quăng ra bắt bia Bølang. Bia Bølang thấy thế thì kinh hãi, vừa klel klel klel kêu khóc, vừa chạy trốn khắp núi non rừng rú. Bia Bølang chạy chẳng tính ngày hay đêm...

Đôi chân vốn đã mỏi giờ lại càng thêm mỏi, bia Bølang không còn đủ sức chạy, liền bị chài quăng của bia Chăm bắt trói. Nhưng cũng liền đó, bia Bølang đã lại lấy con dao lưỡi bạc cán đồng giấu dưới bàn chân ra, cắt toạc hết chài lưỡi của bia Chăm, tiếp tục đứng dậy giao chiến.

Hai bên lại đấm đá, vật lộn, bắt trói, bóp cổ lấn nhau chẳng lúc nào ngơi.

Lúc bia Bølang ở trên, bia Chăm ở dưới

Khi bia Chăm ở trên, bia Bølang lại ở dưới

Chặt chém, dám đá... cù thé, đánh mãi không thôi.

131. Bia Chăm lấy khiên bạc, khiên đồng chứa đầy nước mưa ra múa. Nàng múa đến đâu mưa phun, mưa rào từ trong khiên ào ạt tuôn ra đến đáy.

Cù thé, bia Chăm múa đến đâu, bia Bolang lạnh buốt thấu xương, ngồi co ro cắp rắp, run lập cà lập cập⁹³ đến đáy.

Nhưng rồi, bất thắn bia Bolang cũng lại lấy khiên gió, khiên bão của mình ra múa suốt cả đêm ngày. Bão táp từ đáy lại tuôn cuồn cuộn, trong chốc lát nó cuốn sạch tất cả những đám mây đen nặng trĩu nước mưa. Bầu trời lại trở nên quang đãng như thường.

Và thế là bia Chăm, bia Bolang lại lao vào đánh nhau.

Khi thi bia Bolang ở trên, bia Chăm ở dưới

Khi bia Chăm ở trên, bia Bolang lại ở dưới

Cù thé, chẳng bên nào chịu thua bên nào...

Bia Chăm nói:

- A ơ này bia Bolang, hãy chờ đấy! Để rồi xem lần này may có thoát được cái chết hay không.

Nói xong, bia Chăm cầm lấy khiên bạc khiên đồng biết tự khép mở, biết phun ra những tảng đá khổng lồ ngăn cách đất và trời.

Nàng cầu xin trời đất phù hộ cho mình.

132. Bia Chăm khấn:

- *Chô chô yang...* Lời tôi khấn cầu, xin trời đất cho tôi giỏi giang, mạnh mẽ. Xin cho tôi, khi cầm khiên dao hay ngọn roi nhảy múa đến đâu, thì những tảng đá khổng lồ ngăn cách đất trời cao tít tắp sẽ lần lượt hiện ra đến đáy.

Khấn xong, bia Chăm cầm khiên ra nhảy múa. Tức thì những tảng đá to từ khi mặt trời mọc cho đến lúc mặt trời lặn⁹⁴ âm ầm sừng sững lăn ra đến đáy.

Rồi bia Chăm lại lấy roi sáu mặt đuổi đánh bia Bølang.
 Bia Bølang lại vừa *klel klel klel* kêu khóc, vừa vùng té chạy.
 Đêm như ngày, ngày như đêm, bia Bølang cắm cổ chạy trốn.
 Nàng ta vừa mệt mỏi vì nỗi đường xa, lại vừa đón đau vì bị
 bia Chăm đánh trăm lần nghìn lượt.

Klel klel klel kang kao, klel klel klel kang kao..., bia
 Bølang vừa kêu khóc, vừa thở dốc như người sắp chết...

Lúc này, bia Chăm mới lên tiếng:

- A ơ này bia Bølang... Tao đánh mà chết ngay bây giờ
 thật chẳng khó khăn gì. Nhưng tao mến, tao thương, tao tội
 nghiệp mà nhiều lắm. Chẳng gì mà cũng là đứa vừa có tài
 phép giỏi giang, lại vừa xinh đẹp má hồng, da trắng⁹⁵... Nên
 tao không nỡ giết mà.

133. Rồi bia Chăm nói tiếp:

- Nếu như mà nghe lời tao, chịu đi cắt đứt mạng nhện
 và chặt cái gốc đa là nguồn sức mạnh của Atâu Yang Bul⁹⁶
 anh mà thì tao sẽ cho mà làm chị dâu, lấy anh Giăk Tu
 Krong Vong Krém của tao làm chồng.

Bia Bølang trả lời bia Chăm:

- Dù có yêu, có muốn lấy Giăk Tu Krong Vong Krém tài
 giỏi, đẹp trai thật đấy nhưng tao chẳng thể nào giết anh ruột của
 mình được... Tôi không muốn, tôi không dám làm điều đó!

Thấy đã nói năng khuyên bảo nhẹ nhàng mà bia
 Bølang không chịu nghe, bia Chăm liền lấy ngọn roi sáu
 mặt ra tiếp tục đuổi đánh bia Bølang. Bia Bølang kêu la,
 định chạy trốn. Nhưng nàng ta không còn chạy đi đâu được
 nữa, vì những hàng đá dày đặc, cao chọc trời đã sừng sững
 chặn quanh, đúng như lời bia Chăm đã cầu xin thần linh
 trước đó.

Klel klel klel kang kao, klel klel klel kang kao, bia Bølang kêu khóc, đớn đau, uất ức đến độ không còn thở ra hơi được nữa.

Lúc này, bia Chăm đã lại ngồi xuống, nhẹ nhàng khuyên nhủ:

- A ơ này bia Bølang... Tôi cũng thương, cũng quý bia Bølang nhiều lắm... Tôi muốn bia Bølang về làm vợ anh Giõ Tu Krong Vong Krẽm của tôi. Vì hai người đều xinh đẹp, tài giỏi và có sức mạnh con yang như nhau... Bia Bølang thật xứng đáng là chị dâu của tôi.

Bia Bølang đáp lời bia Chăm:

- A ơ này bia Chăm... Đánh chết tao đi cho xong. Tao không thể giết anh ruột của mình được đâu!

Nhẹ nhàng không xong, bia Chăm liền lấy roi sáu mặt ra đập bia Bølang thêm hàng trăm lần, hàng nghìn lượt nữa.

Bia Chăm cú đánh, bia Bølang cú khóc. *Klel klel klel kang kao, klel klel klel kang kao...* Bia Bølang thở không ra hơi, đau đớn khắp cả thân mình.

134. Bia Chăm lại hỏi:

- A ơ này bia Bølang... Muốn lấy anh Giõ Tu Krong Vong Krẽm hay là muốn chết? Böyle giờ chỉ còn có một con đường mà thôi.

Bia Bølang chẳng còn biết làm gì hơn được nữa, đành nói với bia Chăm:

- Vì tôi nhát gan sợ chết nên đành phải giết anh trai của mình... Nhưng có thật là bia Chăm muốn cho tôi được làm vợ Giõ Tu Krong Vong Krẽm hay không? Tôi sợ mình sẽ mất cả chi lăn chài⁹⁷. Anh trai thì chết mà muốn làm vợ người ta cũng chẳng được. Đã thế, thà tôi chết quách đi còn hơn! Có thật là tôi sẽ được làm vợ Giõ Tu Krong Vong Krẽm, chị dâu của bia Chăm hay không?

Bia Chăm đáp:

- Bia Chăm Tu Krong Vong Krẽm này chưa bao giờ nói sai, nói dối ai bao giờ. Cứ yên tâm làm theo lời tôi dặn, bia Bølang chắc chắn sẽ thành vợ Giõ Tu Krong Vong Krẽm, chị dâu của bia Chăm.

*

* * *

135. Cả đoàn người gồm bia Bøng Bøh, bia Søngløng, bia Sødræng Mæt Anær và bia Chăm theo sau bia Bølang cùng nhau reo hò, rầm rập đi cắt mạng nhện và chặt cây đa nguồn sức mạnh của Atâu Yang Bul.

Cắt mạng nhện xong, họ đi xuống biển để chặt cây đa. Mọi người hè nhau chặt đốt hết trơn hết trọi những cây đa, thứ đã làm nên sức mạnh gớm ghê cho Atâu Yang Bul.

Xong việc, bia Bøng Bøh, bia Søngløng, bia Sødræng Mæt Anær, bia Chăm và bia Bølang cùng bay trở về nơi Giõ, Giông Tu Krong Vong Krẽm, Diø Hrẽng, dãm Pham, ma Klên, ma Jong, dãm Rønøng, dãm Ling Ngoa đang đánh nhau với Atâu Yang Bul và bok Kiæk Lă Dia Kla Kong.

Ve ve ver ve, ve ve ver ve, tiếng các cô nàng bay trên trời cao.

Họ bay mãi, bay mãi, đến nơi hai bên đang đánh nhau...

136. Từ xa, bia Bølang đã nhìn thấy Atâu Yang Bul anh trai của mình đang nhọc nhằn, lắc lư, lắc lè múa tới nhảy lui, vụng về chấn đỗ đường dao của Giõ, Giông.

Biết anh mình đã đuối sức, bia Bølang ôm mặt khóc.

Kik kâk kik kâk, tiếng khóc của bia Bølang đầy nghẹn cả mồm.

Nàng khóc vì thương anh, thấy anh thật là tội nghiệp...

Trong khi đó, cánh đàn ông con trai vẫn đang àm àm, dùng dùng, rùng rùng, rình rình dám dá, chém chặt, bóp cổ, vật lộn.

*Dánh nhau suốt cả ngày đêm
Đêm như ngày, ngày như đêm...*

Giồ Tu Đóng Góng Bléng Blöng Kődöng Đal Sal Tăng, Giồ Hrëng Tëng Hëng Kődăng Arăng Aron, dăm Pham, ma Klén, ma Jong àm àm khiên dao, rộn ràng bay lên cao, bay về phía mặt trời lặn, cùng đánh nhau với bok Kiěk Lă Dia Kla Kông.

Còn Giông và các con trai dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung thì đang hùng dũng giao đấu cùng với Atâu Yang Bul, em trai ruột của bok Kiěk cọp rừng cáo núi phía mặt trời mọc.

*Dánh nhau suốt cả ngày đêm
Đêm như ngày, ngày tựa đêm...*

Ngày xưa, người ta đánh nhau thật khủng khiếp!

137. Rồi Giồ Tu Krong Vong Krém đứng dậy nói:

- A ơ này dăm Pham, mình mày hãy thử sức với bok Kiěk Lă Dia Kla Kông xem sao. Phải đánh để lão ấy biết chúng ta tài giỏi, gan dạ thế nào...

Dăm Pham xông ra, gọi:

- A ơ này bok Kiěk Lă Dia Kla Kông... Ông là kẻ đẹp chân lên đất trước, hãy cứ cầm lấy khiên dao mà đuổi theo chém trước. Còn tôi, sẽ nhảy múa, che chắn để xem tài sức của ông đến đâu.

Bok Kiěk Lă Dia Kla Kông liền lấy ngọn dao cán làm bằng đồng, lưỡi làm bằng bạc, dài như cầu vồng trên nền trời sau mưa, đuổi chém dăm Pham suốt cả đêm lẫn ngày.

*Chém bên phải, dăm Pham nhảy sang trái
 Chém bên trái, dăm Pham nhảy sang phải
 Chém đằng trước, dăm Pham nhảy đằng sau
 Chém đằng sau, dăm Pham nhảy ra trước...*

138. Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng chém mãi, chém mãi mà lưỡi dao vẫn không sao chạm được vào người dăm Pham. Buồn bã, bok Kiěk tra dao vào vỏ...

Thấy vậy, dăm Pham lại bảo:

- A ơ này bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng... Bây giờ hãy cầm khiên dao ra múa may, chǎn dõ để xem đường dao của dăm Pham này ra sao nhé!

Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng cắp khiên bạc, khiên đồng lung linh rực rỡ đầy những ánh sáng chói chang ra múa nhịp nhàng trên trời cao.

Dăm Pham liền lấy ngọn đao cán làm bằng đồng, lưỡi làm bằng bạc, dài như cầu vòng trên trời ra đuối chém liên hồi.

*Chém bên phải, bok Kiěk nhảy sang trái
 Chém bên trái, bok Kiěk lại nhảy sang phải
 Chém đằng trước, bok Kiěk nhảy đằng sau
 Chém đằng sau, bok Kiěk nhảy ra đằng trước...*

Dăm Pham chém mãi, chém hoài, chém đến mỏi cả hai tay mà dao vẫn không sao đụng được vào người bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng.

Thật đúng là Dăm Pham chém bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng không khác gì tát nước lên nguồn, biết bao giờ cho xong!

139. Lúc này, bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng mới lấy khiên lửa ra đuối theo dăm Pham để đốt. Dăm Pham sợ hãi quá, klel klel klel kêu khóc khắp chốn cùng nơi.

Rồi chàng ta lấy khiên nước ra múa địch lại khiên bok Kiěk. Nước trong khiên dǎm Pham phun ra làm cho bao nhiêu khói lửa ngút trời từ khiên của bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng tắt ngấm.

Hai bên lại lao vào nhau đầm đá, chém chặt, vật lộn, bóp cổ.

*Ngày như đêm, đêm như ngày
Không lúc nào chịu ngừng nghỉ
Lúc dǎm Pham ở trên, bok Kiěk ở dưới
Khi bok Kiěk ở trên, dǎm Pham nằm dưới
Cứ thế, đánh nhau triền miên liên tục...*

Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng lại lấy khiên bạc, khiên đồng, khiên chứa nước mưa phún, mưa rào múa. Tức thì, mưa từ đấy tuôn ra xối xả suốt cả ngày đêm, làm cho dǎm Pham rét run cầm cập. Thân mình dǎm Pham lạnh toát, chân tay dǎm Pham tê cứng.

140. Dǎm Pham đành đứng dậy, lấy khiên bạc, khiên đồng chứa đầy những gió mùa xuân mùa hè mạnh như dông bão ra múa⁹⁸. Chàng múa đến đâu, dông gió từ đó àm ào phóng ra đến đấy. Chúng làm thành những cơn bão táp dữ dội, chẳng những khiến cho bao nhiêu mây đen rủ nhau bay đi trốn hết mà nước mưa cũng chẳng còn sót lấy một giọt. Đất trời trở nên sáng đẹp lung linh, mọi vật lại rực rỡ như thường.

GiỎ Tu Krong Vong Krěm gọi, bảo dǎm Pham hãy nghỉ ngơi cho lại sức:

- A o này dǎm Pham, thử sức với bok Kiěk như thế đã đủ l้า rồi. Hãy ra nghỉ ngơi đi. Còn bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng, để đấy cho GiỎ Hrěng lo liệu.

Dǎm Pham nghỉ. GiỎ Hrěng Těng Hěng Kődăng Arăng Aron hùng dũng bước ra thay cho dǎm Pham.

Giő Hrěng gọi bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng, thách thức:

- A σ này bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng... Hãy thử sức cùng ta để xem thắng Giő Hrěng Těng Hěng Kōdăng Arăng Aron này thấp hèn, kém cỏi, sức mạnh chẳng đủ, quả tim không có ra sao⁹⁹...

141. Biết rằng mình không chịu nổi nhưng người ta lại vẫn muốn đánh, chẳng còn cách nào, bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng đành nhốt dây cầm khiên dao ra múa.

*Lúc Giő Hrěng ở trên, khi bok Kiěk ở dưới
Bok Kiěk lại ở trên, Giő Hrěng xuống dưới
Cứ thế, đánh nhau chẳng lúc nào dừng...*

Ngày xưa, người ta đánh nhau ghê gớm thật!

Rồi bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng lại mang dao cán đồng lưỡi bạc dài như cầu vòng ngày mưa ra đuổi chém Giő Hrěng.

Giő Hrěng lấy khiên bạc, khiên đồng ra múa chǎn đỡ đường dao của bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng.

*Bok Kiěk chém bên phải
Giő Hrěng nhảy sang trái
Bok Kiěk chém bên trái
Giő Hrěng nhảy sang bên phải
Bok Kiěk chém đằng trước
Giő Hrěng lùi ra đằng sau
Bok Kiěk chém đằng sau
Giő Hrěng nhảy lên trước...*

142. Chém hoài, chém mãi, bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng đã mỏi cả chân tay mà vẫn chẳng có nhát dao nào đụng được vào người Giő Hrěng. Bó tay, bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng đành buồn rầu thả dao vào vỏ.

GiỎ Hrěng vẫn vừa nhảy múa, che chǎn vừa thách thức bok Kiěk tiếp tục đánh nhau.

GiỎ Hrěng nói:

- A σ này bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng... Hãy ra nhảy múa, chǎn dõ để tao chém thử xem sao.

Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng đành lấy khiên bạc khiên đồng biết tự khép mở ra múa.

GiỎ Hrěng cũng lại lấy con dao cán đồng luõi bạc rộng dài như cầu vòng ngày mưa ra chém chặt lia lịa.

*Hai bên đánh nhau suốt ngày đêm
Quần quật chǎng lúc nào dùng tay
GiỎ Hrěng chém bên phải
Bok Kiěk nhảy sang trái
GiỎ Hrěng chém trái
Bok Kiěk lại nhảy sang bên phải
GiỎ Hrěng chém trước
Bok Kiěk nhảy dang sau
GiỎ Hrěng chém sau
Bok Kiěk lắc lè chuồn ra trước...*

Thật đúng là GiỎ Hrěng hì hụi chém bok Kiěk không khác gì chuyện người ta tát nước lên nguồn, biết bao giờ cho xong...

143. Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng lấy khiên bạc khiên đồng, khiên có lửa ra múa để thiêu đốt GiỎ Hrěng. GiỎ Hrěng klel klel klel kêu khóc khắp cả núi rừng. Rồi GiỎ Hrěng lại đem khiên mới, khiên khác chưa đầy những nước mưa ra múa nhảy che chǎn.

Lửa khiên bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng phut cao tận trời xanh, đuối theo GiỎ Hrěng nóng rát. GiỎ Hrěng múa khiên,

túc thì nước từ đấy xối xả tuôn ra như những trận mưa dữ dội, tầm tã suốt cả đêm ngày. Lửa khiên chẳng những tắt ngáy mà bok Kiěk còn bị xối nước lạnh, chịu ngồi rét run lập cập...

Bok Kiěk Lă Dia Kla Kông chẳng còn sức thật nữa rồi!

Bok Kiěk Lă Dia Kla Kông ngày xưa là như vậy đó...

Thấy thế, Giő Tu Krong Vong Krěm bảo Giő Hrěng hãy dừng tay, nghỉ ngơi, lấy hơi giữ sức.

Giő Tu Krong Vong Krěm nói:

- A ơ Giő Hrěng... Đùa vui với bok Kiěk Lă Dia Kla Kông như thế là đủ rồi. Bây giờ, dǎm Pham, ma Klēn, ma Jong hãy ngồi xem. Để tôi với bok Kiěk Lă Dia Kla Kông đọ sức xem sao.

144. Nói rồi, Giő Tu Krong Vong Krěm hiên ngang xách khiên bạc khiên đồng, khiên biết tự khép mở, chưa đầy những lửa ra múa mà đuổi đốt bok Kiěk.

Giő Tu Krong Vong Krěm sà tới, hùng dũng nói:

- A ơ này bok Kiěk Lă Dia Kla Kông... Bây giờ đến lượt chúng ta đọ khiên thử dao xem ai tài giỏi hơn ai.

Nghe xong những lời ấy, bok Kiěk lại càng buồn bã hơn bao giờ hết. Bởi, bok Kiěk Lă Dia Kla Kông biết mình không đòn nào thắng nổi Giő Tu Krong Vong Krěm tài giỏi. Bok Kiěk thở dài rầu rĩ vì biết rằng đánh nhau lần này, mình sẽ chẳng còn có thể sống thêm được nữa!

Giő Tu Krong Vong Krěm lại nói:

- A ơ này bok Kiěk Lă Dia Kla Kông! Hãy cầm khiên đứng dậy, còn chẵn đõ thế nào là tùy ông. Để xem tôi có đốt được bộ râu kéo lê dưới đất của ông hay không?

Giő Tu Krong Vong Krěm nói xong, liền cầm khiên lửa đốt bok Kiěk. Lửa khiên Giő phręt ra to tựa quả núi, bốc cao tận trời...

145. Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng thấy thế thì kinh hoàng mắt vía. Vừa chạy khắp núi cao rừng sâu để trốn, bok Kiěk vừa um um um um kêu khóc. Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng chạy ngày như đêm, đêm như ngày. Chân trước đã mệt, chân sau càng mỏi, bok Kiěk chạy muôn đút hơi.

Lửa từ khiên của Giồ Tu Krong Vong Krěm phut ra đốt trụi hết râu cầm lắn tóc tai, lông lá trên người bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng. Thở không nổi, lúc này, trông bok Kiěk chẳng khác chi vừa mới bị thuỷ.

Giồ Tu Krong Vong Krěm lại nói:

- A σ này bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng, chúng ta đánh nữa đi chứ? Sức mạnh còn cất giấu, tài phép chưa mang ra hết. Hãy đánh với nhau thêm trận nữa!

Càng nghe Giồ Tu Krong Vong Krěm nói, bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng càng thấy sợ. Bok Kiěk buồn rầu cúi đầu xin hàng Giồ, hàng Giông.

146. Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng nói:

- A σ này Giồ...

Này Giông Tu Krong Vong Krěm tài giỏi

Tôi không muốn đánh nhau nữa

Thân tôi đã tàn, sức tôi đã kiệt

Đánh thêm lần nữa thì tôi sẽ chết

Tôi sợ lắm rồi, tôi không muốn chết...

Bok Kiěk năn nỉ, xin Giồ, Giông tha mạng:

- A σ này Giồ, này Giông Tu Krong Vong Krěm!

Tôi xin chịu tiếng thấp hèn, nhục nhã

Tôi xin hàng hai anh

Tôi không dám đánh nữa

Tôi sợ chết quá rồi...

Xin Giăk, Giông hãy thương tôi...

Xin hai người tha cho tôi được sống

A σ Giăk, a σ Giông...

Rồi bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông lại nắn nì tiếp:

- *A σ này Giăk, này Giông...*

Tôi xin chịu làm kẻ thấp hèn, kém cỏi

Tôi xin hàng cả hai ông...

Xin hai người tha cho tôi được sống

Hai người bảo tôi uống nước đái, tôi xin uống

Hai người bảo tôi ăn cút, tôi cũng xin ăn¹⁰⁰

Làm gì tôi cũng xin theo

Miễn là Giăk, Giông cho được sống.

147. Giăk, Giông trả lời:

- A σ này bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông... Giăk, Giông Tu Krong Vong Krĕm này từ ngày xưa đã nổi tiếng khắp nơi là những kẻ yêu thương con người nơi trần gian... Cho nên, khi có người đau ốm thèm ăn trái nhăn chua cho đỡ bệnh, chúng tôi đã vào rừng trèo hái giúp họ.

Nhăn rừng mọc từ bao giờ không ai biết

Nó tự lớn lên chẳng cần ai chăm sóc

Cây rừng đâu phải của riêng người nào...

Thế mà ông lại giành, rằng đây là nhăn của ông, do ông trồng và chăm bón từ ngày còn nhỏ. Lại còn dám nói chúng ta là những kẻ trộm cắp...

Tức quá không kìm được, Giăk, Giông nói tiếp:

- Mày tức. Mày thù. Mày rủ chúng tao đánh đấm. Mày chẳng dã từng khoe khoang tài ba giỏi giang như con yang nhà trời là gì!

Giờ Tu Krong Vong Krém lại nói:

- Thế này, mới gãi nhẹ¹⁰¹ có mấy cái mà đã bảo là không nổi nữa. Miệng mày nói dối, nói láo để lừa anh em chúng tao phải không? Ai cũng đã biết xưa nay, bok Kiěk Lă Dia Kla Kông mà tài phép và sức mạnh thế nào! Giỏi giang chẳng ai bằng, sao lại chịu làm kẻ dưới gầm sàn chân thang¹⁰² như vậy? Ai tin ông cho được, hả bok Kiěk Lă Dia Kla Kông - cọp rừng cáo núi!

148. Rồi Giờ Tu Krong Vong Krém thêm:

- Thôi, hãy đứng dậy! Đánh nhau cho xong, cho hết chuyện thù hận ngày trước đi.

Không biết làm gì hơn, bok Kiěk Lă Dia Kla Kông đành buồn bã hai tay chống gối vừa nhồm dậy vừa thở dài. Trong lòng đã chán nản, khắp người đã mỏi mệt, không còn hứng thú gì chuyện đánh nhau nữa, vì bok Kiěk biết rằng mình không thể địch nổi Giờ và Giông Tu Krong Vong Krém, nhưng vẫn đành phải gắng gượng cầm khiên bạc, khiên đồng, cắp dao lưỡi bạc, cán đồng ra múa may quay cuồng.

Giờ Tu Krong Vong Krém nói:

- Đây, mày hãy chém trước, để tao múa nhảy che đỡ xem có nổi hay không!

Giờ Tu Krong Vong Krém hiên ngang nhảy múa khiên đao. Còn bok Kiěk Lă Dia Kla Kông thì lấy đao cán đồng lưỡi bạc vừa to vừa dài đuổi theo mà chém Giờ.

Bok Kiěk chém bên phải

Giờ nhảy sang trái

Bok Kiěk chém bên trái

Giờ lại nhảy sang phải

Bok Kiěk chém đằng trước

*Giõ nhảy lùi đằng sau
Bok Kiěk chém đằng sau
Giõ liền nhảy vọt ra đằng trước...*

149. Cú thé, bok Kiěk Lă Dia Kla Kông chém māi, chém māi, chém đến mỏi nhừ cả hai tay mà dao vẫn chẳng chạm nhẹ được vào người Giõ Tu Krong Vong Krěm. Bok Kiěk râu rĩ, đành xỏ dao vào vỏ, ngồi xệp xuống nghỉ ngơi lấy sức.

Giõ lại tiếp tục gọi bok Kiěk ra đánh nhau:

- A ơ này bok Kiěk Lă Dia Kla Kông... Bây giờ đến lượt mày múa khiên để tao chém thử xem sao.

Bok Kiěk Lă Dia Kla Kông cũng đành lảng lặng buồn bã mang khiên ra ngoáy. Một tay cầm khiên, một tay quét nước mắt, bok Kiěk múa qua múa lại, phải trái trái phải...

Giõ lại bảo:

- Ơ này bok Kiěk... Múa may như vậy, tao chém một nhát là mày chết ngay! Múa khiên sao lại để cho người ta thấy rõ cả đuôi khổ, mông dít và chân tay thế? Đấy, tao còn thấy rõ cả tấm lưng và cái đầu của mày nữa đấy...

Bok Kiěk Lă Dia Kla Kông vừa nhảy múa vừa lau nước mắt trả lời Giõ Tu Krong Vong Krěm:

- Múa nhảy māi, tao đã mệt mỏi lắm rồi... Tao đã có nhưng cũng chỉ đến mức này thôi. Tao chẳng còn biết che chắn, múa may thế nào cho hơn được nữa! Mày muốn thì hãy cứ chém chết tao đi cho rồi. Để tao chết cho xong...

Nghe vừa dứt lời, Giõ Tu Krong Vong Krěm lấy con dao cán đồng lưỡi bạc chém một nhát dứt đôi ngay cổ họng bok Kiěk. Bok Kiěk Lă Dia Kla Kông gục xuống, chết xương tan thịt nát, không bao giờ còn sống lại được nữa.

150. Giõ Tu Krong Vong Krẽm, Giõ Hrẽng, dãm Pham, ma Klẽn, ma Jong quay lại nơi Giông Tu Krong đang đánh nhau với Atâu Yang Bul.

Từ xa, họ đã nhìn thấy Giông Tu Krong Vong Krẽm đang đấm đá, vật lộn, bóp cổ với Atâu Yang Bul. Hai bên đánh nhau dữ dội và dai dẳng, chẳng tính ngày hay kể đêm...

Nhưng thật ra, Giông cũng chỉ mới đánh nhau với bóng hình ma quý chứ chưa khi nào thấy được con người thật của Atâu Yang Bul.

Vì vậy cho nên:

*Giông chém bên phải
Atâu Yang Bul nhảy sang trái
Giông chém bên trái
Atâu Yang Bul lại nhảy sang phải
Giông chém đằng trước
Atâu Yang Bul nhảy lùi sau
Giông chém đằng sau
Atâu Yang Bul vụt ra trước...*

Thấy đánh chém không ăn thua, Giông bèn nghĩ cách khác. Hễ cứ thấy bóng hình của Atâu Yang Bul nhảy sang bên nào là Giông lại đuổi theo phun nước củi gừng đã giã lẫn với than củi vào chỗ ấy¹⁰³.

Một lát sau, Giông vui mừng vì thấy con người thật của Atâu Yang Bul đã lặc lè, lặc lè hiện ra.

151. Giông Tu Krong Vong Krẽm nói với Atâu Yang Bul:

- Bao nhiêu ngày qua, không thấy con người thực của mày. Tao đã mất nhiều tháng chém nhau với cái bóng của mày... Nhưng bây giờ thì tao đã thấy mày rõ lắm rồi. Mày

chẳng còn con đường nào chạy được nữa đâu. Mày không thể thoát được bàn tay và lưỡi dao của Giông Tu Krong Vong Krém đâu, a σ Atâu Yang Bul...

Lúc này, dăm Ling Ngoa và dăm Rơnung vẫn đang đứng cạnh Giông. Ba cha con họ cùng nhau đuổi theo Atâu Yang Bul mà chém.

Dăm Ling Ngoa và dăm Rơnung nói với cha Giông:

- Cha ơi, nhiều năm nhiều tháng đã qua, chúng ta chỉ toàn đánh nhau với bóng hình của Atâu Yang Bul mà thôi... Bây giờ thấy người thực của nó rồi, chúng ta đừng sợ thua. Cha con ta đừng lo lắng. Nó sẽ không thoát được lưỡi dao của chúng ta đâu mà ngại.

Dăm Ling Ngoa và dăm Rơnung trong tay đều đã cầm sẵn những chiếc thúng đựng rau, con dao cắt lá vẫn dùng làm khiên dao, múa may, giao chiến với Atâu Yang Bul không biết mệt.

Hai anh em nói với Giông:

- Ô cha ơi...

Cha nhìn thấy rõ Atâu Yang Bul ở đằng kia không? Có lên cha ơi! Chẳng có gì mà phải sợ ma quỷ Atâu Yang Bul, nó sắp thua rồi... Nó sắp sửa phải ăn dao lớn của cha, ném dao nhỏ của các con rồi đó cha ơi!

152. Giông vừa reo hò vừa đuổi đánh Atâu Yang Bul. Giông càng sung sướng mừng vui hơn, khi thấy hai con trai của mình mới chỉ là những đứa trẻ rốn rụng chưa xong, xương sọ chưa cứng, xương sườn còn mềm mà đã biết cùng cha đánh đuổi kẻ ác.

Giông nói với hai con:

- Hai con có đánh đấm, chém chặt cho khéo, cho giỏi đây nhé! Ba cha con ta cùng đánh cho hăng, cho thăng.

Lúc này, Giỏ Tu Krong Vong Krém, Giỏ Hrěng, dăm Pham, ma Klên, ma Jong cũng đã đến. Hai anh em dăm Ling Ngoa và dăm Rơnung vừa giao chiến với Atâu Yang Bul vừa khoe với mọi người.

Dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung nói:

- A ơ này bác Giỏ Tu Krong Vong Krém, bác Giỏ Hrěng, chú Pham, bok Klên, bok Jong...

Các ông, các bác, các chú xem hai cháu và cha Giông đánh nhau với Atâu Yang Bul có hay, có vui, có đẹp không? Dù dăm Ling Ngoa và dăm Rơnung này mới ra đời, nhở xíu như con sâu, con chuột, rồn rụng chưa xong, xương đầu chưa cứng, sườn hẫy còn mềm nhưng Atâu Yang Bul lại rất sợ khiên dao làm bằng cái thúng đựng rau, con dao cắt lá đầy nhé.

Dăm Ling Ngoa và dăm Rơnung miệng nói, tay đánh, đôi chân thoăn thoắt bước tới, nhảy lui chém Atâu Yang Bul tới tấp. Hai bên đánh nhau suốt cả ngày lẫn đêm.

153. Giỏ Tu Krong Vong Krém, Giỏ Hrěng, dăm Pham, ma Klên, ma Jong đứng xem. Vừa xem, họ vừa hết lời khen ngợi dăm Ling Ngoa và dăm Rơnung dù đang còn bé bỏng mà đã gan dạ, giỏi giang chẳng thua kém gì người lớn.

Rồi Giỏ Tu Krong Vong Krém nói:

- A ơ này em Giông, a ơ này các cháu dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung... Ba cha con đánh nhau với Atâu Yang Bul từ lâu, hẳn đã mệt. Hãy nghỉ ngơi đi, để chúng tôi chơi với Atâu Yang Bul một trận cũng được.

Thế là Giông cùng với hai con dừng tay, ra ngoài. Cùng lúc đó, trong khi Giông đang ngồi nghỉ thì dăm Ling Ngoa và dăm Rơnung đã nhanh chân chạy về nhà xin bú mẹ.

Dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung nói:

- Các con đánh nhau với Atâu Yang Bul đã lâu ngày dài
đêm, chẳng có lúc nào rảnh rồi để về nhà xin bú mẹ. Bây giờ,
các con đã đòi lăm rồi. Bụng các con trống rỗng. Tay chân
các con bùn rùn. Hai mẹ hãy cho các con bú thật nhiều, thật
no thì mới lại sức như ban đầu được... Bú no rồi các con sẽ
tiếp tục cùng cha Giông đánh nhau với Atâu Yang Bul. No
sữa mẹ, các con đánh càng mạnh hơn. Các con sẽ làm cho nó
sợ hãi, chạy té cút cho mà xem¹⁰⁴.

Dịu dàng, bia Drang Maih và bia Vai cho các con của
mình bú. Vừa cho bú, hai nàng vừa vuốt ve, hôn hít, xoa dầu
dẩm Ling Ngoa và dẩm Rơnung.

*

* *

154. Giő Tu Krong Vong Krěm, Giő Hrěng, dǎm Pham,
ma Klên, ma Jong vây lấy Atâu Yang Bul mà đánh. Hai bên
liên hồi xông vào nhau đám đá, chém chặt, bóp cổ, vật lộn.
Đánh nhau đêm như ngày, ngày như đêm, không lúc nào
ngừng.

Giő Tu Krong Vong Krěm bảo dǎm Pham:

- A ơ này dǎm Pham, hãy mở đầu trận thủ tài thủ súc
giữa chúng ta Atâu Yang Bul đi! Hôm nay, ta phải cố đánh nó
cho bằng được.

Dǎm Pham mạnh mẽ đứng dậy lấy khiên bạc, khiên
đồng biết tự khép tự mở, lấy dao cán làm bằng đồng, lưỡi làm
bằng bạc ra đánh. Hai bên quần nhau chẳng tính ngày kể đêm.

Lúc Atâu Yang Bul ở trên, dǎm Pham ở dưới

Khi Atâu Yang Bul nằm dưới, dǎm Pham nằm trên

Vật lộn, bắt trói, đám đá, chém chặt

Hai bên đánh nhau chẳng lúc nào ngơi.

Atâu Yang Bul lấy khiên lửa đuối đốt dăm Pham. Ngọn lửa khiên Atâu Yang Bul phut ra to bằng trái núi, cao tít đến tận trời. Dăm Pham thấy thế thì sợ hãi quá, vừa chạy vừa klel klel klel kêu khóc. Tiếng khóc của dăm Pham vọng khắp núi rừng...

Ngọn lửa trong khiên Atâu Yang Bul phut ra thiêu cháy hết cả khiên dao dăm Pham. Dăm Pham liền lấy khiên khác mới hơn, đẹp hơn, to hơn, rộng hơn, dài hơn tiếp tục đánh nhau. Hai bên lại đầm đá, bóp cổ, chặt chém, vật lộn không kể ngày tính đêm.

155. Rồi Atâu Yang Bul lại lấy khiên bạc, khiên đồng chứa đầy nước ra múa. Múa nguồn từ trong khiên Atâu Yang Bul tuôn xuống ầm ầm khiến cho dăm Pham lạnh còng, dở sống dở chết. Dăm Pham rét run lập cập dưới trời mưa dầm dề suốt cả ngày, cả đêm.

Dăm Pham lấy khiên bạc, khiên đồng biết tự khép mở ra múa. Múa đến đâu, dông bão từ trong khiên dăm Pham nổi lên đến đấy. Gió mạnh ào ạt thổi suốt ngày đêm, cuốn phăng hết những đám mây đen cùng nước mưa nặng trĩu. Bầu trời lại trở nên quang đãng, rực rỡ ánh nắng, líu lo tiếng chim rừng hót vang.

Vừa lúc đó, Giỏ Tu Krong Vong Krẽm gọi:

- A ơ này dăm Pham... Xê ra, xê ra được rồi, dăm Pham ơi... Mày đánh như thế đã là hay là đẹp. Bây giờ hãy nghỉ ngơi cho lại hơi, giữ sức. Để Atâu Yang Bul đấy cho Giỏ Hrẽng thủ dao.

Dăm Pham ra ngoài, cùng với Giỏ Tu Krong Vong Krẽm, ma Klên, ma Jong ngồi xem Giỏ Hrẽng và Atâu Yang Bul chơi nhau.

Giő Hrěng hùng dũng xông vào đầm đá, chém chặt, vật lộn với Atâu Yang Bul.

*Hai bên đánh nhau chẳng kể ngày hay đêm
Lúc Giő Hrěng ở trên, Atâu Yang Bul ở dưới
Lúc Atâu Yang Bul ở trên, Giő Hrěng lại ở dưới
Cứ thế, đánh nhau miết miết...*

156. Rồi Atâu Yang Bul xách dao cán đồng lưỡi bạc chém Giő Hrěng. Nhưng:

*Atâu Yang Bul chém bên phải
Giő Hrěng nhảy sang bên trái
Atâu Yang Bul chém bên trái
Giő Hrěng nhảy sang bên phải
Atâu Yang Bul chém đằng trước
Giő Hrěng nhảy lui ra sau
Atâu Yang Bul chém đằng sau
Giő Hrěng vọt lên trước...*

Chém đi chém lại, chém tới chém lui, chém mãi chém hoài mà không trúng, chẳng khác chi tát nước lên nguồn.

Đã mỏi rời cả hai tay, Atâu Yang Bul đành buôn râu cho dao vào vỏ.

Vừa lúc đó, Giő Hrěng lại lên tiếng, gọi Atâu Yang Bul ra đánh nhau tiếp.

157. Giő Hrěng bảo:

- A σ này Atâu Yang Bul! Mày chém tao chắc cũng chỉ đến mức ấy mà thôi. Böyle giờ, mày hãy cầm khiên ra múa để tao chém thử xem thế nào?

Atâu Yang Bul vung tay múa. Khiên bạc, khiên đồng của Atâu Yang Bul sáng loáng loáng, quay tít như chong

chóng gặp trận gió to. Giỏ Hrěng lấy đao cán đồng, lưỡi bạc ra đuổi chém Atâu Yang Bul chẳng kể ngày tính đêm.

*GiỎ Hrěng chém bên phải
Atâu Yang Bul nhảy sang trái
GiỎ Hrěng chém bên trái
Atâu Yang Bul lại nhảy sang phải
GiỎ Hrěng chém dang trước
Atâu Yang Bul nhảy lui ra sau
GiỎ Hrěng chém dang sau
Atâu Yang Bul lại vọt lên trước...*

Cứ thế, GiỎ Hrěng chém tới chém lui hoài mà vẫn không sao chạm vào được người Atâu Yang Bul. Cho nên, giống như Atâu Yang Bul trước đó, GiỎ Hrěng cũng dành bó tay, tra đao vào bao.

Thấy vậy, GiỎ Tu Krong Vong Krěm liền gọi ma Klên, ma Jong ra, chuẩn bị đánh nhau với Atâu Yang Bul.

158. GiỎ Tu Krong Vong Krěm bảo:

- A σ này GiỎ Hrěng Těng Hěng Kődăng Arăng Aron, đánh nhau chừng đó đã là hay là giỏi rồi. Bây giờ, hãy nghỉ ngơi cho lại sức đi! Còn thằng Atâu Yang Bul thì để đấy cho ma Klên, ma Jong liệu... Có như thế, Atâu Yang Bul mới biết tất cả chúng ta mạnh mẽ và tài giỏi chừng nào được chứ.

Ma Klên, ma Jong cùng bật dậy quần Atâu Yang Bul.

*Đá m đá, chém chặt, vật lộn, bóp cổ lấn nhau
Đánh chém liên tục, suốt cả đêm ngày
Lúc Atâu Yang Bul ở trên khi ở dưới
Lúc ma Klên, ma Jong ở dưới, khi lại nằm trên...*

Cứ thế, đánh nhau mãi, chẳng bên nào chịu thua bên nào.

Rồi Atâu Yang Bul rút dao cán đồng, lưỡi bạc vừa rộng vừa dài ra đuổi theo ma Klên, ma Jong mà chém.

Chém bên phải, ma Klên, ma Jong nhảy sang trái

Chém bên trái, ma Klên, ma Jong nhảy sang phải

Chém đằng trước, ma Klên, ma Jong nhảy lui sau

Chém đằng sau, ma Klên, ma Jong vọt lên trước...

159. Atâu Yang Bul chém mãi, chém đến mỏi tay mà dao vẫn không chạm vào người ma Klên, ma Jong. Chán chường và mỏi mệt, Atâu Yang Bul đành bó tay, vừa ngồi thở hổn hển vừa thả dao vào vỏ.

Ma Klên, ma Jong nói:

- Ô này Atâu Yang Bul! Mày hãy đứng lên cầm lấy khiên mà múa để chúng tao chém thử xem sao chứ!

Ma Klên, ma Jong muốn thử sức xem mình tài giỏi đến đâu.

Ngày xưa, người ta đánh nhau là như vậy!

Atâu Yang Bul mang khiên ra múa may, che chắn. Khiên của Atâu Yang Bul lung linh, quay tròn như chong chóng. Ma Klên, ma Jong mỗi người cầm một con dao cán đồng lưỡi bạc đuổi theo chém Atâu Yang Bul, ngày như đêm, đêm tựa ngày.

Nhưng hai người chém mãi vẫn không sao giết được:

Chém bên phải, Atâu Yang Bul nhảy sang trái

Chém trái, Atâu Yang Bul lại nhảy sang phải

Chém đằng trước, Atâu Yang Bul lui ra sau

Chém đằng sau, Atâu Yang Bul vọt lên trước

Cú thế nhảy múa, vật lộn, bóp cổ, chém chặt

Chẳng tính ngày, hay kể đêm

Không bên nào chịu thua bên nào

*Khi Atâu Yang Bul ở trên, lúc ở dưới
Lúc ma Klên, ma Jong ở dưới, khi nằm trên
Cứ thế, đánh nhau mãi
Khác chi tát mước lên nguồn...*

Vừa lúc đó, GiѢ Tu Krong Vong Krěm cất tiếng gọi:

- A ơ ma Klên, ma Jong... Hai người gi n chơi với Atâu Yang Bul như thế là hay, là tốt lắm rồi đấy. Bây giờ đã mệt mỏi, các chú cứ ra ngoài nghỉ ngơi... Hãy để Atâu Yang Bul đây cho tôi tính!

Ma Klên, ma Jong ra ngoài nghỉ. Ngay lập tức, GiѢ Tu Krong Vong Krěm xông vào vật lộn, bóp cổ, đấm đá, chặt chém Atâu Yang Bul.

*Hai bên đánh nhau ch ng k ng　ngày　d m
Khi Atâu Yang Bul ở trên, lúc lại ở dưới
Lúc GiѢ ở dưới, khi lại nằm trên...
Cứ thế, quật nhau miết miết...*

160. GiѢ Tu Krong Vong Krěm nói:

- Ơ này Atâu Yang Bul... Đ. mẹ mày Atâu Yang Bul! Mày hãy đứng dậy cầm dao mà đuổi chém, để tao múa khiên che đỡ xem mày tài giỏi đến đâu... Cho dù thắng GiѢ Tu Krong Vong Krěm này sức vóc kém cỏi, lại chẳng có trái tim thì hôm nay, tao cũng thử với mày một trận đến cùng xem ai hơn ai.

GiѢ Tu Krong Vong Krěm lấy khiên đồng biết tự khép mở ra múa ch n đỡ đường dao của Atâu Yang Bul. Khiên của GiѢ sáng lung linh, xoay tròn như chong chóng, nhanh đến mức khiến người khác nhìn vào không thấy được chàng.

GiѢ Tu Krong Vong Krěm ngày xưa múa khiên thật là gh  g m!

Atâu Yang Bul lấy dao cán làm bangle đồng, lưỡi làm bangle bạc ra đuổi theo chém Giõ Tu Krong Vong Krẽm.

*Atâu Yang Bul chém bên phải
Giõ nhảy sang trái
Atâu Yang Bul chém bên trái
Giõ lại nhảy sang phải
Atâu Yang Bul chém đằng trước
Giõ nhảy lùi ra sau
Atâu Yang Bul chém đằng sau
Giõ dã tót lên đằng trước...*

161. Atâu Yang Bul cố chém, chém mãi, chém đến mỏi rụng tay mà dao vẫn chưa chạm được người Giõ. Chán nản, Atâu Yang Bul dành bỏ dao vào vỏ, ngồi thở.

Giõ Tu Krong Vong Krẽm nói:

- A ơ này Atâu Yang Bul, mày hãy cầm khiên ra múa để tao chém thử một lần xem sao!

Atâu Yang Bul lại mang khiên bạc, khiên đồng ra múa. Khiên Atâu Yang Bul sáng loáng, quay tít như chong chóng. Giõ Tu Krong Vong Krẽm cầm dao cán đồng lưỡi bạc sáng lóa đuổi theo Atâu Yang Bul chém dồn chém đậm, chém đến quên cả đêm ngày.

Giõ muốn tỏ cho Atâu Yang Bul biết sức mạnh của mình, sức mạnh của Giõ Tu Krong Vong Krẽm tài giỏi. Nhưng Giõ chém hoài mà vẫn không sao trúng được Atâu Yang Bul.

*Giõ chém bên phải
Atâu Yang Bul nhảy sang trái
Giõ chém bên trái*

*Atâu Yang Bul nhảy sang phải
Giõ chém đằng trước
Atâu Yang Bul nhảy lùi ra sau
Giõ chém đằng sau
Atâu Yang Bul lại vọt lên đằng trước...*

Giõ Tu Krong Vong Krẽm chém đi chém lại, chém trái, chém phải, chém trước, chém sau, chém vỡ khiên này Atâu Yang Bul thay khiên khác... Giõ đã mồi cả hai tay mà dao vẫn không sao dụng được vào người Atâu Yang Bul.

Cuối cùng, Giõ Tu Krong Vong Krẽm cũng đành bó tay, tra dao vào vỏ.

Đúng là Atâu Yang Bul lăm tài nhiều phép và có sức mạnh như thần linh thật!

162. Giõ Tu Krong Vong Krẽm nói:

- Nay Atâu Yang Bul, mày với tao đánh chém lẫn nhau như thế cũng đã hết lăm tháng nhiều năm. Mày chém tao chẳng chạm được vào người. Còn tao cũng chỉ mới chặt được vỡ cái khiên của mày mà thôi... Bây giờ, tao với mày thi làm các loại phép xem ai tài giỏi hơn ai nhé!

Rồi Giõ nói:

- Bây giờ, mày hãy đốt lửa thiêu tao, để thủ xem tao có dập tắt được hay không?

Atâu Yang Bul lấy khiên lửa đuối theo Giõ Tu Krong Vong Krẽm đốt. Lửa khiên Atâu Yang Bul phręt ra to như quả núi, cao lên đến tận trời. Giõ chạy trốn khắp núi rừng nhưng chạy tới đâu, ngọn lửa nóng rát vẫn đuối theo sau lưng đến đấy.

Giăk Tu Krong Vong Krĕm lấy khiên nước ra múa. Mưa từ trong khiên Giăk ào ào đổ xuống khiên lửa khiên của Atâu Yang Bul tắt lụi.

Giăk bảo Atâu Yang Bul thử làm tài phép khác:

- Này Atâu Yang Bul, mày hãy cầm khiên ra che chắn đi! Múa thế nào là tùy ở mày. Còn tao, tao sẽ đốt mày như mày đã đốt tao hồi nãy.

163. Atâu Yang Bul nói:

- Được rồi, tao với mày sẽ thử sức đến cùng. Không làm thế thì cũng không xong, vì chúng mày đã muốn vậy.

Khi ngọn lửa khiên Giăk Tu Krong Vong Krĕm bắt đầu phręt ra to như núi, cao đến trời thì cũng là lúc Atâu Yang Bul cũng bắt đầu chạy trốn. Nhưng Atâu Yang Bul chạy đến đâu, lửa bám theo đến đấy.

Atâu Yang Bul chạy lên núi

Ngọn lửa đuổi theo lên núi

Atâu Yang Bul lẩn xuống nước

Ngọn lửa rượt theo xuống nước.

Atâu Yang Bul chạy suốt đêm ngày, chạy đến mỏi rụng hết hai chân, chạy mãi đến lúc không còn chạy được nữa...

Lửa từ khiên Giăk Tu Krong Vong Krĕm bắt kịp, đốt cháy hết cả khố áo, chí còn chừa lại cho Atâu Yang Bul một chút đuôi khố bé tí tẹo trên người.

Rồi Giăk Tu Krong Vong Krĕm lại thách thức, dụ dỗ cho Atâu Yang Bul mang hết tài cao phép lạ ra, để xem mình có chống lại được hay không.

Atâu Yang Bul mang khiên bạc, khiên đồng biết tự khép mở, khiên nước ra múa. Thế là, từ khiên của Atâu Yang Bul, mưa ào ào trút nước suốt cả đêm ngày.

164. Giăk Tu Krong Vong Krĕm bị lạnh, người run cầm cập nhưng vẫn cố gắng lấy khiên đồng, khiên bạc, khiên gió ra múa. Một luồng gió mạnh tựa dông bão nổi lên từ khiên của Giăk cuốn bay đi hết tất cả những đám mây đen kịt.

Đất trời hùng sáng, đẹp lung linh

Chim rồng rộn rã hót khắp nơi.

Giăk Tu Krong Vong Krĕm hiên ngang tiếp tục giao đấu với Atâu Yang Bul. Hai bên lại đấm đá, chém chặt, vật lộn, bóp cổ lẫn nhau.

Lúc người này ở trên, người kia ở dưới

Lúc người khác ở dưới, người này lại lên trên.

Cứ thế, Giăk và Atâu Yang Bul đánh nhau suốt ngày suốt đêm, chẳng khác chi trong chuyện ngày xưa ngày xưa...

*

* *

165. Lúc này, Giông Tu Krong Vong Krĕm đã nghỉ ngơi xong, chuẩn bị đánh nhau với Atâu Yang Bul.

Giông nói với mọi người:

- Hãy chờ đó mà xem, lát nữa sẽ thấy Giông này cho Atâu Yang Bul kia chết như thế nào.

Nói rồi Giông gọi Giăk và dăm Pham, ma Klên, ma Jong ra nghỉ ngơi.

Chàng nói:

- Ra ngoài, ra ngoài nghỉ đi cho rồi! Các người đánh chém chả nên trò trống gì. Cả một đám người đánh với mỗi một thằng mà cũng không xong.

Hai anh em dăm Ling Ngoa và dăm Rơnung cũng gọi mọi người ra nghỉ:

- A σ bok Giō Tu Đōng Gōng Blēng Blōng Kōđōng Đal Sal Tăng, ma dăm Pham và bok Klēn, bok Jong...

A σ bok Giō Hrēng Tēng Hēng Kōđāng Arāng Aron...

Mọi người hãy ra nghỉ ngơi để ba cha con cháu đánh nhau với nó thử xem...

166. Giông cầm khiên dao bay thẳng lên trời, tiếp tục đánh nhau với Atâu Yang Bul. Hai anh em dăm Ling Ngoa và dăm Rơnuṅg cũng xách thúng, cắp dao bay theo cha mình.

Tiếng khiên của ba cha con Giông, dăm Ling Ngoa và dăm Rơnuṅg rộn vang àm àm, dùng dùng, rùng rùng, rình rinh tận mây tầng mây cao...

Từ xa, họ đã nhìn thấy Atâu Yang Bul đang ngồi nghỉ ngơi trên một chỏm mây.

Giông cất tiếng chửi Atâu Yang Bul:

- Đ. mẹ Atâu Yang Bul! Mày đang nhớ nhung đưa con gái nào hay là nghĩ ngợi vẫn vơ chuyện gì thế hả¹⁰⁵? Mày không biết là Giông Tu Krong Vong Krēm đã đến đây để thử sức với mày một trận nữa sao? Lần này, tao sẽ cho mày về Atâu Tôlang Yang Grōng mà giữ chim¹⁰⁶. Mày có biết hay không?

Dứt lời, Giông xô đến đầm đá, bóp cổ, vật lộn với Atâu Yang Bul ngay.

Khi Giông ở trên, Atâu Yang Bul ở dưới

Lúc Giông ở dưới, Atâu Yang Bul ở trên...

167. Dăm Ling Ngoa và dăm Rơnuṅg tuy nhỏ nhoi như con sâu con chuột, rốn rung chưa xong, sườn hãy còn mềm, xương đầu chưa cứng nhưng đã gan góc, giỏi giang, tay cầm khiên dao xông ra đuổi theo Atâu Yang Bul, cùng đánh với cha Giông của mình.

Cú thế, hai bên đánh nhau quần quật chẳng quản ngày đêm...

Từ dưới trần gian xa lắc lơ, Giōr Tu Krong Vong Krēm, Giōr Hrēng, dǎm Pham, ma Klēn, ma Jong và bia Drang Maih, bia Vai, bia Södräng Măt Anăr, bia Sönglōng, bia Bơng Bōh, bia Bōlang đang đứng nhìn lên trời xem cha con Giōng, dǎm Ling Ngoa, dǎm Rōnūng kiên cường quần nhau với Atāu Yang Bul.

Ai cũng khen:

- Giōng đúng là tài ba lối lạc, có sức mạnh của vị thần con yang.

Ai cũng trầm trồ:

- Dǎm Ling Ngoa, dǎm Rōnūng lại càng tài giỏi hơn, vừa có sức mạnh của vị thần con yang lại vừa đánh nhau giỏi giang.

168. Rồi mọi người lại nói:

- Cha tài giỏi sao con lại không tài giỏi cho được! Giōng giỏi giang thì dǎm Ling Ngoa, dǎm Rōnūng cũng phải như thế chứ... Sau này lớn lên, chắc dǎm Ling Ngoa và dǎm Rōnūng còn tài giỏi hơn cả Giōng bây giờ.

Nghe mọi người khen chồng con mình như vậy, bia Drang Maih và bia Vai thấy càng vui sướng hơn. Hai nàng cười ngất ngưởng, cười chảy cả nước mắt nước mũi...

Ba cha con Giōng, dǎm Ling Ngoa, dǎm Rōnūng vẫn âm ầm, đừng đừng, rùng rùng, rình rình bay trên mây tầng mây đuổi đánh Atāu Yang Bul, từ hướng mặt trời mọc đến phía mặt trời lặn rồi ngược lại từ phía mặt trời lặn đến hướng mặt trời mọc... Khiên của Giōng, khiên Atāu Yang Bul và khiên của anh em dǎm Ling Ngoa, dǎm Rōnūng lúc nào cũng sáng loa lóá dưới ánh nắng, lung linh rực rỡ trên nền trời xanh. Đao

của Giông, đao Atâu Yang Bul cùng đao của dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung lúc nào cũng chói lòe, từng vệt từng vệt kéo dài như những tia chớp mạnh.

Từ dưới đất nhìn lên, thấy cảnh hai bên đánh nhau thật là đẹp. Ánh sáng khiên đao chói chang trên trời cao, chẳng khác chi trong những câu chuyện ngày xưa, ngày xưa...

169. Giông bảo Atâu Yang Bul có bao nhiêu tài phép hãy mang ra hết, để xem cha con mình có chống chịu được hay không.

Giông nói:

- Bên mày cũng như bên tao, cả hai đã bỏ nhiều năm nhiều tháng làm ăn để đánh nhau. Đánh nhau từ khi hai đứa con tao còn bé bỏng như con sâu con chuột, da dẻ đỏ hỏn, xương xẩu còn mềm, bây giờ chúng đã lớn mà việc đánh dám vẫn chưa xong. Chẳng ai còn thiết di làm rãy, chăm lo ruộng vườn để có lúa có bắp mà ăn... Nhưng trận này sẽ không kéo dài như thế nữa! Dù bên tao thua hay bên mày thắng, dù bên tao thắng hay bên mày thua thì cũng chẳng còn ngày tháng đâu để mà đánh nhau triền miên nữa.

Bây giờ, mày có bao nhiêu tài phép, võ nghệ cao siêu hãy cứ giở ra hết, để xem ba cha con chúng tao địch có nổi hay không. Chúng tao chống được càng hay, bằng không thì cũng dành chịu thua mày vậy. Đường nào cũng thế, không thể cứ đánh nhau liên miên như thế này được.

Mày nghe chưa a o Atâu Yang Bul... Đ. mẹ mày, Atâu Yang Bul!

170. Nghe xong, Atâu Yang Bul lấy khiên bạc, khiên đồng chứa đầy lửa ra định đốt chết ngay cha con Giông trong ngày hôm ấy. Atâu Yang Bul múa nhảy đến đâu, lửa trong

khiên phut ra đến đây. Lửa khiên Atâu Yang Bul to như núi, cao như trời, đuổi theo ba cha con Giông, dầm Ling Ngoa, dầm Rønñung khắp nơi mà đốt.

Giông liền xách khiên bạc, khiên đồng chứa đầy nước nguồn ra múa. Giông càng múa nhảy, nước mưa trong khiên tuôn xuống càng mạnh càng nhiều như biển khơi. Mưa từ khiên Giông àm àm xối xả suốt cả đêm ngày làm cho lửa khiên Atâu Yang Bul tắt ngấm.

Thấy vậy, Atâu Yang Bul lấy chiếc khiên bạc, khiên đồng khác đựng đầy nước mưa chẳng bao giờ cạn ra múa. Mưa từ đấy lại àm ào tuôn ra như thác lũ suốt cả đêm ngày.

Tức thì, Giông lấy khiên bạc, khiên đồng chứa đầy gió bão ra múa. Đông bão từ đấy phóng ra, cuốn bay hết những đám mây đen, những cơn mưa và nước lũ từ khiên của Atâu Yang Bul. Đất trời sáng đẹp trở lại. Ánh nắng lung linh, chim hót râm ran khắp nơi trong rừng sâu núi cao...

Atâu Yang Bul hết sức kinh hoàng, chẳng còn nghĩ ra cách gì để giết cha con Giông được nữa.

171. Giông hỏi Atâu Yang Bul:

- A ơ này Atâu Yang Bul, bao nhiêu cái tài cái giỏi và sức mạnh con *yang* của mày đâu hết cả rồi? Nếu còn thì hãy mang ra cho hết đi, để xem cha con tao có xoay xở được hay không.

Rồi Giông lại nói:

- Dù Giông Tu Krong Vong Krëm này hèn kém, sức vóc chẳng đến đâu, trái tim trống rỗng nhưng đánh nhau thì thắng này chẳng chịu thua ai bao giờ đâu.

Mày đã hết võ nghệ, tài phép thật rồi sao hả Atâu Yang Bul? Nếu thế thì tao với mày sẽ cùng vật lộn, dầm đá đến

cùng, cho hết chuyện hận thù ngày xưa, để chẳng bao giờ còn phải đánh nhau nữa.

Dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung nói với Giông:

- A ơ cha, chúng ta đánh nhau với Atâu Yang Bul đã lâu ngày, lâu tháng, lâu năm. Böyle giờ, các con đã đói lảm rồi. Các con phải chạy về bú mẹ thôi. Bú no, các con sẽ lại chạy ra cùng cha đánh tiếp...

172. Giông dặn dò dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung:

- Ơ này hai con, hãy cứ về nhà đi... Các con đi cẩn thận, nhớ nói cho hai mẹ và các chú, các bác, các ông, các bà là cha con ta đánh Atâu Yang Bul sắp thắng rồi nhé.

Dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung trả lời cha rồi cắp khiên đao của mình bay xuống trần gian. Âm âm, đúng đúng, rùng rùng, rình rình, tiếng khiên của anh em dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung bay nhanh. Gần xuống tới chõ hai mẹ và mọi người đang ngồi chờ, dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung lên tiếng gọi.

Dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung:

- A ơ mẹ... Hai mẹ hãy bế bồng và cho các con bú với... Các con đi đánh nhau lâu ngày với Atâu Yang Bul chẳng kịp về bú mẹ. Böyle giờ, các con đã đói lảm rồi mẹ ơi...

Bia Drang Maih, bia Vai chạy đến ôm lấy các con mà hôn hít. Thương hai con trai đói khát đã lâu, bia Drang Maih và bia Vai vừa cho con bú vừa lấy tay xoa xoa lên trán, lên lưng dăm Ling Ngoa và dăm Rơnung một cách âu yếm.

173. Chóp chép, chóp chép, bú đã no, dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung nói:

- Hai mẹ có thấy các con đánh nhau với Atâu Yang Bul ở trên trời không? Cha Giông dặn các con về nói với hai mẹ, ông bà, chú bác là cha con con sắp đánh thắng Atâu Yang Bul

rồi... Lát nữa bú thêm cho thật no xong, các con lại lên trên áy cùng với cha Giông đánh Atâu Yang Bul hai mẹ ạ.

Dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung xách khiên đao lên đường. Hai anh em bay mãi, bay mãi lên tít tận trời xanh, nơi Giông đánh nhau với Atâu Yang Bul.

Dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung nói với cha:

- A օ cha, chúng con đã trở lại rồi. Böyle giờ, ba cha con ta cùng đánh Atâu Yang Bul cho nhanh để trở về quê hương Tu Krong Vong Krẽm, cha nhé!

Trong khi đó, Atâu Yang Bul vẫn đang ngồi buồn bã. Tĩnh trong đầu, nghĩ trong tai mãi mà Atâu Yang Bul vẫn không tìm ra con đường nào để thoát thân. Con mắt nhìn qua liếc lại, cái run chạy mãi vào trong tim¹⁰⁷, Atâu Yang Bul biết rằng, bây giờ mà đứng lên đánh nhau với cha con Giông thì chỉ có chết. Nhưng chạy đâu cho thoát được con mắt của anh em nhà Giỏ, Giông?

Atâu Yang Bul đau đớn ngồi ngẫm nghĩ, bỗng nhiên càng thấy tức thấy giận thằng anh bok Kiěk Lă Dia Kla Kông của mình, không dung mang tai vạ khủng khiếp đến... Vừa lúc đó, Giông đã lại đứng lên rủ Atâu Yang Bul tiếp tục đánh nhau.

174. Giông Tu Krong Vong Krẽm nói:

- A օ Atâu Yang Bul, mày với tao nghỉ ngồi như thế cũng đã đủ lắm rồi. Böyle giờ, hãy đứng lên đánh nhau đến cùng để xóa hết những hận thù ngày xưa đi!

Không muôn đánh chém nữa nhưng chẳng biết làm sao, Atâu Yang Bul đành phải đứng lên cầm khiên bạc, khiên đồng biết tự khép mở, xách đao cán đồng lưỡi bạc ra nhảy múa. Giông nhường cho Atâu Yang Bul chém trước còn Giông thì múa khiên che chắn.

Atâu Yang Bul lấy đao cán đồng lưỡi bạc đuối theo Giông chém suốt ngày đêm.

*Atâu Yang Bul chém bên phải
Giông nhảy sang trái
Atâu Yang Bul chém bên trái
Giông nhảy sang phải
Atâu Yang Bul chém đằng trước
Giông nhảy ra đằng sau
Atâu Yang Bul chém đằng sau
Giông nhảy lên đằng trước...*

175. Atâu Yang Bul chém đi chém lại, chém đến mỏi rời tay mà vẫn chẳng trúng được người Giông, đành thả dao vào vỏ. Atâu Yang Bul buồn rầu không biết bao nhiêu mà kể.

Giông Tu Krong Vong Krẽm lại bảo:

- A σ này Atâu Yang Bul, bây giờ mày hãy đứng dậy cầm lấy khiên mà múa, để tao chém thử xem sao.

Atâu Yang Bul lấy khiên bạc, khiên đồng biết tự khép mở ra nhảy múa chắn đỡ đường đao của Giông. Khiên Atâu Yang Bul sáng loáng, quay tít như chong chóng.

Giông cũng lại lấy đao cán đồng lưỡi bạc, rộng dài như cầu vòng trời mưa đuối theo Atâu Yang Bul chém suốt ngày suốt đêm. Mặc dù chẳng ai có ngọn đao hơn được đao của Giông nữa, nhưng Giông chém mấy cũng vẫn không sao giết được Atâu Yang Bul.

*Giông chém bên phải
Atâu Yang Bul nhảy sang trái
Giông chém bên trái
Atâu Yang Bul nhảy sang phải*

*Giông chém đằng trước
Atâu Yang Bul nhảy đằng sau
Giông chém đằng sau
Atâu Yang Bul nhảy ra đằng trước...*

Giông chém đi chém lại, chém đến mỏi cả hai tay, chém mãi, chém mãi rồi cũng trúng cổ họng Atâu Yang Bul...

Cổ đứt, đầu Atâu Yang Bul rơi xuống, nhưng chưa chạm đất nó đã lại choàng sống lại y nguyên như cũ¹⁰⁸.

Và thế là Atâu Yang Bul lại bay lên, tiếp tục đánh nhau với Giông suốt ngày suốt đêm, quên cả nghỉ ngơi...

*

* * *

176. Dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung cắp khiên làm bắng thúng đựng rau, cầm dao cắt lá âm âm, đúng đúng, rùng rùng, rình rình bay lên trời xanh, hợp sức cùng với cha Giông đánh Atâu Yang Bul.

Giông đuổi chém Atâu Yang Bul hướng nào, dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung cũng đuổi theo hướng đó, quyết đánh cho kèn được.

Giông nói:

- A ô này Atâu Yang Bul... Lần này, mày hãy có mà múa cho khéo, cho kín đi. Tao chuẩn bị chém mày chết luôn rồi đấy. Hôm nay, chắc chắn tao sẽ cho mày về giữ chim ở Atâu Tolang Yang Grong xa lắc lơ của mày.

Atâu Yang Bul gắng gượng nhảy múa chắn đỡ, cố mang hết sức lực, tài phép của mình ra để chống chọi lại Giông.

Giông nhìn rồi nói:

- Mày nhảy múa cho kín đi chứ! Kia kia, tao vẫn nhìn thấy đôi chân và cái mông đít của mày. Tao còn nhìn thấy cả

tâm lung, thấy hết cả thân hình mày nữa... Múa nhảy như thế, tao chém một nhát là mày chết ngay thôi.

177. Atâu Yang Bul trả lời Giông:

- Tao nhảy múa khéo lắm cũng chỉ được đến mức áy mà thôi. Tao chẳng còn biết làm gì thêm cho hay, cho kín hơn được nữa... Mày cứ chém tao chết đi cho rồi! Sống như thế này còn khổ hơn là chết.

Giông lấy dao cán đồng lưỡi bạc, vừa rộng vừa dài, lại sáng lóa ra, bôi thuốc thối da mục xương¹⁰⁹ vào rồi đuổi theo Atâu Yang Bul mà chém suốt cả đêm ngày.

*Giông chém bên phải, chém bên trái
Giông chém bên trái, lại chém bên phải
Giông chém đằng trước, chém đằng sau
Giông chém đằng sau, lại chém đằng trước...*

Giông chém đi chém lại, chém đến mỏi rụng cả hai tay rồi cuối cùng cũng chém trúng cổ Atâu Yang Bul.

Dầu đứt một nơi, thân rời một nẻo, thịt nát xương tan, Atâu Yang Bul chết hẳn, chẳng bao giờ còn sống lại được nữa.

Đầu Atâu Yang Bul rót xuống biển.

Thân Atâu Yang Bul rơi nơi cuối đất cùng trời.

Atâu Yang Bul tiêu tan, hồn trở về quê hương Atâu Tolang Yang Grong xa lắc xa lơ, tối tăm mù mịt của mình...

*

* *

178. Ba cha Giông, dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung ầm àm, đùng đùng, rùng rùng, rình rình bay trở về nơi bia Drang Maih và bia Vai, Giăk Tu Krong Vong Krĕm, Giăk Hrĕng, dăm Pham, ma Klên, ma Jong, bia Sơnglōng, bia Sơdrăng Măt Anăr, bia Bơng Bōh, bia Bôlang, bia Chăm đang ngồi chờ.

Dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung vừa khoe vừa kể cho mọi người nghe câu chuyện mới xảy ra trên trời.

Dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung nói:

- Ba cha con chúng tôi đánh nhau với Atâu Yang Bul trên trời vui lắm hai mẹ và các ông, các bà à... Từ trên cao nhìn xuống, chúng tôi thấy bát ngát mênh mông một màu xanh. Chẳng hề nhìn thấy núi non cao thấp nhấp nhô. Biển khơi thì con con vừa bằng cái hồ nước nhỏ thôi...

Rồi dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung lại khoe:

- Cha Giông của chúng tôi đánh nhau thật tuyệt vời gớm ghê! Cha Giông có rất nhiều phép lạ và sức mạnh con yang... Còn hai anh em chúng tôi, tuy nhỏ bé thế này nhưng quần nhau cũng hăng chǎng khác gì cha Giông...

179. Dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung kể hết mọi chuyện đã xảy ra cho mọi người cùng nghe.

Hai anh em nói:

- Khiên của anh em tôi chỉ là cái thúng đựng rau. Dao của anh em tôi cũng chỉ là cái dao cắt lá. Thế nhưng chúng tôi đã làm cho Atâu Yang Bul mất vía. Nếu dăm Ling Ngoa và dăm Rơnung này mà cũng có khiên dao như của cha Giông thì chắc chắn, Atâu Yang Bul còn sợ vãi cả cút¹⁰⁹. Hai anh em tôi đã giúp cha Giông chém chết Atâu Yang Bul. Böyle giờ, hắn ta đã thịt nát xương tan, trở về làng ma, chôn Atâu Tolang Yang Grong rồi...

Nghe hai anh em dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung kể hết mọi chuyện, ai nấy đều vui mừng, rầm rầm đậm tay sung sướng và luôn mồm khen ngợi.

Trong khi đó, riêng chỉ có bia Bولang là mặt buồn rười rượi. Bia Bولang lặng im, không nói năng gì, vì nàng đang nhớ thương anh trai ruột của mình.

Từ nay, Atâu Yang Bul đã chết hẳn rồi.

Thật là tội nghiệp cho bia Bôlang!

*

* * *

180. Cuộc đánh nhau giữa Giăk, Giông với bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông và Atâu Yang Bul đã qua nhiều năm, nhiều tháng, nay đã kết thúc. Mọi chuyện đã xong, oán thù đã hết. Giăk, Giông giờ đây đã giành được phần thắng, phần hơn. Khắp mọi nơi, ai nấy đều vui sướng trong lòng... Giăk Tu Krong Vong Krĕm, Giăk Hrĕng, dăm Pham, ma Klên, ma Jong cùng các cô nàng xinh đẹp, chuẩn bị trở lại quê hương của mình nơi Tu Krong Vong Krĕm xa xôi, giàu đẹp. Họ sắp sửa làm lễ cúng *yang* mời thần linh, các vị con *yang*, và gọi mời ông bà về ăn mừng chiến thắng...

Bia Chăm, em gái Giăk, Giông nói với ma Klên, ma Jong:

- A ơ ma Klên, ma Jong... Hai chú là người già, người đẹp chân lên đất trước. Hai chú yêu thương con người ở khắp làng gần làng xa... Hôm nay, trước khi trở về Tu Krong Vong Krĕm xưa, cháu muốn nói với hai chú một chuyện.

181. Bia Chăm dừng lại rồi nói tiếp:

- Cháu với dăm Pham đã là vợ chồng từ trước, chẳng phải nói thêm nữa. Còn lại những người mới gặp nhau trong những năm tháng đánh nhau với bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông và Atâu Yang Bul vừa qua. Họ đã quyến luyến yêu thương lẫn nhau. Họ đều là những người xinh đẹp và tài giỏi chẳng ai bằng.

Anh Giông Tu Krong Vong Krĕm của cháu thật là hợp với các chị Drang Maih, bia Vai. Nhưng ba người này vẫn

chưa qua cúng *yang* để ma khỏi chê thân linh khỏi trách. Vì thế, khi trở về làng, chúng ta phải cưới cho họ mới xong.

Hai chị bia Søngløng và bia Sødræng Mæt Anær làm vợ anh Giō Hrēng Tēng Hēng Kodæng Aræng Aron của cháu.

Anh Giōng cũng đã hứa rằng sẽ cho chị bia Bøng Bøh xinh xắn làm vợ anh Giō Tu Đøng Gøng Blæng Bløng Kodøng Dal Sal Tæng.

Còn cháu, khi đánh nhau, vì thấy chị bia Bølang xinh đẹp quá nên cũng đã hứa cho làm vợ anh Giō.

182. Bây giờ, nếu đôi bên đều ưng bụng, một lòng theo nhau thì cứ lấy nhau như cháu đã nói.

Bia Søngløng, bia Sødræng Mæt Anær, bia Bøng Bøh, bia Bølang... đều nói với bia Chäm:

- Thật đúng là tìm vàng thấy vàng, tìm bạc được bạc, muốn có Giō, Giōng lại được ngay Giō, Giōng thì còn tìm ai cho bằng, cho hơn được nữa...

Bia Chäm đáp lời:

- Được như thế là đúng với lời em và lời anh Giōng Tu Krong Vong Krém đã nói. Đó là do ông trời muốn như vậy.

183. Bia Chäm lại nói:

- Về tới quê nhà, hai chú ma Klén, ma Jong hãy đi bắt ba con heo đực thiến đã ba lần thay răng nanh, rồi lấy ba ghè rượu thơm ngon để làm đám cưới cho ba người anh của cháu! Uống rượu cưới xong xuôi, chúng ta sẽ tiếp tục làm lễ cúng *yang*, đâm trâu¹¹⁰ ăn mừng thắng trận, hai chú ạ...

Nghe bia Chäm nói xong, mọi người đã vui lại càng thêm vui...

Thế rồi, đoàn người rầm rập bước chân, reo hò, trở về quê hương Tu Krong Vong Krém giàu đẹp, đất đai rộng rãi của mình.

Dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung giờ dây đã trở thành những chàng trai, vừa đẹp lại vừa tài. Bay mãi, bay mãi rồi họ cũng đến được Tu Krong Vong Krém bát ngát những cánh đồng rộng, giàu có và đẹp đẽ. Hai anh em chưa bao giờ từng thấy nơi ấy, nên họ không tiếc lời khen:

- A mẹ ơi, quê hương bác Giờ, cha Giông sao mà giàu đẹp quá! Khắp trần gian, hẳn chẳng có nơi nào như vậy...

Về đến nhà, tất cả mọi người cùng nhau nghỉ ngơi, chuyện trò, uống nước, hút thuốc.

Cả làng ai cũng vui, cũng cười.

184. Ma Klên, ma Jong lên nhà rông đánh trống to, trống nhỏ, báo tin cho dân làng cùng đến ăn mừng ba đám cưới. Tiếng trống to, trống nhỏ vang lên àm àm, dùng dùng khắp làng gần làng xa. Tất cả đàn ông đàn bà, người già người trẻ, con trai con gái biết tin đều vui mừng.

Ma Klên, ma Jong xuống sân bắt ba con heo đực thiến to bự đã ba lần thay răng nanh để mổ thịt, rồi lại lấy ba ghè rượu thơm ngon nhất để làm ba đám cưới cho Giờ Tu Krong Vong Krém với bia Bơng Bơh và bia Bơlang, Giờ Hrěng với bia Songlöng và bia Sodräng Măt Anăr, và cuối cùng là Giông Tu Krong Vong Krém cùng với bia Drang Maih và bia Vai...

185. Ma Klên, ma Jong cúng yang xong, mời những người vợ, người chồng mới đến uống trước. Anh anh em em, em em anh anh, họ uống xong rồi mới đến lượt ma Klên, ma Jong, dăm Pham và bia Chăm uống sau.

Rượu thật ngon, thơm như mật ong rừng. Tất cả những người con gái, những chàng trai đều:

*Đẹp lung linh như mặt nước
Xinh chóp chang tựa lá biếc.*

Người ở khắp mọi làng gần làng xa đều đến đây uống rượu, chuyện trò râm ran thâu đêm suốt sáng.

Những người đến uống rượu, ăn thịt, ăn cơm, hút thuốc, chuyện trò mỗi lúc một đông. Dàn ông, dàn bà, người già, người trẻ, chẳng còn thiếu một ai. Vì ai ai cũng muốn mừng cho ngày Giỗ, Giông cưới vợ!

Vừa uống rượu, ăn thịt, dân làng vừa chuyện trò suốt cả đêm lẫn ngày, không lúc nào dừng. Trong ba ngày đêm đám cưới liên tục ấy, mọi người vui sướng quá chừng.

Sau đó, họ đi tắm giặt, rồi lại chuẩn bị cho ba ngày vui mới trong buổi đám trâu sắp tới...

Dàn ông dàn bà, người già người trẻ, con trai con gái trong làng lại hăm hở, rộn ràng chuẩn bị những cái váy, những tấm khổ, cái áo và những chuỗi vòng cườm thật mới, thật đẹp cho cuộc vui đến...

186. Ma Klên, ma Jong lại lên nhà rông đánh trống báo tin cho dân làng biết để chuẩn bị vui chơi. Tiếng trống to, tiếng trống nhỏ từ trên nhà rông lại ầm ầm rung lên, vang vọng khắp rừng sâu, núi cao.

Tiếng *ching chêng*¹¹² gọi mời thần linh, ông bà tiên tổ, gọi mời ông trời bà đất đến ăn mừng chiến thắng cùng dân làng đã chết chêt chêt lôi lết vang lên.

Hôm nay, dân làng đám trâu cúng mời thần nhà rông đến chứng kiến việc lau khiên rửa đao những ngày tháng đánh nhau vừa qua.

Già trẻ, gái trai đều vui sướng trong lòng. Ai cũng ăn mặc đẹp. Cổ mang vòng cườm đủ màu rực rỡ dài xuống trước ngực, đôi tai cô nàng nào cũng đeo hoa ngà voi, long lanh loang loáng. Còn các chàng trai tai thì mang vòng bạc, lại đã

choàng thêm lên đầu mình nhiều vòng khăn vải đủ màu xanh, đỏ, hồng, vàng...

187. Hai con trai Giông Tu Krong Vong Krẽm là dăm Ling Ngoa và dăm Rơnung, lúc này đã trở thành những chàng thanh niên cường tráng, đang cầm khiên đao nhảy múa khoe cho mọi người thấy vẻ đẹp và sức mạnh ghê gớm của mình.

Hai anh em họ:

Đẹp xinh như mặt nước

Chói chang hoa lá biếc.

Tiếng reo hò của dân làng vang vang xen lẫn tiếng chuyện trò tâm sự không lúc nào ngớt, vui vẻ như tiếng những đàn chim rồng hót mừng ánh nắng bình minh.

Thật là vui quá chừng.

Lúc này, Giăk Tu Đơng Gong Blĕng Blöng Kơđõng Đal Sal Tăng, Giăk Hrĕng Tĕng Hĕng Kơđăng Arăng Aron và dăm Pham bù nhìn rơm đuối chim cũng đã ra nhảy múa, đánh trống tó cho mọi người thấy sức mạnh và tài nghệ của mình.

188. Ma Klên, ma Jong cũng ra múa nhảy. Hai người đàn ông lớn tuổi nhảy múa lúc tháp lúc cao, cái đầu và đôi mắt lúc cúi xuống đất, khi lại ngẩng lên nhìn trời trông thật là ngộ nghĩnh.

A mě ôi yôï...

Ngày xưa ngày xưa, người ta vui sướng quá đi thôi!

Vì là được uống rượu, ăn thịt trâu cúng *yang* mừng ngày chiến thắng trở về thoả thê nên ai nấy đều say sưa nghiêng ngả. Cuộc vui chơi ăn uống kéo dài suốt ba ngày đêm mà rượu vẫn không hề nhạt, thịt trâu vẫn còn nhiều. Ăn không xuể, người ta chia phần cho mỗi người một xâu thịt đem về nhà ăn tiếp...

Rượu uống không cạn.

Thịt ăn chẳng hết.

Đúng là ngày xưa vui sướng quá đi thôi!

189. Người làng gần làng xa, chân tay đầy tớ hàng ngàn¹¹³, ai ai cũng bảo:

- Có Giōg, Giōng Tu Krong Vong Krēm, có dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung tài phép hơn người và sức mạnh của những vị thần con yang, từ nay, chúng ta chẳng còn sợ ai bắt nạt nữa. Muốn ăn nhăn chua thì cứ vào rừng sâu, lên núi cao mà hái, không còn phải ngại ngùng gì...

Ba ngày ăn thịt trâu, uống rượu mừng chiến thắng đã hết.

Ba ngày cúng yang cũng đã xong xuôi.

Dân làng lại nghỉ ngơi, tắm giặt, chuẩn bị đi làm rẫy, đổi công với người này người khác, để làm ra nhiều lúa gạo, mía ngô, dưa chuối¹¹⁴...

Chuyện của ông bà ngày trước thế đấy.

Thời Giōg, Giōng xa xưa là như vậy.

CHÚ THÍCH

1. *Cám cùm*: Nguyên văn *bolō̄ hɔ̄drap*, cũng ghi là *jī̄ blō̄ hɔ̄drap*.
2. *Nhà rông*: Nhà to cao, nhà chung của cả cộng đồng; là nơi tiếp khách, xử kiện, cúng bái, để vũ khí, công chiêng và các tài sản quý của làng; đây cũng là nơi nam thanh niên đêm đêm ra ngủ. Theo quan niệm xưa của đồng bào, nhà rông làng nào càng to, chứng tỏ làng đó càng giàu có, hùng mạnh. Nhà rông cũng đồng thời là một chốn linh thiêng, có nhiều kiêng cữ.
3. *Dăm Bih* (đúng ra là *Bih*; để dễ đọc, các chữ *đ* trong bản Việt ngữ này đều được ghi thành *b*, ví dụ *đok* thành *bok* = ông), *dăm Ving Bing Klang*, *dăm Đōk Gle Tre Vet*, là tên của các nam nhân vật. *Dăm* có nghĩa là chàng trai; *bih*: rắn; *ving bing klang*: diều hâu; *đōk gle tre vet*: cu li.

Thực ra, *dăm Ving Bing Klang* hay *dăm Đōk Gle Tre Vet* cũng như nhiều cái tên dài, có vần, dễ nhớ trong câu chuyện này và các sử thi Ba Na khác thường gợi cho người ta nghĩ rằng bản thân chúng chính là những cái tên đôi - một kiểu đặt tên phổ biến trong sử thi Ba Na tỉnh Gia Lai.

Do nghĩa của *dăm* là chàng như đã nêu trên, nhiều năm qua, chúng tôi quan niệm viết *Dăm A* hay *chàng Dăm B*, như đã có tiền lệ, là chưa thật hợp lí. Trong các bản thảo ngữ văn dân gian Gia Rai, Ba Na của mình, chúng tôi ghi *dăm A*, *dăm B* (không viết hoa từ *dăm*) hoặc *chàng A*, *chàng B* (không viết hoa *chàng*). Tương tự như vậy, chúng tôi ghi *nàng A*, *nàng B* hoặc *bia A*, *bia B* mà không ghi *Bia A* hoặc *nàng Bia A*, bởi *bia* chính là *nàng*.

Xem thêm: Nguyễn Quang Tuệ, "Bước đầu tìm hiểu tên nhân vật trong sử thi Ba Na", Văn hóa dân gian, 4/2006, Hà Nội, tr.10 - 19.

4. *Đập tay*: Nguyên văn *tap ti* hoặc *tap ti chơhngđi*, tức là đập tay vào nhau, (khác với vỗ tay - *păh ti*). Nhiều cụ già cho biết, khi vui mừng, người Ba Na xưa thường đập tay vào nhau hay vỗ vào mông mình mà nhảy, giật chân.
5. Các tập hợp từ *nhus trong nhungs câu chuyện ngày xưa...* hay... *ngày xưa đánh nhau thật gồm ghê* hoặc *cũng thật là đáng thương* v.v được tác giả dân gian sử dụng khá thường xuyên trong các sử thi Ba Na, tỉnh Gia Lai.

Mặc dù nhận thấy chúng chỉ là những lời nói xen vào, sự bình luận, nhận xét đơn thuần, đôi khi không thật ăn khớp với nội dung, mạch chuyện song vẫn quyết định trung thành ghi lại vì kết hợp quan sát thực tế khi các nghệ nhân hát kể, bước đầu, chúng tôi cho rằng, đây có thể vừa là một cách để tạo sự hấp dẫn người nghe, đồng thời, nó cũng vừa có thể là một biện pháp mà nghệ nhân dùng để ngầm thuyết phục khán, thính giả, giúp họ thêm tin vào những lời kể của mình là... sự thật! Vì rằng, đấy là chuyện của *ngày xưa, ngày xưa...*

6. *Mắt người nhiều như sao...*: Nguyên văn *măt dang sōnglōng; sōnglōng có nghĩa là sao, ngôi sao.*

Bầu nước tức là vỏ quả bầu. Người bản địa có thói quen dùng vỏ bầu khô để đựng nước.

Xem thêm chú thích 21.

7. *Dăm Pham, Giđ Hrěng, Giđ Tu Krong*, tên của các nam nhân vật có những nét khá riêng:

- a. *Dăm Pham* hoặc *dăm Pham bù nhin rơm canh lúa rẫy* hay *dăm Pham bù nhìn rơm đuổi chim*... đều được dịch từ *dăm Pham Ayăh Ayam Vĕi Rěch Ba Đum*... Cũng như nhiều

trường hợp khác trong câu chuyện, đây là một cách xưng danh tự hạ thấp mình của nhân vật. Theo câu chuyện, dăm Pham (*pham*: máu) là chồng của bia Chăm, là em rể Giăk Tu Krong Vong Krĕm và Giông.

Xem thêm chú thích 32.

- b. Giăk Hrĕng hay nói một cách đầy đủ thì tên của nhân vật này phải là *Giăk Hrĕng Tĕng Hĕng Kơdăng Arăng Aron*. Theo đó, *Giăk* là tên riêng, *hrĕng* có nghĩa là khô, *tĕng hĕng* là nóng nảy, khô khan, *kơdăng* là cứng cỏi, còn *arăng aron* thì có nghĩa là vũng chăi, chắc chắn. Cũng như nhiều nhân vật khác có tên dài như một biệt danh, trong câu chuyện, *Giăk Hrĕng Tĕng Hĕng Kơdăng Arăng Aron* gợi cho người ta nghĩ về Giăk - một nam nhân vật hùng mạnh, tài giỏi và có phần nóng nảy. Mặt khác, khi tự xưng danh với phần "phụ chú" khá dài phía sau, tên của các nhân vật loại này luôn có tác dụng nhắc nhở một điều gì đấy rất đáng quan tâm. Chẳng hạn với Giăk, đó thường là không ưa nói năng dài dòng, nếu cần thì sẽ đánh đền cùng...

Theo câu chuyện, Giăk Hrĕng là người nhà của anh em Giăk Tu Krong Vong Krĕm và Giông.

- c. *Giăk Tu Krong* hay *Giăk Tu Krong Vong Krĕm* hoặc *Giăk Tu Đong Gong Blĕng Blōng Kơdăng Dal Sal Tăng...* đều chỉ là tên gọi của một nam nhân vật trong câu chuyện này. Theo đó, *Giăk* là tên riêng còn *ku krong* hoặc *tu krong vong krĕm* thì có nghĩa là ở nơi đầu nguồn sông xa; chưa rõ chữ *krĕm* này có liên quan gì tới người Ba Na Kriêm (Krĕm?) hiện đang định cư ở một địa phương khác gần Gia Lai hay không? Trong câu chuyện này, có khi Tu Krong Vong Krĕm được nhắc đến như một địa danh ở hướng bắc.

Mặc dù vậy, trước đây, khi sưu tầm một số thi khác cũng ở vùng này, có người Ba Na nói với chúng tôi rằng *Tu Krong Vong Krém* là một địa danh, là tên vùng đất dưới chân núi Hàm Rồng - *Chư Hôdrông* - thuộc Pleiku, tỉnh Gia Lai. Bởi nơi ấy có một con suối mang tên *Tu Krong* (?).

Giở Tu Đơng Gong Blěng Blōng Kodōng Dal Sal Tăng là một cái tên dài, có vẫn mà Giở Tu Krong Vong Krém đôi khi vẫn sử dụng. *Tu đơng* tức là nguồn cạn, *gong blěng blōng* nghĩa là khúc gỗ tròng trành, *kodōng dal* là cái thúng nồng lòng, còn *sal* là sáp ong, *tăng* là đắng. Có lẽ, cái tên này khi được tự xưng hàm một nghĩa đại ý rằng: Giở ta đây là người nóng nảy, khó tính, nồng cạn và không hề biết sợ một ai chăng (gỗ tròng trành khó ngồi, sáp ong đắng khó ăn)?

Theo câu chuyện, Giở Tu Krong Vong Krém là anh trai ruột của Giông và bìa Chăm.

8. *Giở Hrěng Těng Hěng Kodăng Arăng Aron, Giở Tu Đơng Gong Blěng Blōng Kodōng Dal Sal Tăng, dăm Pham...*

Xem chú thích 7.

9. *A mě ơi yơi*, hoặc cũng nói *a mě ơi yői*: Nguyên văn, là tiếng than, giống như ôi mẹ ơi, ôi mẹ ơi...; *mě* nghĩa là mẹ.

10. Nguyên văn vốn là:

Liěm rūh kơ dak

Liěm rak kơ hla

Xem thêm chú thích 76, 79.

11. *Bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng*, đôi khi trong câu chuyện cũng được gọi là *bok Kiěk* hoặc *cọp rừng cáo núi*. Do chõ, *bok* (*đòk*) có nghĩa là ông, *kiěk* là cọp, con cọp, *lă dia*: lá tranh, cỏ tranh, rừng tranh còn *kla kōng* thì lại là cáo trong núi.

Tuy vậy, theo câu chuyện, *bok Kiěk Lă Dia Kla Kōng* chỉ là tên của một nhân vật - ông cọp.

12. *Ghè Yuă̄n*: Thường được viết nguyên văn là *ge Yuă̄n* hoặc *ge də̄ Yuă̄n* hay *ge dâ̄u hɔla*, là tên một loại ghè quý ngày xưa, có màu trắng, to, cao, đẹp và thường rất đắt, do người Kinh làm ra.

13. Nguyên văn cả câu này được dịch từ: *Greng tō̄ tō̄ puk ge də̄ Yuă̄n, anhueng dang lĕ mū̄h jrum*.

14. *D. mē*, nguyên văn là *tē mē*; đôi khi các nhân vật nữ còn nói *tē mē*, *tē bă̄...*, *bă̄* nghĩa là cha.

Tiếng tục xuất hiện khá nhiều trong sử thi Ba Na, tỉnh Gia Lai.

15. Nguyên văn câu này là: *Ayōk abă̄n pōm dro kă̄n, kōpen gō hiet gă̄h rō̄ng pih pang molāu hyāu kō̄ de*. Ý nói đã kém cỏi, hèn nhát đến như vậy thì đừng nên làm đàn ông nữa.

16. *Cọp rừng cáo núi*: Xem chú thích 11.

17. *Giă̄ Tu Đơ̄ng Gơ̄ng Blē̄ng Blō̄ng Kō̄dō̄ng Đal Sal Tă̄ng*: Xem chú thích 7c.

18. Nguyên văn hai câu văn cần này là:

*Tōblă̄h lōch tō̄ kō̄ng lĕ̄ kō̄ ak
Lōch tō̄ dak lĕ̄ kō̄ bōya johong bong kō̄tă̄.*

19. *Ma Klē̄n, ma Jong*: *Ma* có nghĩa là chú còn *Klē̄n, Jong* là các tên riêng. Theo câu chuyện, đây là những người đàn ông lớn tuổi.

Xem thêm chú thích 50.

20. *Giă̄ Tu Krong Vong Krē̄m*: Xem chú thích 7c.

21. *Bia Bơ̄ng Bō̄h, bia Sō̄nglō̄ng, bia Sō̄dră̄ng Mă̄t Ană̄r*: *Bia* nghĩa là nàng (thường là có sắc đẹp) còn *Bơ̄ng Bō̄h, Sō̄nglō̄ng* và *Sō̄dră̄ng Mă̄t Ană̄r* là các tên riêng; *sō̄nglō̄ng* có nghĩa là ngôi sao còn *sō̄dră̄ng mă̄t ană̄r* thì có nghĩa là mặt trời.

22. *Dao cán đồng, lưỡi bạc to dài như cầu vồng*, hoặc *dao cán làm bằng đồng, lưỡi làm bằng bạc...* thường được dịch

nguyên văn từ *dao gâr kong nhong hu, pla tih să kojung kodung dang lĕ pleng (plenh) chro.*

Chi tiết này xuất hiện trong nhiều sử thi Ba Na, tỉnh Gia Lai.

23. *Roi đồng sáu măt*: Nguyên văn là *kodông hu todràu chopong*.

Chi tiết xuất hiện trong nhiều sử thi Ba Na, tỉnh Gia Lai.

Thực ra, trong bản chữ Ba Na, vũ khí này chính thức được nói đến ở một đoạn khác. Tôn trọng người dịch và nhận thấy chi tiết không ảnh hưởng đến nội dung câu chuyện, chúng tôi giữ nguyên vị trí hiện tại của nó trong bản tiếng Việt.

24. *Khiên bạc, khiên đồng biết khép biết mở*: Nguyên văn *khel hu konong, khel kong lôm lang drang ju mam.*

Cũng như trong nhiều câu chuyện dân gian khác của người Ba Na, tỉnh Gia Lai, ở sử thi này, nhiều loại khiên có phép lạ đã được các nhân vật sử dụng, ví như khiên nước, khiên lửa, khiên gió bão...

Trong tập hợp từ nêu trên, *drang ju mam* vốn có nghĩa là mũi lao sắt nhưng trong bản Việt ngữ, nó thường được người dịch lược đi (chỉ nhắc đến khiên).

25. *Chô chô yang*: Nguyên văn, hoặc đôi khi cũng được viết là *thuǐ thuǐ...* nghĩa giống như ở trời, bờ trời..., thường đứng đầu một lời khấn, xuất hiện khá nhiều lần trong các sử thi Ba Na, tỉnh Gia Lai.

26. *Dây bạc, dây đồng*: Nguyên văn *tai lai hu, tai lai kong*. Đây là một vũ khí lợi hại, xuất hiện trong khá nhiều sử thi Ba Na, tỉnh Gia Lai.

27. *Đầu óc tôi sao chóng quên...*: Nguyên văn *đon ĩnh leng bônh kơ hiot, dang lĕ don de kră.*

28. *Dao giắt dưới chân*: Nguyên văn *ayök săng đâng jâng*. Đây cũng là một vũ khí luôn được các nhân vật trong câu chuyện

dùng để cắt dây bạc, dây đồng, phá nát chài lưới khi bị đối phương bắt trói.

29. *Giông*: Xem chú thích 7a và 32.

30. *Dak Krong*: *Dak* có nghĩa là nước, là suối (lớn) còn *Krong* là tên riêng. *Dak Krong* là từ mà người Ba Na dùng để chỉ sông Ba (Gia Rai: Pa), một dòng sông hiện hữu ở địa phương, đã để lại nhiều dấu ấn trong văn học dân gian bản địa.

Tuy vậy, riêng trong nguyên bản câu chuyện này, người hát kể và người dịch đã gọi đây là *thong Dak Krong* - suối Đak Krong (?).

31. *E rẽ*: Nguyên văn, theo người kể, đây là một cách làm lạ, nói cho lạ đi của Giông.

Xem thêm chú thích 32.

32. *Giông là người tài giỏi phép trời nên...*; nguyên văn: *Giông hogēi mōsēh tōm tēch tōdrong, tōm tong anăñ* và *Giông pōm liěm künk gōh, pōm kōnē künk gōh*. Đây là chi tiết thường được lặp lại trong nhiều sử thi Ba Na, tỉnh Gia Lai, khi có Giông là nhân vật.

Chúng tôi cũng đã gặp một số nhân vật *Giông* có tài phép biến hoá như trên trong các sử thi Ba Na sưu tầm được trên địa bàn tỉnh Gia Lai. Dưới đây là hình ảnh *Giông* trong một câu chuyện dân gian được tìm thấy ở vùng Ba Na nhánh Roh (ở huyện Đak Đoa):

"... Nước da của chàng ta cứ ngày một xấu đi mãi... Mọi người dần dần xa lánh, nên cũng chẳng ai hay rằng chàng có đến hai lớp da, (*akāu ðar hlak klak ðar täl*). Đến tuổi trưởng thành, chàng xấu vẫn hoàn xấu. Nhìn đằng trước, da dẻ nứt nẻ như vỏ cây thông, trông đằng sau lưng sần sùi như là da cóc. Tóc mọc trên đầu cứng như rẽ tre, tay chân bẩn thỉu,

chầy đầy dầu, rận đầy thân, tiếng nói ồm oàm như sấm động mùa mưa....

Nhưng thực ra, chàng ta rất xinh đẹp và tài ba, khiến cỏ cây và muôn loài đều phải kiêng dè. Chàng xuống suối, bao nhiêu là loài cá đến tắm cho chàng. Chàng lên bờ, lá đỏ tự rơi, lá xanh phải rụng; đất trời đang sáng bỗng nhiên thành tối, nước suối mới tắm xong đã biến thành vàng... Chàng đi đêm, bước chân làm sáng trưng cả núi rừng; chim *bôr tôk* từ trong núi cao, chim *chrao* từ trong rừng rậm vội vàng bay ra hót râm ran vì nhầm tưởng rằng mặt trời đã mọc"...

(*Dị bản Hoamон Dyông Dư*, Sở Văn hoá - Thông tin Gia Lai xuất bản, 2000).

Giông hay *Giông Tu Krong* hoặc *Giông Tu Krong Vong Krém* đều chỉ là tên của một nam nhân vật.

Theo câu chuyện, Giông là em ruột của Giờ Tu Krong Vong Krém.

Xem thêm chú thích 7.

33. *Cá chép vàng, cá chép bạc...*: Thực ra, đây là một tập hợp tên của các loại cá khác nhau. Chúng tôi xin tạm lược lại như trên cho dễ đọc. Cụ thể, *ka hlêch* là cá vàng, *ka hlang* là cá bạc, *ka rang kôting* là cá xương trắng, *ka jing* là cá chình, *chôamón* là cá trắm, còn *kon sroh* là cá chép...

34. *Cơm cháy*: Nguyên văn *por kre*.

Chưa rõ vì sao Giông lại đòi ăn cơm cháy. Hắn là do lúc này Giông đang muốn làm người lạ, người khác?

Xem thêm chú thích 31, 32.

35. *Cười ngát cười ngưởng, cười đau cả bụng, chảy cả nước mắt nước mũi...* Tiếng cười kéo dài và thoái mái này xuất hiện khá nhiều trong các sử thi Ba Na, tỉnh Gia Lai mà chúng tôi đã sưu tầm được. Thực ra, nó thường được dịch từ nguyên

văn một cụm từ có kết cấu tương đối ổn định, có vần *hiēk běnh bă ngă běnh bár*, nghĩa nôm na là *cười dày cả mồm*.

36. *Nghī kī trong đâú, tính kī trong hai tai*: Nguyên văn *tōchēng lǎm angok, tōchok lǎm don*, có giá trị như một lời nói vần, thường được sử dụng trong các sử thi Ba Na, tỉnh Gia Lai, để chỉ sự suy nghĩ, toan tính nhiều.
37. Ý nói việc bok Kiěk Lă Dia Kla Kông vu cho anh em Giō, Giōng lấy trộm nhãñ là vô lý.
38. Nguyên văn là:

*Mokleng bár pót tōsi rim along
Bár jong tōsi rim dōng
Bár kuenh avong rim kōng...*

Đây là một chi tiết được lặp lại trong nhiều sử thi Ba Na, tỉnh Gia Lai.

39. Nguyên văn: *Sđ ki iěm ngăl chă pojuač pojām nhôn, khan Giō, Giōng Tu Krong Vong Krēm phe kōmăh, bolăh kolám, johngām kơ děi plěi nüih kơ bōh, chă lōch pōnuăt trong chă hiong pōnuăt dēh.*
40. Nguyên văn *yang hri ba, yang hri bān*, tức là thần lúa ta, thần lúa mình - một biểu hiện của quan niệm vạn vật hữu linh.
41. *Lần đâú găp gđ...:* Thực ra, ở phần trước câu chuyện, bia Södräng Măt Anăr đã xuất hiện, cùng với nhiều nhân vật khác. Nàng cũng từng gặp Giō, Giōng vài lần.
Trong các sử thi mà chúng tôi sưu tầm được, sự lặp lại hoặc kiểu nói năng, diễn đạt như trường hợp này không phải là hiếm.
42. *Vùa ān xong Ở nhà...:* Nguyên văn là *ṁh jōh kēh sa dang dang hnam boih.*

43. Nguyên văn *jet măh vă kơ băt, jet măt vă kơ năl*. Đúng ra, lời nói vẫn này phải dịch là *hỏi mūi dĕ biét, ߻oi măt dĕ làm quen*.

44. Nguyên văn là:

Kodơ kơ e pă tō ger tobâu

Molâu kơ e pă tō ger gao.

Ý hai câu vẫn này là không ngại ngùng, e thẹn hay giấu giếm điều gì.

45. Nguyên văn:

Duch liěm tōm těch tōm tâl

Liěm rak īak dreng

Meng lenh sóněnh chôh

Jâng pă dĕi jrong

Rōng pă dĕi kok

Sōk pă dĕi proch

Kâl pă dĕi blo

Ako pă dĕi băm.

46. Trong câu chuyện, Atâu Yang Bul là em ruột của bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông. *Atâu* nghĩa là ma, hồn ma, *yang* là trời, thần thánh, còn *bul* là mịt mù, không rõ.

Theo quan niệm của người Ba Na xưa, làng ma ở phía tây, nơi mặt trời lặn mỗi ngày. Đó là một *đất nước* (*těh dak*) tối tăm, mịt mù.

47. *Con trâu đực*...: Chỉ bok Kiĕk Lă Dia Kla Kông, ngụ ý coi thường kẻ nhát gan chạy trốn.

48. Chi tiết loại này thường xuất hiện trong các sử thi Ba Na tỉnh Gia Lai.

49. *Giđ Hrêng Têng Hêng Kodăng Arăng Aron* thấp hèn, kém cỏi,...: Nguyên văn... *kōmăh, bōlăh kōlām, jōhngām kơ dĕi*

plēi nūih kɔ̄ bōh. Đây là một cách nói hạ mình, thường xuất hiện trong các sử thi Ba Na, tỉnh Gia Lai.

Xem thêm chú thích 7b.

50. *Đạp chân lên đất trước:* Nguyên văn *juă tēh holāu.* Đây là cách nói xuất hiện khá thường xuyên trong các sử thi Ba Na, tỉnh Gia Lai và đầy đủ hơn thường phải là *người già, người đạp chân lên đất trước* vốn có nguyên văn *bongai kɔdră juă tēh holāu* hoặc *bongai kɔdră juă tēh holāu, bongai gram pɔlei, bongai vēi toring, amēm koeng dī dăng kon yang bongai*, v.v.
51. Nguyên văn, cũng nói *a mē ơi yɔi:* Xem thêm chú thích 19.
52. Xem chú thích 7a.
53. *Nước thối từ xác...:* Nguyên văn *dak ôm atāu găm soek.*
54. *Nước sâu đến...:* Nguyên văn:

Dak kiɔ̄ jāng, sēch kɔting ôm bluch kiɔ̄ jāng.

Dak kiɔ̄ kɔtah, sēch kɔting ôm bluch kiɔ̄ kɔtah.

55. Theo người kể, đó là *pogang pik* tức là thuốc để xoa, để bôi vào.
56. *Bến nước:* Nguyên văn *sodrām dak*, là một nơi quan trọng, thiêng liêng và đông vui của cộng đồng.
57. *Mai sau xui xéo...:* Xem chú thích 2.
58. Đây là một cách thể hiện tính cách thẳng thắn của các nhân vật mang tên Giông, Giờ.
59. *Bóng hình loang loáng loáng* dịch từ mấy chữ *vutch vach vutch vach vach*.
60. *Kiếm láy máy cái váy...:* Xem chú thích 15.
61. *Áo có cánh:* Nguyên văn *ao pɔnăr.* Đây là một trong những chi tiết thường xuất hiện trong các sử thi Ba Na, tỉnh Gia Lai.
62. *Polung Hla Anhao, Polao Hla Anhém* (hoặc *Polung Hla Anhao Polao Hla Anhém*), nguyên văn, là địa danh thường

xuất hiện trong các sử thi Ba Na, tỉnh Gia Lai. *Polung hla anhao* tạm dịch là một vùng đất bằng phẳng; *polao* là ở giữa; còn *hla anhẽm* là nơi có nhiều rau cỏ. Theo một số cụ già Ba Na thì đây rất có thể là vùng đồng bằng thuộc địa phận hiện nay của một tỉnh bạn giáp với Gia Lai về phía nam.

Trong câu chuyện, đây không phải lần đầu tiên *Polung Hla Anhao*, *Polao Hla Anhẽm* được nhắc đến. Ở đoạn trước trong nguyên bản, khi nhà rông của Atâu Yang Bul bị chặt phá, tác giả dân gian cũng đã nói đến *Polung Hla Anhao*, *Polao Hla Anhẽm*. Chúng tôi đã thống nhất với người dịch nghĩa, biên tập cụm từ có vần nói trên thành *hướng nam* (một đầu hồi nhà rông rót xuống hướng nam). Tương tự như vậy, ở đoạn văn này, *Tu Krong* đã được chuyển thành *hướng bắc* (một đầu hồi nhà rông văng xuống hướng bắc).

Xem thêm chú thích 7c.

63. Trong một sử thi Ba Na cũng sưu tầm được ở Gia Lai, có chi tiết dao cuốc, rùa rựa tự biết đi làm rãy sau lời khấn của chủ nó - một người tên Giông.
  64. *Đến nửa đêm khi...:* Nguyên văn *truh tõ pollei măng dĩ vă jě leng gong vong tar*.
  65. *Gây chuyện đánh nhau...:* Nguyên văn là *chă năm pōm tōdrong chă trong toblăh, soh rōng trōng hnām*, tức là làm chuyện gì đó xấu xa, gây lộn đốt nhà ở, phá nhà rông.
  66. *Đái vào trái xoài:* Nguyên văn là *anōm ăn kə plēi poō*.
- Xem thêm chú thích 82.
67. *Con có điên khùng...:* Nguyên văn là *kon sem, kon vənh, kon yol* tức con hâm, con điên, con khùng...
  68. *Lá dang chua:* Nguyên văn là *hla kret krot* - một loại lá có vị chua, thường dùng để nấu canh, làm gia vị, rất phổ biến đối với đồng bào Ba Na, Gia Rai.

69. *Đúng là tìm vàng thấy vàng, tìm bạc được bạc*: Nguyên văn *chă hu bōh hu, chă maih bōh maih*, ý nói quá may mắn. Đây là một cụm từ có vẫn thường xuất hiện nhiều lần trong các sử thi Ba Na, tỉnh Gia Lai.
70. *Dăm Brâu Atâu Sôlang*, nguyên văn, là tên làng của chàng Brâu Atâu Sôlang. *Brâu* là tên riêng, *atâu* là ma còn *sôlang* là xương, bộ xương.
- Xem thêm chú thích 106.
71. *Dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung*: Nguyên văn; *rơnung* có nghĩa là con lươn.
- Xem thêm chú thích 3, 73.
72. *Krăk Kông*, nguyên văn, là một địa danh; *krăk* là trắc, cây gỗ trắc, còn *kông* thì có nghĩa là núi.
73. *Mói lợt lòng ba hôm...*: Thường được dịch từ nguyên văn *dăm Ling Ngoa, dăm Rơnung oěi aløp nge kone hōdrōng, klōk anao hiong, kōmong anao sir, kating jōmir anao arāng*.
74. *Còn non nót, bé bóng...*: Xem chú thích 73.
75. *Lấy cái thúng đựng rau...*: Nguyên văn *kədōng püng* - thúng đựng rau; *sǎng ngóng* - dao to dùng để thái rau.
76. Nguyên văn đoạn văn vần này là:

*Bōngai todăm tih kōjung
Liěm rūh kō dak
Liěm rak kō hla
Kō doih lě yong ong
Kō dong lě yong vai
Kō doai lě yong sut.*

Xem thêm chú thích 79.

77. *Chẳng khác chi tát nước...*: Nguyên văn *dang gotsai dak tõ tu* hoặc đầy đủ hơn *không khác gì tát nước lên nguồn, biết bao giờ cho xong*, dịch từ *mølik mølung dang kõh dak tom, tonom dak roh lěi vă bre hăp sđ ki...*

Ý nói đánh nhau dai dẳng, luẩn quẩn, bất phân thắng bại.

78. Dịch từ nguyên văn:

Bôh kit pal adra

Ka kopal adrōng

Lopōng lăm gõ so sa bônh đěch...

Các câu văn vẫn trên ngụ ý: đối với Giông, nhận vợ con sao thật quá dễ dàng, tự tiện, tự nhiên mà có. Việc ấy giống như thấy éch, thấy cá khô đầy trên sàn bếp hay cá lóc (*lopōng*) chật trong nồi, cứ thế mà lấy, mà ăn.

Đến nay, ở nhiều vùng xa, người Ba Na, tỉnh Gia Lai vẫn còn giữ thói quen hong khói để sấy cho cá hay éch nhái khô đi trên sàn bếp trước khi giã chúng thành bột cùng với muối để làm thức ăn. Đồng bào gọi món này là *su pokro*.

79. Nguyên văn:

Liěm rūh kơ dak

Liěm rak kơ hla.

Hoặc đôi khi nói một cách đầy đủ hơn:

Liěm rūh kơ dak

Liěm rak kơ hla

Högēi tōm těch todrong

Tōm tong ană̄n v.v.

Ở câu chuyện này, nhiều chỗ bản gốc giống nhau về câu chữ nhưng khi hoàn chỉnh bản thảo tiếng Việt, chúng tôi đã biên tập lại một cách linh hoạt.

Xem thêm chú thích 76.

80. *Họ ngăm chàng...*: Nguyên văn *treng lăng Giōng kopal ala kopal ala* - tức là nhìn từ trên xuống dưới.
81. *Chúng tôi chẳng bao giờ nắm chung với Giōng một chiểu.*
Chúng tôi chưa bao giờ đắp chung với Giōng một chăn.
Trong nguyên bản, chỗ này có mấy chữ *pom pojō pojjang*, nghĩa là trai gái ngủ với nhau, làm tình.
82. *Trong xoài của tôi đã có...*: Nguyên văn là *plēi poō anoh yua dak hu dak maih dāng klōm klak kōdih īnh* - trong câu, có nhắc đến *nước bạc, nước vàng*.
83. Nguyên văn vốn có nghĩa là *đùa giỡn, không thật, giả dối*.
84. *Ma quý, kể cả ma...*: Nguyên văn *dĩ dǎng lu atāu kon yang bōngai leng hli kơ būm poya hǎm bōmenh ngar ūnh*.
Theo một số người già, đồng bào Ba Na xưa có thói quen đi đêm cầm theo cục than lửa hay củ gừng để khỏi sợ ma, đến nay vẫn điều này vẫn còn ở nhiều nơi.
85. Nguyên văn *topu bōlang tơ adrang kōtōp*. Ý nói quá nghèo khổ, túng bấn.
Trên thực tế, đồng bào nơi đây vẫn dùng *topu bōlang tơ adrang kōtōp*, như một thành ngữ, khi cần nói về tình trạng nhà cửa của mình theo cách tự hạ thấp, thể hiện sự khiêm tốn. Đây là chi tiết thường được lặp lại trong các sử thi Ba Na, tỉnh Gia Lai.
86. Nguyên văn là *tát vào má*.
87. Nguyên văn là *chang kơ bang (...) gōng gōt có ý: sáng đẹp lung linh, thoăn thoắt hiên ngang...*
Hộc tóc là chữ của người biên tập thêm vào.
88. Đây là lời thêm vào của người hát kể.
Xem thêm chú thích 5.
89. *Mi*: Nguyên văn, có nghĩa là chị dâu; khác với *mih* là bác trai.

90. *Chǎng khác chi...*: Nguyên văn *dang lě þar tō kon kō tokāp dih bāl tōgar kōting...*; *kōting* là xương, khúc xương.
91. *Một cơn gió...*: Nguyên văn *kial puih sōdrōi, kial rōi sōdrō*.
92. *Đầu tao đã nghĩ, tai...*: Nguyên văn *dītōch tang kōdon, glen glon kōmăt túc là trōng tai khōng cōn nghī, trōng măt khōng cōn tháy*, chỉ sự bức bách, hết đường tính toán.
93. Nguyên văn *tōrō dang lě tongiēt găng ami tōn*, túc là run như bị lạnh nước mưa.
94. *Tảng đá to từ khi...*: Nguyên văn *pa chching tōmo chēng dēh kojung ot pleng*.
95. *Tài phép giỏi giang,...*: Xem chú thích 76, 79.
96. *Mạng nhện và gốc đa...*: Nguyên văn:... *kăt tūk brăt vai, brai chik, kōh sōh tūk tōm jri juk johngām pran Atāu Yang Bul...*
- Trong một sử thi Ba Na khác, chúng tôi cũng đã bắt gặp hai nhân vật Giỏ, Giông có nguồn sức mạnh được làm nên bởi các mạch nước ngầm tận nơi rừng sâu; còn đối thủ của họ thì được mạng nhện và sợi chỉ thần bảo đảm tính mạng.
97. Nguyên văn *pih pang hióng anhōng, ut̄ kō dēi klo* nghĩa là anh trai thi chết mà chồng thi không được lấy.
98. *Những gió mùa xuân...*: Xem chú thích 91.
99. Xem chú thích 50.
100. Chỗ này nguyên là: *Hai anh đái tôi uống, īa tôi ăn*.
101. *Gãi nhẹ...*: Nguyên văn *toblah* túc là đánh, đánh đậm.
102. *Giỏi giang chǎng ai bằng, sao lại...*: Nguyên văn *khan anēh kang pra ala jāng kung*, ý nói đó là sự đầu hàng hèn hạ.
103. Xem chú thích 84.
104. *Các con sê làm cho nó sợ...*: Nguyên văn *jāh nhi dēi tōm khēl ðao dang lě þă, nhi rõ lăng Atāu Yang Bul tōrō lěch ich...*

Theo chuyện, dẫu Ling Ngoa, Rơnung đã giỏi giang khi đánh nhau với kẻ thù, nhưng dù sao thì đây cũng chỉ là những đứa trẻ. Nghĩ vậy nên khi biên dịch, chúng tôi đã để nguyên những câu nói ngây ngô của các nhân vật này.

Xem thêm chú thích 73, 110.

105. *Dang nhó nhung đứa con gái...*: Nguyên văn *ngói torcheng kơ adrūh bu jăh torcheng sōangon tōdrong kiə*.
106. *Về Atâu Tolang Yang Grong mà giữ chim*: Ý muốn nói sẽ bị giết chết, do chõ, theo câu chuyện, quê hương của Atâu Yang Bul ở Atâu Tolang Yang Grong; câu này vốn được dịch từ nguyên văn *asong e brōk vēi rech tơ dēh char Atâu Tolang Yang Grong bōih*.

Atâu Tolang Yang Grong không hẳn là một địa danh, vì đôi khi cũng được nói (viết) *atâu tolang yang grong* với ý nghĩa là làng của những hồn ma chỉ còn tro xương. *Atâu* là *ma*, *tolang* là xương (như *solang*), *yang* là trời, còn *grong* là không có thịt.

Có người Ba Na nói chữ *tolang* vốn thuộc ngôn ngữ Jrai.
Xem thêm chú thích 70.

107. *Con mắt nhìn qua liếc lại...*: Nguyên văn *glen glon komăt pú hăt vă pōm lơ liə, johngām dī tōrōj jāp běnh lăm plēi nūih*.
108. Chi tiết này cũng lặp lại trong một số sử thi Ba Na, tỉnh Gia Lai khác.
109. *Thuốc thối da mục xương*: Nguyên văn *pōgang chai lă*, có nghĩa là thuốc nhựa lá hoặc đôi khi cũng được đồng bào gọi là *pōgang chai lă*; *chai ri* tức là thuốc nhựa lá, thuốc thối.
- Chi tiết này cũng lặp lại trong một số sử thi Ba Na sưu tầm được ở Gia Lai.

110. Dịch từ nguyên văn *khēl nhi khēl kōdōng pūng, dāo nhi sǎng ngōng děch mă lěi Atāu Yang Bul tōrō pă kĕ.*
Jăh nhi dēi tōm khēl dāo dang lě bă, nhi rō lăng Atāu Yang Bul tōrō lěch ich...
- Xem thêm chú thích 104.
111. *Dâm trâu:* Nguyên văn *sōmăh kuai kōh sa kōpō.* Cư dân bản địa Tây Nguyên xưa nói chung không coi *con trâu* là *đầu cơ nghiệp* mà chỉ xem nó như một biểu tượng của sự giàu có. Không sử dụng vào mục đích cày kéo, trâu là vật hiến sinh trong các dịp cúng tế, hoặc được dùng để trao đổi, mua bán hàng hoá...
- Dâm trâu hay ăn trâu thực chất là một lễ thức trong một cái lễ quan trọng nào đó của gia đình (như cúng bồ mả) hay của cộng đồng (như cúng nhà rông)... Thường lễ cúng nào có dâm trâu thì được coi là lớn..
112. *Ching chēng:* Nguyên văn, nghĩa là cồng chiêng nói chung.
113. *Người của cả làng, chân tay đầy tớ hàng ngàn:* Nguyên văn *bōngai tōpōl kōdrăng, đich hōbam, đam hōbōng, dōng lăk lai,* nghĩa là đám người đông đúc đầy làng, chân tay vô kể, nhiều không tính nổi...
114. *Dân làng lại nghỉ ngơi...:* Nguyên văn *bu bu chă năm hum anhao ahrao akāu, vă ayung chă choh hōpong chong achōp, choh jang jōnang kăl, pojinh hōđo ba, pia mōkai, prit kō tao hōyao sōlak.*

**Các tác phẩm thuộc bộ *Kho tàng sử thi Tây Nguyên*
đã được Nhà xuất bản Khoa học xã hội công bố trong
các năm 2004 - 2006**

(Tác phẩm xếp theo tộc người, trong mỗi tộc người xếp theo năm
xuất bản và trật tự chữ cái của tên tác phẩm)

* * * *

Mơ Nông

1. **Cướp chiêng cổ bon Tiêng:** Sử thi Mơ Nông, nghệ nhân hát kể: Điểu Klung; sưu tầm: Đỗ Hồng Kỳ, Trương Bí, Khương Học Hải; phiên âm, dịch sang tiếng Việt: Điểu Kâu; biên tập văn học: Nguyễn Xuân Kính, 2004, 1159 tr.
2. **Lêng nghịch đá thân của Yang:** Sử thi Mơ Nông, nghệ nhân hát kể: Điểu Klut; sưu tầm: Đỗ Hồng Kỳ, Trương Bí; phiên âm, dịch sang tiếng Việt: Điểu Kâu; biên tập văn học: Ngô Đức Thịnh, 2004, 848 tr.
3. **Bắt con lươn ở suối Dak Húch:** Sử thi Mơ Nông, nghệ nhân hát kể: Điểu Klung; sưu tầm: Đỗ Hồng Kỳ, Trương Bí; phiên âm, dịch sang tiếng Việt: Điểu Kâu; biên tập văn học: Nguyễn Việt Hùng, 2005, 1057 tr.
4. **Con đỉa nuốt bon Tiêng:** Sử thi Mơ Nông, nghệ nhân hát kể: Điểu Klung; sưu tầm: Đỗ Hồng Kỳ, Trương Bí; phiên âm, dịch sang tiếng Việt: Điểu Kâu; biên tập văn học: Bùi Thiên Thai, 2005, 1081 tr.
5. **Cướp chǎn lèng của Jrêng, Lêng con Ôt:** Sử thi Mơ Nông, nghệ nhân hát kể: Điểu Gloit; sưu tầm: Đỗ Hồng Kỳ; ghi âm: Lê Văn Kỳ, Bùi Văn Vinh, Nguyễn Thị Hồng An; phiên âm, dịch sang tiếng Việt: Điểu Kâu; biên tập văn học: Nguyễn Thị Huế, 2005, 751 tr.

6. **Kră, Năng cướp Bing, Kong con Lông:** Sử thi Mơ Nông, nghệ nhân hát kể: Điểu Klut; sưu tầm: Đỗ Hồng Kỳ, Trương Bi; phiên âm, dịch sang tiếng Việt: Điểu Kâu; biên tập văn học: Trần Nho Thìn, 2005, 802 tr.
7. **Lấy hoa bạc, hoa đồng:** Sử thi Mơ Nông, nghệ nhân hát kể: Điểu Klung; sưu tầm: Đỗ Hồng Kỳ, Trương Bi, Vũ Đức Cường; phiên âm, dịch sang tiếng Việt: Điểu Kâu; biên tập văn học: Bùi Thiên Thai, 2005, 928 tr.
8. **Lêng, Kong, Mbong lấy ché voi trăng:** Sử thi Mơ Nông, nghệ nhân hát kể: Điểu Klung; sưu tầm: Đỗ Hồng Kỳ, Trương Bi; phiên âm, dịch sang tiếng Việt: Điểu Kâu; biên tập văn học: Nguyễn Thị Yên, 2005, 902 tr.
9. **Thuốc cá ở hồ Bầu Trời, Mặt Trăng:** Sử thi Mơ Nông, nghệ nhân hát kể: Điểu Klung; sưu tầm: Đỗ Hồng Kỳ; ghi âm: Vũ Đức Cường, Nguyễn Thức Hồng; phiên âm, dịch sang tiếng Việt: Điểu Kâu; biên tập văn học: Đỗ Hồng Kỳ, 2005, 2 quyển, 2403 tr.
10. **Yơng, Yang lấy ống bạc tượng người:** Sử thi Mơ Nông, nghệ nhân hát kể: Điểu Klung; sưu tầm: Đỗ Hồng Kỳ, Trương Bi; phiên âm, dịch sang tiếng Việt: Điểu Kâu; biên tập văn học: Trần Thị An, 2005, 1092 tr.
11. **Bing con Mạch xin làm vợ Yang:** Sử thi Mơ Nông, nghệ nhân hát kể: Me Luynh; sưu tầm: Tô Đông Hải, Điểu Kâu; phiên âm, dịch sang tiếng Việt: Điểu Kâu; biên tập văn học: Hà Đình Thành, 2006, 351 tr.
12. **Con hổ cắn mẹ Rồng:** Sử thi Mơ Nông, nghệ nhân hát kể: Điểu Klut; sưu tầm: Đỗ Hồng Kỳ, Lê Ngọc Phúc; phiên âm, dịch sang tiếng Việt: Điểu Kâu; biên tập văn học: Nguyễn Việt Hùng, 2006, 2 quyển, 1591 tr.
13. **Đẻ Lêng:** Sử thi Mơ Nông, nghệ nhân hát kể: Điểu Mpioih; sưu tầm: Đỗ Hồng Kỳ, Lê Ngọc Phúc; phiên âm, dịch sang

- tiếng Việt: Điểu Kâu; biên tập văn học: Nguyễn Xuân Kính, Nguyễn Luân, Bùi Thiên Thai, 2006, 2 quyển, 1962 tr.
14. **Kẻ gia phả sử thi - ot ndrong:** Sử thi Mơ Nông, nghệ nhân hát kể: Điểu Mploih, Điểu Klut, Điểu Kâu, Điểu Klung; sưu tầm: Điểu Kâu, Đỗ Hồng Kỳ, Trương Bi; phiên âm, dịch sang tiếng Việt: Điểu Kâu; biên tập văn học: Đỗ Hồng Kỳ, Nguyễn Việt Hùng, 2006, 616 tr.
  15. **Lấy ché con ó của Tiăng:** Sử thi Mơ Nông, nghệ nhân hát kể: Điểu Klung; sưu tầm: Đỗ Hồng Kỳ, Trương Bi; phiên âm, dịch sang tiếng Việt: Điểu Kâu; biên tập văn học: Nguyễn Thị Phương Châm, 2006, 1267 tr.
  16. **Lùa cày bạc, cây đồng:** Sử thi Mơ Nông, nghệ nhân hát kể: Mc Luynh; sưu tầm: Tô Đông Hải; phiên âm, dịch sang tiếng Việt: Điểu Kâu; biên tập văn học: Trần Nho Thìn, 2006, 773 tr.
  17. **Rôch, Rông bắt hòn Lêng:** Sử thi Mơ Nông, nghệ nhân hát kể: Điểu Plang; sưu tầm: Tô Đông Hải; phiên âm, dịch sang tiếng Việt: Điểu Kâu; biên tập văn học: Trần Thị An, 2006, 613 tr.
  18. **Tiăng cướp Djän, Dje:** Sử thi Mơ Nông, nghệ nhân hát kể: Điểu Klung; sưu tầm: Đỗ Hồng Kỳ, Vũ Đức Cường; phiên âm, dịch sang tiếng Việt: Điểu Kâu; biên tập văn học: Ngô Đức Thịnh, 2006, 2 quyển, 2551 tr.
  19. **Tiăng lấy gươm tự chém:** Sử thi Mơ Nông, nghệ nhân hát kể: Điểu Klung; sưu tầm Đỗ Hồng Kỳ, Trương Bi; phiên âm, dịch sang tiếng Việt: Điểu Kâu; biên tập văn học: Bé Minh Hà, 2006, 800 tr.
  20. **Tiăng lấy lại ché rlung chim phượng hoàng ở bon Kla:** Sử thi Mơ Nông, nghệ nhân hát kể: Điểu Klung; sưu tầm: Đỗ Hồng Kỳ, Trương Bi, Bùi Minh Vũ; phiên âm, dịch sang tiếng Việt: Điểu Kâu; biên tập văn học: Trần Thị An, 2006, 364 tr.

21. **Ting, Rung chết:** Sử thi Mơ Nông, nghệ nhân hát kể: Điểu Mpioih; sưu tầm: Đỗ Hồng Kỳ, Lê Ngọc Phúc, Phan Thị Hồng; phiên âm, dịch sang tiếng Việt: Điểu Kâu; biên tập văn học: Đỗ Hồng Kỳ, 2006, 2 quyển, 2901 tr.
22. **Trâu bon Tiāng chạy đến bon Krong, Lóng con Jiāng:** Sử thi Mơ Nông; nghệ nhân hát kể: Điểu Mpioih; sưu tầm: Trương Bi, Bùi Minh Vũ; phiên âm, dịch sang tiếng Việt: Điểu Kâu; biên tập văn học: Nguyễn Thị Huế, 2006, 575 tr.
23. **Yang bán Bing con Lông:** Sử thi Mơ Nông, nghệ nhân hát kể: Mẹ Jêch (Thị Dươi); sưu tầm: Tô Đông Hải; phiên âm, dịch sang tiếng Việt: Điểu Kâu; biên tập văn học: Nguyễn Xuân Kính, Nguyễn Luân, 2006, 671 tr.

Ba Na

24. **Giōng, Giờ mồ côi từ nhỏ:** Sử thi Ba Na, nghệ nhân hát kể: A Lưu; sưu tầm: Võ Quang Trọng, Lưu Danh Doanh; phiên âm, dịch sang tiếng Việt: Y Hồng, A Jar; biên tập văn học: Võ Quang Trọng, 2005, 617 tr.
25. **Giōng làm nhà mồ:** Sử thi Ba Na, nghệ nhân hát kể: A Lưu; sưu tầm: Võ Quang Trọng; phiên âm, dịch sang tiếng Việt: Y Tư, A Jar, Y Kiuch; biên tập văn học: Võ Quang Trọng, 2005, 534 tr.
26. **Anh em Glang Mam:** Sử thi Ba Na, nghệ nhân hát kể: Y HNhéo; sưu tầm: Võ Quang Trọng, Bùi Ngọc Quang, Trần Đình Trung, A Tuưng; phiên âm: A Jar, Y Hồng; dịch sang tiếng Việt: A Jar; biên tập văn học: Phan Hoa Lý, 2006, 445 tr.
27. **Chàng Kơ Tam Gring Mah:** Sử thi Ba Na, nghệ nhân hát kể: A Lưu; sưu tầm: Võ Quang Trọng; phiên âm: Y Tư; dịch sang

- tiếng Việt: Y Tur, Y Kiutch; biên tập văn học: Hà Đình Thành, Lê Thị Thuỷ Ly, 2006, 532 tr.
28. **Dăm Noi**: Sứ thi Ba Na, nghệ nhân hát kể: Bok Angěp; sưu tầm: Nguyễn Quang Tuệ; phiên âm, dịch sang tiếng Việt: Siu Pêt; biên tập văn học: Nguyễn Quang Tuệ, 2006, 204 tr.
29. **Giông cứu đói dân làng mọi nơi**: Sứ thi Ba Na, nghệ nhân hát kể: A Lưu; sưu tầm: Võ Quang Trọng; phiên âm, dịch sang tiếng Việt: Y Tur, Y Kiutch; biên tập văn học: Lê Văn Kỳ, Lê Thị Thuỷ Ly, 2006, 545 tr.
30. **Giông cứu nàng Rang Hu**: Sứ thi Ba Na, nghệ nhân hát kể: A Hon; sưu tầm: Phạm Cao Đạt, Võ Quang Trọng; phiên âm, dịch sang tiếng Việt: A Jar; biên tập văn học: Võ Quang Trọng, 2006, 408 tr.
31. **Giông đánh quỷ Bǔng Lǔng**: Sứ thi Ba Na, nghệ nhân hát kể: A Lưu; sưu tầm: Võ Quang Trọng; phiên âm: Y Tur; dịch sang tiếng Việt: A Jar, Y Kiutch; biên tập văn học: Võ Quang Trọng, 2006, 484 tr.
32. **Giông đập đổ núi đá cao ngất**: Sứ thi Ba Na, nghệ nhân hát kể: A Lưu; sưu tầm: Võ Quang Trọng; phiên âm: Y Tur; dịch sang tiếng Việt: A Jar, Y Kiutch; biên tập văn học: Võ Quang Trọng, 2006, 810 tr.
33. **Giông đi tìm vợ**: Sứ thi Ba Na, nghệ nhân hát kể: A Đen; sưu tầm: Võ Quang Trọng, Phạm Cao Đạt; phiên âm, dịch sang tiếng Việt: A Thút, A Jar; biên tập văn học: Võ Quang Trọng, 2006, 184 tr.
34. **Giông, Giờ đi săn chém cọp của Dăm Hơ Dang**: Sứ thi Ba Na, nghệ nhân hát kể: A Lưu; sưu tầm: Võ Quang Trọng; phiên âm, dịch sang tiếng Việt: Y Tur, Y Kiutch; biên tập văn học: Phạm Quỳnh Phương, 2006, 428 tr.

35. **Giông láy khiên đao bok Kei Dei**: Sử thi Ba Na, nghệ nhân hát kể: A Lưu; sưu tầm: Võ Quang Trọng; phiên âm, dịch sang tiếng Việt: Y Tur, Y Kiutch; biên tập văn học: Đặng Diệu Trang, 2006, 466 tr.
36. **Giông láy nàng Bia Phu**: Sử thi Ba Na, nghệ nhân hát kể: A Lưu; sưu tầm: Võ Quang Trọng; phiên âm: Y Tur; dịch sang tiếng Việt: A Jar, Y Kiutch; biên tập văn học: Võ Quang Trọng, 2006, 564 tr.
37. **Giông leo mía thân**: Sử thi Ba Na, nghệ nhân hát kể: A Lưu; sưu tầm: Võ Quang Trọng; phiên âm, dịch sang tiếng Việt: Y Tur, Y Kiutch; biên tập văn học: Lê Thị Thuỷ Ly, 2006, 457 tr.
38. **Giông Trong Yuān**: Sử thi Ba Na (Bản sưu tầm tại làng Krong Ktu, xã Yang Bắc, huyện Đak Pơ, tỉnh Gia Lai), nghệ nhân hát kể: Bok Păh; sưu tầm: Nguyễn Quang Tuệ; phiên âm, dịch sang tiếng Việt: Siu Pêt; biên tập văn học: Nguyễn Quang Tuệ, 2006, 860 tr.
39. **Giông Trong Yuān**: Sử thi Ba Na (Bản sưu tầm tại làng Grek, xã H’Nol, huyện Đak Đoa, tỉnh Gia Lai), nghệ nhân hát kể: Yă Hot; sưu tầm: Nguyễn Quang Tuệ; phiên âm, dịch sang tiếng Việt: Siu Pêt; biên tập văn học: Nguyễn Quang Tuệ, 2006, 281 tr.
40. **Giờ hao jrang**: Sử thi Ba Na, nghệ nhân hát kể: Bok Pơnh; sưu tầm: Nguyễn Quang Tuệ; phiên âm, dịch sang tiếng Việt: Siu Pêt; biên tập văn học: Nguyễn Quang Tuệ, 2006, 305 tr.

Xơ Đăng

41. **Dãm Duông bị bắt làm tôi tá**: Sử thi Xơ Đăng, nghệ nhân hát kể: A Ar; sưu tầm: Võ Quang Trọng, Lưu Danh Doanh; phiên âm, dịch sang tiếng Việt: A Jar; biên tập văn học: Võ Quang Trọng, 2006, 473 tr.

- 42. Dăm Duōng cựu nàng Bar Mă:** Sử thi Xơ Đăng, nghệ nhân hát kể: A Ar; sưu tầm: Võ Quang Trọng; phiên âm, dịch sang tiếng Việt: A Jar; biên tập văn học: Võ Quang Trọng, 2006, 636 tr.

Ra Glai

- 43. Udai - Ujàc:** Sử thi Ra Glai, nghệ nhân hát kể: Pināng Thìq Thanh; sưu tầm: Nguyễn Thế Sang; phiên âm, dịch sang tiếng Việt: Chamaliaq Riya Tiếng; biên tập văn học: Vũ Anh Tuấn, 2004, 1190 tr.

Chăm Hôroi

- 44. Chi Bri - Chi Brít:** Sử thi Chăm Hôroi, nghệ nhân hát kể: Ma Mơ Lan (La O Giắc); sưu tầm: Ka Sô Liêng; phiên âm, dịch sang tiếng Việt: Ka Sô Liêng; biên tập văn học: Phan Đăng Nhật, 2005, 962 tr.
- 45. Tiếng công của ông bà Hbia Lơ Đă:** Sử thi Chăm Hôroi, nghệ nhân hát kể: Oi Săng; sưu tầm: Ka Sô Liêng; phiên âm, dịch sang tiếng Việt: Ka Sô Liêng; hiệu đính: Lê Thế Vịnh; biên tập văn học: Phan Đăng Nhật, 2006, 897 tr.

Ê Đê

- 46. Dăm Săń:** Sử thi Ê Đê, nghệ nhân hát kể: Y Nuh Niê; sưu tầm: Đỗ Hồng Kỳ, Y Wơn Kna; phiên âm: Y Wơn Kna; dịch sang tiếng Việt: Y Wơn Kna, Y Jek Niê Kdăm, Y Kô Niê Kdăm; biên tập văn học: Đỗ Hồng Kỳ, 2006, 1434 tr.
- 47. Mdrōng Dăm:** Sử thi Ê Đê, nghệ nhân hát kể: Y Nuh Niê; sưu tầm: Đỗ Hồng Kỳ, Y Wơn, Nguyễn Thanh Đỉnh; phiên âm: Ama Bik; dịch sang tiếng Việt: Y Đιêng; biên tập văn học: Đỗ Hồng Kỳ, 2006, 1171 tr.

MỤC LỤC

Lời nói đầu	9
Sử thi <i>Dăm Noi</i>	19
Phần thứ nhất:	
<i>Dăm Noi</i>	
(Văn bản tiếng Ba Na)	31
Phần thứ hai:	
<i>Dăm Noi</i>	
(Văn bản tiếng Việt)	105
Chú thích	185
<i>Một số hình ảnh về con người, văn hóa Ba Na và việc thực hiện Dự án Điều tra, sưu tầm, bảo quản, biên dịch và xuất bản kho tàng sử thi Tây Nguyên</i>	205
Về sử thi <i>Giờ hao jrang</i>	217
Phần thứ nhất:	
<i>Di giờ hao jrang</i>	
(Văn bản tiếng Ba Na)	225
Phần thứ hai:	
<i>Giờ hao jrang</i>	
(Văn bản tiếng Việt)	367
Chú thích	500
Các tác phẩm thuộc bộ <i>Kho tàng sử thi Tây Nguyên</i> đã được Nhà xuất bản Khoa học xã hội công bố trong các năm 2004 - 2006	518

- DĀM NOI
- GIŘ HAO JRANG

* * * *

Chịu trách nhiệm xuất bản

TS. VI QUANG THỌ

Biên tập

NGUYỄN QUANG TUỆ

Kỹ thuật vi tính

VŨ QUANG DŨNG

Trình bày bìa

NGỌC ANH

Sửa bản in

QUANG DŨNG

HOÀNG HIẾU

In 500 cuốn, khổ 16x24cm tại Xí nghiệp in Fahasa, số đăng ký kế hoạch xuất bản 472-2006/CXB/31-41/KHXH cấp ngày 16/6/2006; 697-2006/CXB/14-66/KHXH cấp ngày 11/9/2006.
In xong, nộp lưu chiểu Quý IV/ 2006.

A COLLECTION OF TAY NGUYEN EPICS

The series of books titled “A collection of Tay Nguyen epics” includes many volumes, which are the result of the project “Investigation, collection, translation, publication and preservation of Tay Nguyen epics”. This project has been assigned by the Government to the Vietnam Academy for Social Sciences in collaboration with Central Highlands (Tay Nguyen) provinces and surrounding areas from 2001 to 2007. To date, hundreds of epics of the minority ethnic groups Ede, Giarai, Raglai, Monong, Bana, Xodang, Xtieng, Chamhroi who are living in the Central Highlands have been collected and they will be published soon.

The Social Sciences Publishing House will publish 75 epics over the period 2004-2007 with further publications in the following years. This set of books will include independent epics of ethnic groups including *khan Ede, hri Giarai, ot ndrong Monong, akhat jucar Raglai, homon Xodang and Bana*.

Tay Nguyen epics are part of the intangible cultural heritage of the Central Highland ethnic groups and are also an important aspect of the epic heritage of the world. Through these epics we can understand the nature, history, culture and society of the ethnic groups of the Central Highlands.